

14—19 april

Debatter m. m.

Fredagen den 14 april

Sid.

Anslag under nionde huvudtiteln:

Befattningarna som fiskerikonsulent inom Vänerområdet samt Göteborgs och Bohus län	3
Hushållningssällskapens omkostnadsanslag	5
Om inrättande av en tjänst som inspektörsassistent vid växtinspektionen i Hälsingborg	7
Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter	7
Bidrag till skogsvårdsstyrelserna, m. m.	17
Skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag	27
Vägbyggnader å skogar i enskild ägo	30
Driftbidrag till Värmlands och Örebro läns skogsskola i Gammelkroppa	35
Investeringsanslag till jordfonden	36
Befrämjande av landsbygdens elektrifiering	37
Anslag till byggnadsarbeten vid statens maskinprovningar	41
Vissa anslag under åttonde huvudtiteln:	
Bidragsgivningen till studiecirkelbibliotek	43
Utbildning av ungdomsledare	44
Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet	48
Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer	51
Bidrag till nykterhetsorganisationer	54
Bidrag till Unescos Östern-Västern-projekt	57
Interpellation av herr Kaijser om byggande av en kanal mellan Uddevalla och Vänern	60

Tisdagen den 18 april

Svar på interpellation av herr Jonasson om värdeminskningsavdrag å maskiner och andra dylika inventarier i jordbruk med konstantmässig inkomstredovisning	62
---	----

	Sid.
Svar på frågor av herr Nilsson, Ferdinand, ang. placering i Uppsala län av en lantbruksingenjör jämte assistent	65
Återtagande av interpellation av herr Edström ang. vården av sjuka åldringar	68
Interpellation av herr Hanson, Per-Olof, ang. förskoleväsendets fortsatta utbyggnad	69

Onsdagen den 19 april

Sveriges utrikespolitik	72
Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.	113
Anslag under tionde huvudtiteln:	
Bidrag till företagareföreningar m. fl.	160
Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder	178
Bidrag till Svenska turistrafikförbundet	179
Avsättning till lotterimedelsfonden	185
Om undantagande från den allmänna varuskatten av investeringar, m. m.	188
Om vissa skattelättnader för nystartade och utvidgade företag inom områden med sysselsättningssvårigheter	194
Antalet ortsgrupper vid skattegrupperingen	197
Lotteriförordningen, m. m.	204
Interpellation av herr Hilding ang. departementsbehandlingen av organisationsplaner inom de filosofiska fakulteterna	207

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 14 april

Jordbruksutskottets utlåtande nr 1, ang. utgifterna under nionde huvudtiteln (jordbruksdepartementet)	3
Bevillningsutskottets betänkande nr 1, ang. promilletalet för skogs- vårdsavgiften för år 1961	36
Jordbruksutskottets utlåtande nr 6, ang. anslag till kapitalinves- teringar: jordbruksärenden	36
— nr 7, ang. fiskerilånefonden och lån till främjande av bered- ning och avsättning av fisk m. m.	37
— nr 11, ang. anslag till Befrämjande av landsbygdens elektrifie- ring	37
— nr 12, ang. vissa bestämmelser till förekommande och hämman- de av smittsamma husdjursjukdomar, m. m.	41
— nr 14, ang. plan för den officiella kartläggningen, m. m.	41
— nr 15, ang. anslag till byggnadsarbeten vid statens maskinprov- ningar	41

	Sid.
Jordbruksutskottets utlåtande nr 16, ang. bemyndigande för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att avyttra fast egendom	42
— nr 17, ang. fortsatt stöd åt lin- och hamphanteringen, m. m. . .	43
Statsutskottets utlåtande nr 46, ang. fortsatt disposition av visst äldre anslag: ecklesiastikdepartementet	43
— nr 47, ang. anslag under åttonde huvudtiteln till allmänna kultur- och bildningsändamål samt kyrkliga ändamål	43
Första lagutskottets utlåtande nr 25, om åtgärder för att säkerställa rätten till skadestånd	58
— nr 26, om åstadkommande av penningvärdesäkrade trafiklivräntor	58
Andra lagutskottets utlåtande nr 36, om ökning av högsta tillåtna bredd å motorfordon	58
Tredje lagutskottets utlåtande nr 14, ang. upphävande av 31 § lagen om allmänna vägar	58
— nr 15, ang. bildande av vägsamfällighet i vissa fall	58
— nr 16, ang. byggande av anslutningsväg vid omläggning av allmän väg, m. m.	58
— nr 17, ang. placeringen av bensinstationer	58
— nr 18, om nya ersättningsbestämmelser vid ändring av kraftledning i samband med vägomläggning	58

Onsdagen den 19 april

Statsutskottets utlåtande nr 3, ang. utgifterna under tredje huvudtiteln (utrikesdepartementet)	72
— nr 53, ang. anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m. . .	113
— nr 10, ang. utgifterna under tionde huvudtiteln (handelsdepartementet)	160
— nr 48, ang. anslag å kapitalbudgeten: handelsdepartementet . . .	188
— nr 49, ang. anslag till statens bakteriologiska laboratorium m. m. .	188
— nr 50, ang. anslag till provinsialläkarväsendet	188
— nr 51, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag: inrikesdepartementet	188
— nr 52, ang. anslag till Svenska livräddningssällskapet	188
— nr 55, ang. försäljning av viss allmänna arvsfonden tillfallen fast egendom	188
— nr 56, ang. fråga om befrielse för O. Olsson från viss ersättningskyldighet till statsverket	188
Bevillningsutskottets betänkande nr 14, om beskattning av priser vid lotteribetonade tävlingar	188
— nr 30, om undantagande från den allmänna varuskatten av investeringar m. m.	188
— nr 34, om vissa skattelättnader för företag, som nystartats eller utvidgats inom områden med sysselsättningssvårigheter	194
— nr 37, ang. antalet ortsgupper vid skattegrupperingen	197
Statsutskottets utlåtande nr 54, ang. antalet ortsgupper vid skattegrupperingen	203

	Sid.
Bevillningsutskottets memorial nr 46, ang. gemensam votering i fråga om befrielse från nöjesskatt för idrottstävlingar m. m. . .	203
Andra lagutskottets memorial nr 26, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ändringar i 27 § värnpliktslagen	203
— utlåtande nr 31, om rätt till barnpension för barn utom äkten-skap i visst fall	204
— nr 32, ang. behovsprövningen av familjebidrag till värnpliktiga med viss underhållsskyldighet	204
— nr 33, om viss ersättning i samband med skyddsåtgärder mot atomolycka	204
— nr 37, ang. lotteriförordningen, m. m.	204

Fredagen den 14 april

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Punkten 13

Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 116, angående vissa organisationsfrågor inom skolväsendet m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 135, med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521).

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 137, med förslag till lag om ändrad lydelse av 41 § sjömanslagen; och nr 139, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1947 (nr 288) om uppsikt å jordbruk.

Föredrogs och hänvisades motionen nr 644 till konstitutionsutskottet och motionen nr 645 till statsutskottet.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. befattningarna som fiskerikonsulent inom Vänerområdet samt Göteborgs och Bohus län

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionen II: 72, av herr Hamrin i Kalmar och herr Börjesson i Glömminge, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga sådana ändringar beträffande personalförteckningarna för hushållningssällskapen, som angivits i punkten;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för hushållningssällskapen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62;

c) till *Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar* för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 8 833 000 kronor;

II. att motionerna I: 530 av herr Petersson, Harald, och II: 628, av herr Wahrendorff, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hade tillstyrkt ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag att överföra en till Värmlands län nu hänförlig personalförtecknad tjänst som fiskerikonsulent i Ao 15 till Göteborgs och Bohus län.

I de likalydande motionerna I: 530 och II: 628 hade hemställts, att riksdagen, med uttalande att ställningstagandet till frågan om fiskerikonsulentbefattningarna inom Vänerområdet samt Göteborgs och Bohus län må tills vidare anstå, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ytterligare prövning av nämnda fråga.

Ang. befattningarna som fiskerikonsulent inom Vänerområdet samt Göteborgs och Bohus län

Reservation hade avgivits av herr *Jonasson*, vilken ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 530 och II: 628 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ytterligare prövning av frågan om fiskerikonsulentbefattningarna inom Vänerområdet samt Göteborgs och Bohus län i enlighet med vad reservanten anförde.

Herr **JONASSON** (cp):

Herr talman! Under den punkt vi nu här behandlar har departementschefen föreslagit att en av de två fiskerikonsulentbefattningar, som är upptagna på personalförteckningen för hushållningssällskapet i Värmlands län, skulle överflyttas till Göteborgs och Bohus län. Denna befattning betjänar ju Vänernfisken och därigenom de till Vänern angränsande länen. Fiskerikonsulentbefattningen är placerad i Mariestad.

Departementschefens förslag har antagits av utskottet. Jag har här avgivit en reservation.

I motionerna I: 530 och II: 628 har hemställts att riksdagen måtte uttala att denna överflyttning skulle få anstå och att frågan skulle ytterligare prövas av Kungl. Maj:t. Departementschefen har lämnat frågan om fiskerikonsulentbefattningen för Vänern öppen. Det är givet att fiskeriorganisationerna starkt reagerat mot att denna Sveriges största insjö nu skulle bli utan någon konsulent. Personligen har jag ingenting emot att det blir en konsulent i Göteborgs och Bohus län — där behövs säkerligen en sådan — men jag tror att det skulle ha funnits andra lösningar så att fiskerikonsulentbefattningen för Vänern kunde ha bibehållits.

Med anledning av vad jag anförde ber jag att få yrka bifall till reservationen, som innebär att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om ytterligare prövning av frågan om fiskerikonsulentbefattningarna inom Vänerområdet samt Göteborgs och Bohus län.

Herr **NILSSON, HJALMAR**, (s):

Herr talman! Frågan om en fiskerikonsulentbefattning i Göteborgs och Bohus län var uppe till behandling vid fjolårets riksdag, och utskottet anförde då i sitt utlåtande att Kungl. Maj:t borde pröva andra alternativ för tillsättandet av denna tjänst. Kungl. Maj:t har uppdragit åt fiskeristyrelsen att verkställa den åsyftade utredningen, och efter den utredningen har fiskeristyrelsen föreslagit att man skulle överföra en till Värmlands län nu hänförlig personalförtecknad tjänst som fiskerikonsulent till det förstnämnda länet. Eftersom frågan sålunda prövats av fiskeristyrelsen, anser sig utskottet inte böra göra någon ändring i det förslag som Kungl. Maj:t här har framlagt.

Med anledning av det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande mom. II av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan samt därefter särskilt rörande mom. I.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de angående mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jonasson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 13 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jonasson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 22.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. I hemställt.

Punkten 14

Ang. hushållningssällskapens omkostnadsanslag

I förevarande punkt hade utskottet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna II: 72, av herr Hamrin i Kalmar och herr Börjesson i Glömminge, ävensom I: 170, av herr Nilsson, Yngve, m. fl., samt II: 197, av herr Brandt i Sätilla, förstnämnda motion såvitt nu vore i fråga, till *Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader* för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 5 210 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 170 och II: 197 hade hemställts, att riksdagen måtte uppräknas omkostnadsanslagets allmänna del med 300 000 kronor i stället för i propositionen föreslagna 50 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Hermansson*, *Jonasson*

Ang. hushållningssällskapens omkostnadsanslag

och *Brandt* i Sätilla, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 170 och II: 197 ävensom med avslag å motionen II: 72, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, till *Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader* för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 5 460 000 kronor.

Herr **JONASSON** (cp):

Herr talman! På denna punkt gäller det hushållningssällskapens omkostnadsanslag. I motioner har man begärt att omkostnadsanslaget skall uppräknas med 300 000 kronor. Departementschefen har för sin del stannat för en uppräknings med 50 000 kronor.

Om man ser på den utveckling som råder på detta område kan man konstatera att hushållningssällskapens omkostnader år 1950 uppgick till 3,1 miljoner kronor och att kostnader och statsanslag då vägde jämnt. Under den tioårsperiod som passerat har anslaget ökat med 65 procent till 5,2 miljoner kronor. Kostnaderna har däremot stigit med 120 procent, och därmed skulle föreligga ett medelsbehov av 6,4 miljoner kronor.

De pengar som här avses användes även för icke-personalförtecknade befattningshavare — det gäller veterinärer m. fl. — samt för traktamenten, reseersättningar och dylikt. Jag frukar att man kommer att äventyra hushållningssällskapens möjligheter att på ett riktigt sätt fullgöra sina uppgifter, lämna hjälp och bistånd, förmedla de upplysningar som är nödvändiga samt vara den förmedlande länken mellan vetenskap och forskning och de praktiska jordbrukarna. Vi reseranter yrkar därför att bidraget skall uppräknas med 300 000 kronor eller med 250 000 kronor mer än departementschefen och utskottet har föreslagit.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang. hushållningssällskapens omkostnadsanslag

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Herr Jonasson anförde hur hushållningssällskapens omkostnader ökat procentuellt i förhållande till statsbidraget till hushållningssällskapen. Jag skulle med detta som utgångspunkt vilja framhålla att medlemsavgifterna under samma tioårsperiod torde ha stått ganska stilla. I föl uttalade riksdagen att det vore tacknämligt om hushållningssällskapen ökade medlemsavgiften till 10 kronor per år, en i och för sig mycket blygsam summa. Såvitt man förstått inom utskottet har denna höjning av medlemsavgifterna till hushållningssällskapen inte verkställts, och departementschefen har därför i statsverkspropositionen uttalat att han inte kan biträda någon större höjning av bidraget till hushållningssällskapen än med 75 000 kronor. Även utskottet anser att hushållningssällskapen bör höja medlemsavgiften något.

När det gäller motionerna och reservationen har jag lagt märke till en annan sak. I motionerna talas om att medlemsavgiften användes för att betala tidskrifter och liknande ting, medan man i reservationen anför att skälet till den i motionerna begärda höjningen är att hushållningssällskapens räkenskapsår icke sammanfaller med det statliga räkenskapsåret. Jag vet inte vilket av skälen som är riktigast i detta sammanhang. Kanske har motionärerna kommit underfund med att de skäl som är angivna i motionerna icke är bärande och därför i reservationen försökt leta upp ett annat skäl att föreslå riksdagen att öka anslaget med 250 000 kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag vill säga till herr Hjalmar Nilsson att de skäl som är angivna i reservationen torde enligt min mening vara riktiga. Hushållningssällskapens medlemsavgifter skall nämligen först beslutas, och sedan kan de höjda avgifterna så småningom flyta in. Det sistnämnda har inte hunnit ske ännu,

och det är anledningen till att dessa motioner har kommit till.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Jag vet inte, herr Jonasson, när hushållningssällskapen har ändrat räkenskapsår. Har det skett innevarande år eller för länge sedan? Statens budgetår löper ju från den 1 juli till den 30 juni året därpå.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Jonasson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Jonasson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Om inrättande av en tjänst som inspektörsassistent vid växtinspektionen i Hälsingborg. — Ang. bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter

Ja — 104;

Nej — 21.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 15—32

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33

Om inrättande av en tjänst som inspektörsassistent vid växtinspektionen i Hälsingborg

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 522, av herr Thorsten Larsson, och II: 620, av herr Larsson i Borrby,

a) fastställa under punkten införd avlöningsstat för statens växtskyddsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62;

b) till Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 1 781 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 522 och II: 620 hade hemställts, att ytterligare en inspektörsassistenttjänst i lönegrad Ae 12 måtte inrättas vid växtinspektionen i Hälsingborg men med Landskrona som stationeringsort samt att anslaget Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar måtte höjas med härför erforderligt belopp av 14 414 kronor.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Under den här punkten har en motion behandlats i vilken föreslås inrättande av en inspektörsassistenttjänst vid växtskyddet med stationering i Landskrona.

Statens växtskyddsanstalt har i sina petita anfört att personalen vid växtskyddet i Hälsingborg har svårt att hinna inspektera den betydande import som går över Landskrona. Detta innebär risk för att inspektionen av denna import blir bristfällig, vilket i sin tur kan medföra att bekämpningen av växtsjukdomar och skadedjur får ske ute i odling-

arna. Bekämpningen kan som bekant vara både kostnadskrävande och hälsovådlig. Situationen för växtodlingen har tyvärr nu blivit sådan att allt fler odlingar både under glas och på friland måste behandlas med något kemiskt preparat. Även om föreskrifterna därvid följs medför den kemiska bekämpningen stora risker för både människor och djur. Jag kan försäkra att odlarna är mycket betänksamma varje gång de måste tillgripa ett kemiskt preparat för att rädda sin odling.

Frågan om växtskyddsbekämpningen är ett stort och vidlyftigt ämne, och jag har givetvis inte för avsikt att här utveckla detta, men jag har velat säga dessa ord för att påvisa, att det kan kosta ännu mer om man inte sätter in växtskyddsåtgärderna redan vid importstället. Det är visserligen sant att vi måste spara och att en tjänst kostar en del, men jag tror att detta är en ekonomiskt klok åtgärd. Jag tror att man i detta fall kan följa det gamla ordspråket som säger att det är bättre att stämma i bäcken än i ån.

Nu har utskottet lovat att man efter den erfarenhet som man kan vinna skall komma igen i den här frågan, och med hänsyn till den skrivningen har jag, herr talman, i dag inget yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågakörande punkten hemställt.

Punkterna 34—48

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49

Ang. bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att anslaget till Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för nästa budgetår skulle uppföras med 3 000 000 kronor, vilket innebar en anslagsökning med 2 000 000 kronor i förhållande till innevarande budgetårs anslag. Av anslagsbeloppet avsåges

Ang. bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter

1 000 000 kronor för bidrag till nya byggnadsarbeten och 2 000 000 kronor för avveckling av sådana bidragsansökningar, som avsåge före den 1 april 1960 färdigställda eller påbörjade byggnadsarbeten. Under förevarande punkt hade vidare anmälts ett av 1955 års lantbruksundervisningskommitté den 11 september 1960 avgivet förslag till nya bestämmelser angående statsbidrag till byggnadsarbeten vid lantbruksundervisningsanstalter.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

a) de likalydande motionerna I: 379, av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, samt II: 609, av herr *Boo m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte till Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter enligt intill den 1 april 1960 gällande bidragsordning för budgetåret 1961/62 anvisa ett anslag av 5 000 000 kronor, till Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter enligt efter den 1 april 1960 gällande bidragsordning anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av förslag om att kvarstående utgifter för Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter enligt intill den 1 april 1960 gällande bidragsordning måtte bestridas under budgetåren 1962/63 och 1963/64;

b) de likalydande motionerna I: 381, av herr *Söderberg m. fl.*, samt II: 437, av herr *Jacobsson i Sala m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte till Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag å 5 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna de föreslagna nya grunderna för bidrag till byggnadsarbeten vid lantbruksundervisningsanstalter;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å motionerna I: 379 och II: 609 samt I: 381 och II: 437 till Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Nils Hansson, Uno Olofsson, Harald Pettersson, Nils-Eric Gustafsson, Hansson i Skegrie, Antby, Östlund, Nilsson i Lönsboda och Hedin*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under b) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 379 och II: 609 samt I: 381 och II: 437 till Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Det här ärendet har inte enbart sympatiska inslag. Som kammarens ledamöter torde erinra sig sattes vid föregående års riksdag på jordbruksutskottets förslag ett tillfälligt stopp för vidare utbyggnad av lantbrukets undervisningsanstalter efter dittills tillämpade bidragsbestämmelser. Detta skedde i avsikt att skapa balans mellan utbyggnadstakt och statsbidrag — en markerad eftersläpning hade nämligen uppstått under 1950-talet. Lantbruksstyrelsens liksom undervisningsanstalternas huvudmän — de brukar ju vara landsting, stiftelser och föreningar — hade ansett att en snar upprustning av dessa anstalter var synnerligen angelägen, och det föranledde att huvudmännen, sedan lantbruksstyrelsen hade godkänt ritningar och planer och därigenom så att säga givit sin välsignelse åt projekten och sedan igångsättningstillstånd hade beviljats, inte avvaktade beslut om statsbidrag utan med egna medel och lånemedel satte i gång byggandet.

Sedan har statsbidragen blivit betydligt mer restriktivt utmätta än lant-

Ang. bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter

bruksstyrelsen förmodligen trots sig kunna räkna med, och denna ordning hade den 1 juli 1960 resulterat i att sökta bidrag till då färdigställda eller påbörjade byggnadsarbeten uppgick till ungefär 23 miljoner kronor, bidrag för vilka täckning alltså inte fanns och ännu i dag inte finns.

Vi saknar väl nu anledning att diskutera orsakerna till det uppkomna läget. Att den upprustning av lantbrukets skolor som har skett har varit nödvändig torde väl ingen vilja bestrida, och likaså måste man konstatera att skolornas huvudmän har saknat anledning förmoda att statsbidragsgivningen skulle upphöra eller ens släpa efter så som har skett. I konsekvens härmed framhöll också jordbruksutskottet i sitt utlåtande under ifrågasvarande punkt i anledning av 1960 års statsverksproposition att »de moraliska utfästelser om bidrag som kan ha givits bl. a. i samband med lantbruksstyrelsens handläggning av ärendena bör infrias».

Situationen är alltså den, herr talman, att statsverket här står med en under ett decennium ackumulerad nätt liten skuld om cirka 23 miljoner kronor till lantbruksskolornas huvudmän.

Den fråga som reservationen vid denna punkt gäller är i vilken takt denna skuld skall avbetalas. När vi behandlade ärendet i jordbruksutskottet förra året fick åtminstone jag den uppfattningen att det skulle bli fråga om krafttag för att snabbt rensa upp på detta sedan länge försumpade område.

Som synes går såväl departementschefens som utskottsmajoritetens förslag ut på att endast två miljoner kronor för nästa budgetår skall anslås för avbetalning på denna skuld. Med denna takt blir skulden inte slutamorterad förrän en god bit in på 1970-talet.

1955 års lantbruksundervisningskommitté, som har avgivit förslag till nya bestämmelser angående statsbidrag till byggnadsarbeten vid lantbrukets undervisningsanstalter, har även utrett och utarbetat en plan för avvecklingen av de 23 miljoner kronorna. Kommittén skriver bland annat: »Skulle avvecklingen

av statsfinansiella skäl ej anses böra ske genom ett engångsanslag, bör dock den årliga medelstildelningen för en successiv avveckling vara så stor att avvecklingen slutföres inom en tid av fem år.»

Kommitténs förslag har varit ute på remiss, och i den fråga som vi här behandlar har alla remissinstanser med undantag för statskontoret uttalat sig i samma riktning som kommittén. Remissinstanser har varit landsting, Svenska landstingsförbundet, Sveriges lantbruksförbund, RLF, hushållningssällskapen och deras förbund o. s. v. Något landsting, det bör jag kanske också påpeka, har ifrågasatt om inte skälig ränta bör utgå till de huvudmän som får vänta länge på bidrag.

Vi reservanter föreslår, som synes, att fyra miljoner kronor anslås för avvecklingen under nästa budgetår. Med årliga anslag av den storleken skulle hela avvecklingen ske på sex år. Det är enligt vår mening den längsta tid som man rimligen kan tänka sig att avvecklingen skall få ta.

Jag tror att alla utskottsledamöter innerst inne är eniga i den uppfattningen. Som kammarens ledamöter ser på sidan 34 i utskottsutlåtandet skriver utskottsmajoriteten mycket försiktigt. Den har tydligen inte direkt velat gå emot Kungl. Maj:ts förslag. Den skriver att det är »synnerligen angeläget att en minskning av föreliggande balans uppnås så snabbt omständigheterna det medger och att Kungl. Maj:t kan finna möjligheter att beakta dessa synpunkter vid kommande års anslagsanvisningar». Med denna förutsättning anser sig utskottet kunna godtaga Kungl. Maj:ts förslag. Detta innebär en tydlig vink om att anslaget egentligen är för lågt men att man inte direkt vill gå emot Kungl. Maj:t.

Regeringen och riksdagen är nu inte helt oskyldiga till den uppkomna situationen, och enligt min mening bör det vara en hederssak för oss här i kammaren att snarast avlasta oss denna besvärande skuld. Det är illa nog att vi betalar tillbaka i vida sämre mynt än dem skolornas huvudmän offrat och att vi så länge belastat dem med räntor.

Ang. bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter

Tillåt mig så till slut, herr talman, att påpeka den rätt unika situation som detta ärende har kommit i. Här reserverar sig den s. k. borgerliga oppositionen för bifall till socialdemokratiska motioner. Jag är måhända ytterst orsaken till detta, men jag vill gärna deklarerat att det endast bereder mig nöje att yrka bifall till en socialdemokratisk motion, som jag finner välgrundad och välbetänkt. Jag förutsätter att övriga reservanter liksom motionärerna är av samma mening och att även kammaren i övrigt skall stödja reservationen, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till.

Herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp):

Herr talman! Jag vill i stort sett instämma i vad herr Hansson här har anfört. Efter detta referat av frågans förlopp vill jag anföra några allmänna reflexioner omkring denna fråga.

Författningen 1939 nr 910, som nu alltså varit gällande i över tjugo år, har möjliggjort en betydande upprustning av lantbrukets skolor. Vi har i dag här i landet 50 lantmannaskolor och 41 lant-hushållsskolor tack vare att huvudmännen har varit beredda att satsa för att i en ovisst framtid eventuellt kunna få statsbidrag. Jordbruksutskottet hade i följd frågan under övervägande, och den klara precisering som utskottet då gav är glädjande. Utskottet anförde nämligen att staten här har moraliska förpliktelser att gottgöra dessa huvudmän och det blev också riksdagens beslut.

Det förefaller som om man på sina håll skulle ha den uppfattningen att lantbrukets skolor i dag är så upprustade att det framöver inte skulle finnas så stora behov av ytterligare upprustning på detta område. I den allmänna diskussionen har också erinrats om att antalet jordbrukare i landet minskar år för år liksom även antalet lantarbetare. Detta faktum går inte att bestrida. Officiella utredningar visar klart att antalet egna företagare inom jordbruket under 1960-talet kommer att minska så kraftigt att antalet jordbrukare i vårt

land omkring år 1970 kommer att utgöra 200 000 företagare. Det finns i dag 30 000 lantarbetare i landet. Med normal omsättning skulle det behöva nyrekryteras 1 000 lantarbetare per år om kårens numerär skulle upprätthållas. Även lantarbetarkåren kommer emellertid att minska på grund av jordbrukets rationalisering. Ett visst antal lantarbetare kommer emellertid under alla förhållanden att behövas. Den erforderliga nyrekryteringen kan uppskattas till 500—700 per år. Rekryteringen av egna företagare inom jordbruket torde komma att uppgå till 3 000—4 000 per år. Platsantalet vid lantmannaskolorna är knappt 2 000. Det betyder att nära hälften av de människor som i framtiden kommer att vara sysselsatta i jordbruket icke kommer att kunna beredas någon yrkesutbildning av detta slag.

Det synes mig som att statens stora skuld till huvudmännen kommer att utgöra en svår broms på möjligheterna att i fortsättningen upprusta lantbrukets skolor. Vi har i vår motion nr 379 i denna kammare och nr 609 i andra kammaren påtalat denna sak. Vi motionärer anser, vilket också reservanterna i någon mån givit uttryck för, att vi inte bör utsträcka den tid under vilken staten skall betala sin skuld till huvudmännen under för lång tid. Många remissinstanser har också, såsom herr Hansson nämnde, förklarat att man icke bör sträcka sig över en längre tidrymd. Det är inte bara de huvudmän, som ekonomiskt direkt berörs av denna sak, som har den uppfattningen, utan praktiskt taget alla anser att det riktiga är att skulden regleras med ett engångsanslag.

I vår motion I: 379 hemställer vi om ett anslag på fem miljoner kronor för nästa budgetår, varjämte återstoden enligt vår uppfattning bör uppdelas på de två följande budgetåren, så att hela skulden avvecklas. Vi motionärer anser också att två miljoner kronor bör ställas till förfogande som bidrag till byggnadsprojekt som inte har kunnat påbörjas före den 1 april 1960. Hos lantbruksstyrelsen finns i dag ansökningar om bidrag på ett sammanlagt belopp av nio miljoner

Ang. bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter
kronor. Här föreligger alltså ett stort behov som på något sätt måste fyllas. och departementschefen har hört denna rekommendation.

Alla är vi överens om att yrkesutbildning på skilda områden är nödvändig. Vi måste också vara på det klara med att stora krav i dag ställs på jordbrukarna som företagare och även på lantarbetarna inom det moderna högmekaniserade och intensivt drivna jordbruket både när det gäller jord, skog och djurskötsel. Det är min förhoppning att detta ärende inte skall behöva bli en stridsfråga utan att alla skall kunna enas om att lantbrukets skolor har en mycket stor uppgift att fylla. Inom kort kommer riksdagen att få ta ställning till den stora propositionen om upprustning av den högre undervisningen. Vi får inte glömma att det här finns ett klart samband. Lantbrukets skolor skall föra ut de erfarenheter som vinnas på vetenskapens och teknikens område till människor som skall omsätta dessa erfarenheter i sin praktiska yrkesutövning.

Herr talman! Med tveksamhet har jag avstått från att avge en reservation med begäran om ett högre anslagsbelopp. Jag har i dagens läge nöjt mig med att ansluta mig till den reservation som fogats till denna punkt och till vilken även jag ber att få yrka bifall.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Såsom herr Hansson nämnde i sitt anförande är utskottet enligt mig det väsentliga i denna fråga, nämligen om angelägenheten att söka påskynda avvecklingen av den eftersläpning som finns på detta område, så att vi kan få till stånd balans mellan statsbidragsgivningen och de byggnadsbehov som här föreligger.

Det torde vara överflödigt att i dag repetera den argumentering som vi tidigare haft att anföras. Redan i följande rekommenderade ju jordbruksutskottet riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna sin uppfattning, att vi anser det vara angeläget att avvecklingen av eftersläpningen påskyndas. Vi kan vid årets riksdag notera att Kungl. Maj:t

Här föreligger ett yrkande om att höja anslaget med två miljoner kronor för att reducera eftersläpningen. Naturligtvis kan man till stöd för det yrkandet peka på att det rör sig om redan färdiga byggen för en kostnad av drygt 36 miljoner och att bidragseftersläpningen är 23 miljoner, och det är riktigt att Kungl. Maj:ts och utskottets förslag innebär att det skulle dröja tolv år innan statens utfästelser avvecklats och man kommit i jämbredd med de nya byggnadsprojekt som riksdagen då har att ta ställning till på grundval av jordbruksdepartementets förslag.

Men herr Hansson redovisade även utskottsmajoritetens motivering för dess ställningstagande. Vi anser det riktigt och angeläget att påskynda avvecklingen och skapa en bättre balans. Man bör också komma ihåg att felet nog inte ligger i att Kungl. Maj:t tidigare saknat intresse för att åstadkomma en sådan balans. Vi måste väl ändå kunna vara eniga om att kungl. lantbruksstyrelsen tidigare varit ganska generös när det gäller att ge förhandsbesked om statsbidrag. Många huvudmän som nu står i kön av dem som väntar på statsbidrag hade intresse av att påskynda sina byggen och satte i gång. En del huvudmän fick statsbidrag tidigare via beredskapsstaten för att motverka den lokala arbetslösheten, och det är klart att de som fått vänta längst på sin statsbidrag har anledning att säga att räntorna kostat dem väldiga pengar. Om man räknar med dagens ränteläge är det givet att en summa på 36 miljoner ökar åtskilligt redan under en ganska kort period.

Men utskottsmajoriteten har gått ut från att detta har varit en avväggningsfråga för regeringen. Jag föreställer mig att departementschefen har avvägt utgifterna på olika punkter under nionde huvudtiteln och funnit sig kunna inom ramen av tillgängliga medel rekommendera riksdagen att i år bevilja två miljoner för avveckling av eftersläpningen.

Här kommer naturligtvis överbudet

Ang. bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter

från reservanterna, då de säger att detta belopp gärna kan höjas med 100 procent. Det är ju tacknämligt att ute i landstingen kunna tala om att man varit med på en reservation som innebär att avvecklingen skulle ske så mycket snabbare. Naturligtvis hade det varit utmärkt om Kungl. Maj:t funnit det möjligt att klara av hela eftersläpningen mycket snabbt, och jag tror inte att det inom utskottsmajoriteten finns något intresse att motarbeta en sådan lösning, men vi har utgått från att Kungl. Maj:t bedömt denna fråga ur den finansiella synpunkten.

Under den senaste veckan har ju tidningarna lämnat sådana uppgifter om budgetutvecklingen att det är tänkbart att utskottsmajoritetens förhoppningar om en generösare linje skall kunna tillmötesgå av jordbruksdepartementet ett annat år. därest möjligheterna då alltså jämt föreligger. Men den som varit med i jordbruksutskottet och riksdagen och kunnat följa utvecklingen av statens kostnader måste säga sig att de växer på samma sätt som kommunernas och landstingens. De flesta av oss är ju även landstingsmän och intresserade av en avlastning av de kostnader vi förskottat för statsbidrag, men trots denna känsla har vi inom utskottsmajoriteten ansett att vi i detta fall bör följa Kungl. Maj:ts rekommendation.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PETTERSSON, HARALD, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Om jag fattade herr Svedberg rätt ville han göra gällande att vi, som nu har en annan mening än utskottets majoritet, skulle på något sätt ge ett överbud i denna fråga. Jag tycker att det är att gå litet för långt ... överbud är det inte alls fråga om här, utan om dessa affärer skulle regleras på vedertaget sätt så är faktiskt dessa statens bidrag till huvudmännen uppsagda till betalning för länge sedan. Och vi kan inte, herr Lage Svedberg, i våra respektive landstings förvaltningsutskott reagera

mot statens sätt i detta fall att behandla landsting och andra huvudmän och sedan ge uttryck åt en annan mening i riksdagen. Vi som i landstingen får ha bekymren för landstingens ekonomi måste säga att dessa pengar för länge sedan är uppsagda till betalning. Jordbruksutskottet har också sagt att det är samhällets moraliska skyldighet att reglera denna eftersläpning.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svedberg lät verkligen inte riktigt övertygande. Jag tyckte att han trevade sig fram till ett mycket svagt försvar, och jag tolkar detta så att innerst inne herr Svedberg och jag står varandra mycket nära på denna punkt.

Herr Svedberg nämnde någonting om lantbruksstyrelsens skuld, och den kan vi nog inte komma ifrån. Det är här ett statligt ämbetsverk som har en viss skuld. Däremot är jag mycket angelägen att till den allra största delen fritaga departementschefen, som har ärvt denna skuld av diverse departementschefer under 1950-talet.

När det gäller återbetalningen är jag innerst inne själv av den meningen att man i ett fall som detta bör göra en engångsinbetalning, men jag har här för att kunna ha någon utsikt till framgång måst sträcka mig lika långt som de socialdemokratiska motionärerna, ehuru de i tiden går något utöver undervisningskommitténs förslag. Om herr Svedberg själv hade en sådan här skuld, som han hade erkänt och skulle betala, hur skulle herr Svedberg som privatperson då göra? Det föreligger alltså en tioårig skuld. Skulle herr Svedberg återbetala den i småposter under ytterligare tio år framåt, även om herr Svedberg vore stadd vid god kassa, vilket ju statsverket är i dag? Vi vet ingenting i det fallet om framtiden, annat än att vi sannolikt får det sämre.

Jag tror att vi med fullt fog kan säga

Ang. bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter att här föreligger en skuld som bör väl ändå inte att vi såsom huvudmän amorteras snarast möjligt och att det skall sitta och räkna ut — vilket var är en hederssak för riksdagen att likvi- förhållandet om man byggde på anslags- dera den. Den sexåriga respittiden är tilldelningen under fjolåret — att vi enligt min uppfattning den absolut längs- skulle få statsbidragen om cirka 50 år. sta tiden. Om huvudmännen hade fått ett sådant meddelande hade säkerligen de flesta taget och byggt sina lantbruksskolor och lantmannaskolor på det sätt som de

Herr SVEDBERG, LAGE, (s) kort gen- mäle:

Herr talman! Herr Hansson är nog inte okunnig om att huvudmännen för dessa byggnadsföretag, som rör lantbruksundervisningsskolor, inte fått nå- got förhandsbesked beträffande frågan inom vilken tid de skulle få statsbidra- get. Det förhandsbesked som lämnades från kungl. lantbruksstyrelsen innebar endast att de kunde påräkna att få statsbidrag. Någon tidpunkt för utbetalning av statsbidraget var mig veterligt inte utsatt — jag har inte heller inom utskottet kunnat utröna något annat — utom då det varit fråga om beredskapsföretag, där statsbidraget har utgått all- efter arbetets fortgång.

Jag unnar herr Hansson att vara glad över att han kan stödja socialdemokra- tiska förslag. Jag hoppas bara att han också i fortsättningen är lika intresse- rad för att göra det och att det inte en- bart gäller de motioner som vi nu be- handlar.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Jag måste säga att jordbruksutskottets talesman är mycket blygsam när det gäller önskemål och förhoppningar i detta sammanhang. Man kan väl ändå inte, såsom herr Svedberg gör, påstå att huvudmännen i detta fall inte har fått några förhandsutfästelser när det gäller dessa statsbidrag. Huvudmännen har från lantbruksstyrelsen — sedan styrelsen granskat ritningarna och i en hel del fall, såsom jag anförde i fjol, åstadkommit ganska väsentliga fördyringar — fått besked om att styrelsen tillstyrker statsbidrag men för dagen inte kan tala om när bidraget skall betalas ut. Herr Svedberg menar

att vi såsom huvudmän skall sitta och räkna ut — vilket var förhållandet om man byggde på anslags- tilldelningen under fjolåret — att vi skulle få statsbidragen om cirka 50 år. Om huvudmännen hade fått ett sådant meddelande hade säkerligen de flesta taget och byggt sina lantbruksskolor och lantmannaskolor på det sätt som de funnit vara det bästa. Även med den förbättring som har skett kommer hu- vudmännen, om denna ordning skall fortsätta, att få vänta ungefär tolv år innan den sista skulden har avvecklats.

Herr Svedberg talar om finansiella synpunkter. Han använde inte uttrycket statsfinansiella synpunkter, som ju an- nars är mycket populärt i detta hus. Det finns emellertid också finansiella synpunkter att tänka på för landstingen och andra huvudmän. Vad kostar det ex- empelvis huvudmännen i räntor att få vänta i tolv år med att utfå statsbidra- gen, som måste utdebiteras på skattebe- talarna i form av landstingsskatt och kommunalskatt? Jag tror att man skall ta med också den saken vid bedömandet av dessa spörsmål. Här är det inte fråga om att öka statens utgifter utan helt enkelt fråga om att staten skall fullgöra utfästelser som staten redan har givit. För min personliga del tycker jag att det borde vara ytterst angeläget såväl för regeringen som för riksdagen att se till att denna avveckling sker så fort som möjligt. Man bör inte förhala den- na sak på det sätt som här föreslås. Den- na fråga har nämligen en mycket all- varlig baksida.

När det gäller tillstyrkandet av statsbidrag måste väl ändå primärkommuner, sekundärkommuner m. fl., som får utfästelser om att statsbidrag kommer att utgå, kunna vara övertygade om att dessa statsbidrag inom rimlig tid kommer dem till del. Jag tycker att det är ytterst angeläget att det förtroende återställes som faktiskt funnits tidigare i detta avseende men som nu rubbats. Det är faktiskt så att ute i våra kom- muner — det må vara primär- eller se- kundärkommuner — existerar inte läng-

Ang. bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter

re det förtroende för statsmakternas utfästelser som borde existera.

Jag tycker därför, herr talman, att det viktigaste i detta sammanhang är att riksdagen försöker att korrigera detta fel och ser till att förtroendet återställs. Det är helt enkelt nödvändigt att så sker, och därför ber jag också att få yrka bifall till reservationen under punkt 49.

I detta anförande instämde herrar *Svanström* (cp), *Lindahl* (s) och *Georg Carlsson* (cp).

Herr **SVEDBERG, LAGE**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste erinra herr Söderberg om att lantbruksstyrelsens besked till huvudmännen grundar sig på en författning som styrelsen hänvisar till, nämligen att statsbidrag skall utgå i mån av tillgång. Det gavs inte något klart besked där om vid vilken tidpunkt huvudmännen skulle få lyfta statsbidraget. Det var detta jag sade i mitt tidigare anförande. Huvudmännen fick endast förhandsbesked om när de kunde igångsätta byggnationen och att de hade att påräkna statsbidrag i mån av tillgång.

Det var bara detta, herr talman, jag ville komplettera mitt anförande med.

Herr **SÖDERBERG** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara ställa en mycket enkel fråga till herr Lage Svedberg. Tycker herr Svedberg att det är en tillfridsställande ordning att tillstyrkta statsbidrag utbetalas omkring 50 år efter den tidpunkt då anslaget har tillstyrkts?

Herr **SVEDBERG, LAGE**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Ingen av utskottets majoritet kommer givetvis att instämma i påståendet att en sådan ordning är riktig. Vad vi har hänvisat till är den ordning som har varit gällande och som har aktualiserat denna debatt, nämligen

att en eftersläpning föreligger. Det ligger till på det sättet, som här har åberopats av den av lantbrukskommittén tillsatta delegationen, att det råder en eftersläpning, där byggnadskostnaderna rör sig över drygt 36 miljoner kronor och där statsbidraget rör sig om 23 miljoner kronor.

Herr statsrådet **NETZÉN**:

Herr talman! Jag vill bara göra ett påpekande. Jag tycker att exempelvis herr Söderbergs argumentering är alldeles för överdimensionerad för den fråga det här gäller. Herr Söderberg liksom tidigare herr Harald Pettersson tar upp frågans principiella aspekter. Principiellt finns det absolut inte någon skillnad mellan vare sig propositionens inenörd och utskottsmajoritetens ståndpunktstagande eller reservanternas inställning.

Det gäller att göra en avbetalning, och det som frågan här avser är avbetalningens storlek. Då kan vi kanske reducera debatten till denna del, ty de principiella diskussionerna i denna fråga har förts i ett tidigare sammanhang. Jag skall inte göra några jämförelser, men den uppräknig som skett kan alltid sägas vara otillfredsställande. Jag har den allra största respekt för de problem som jag är övertygad om att primärkommuner och landsting har i detta fall. Jag kan föreställa mig att problemen är lika stora för dem som för statsmakterna.

Vad frågan här gäller är: Skall denna avbetalning vara två miljoner kronor, eller vill riksdagen vara generösare och fördubbla denna summa? Här utvecklas vidare resonemanget om de tolv åren eller de 50. Det finns ingenting som säger i vilket tempo och med vilka belopp i framtiden denna s. k. moraliska skuld skall avvecklas.

Får jag sedan, utan att ta ställning till frågan i och för sig, göra en liten randanmärkning. Det var jordbruksutskottet självt som i fjol lanserade begreppet moralisk skuld. Nu vill man snarast göra sken av att det skulle ha varit nå-

Ang. bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter
gon annan instans som åstadkommit uttrycket.

Herr talman! Jag har med det sagda endast velat reducera själva frågan till att gälla: Med vilka belopp vill riksdagen vara med om att avveckla den skuld som det här är fråga om?

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! Jag har inte några nya argument att tillföra debatten, men eftersom mitt namn inte återfinns under reservationen, har jag funnit anledning att med några ord motivera detta.

Jag vill då börja med att understryka att jag liksom både reservanterna och talesmännen för utskottets majoritet finner den nu behandlade frågan vara ett mycket angeläget ärende. Det är önskvärt att vi så snart som möjligt får tillstånd av avbetalning av de belopp som det gäller. Men jag vill också peka på hur utvecklingen gått under de senaste åren beträffande denna anslagsrubrik. Vi hade 1959/60 ett anslag på en miljon kronor för ändamålet. I fjol föreslog jordbruksministern att anslaget skulle utgå med en halv miljon, men utskottet höjde anslaget till en miljon. För nästa budgetår har departementschefen och utskottsmajoriteten föreslagit ett anslag på tre miljoner. I jämförelse med i fjol har anslaget således höjts rätt avsevärt.

Tyvärr är detta inte det enda område där kommuner, landsting och andra huvudmän kan visa på att de har stora fordringar på statsverket. Men även om miljonerna flödar i dag, som herr Nils Hansson i Ronneby yttrade här i debatten, så misstänker jag för min del att det kommer att finnas kycklingar till grynen, som vi brukar säga där hemma. Med hänsyn till att anslaget dock har blivit uppräknat rätt betydligt i jämförelse med i fjol har jag anslutit mig till utskottsmajoriteten, men jag vill understryka vad utskottet har skrivit, nämligen förhoppningen att det skall finnas möjlighet att öka anslagsanvisningen för nästa år.

Med detta korta anförande, herr talman, ber jag att få ansluta mig till yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr **NILSSON, HJALMAR**, (s):

Herr talman! Eftersom både herr Hansson och herr Söderberg har sagt att det har givits löften om statsbidrag och att huvudmännen alltså har handlat i god tro, ber jag att få läsa upp ett stycke ur lantbruksstyrelsens petita som berör den här frågan, vari det klart och tydligt deklarerats hur det har gått till när landstingen satt i gång att bygga de här anstalterna. Det står i statsverkspropositionen på sidan 156: »Det angelägna i en snar upprustning av lantbruksundervisningsanstalterna har förmått skolornas huvudmän att, sedan planer och ritningar godkänts av lantbruksstyrelsen, i stor utsträckning anvisa egna medel och igångsätta byggandet innan beslut om statsbidrag förelegat. En förutsättning för deras handlande har därvid varit att de ansett sig vara i god tro beträffande möjligheterna att sedermera utfå dem enligt gällande bestämmelser tillkommande statsbidrag.»

Det betyder att lantbruksstyrelsen har en annan uppfattning i den här frågan än som har deklarerats från reservanternas sida. Landstingen har satt i gång att bygga för egna medel. De har alltså haft de ekonomiska förutsättningarna att bygga lantbruksundervisningsanstalter för åtskilliga miljoner kronor i avvaktan på att ett statsbidrag någon gång skulle komma. Det är en av anledningarna till att jordbruksutskottet har sagt sig att även landstingen själva har ett visst ansvar i den här frågan, därför att de har satt i gång att bygga utan att invänta beslut om statsbidrag. Enligt det nu föreliggande förslaget kommer inga byggnader att igångsättas förrän statsbidrag beviljats, och man kommer alltså icke att få denna mycket kraftiga eftersläpning i fortsättningen. Det är riktigt som departementschefen påpekade att det var jordbruksutskottet som i fjol skrev och hemställde om att få ett ökat bidrag för att motverka eftersläpningen och då även använde uttrycket »det moraliska ansvaret». Detta är väl orsaken till att i år är ramen betydligt större, två miljoner kronor mer än under fjolåret, och därför har utskottets majoritet

Ang. bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter

ansett att man bör kunna acceptera Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. Dessutom har utskottet sagt att finns de ekonomiska möjligheterna, bör den här eftersläpningen avvecklas litet snabbare än vad årets förslag innebär.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp):

Herr talman! Det var närmast med anledning av vad herr Hjalmar Nilsson i Kramfors anförde om att huvudmännen skulle ha ett så stort ansvar och inte haft några löften från statsmakterna som jag skulle vilja säga några ord.

I jordbruksutskottets utlåtande nr 1 i fjol anfördes följande, som också blev riksdagens beslut och till vilket även herr Hjalmar Nilsson anslöt sig: »De förhandsbesked om tillstyrkan av statsbidrag, som lantbruksstyrelsen givit, kan enligt hittillsvarande praxis anses samtidigt ha inneburit en försäkran om bidrag. Det synes utskottet rimligt att dessa löften infrias. En plan för avveckling av statens moraliska utfästelser bör därför utarbetas och tillämpas vid sidan av den nya bidragsordningen.» Detta är en korrekt återgivning av vad utskottet anförde och vad riksdagen beslutade.

Jag ber att för herr jordbruksministern få påpeka att detta var riksdagens önskan i fjol. Jag gör mig själv den frågan huruvida jordbruksministern inte uppmärksammat vad riksdagen beslöt på denna punkt i fjol, eftersom herr statsrådet nu är beredd att framlägga förslag som inte sammanfaller med vad riksdagen beslöt under fjolåret?

Herr **HANSSON, NILS**, (fp):

Herr talman! Jag vill bara till herr Hjalmar Nilsson säga att min uppfattning och statsrådets är precis desamma. Jag sade nämligen att den fråga som reservationen vid denna punkt gäller är i vilken takt denna skuld skall avbetalas och ingenting annat. Jag är angelägen att understryka det. Vi skall inte gå in på skuldfrågan för mycket, ty då

kommer nog både herr Hjalmar Nilsson och jag in i bilden som ledamöter i utskottet. Det kan ju frågas varför vi inte har sett upp och bromsat i tid, så att vi hade fått det hela på rätt bog.

Vad det gäller är hur vi skall avlasta oss denna skuld som onekligen besvärar oss alla. Har vi ett gott ekonomiskt läge i dag, skall vi inte skjuta denna skuld på framtiden, då vi vet att statsverket får större utgifter. Det är därför jag är angelägen att vi redan i år godtar det tal som vi borde ta beträffande avbetalningen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående varterdera momentet av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. a hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande mom. b framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg, Lage*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 49 mom. b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Ang. bidrag till skogsvårdsstyrelserna, m. m.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pettersson, Harald*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;
Nej — 60.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 50—75

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 76**Ang. bidrag till skogsvårdsstyrelserna, m. m.**

I denna punkt hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt med avslag å motionerna I: 520, av herr Jonasson m. fl., och II: 627, av herr Wahrendorff m. fl.,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för skogsvårdsstyrelserna, som angivits i punkten;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för skogsvårdsstyrelserna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62;

c) till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 15 980 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 520 och II: 627 hade hemställts, att riksdagen måtte anvisa till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna ett belopp, som motsvarade en sådan medelstildelning till skogsvårdsstyrelserna, att kostnaderna för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet till 45 procent förlades på den offentliga sektorn och bekostades med allmänna statliga medel samt till 55 procent på

servicesektorn och bekostades med skogsvårdsavgiftsmedel, taxeinkomster och därmed jämförliga driftinkomster.

Reservation hade avgivits av herrar *Carl Eskilsson, Nils Hansson, Uno Olofsson, Jonasson, Harald Pettersson, Hansson* i Skegrie, *Antby, Östlund, Jönsson* i Ingemarsgården och *Hedin*, vilka ansett, att utskottets motivering bort er hålla den ändrade lydelse, reservationen visade.

Det av reservanterna föreslagna yttrandet innebar, att reservanterna inte funnit sig nu kunna pröva det yrkande om ändrade grunder för finansieringen av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, som framförts i motionerna I: 520 och II: 627.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Punkterna 76 och 77 griper in i varandra, och jag anhåller därför att få beröra båda dessa punkter i ett sammanhang. Till dessa punkter, som gäller bidrag till skogsvårdsstyrelsernas avlöningar och omkostnader, finns det reservationer för andra motiveringar till utskottets hemställan.

Det torde inte nu vara anledning att gå in på detaljer i fråga om verkningarna av den omorganisation av skogsvårdsstyrelserna och de nya principerna för finansieringen av styrelsernas verksamhet, som genomfördes förra året. Ett års erfarenheter och bokslut bör nog avvaktas, innan man skall kunna överblicka läget.

Det bör emellertid redan nu framhållas att man allmänt i skogsbrukskretsar är oroad av utvecklingen. Genom en förredragning av representanter för skogstyrelsen fick även jordbruksutskottet klarlagt, att skogsvårdsstyrelsernas verksamhet efter omorganisationen med de givna resurserna inte kan motsvara de förväntningar statsmakterna och skogsägarna ställer på styrelserna i fråga om insatser på skogsvårdens och skogsupplýsningens områden. Kanske jag personligen är allra mest rädd för skogsförnyringens framtid, framför allt efter ett anförande som jag åhörde i skogs-

Ang. bidrag till skogsvårdsstyrelserna, m. m.

och lantbruksakademien i går och som visade att i vissa undersökta områden i Jämtlands och Västerbottens lappmark kan inte mer än ungefär hälften av de skogsodlingar, som skett under senaste årtiondet där uppe, anses vara nöjaktiga.

Närmast beror denna oro på en bristande medelstillgång, som så vitt jag förstår är orsakad av direkta felbedömningar av förrättningarnas fördelning på servicesektorn och den offentliga sektorn. Jag skall inte gå in på detaljer, men det är för mig oförklarligt att en hel del förrättningar, som skulle falla på det allmänna, synbarligen hamnar på den inkomstbringande servicesektorn, trots att de inte alls hör dit.

Det förhåller sig också så, att tvärt emot vad jordbruksutskottet förra året förmodade, har skogsvårdsstyrelsernas taxor måst höjas högst väsentligt eller med 40 procent för att kompensera inkomstbortfallet, och ytterligare höjning blir nödvändig, om debet och kredit skall kunna gå ihop. Flera skogsvårdsstyrelser är faktiskt redan i den situationen, att de får ta av sina serviceinkomster för att i den mån det går täcka kostnader av offentlig natur, som ju skulle påvila staten. När emellertid skogsstyrelsen vid sina överläggningar med departementet — vilka har förts över skogsvårdsstyrelsernas huvuden — inte har lyckats övertyga vederbörande om de konsekvenser, som dessa felbedömningar medför, så räknar jag givetvis inte med att med ett kort anförande kunna övertyga kammaren härom, utan finansieringen och andra sammanhörande frågor, t. ex. rabattering av taxorna för mindre skogsägare, ökad möjlighet till rådgivande verksamhet, intensifierad skogsodling etc., förutsättes av reservanterna att tas upp i ett sammanhang, när vi bättre kan överblicka läget i dess helhet.

Jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att endast något mera ingående kommentera ett par andra frågor som hör samman med dessa punkter i utskottsutlåtandet. Jag måste nog för mitt samvetes skull lämna dessa kom-

mentarer och få dem fogade till kammarens protokoll, därför att jag anser att de två frågorna är av stor betydelse.

Den första frågan gäller vad utskottet skriver i första stycket på sidan 55. Utskottet — liksom vi reservanter — har tidigare uttalat, att skogsvårdsstyrelsernas serviceverksamhet av olika skäl kan antas på längre sikt få något mindre omfattning än fallet varit under det senaste budgetåret. Denna bedömning tror jag är realistisk och riktig. Där skiljer sig inte utskottsmajoritetens uppfattning från reservanternas. Men utskottet har i detta sammanhang litet försåtligt anmärkt överst på sidan 55, att utskottet uppmärksammat, att skogsvårdsstyrelsernas med driftmedel avlönade tjänstemannapersonal under de två senaste budgetåren ökat i antal från 186 till 304. På detta konstaterande har utskottet sedan hängt upp uttalandet, att utskottet vill »betona vikten av att alla möjligheter till rationalisering av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet tillvaratages och att personalkadern vid de skilda styrelserna så långt sig göra låter anpassas till det föreliggande behovet av arbetskraft».

För att inte på något sätt bli missförstådda har vi reservanter låtit detta stycke stå kvar, men det kräver vissa kommentarer. Det vill nämligen förefalla, som om utskottet vore av den uppfattningen, att skogsvårdsstyrelserna inte skulle tillräckligt beakta möjligheterna att rationalisera verksamheten, utan tvärtom skulle — oaktat verksamheten förväntas minska — successivt öka sin personalkader.

Denna farhåga för bristande följsamhet och anpassning efter förhållandena är fullkomligt orgrundad. Den ökning av tjänstemannakadern som ägt rum och delvis finansierats med skogsvårdsstyrelsernas inflytande inkomster är helt betingad av och i linje med statsmakternas beslut om utbyggnad av olika verksamhetsgrenar i skogsvårdsstyrelserna, främst undervisning, men även plantförsörjning. Däremot har den egentliga servicepersonalen för direkta skogsvårdsarbeten nedgått i takt med att arbetsuppgifterna minskat. Detta för-

Ang. bidrag till skogsvårdsstyrelserna, m. m. hållande torde för övrigt vara så självfallet, att det egentligen inte skulle behöva särskilt påpekas, men det är kanske nödvändigt att trycka på saken med hänsyn till utskottets något insinuanta uttalande.

Sedan kan jag inte underlåta att säga, att antalet befattningshavare inte diskuterats i utskottet, utan det förefaller mig som om utskottets skrivning innebär en onödig och tyvärr icke välgrundad påbyggnad.

När det gäller den nämnda utökningen av tjänstemannakadern bör kanske särskilt framhållas, att det endast delvis är fråga om en reell personalutökning till följd av vidgade arbetsuppgifter. I övrigt rör det sig om förändrade anställningsförhållanden, en ändring i redovisningssystemet beträffande redan anställd personal, som erhållit mer stadigvarande arbetsuppgifter. Antalet säsongsanställda arbetstagare har samtidigt härmed kunnat minskas i betydande grad. I och för sig måste denna förändring mot en större fast personalkader anses innebära en betydande vinst såväl för arbetsgivarsidan som för arbetstagersidan.

Vad jag nu har anfört innebär självfallet ingen invändning mot uppfattningen, att alla möjligheter att rationalisera skogsvårdsstyrelsernas verksamhet bör tillvaratagas. Tvärtom anser jag det vara utomordentligt viktigt att så sker och att frågan ägnas fortlöpande intensiv uppmärksamhet. Förhållandena bör emellertid ges riktig relief och belysning, vilket inte kan sägas ha skett i jordbruksutskottets utlåtande.

Den andra frågan, herr talman, som jag anser mig tvungen att här ta upp, gäller skogsfröplantagerna. Jag får kanske vara rätt utförlig på denna punkt och vill då först erinra om att vi hade en världsskogskongress i USA förra året och att vid denna sektionen för genetik och skogsträdsförädling blev den kanske mest omfattande och en av de mest uppmärksammade.

Det har också försiggått en utomordentlig utveckling inom skogsgenetiken under det senaste årtiondet. Svensk

skogsträdsförädling har härvid hävdat sig mycket väl, och i fråga om den praktiska tillämpningen torde Sverige intaga den relativt främsta platsen i världen. Vårt land har i detta avseende under senare år varit ett föregångsland. Med vår plantageverksamhet som förebild följer nu många efter i uppläggnings av den tillämpade skogsträdsförädlingen, i medvetande om att stora värden står att vinna genom förbättring och förädling av skogsfröet.

Ett led i den svenska skogsträdsförädlingens praktiska tillämpning utgör anläggandet av skogsfröplantager. Nu har flera ledamöter i denna kammare frågat mig, vad skogsfröplantager egentligen är för någonting, vilket kanske bör föranleda mig att ge en liten förklaring.

Plantagen förlägges till lämpliga, isolerade lägen och består av plantor, som utsatts i vissa, vetenskapligt motiverade förband. Plantorna är inga vanliga skogsträdplantor utan består av kvistar från ett relativt begränsat antal över hela landet utvalda elitträd. Vi har ungefärligen vetat var de bästa trädraserna finnes. Bland dessa — det gäller kanske ett tusental träd, som man efter vissa bedömningar funnit sig kunna betrakta som elitträd genom snabb växt, vacker form o. s. v. — har man gjort en utsortering. Sedan han lärt sig ympa dessa grenar på grundstammar, har man kunnat sätta ut dem på vissa isolerade områden. Genom speciell behandling drives ympplantorna till snabb frösättning. Ett stort värde får dessa plantager genom att fröet — utöver sina genetiska egenskaper — blir lätt att skörda och att man årligen kan hämta frö därifrån, medan man ju norrut kan få vänta på fröår både 15 och 20 år. Man vet också att avkastningen blir minst 15 kilo frö per hektar och år.

Nu har skogsvårdsstyrelsernas — eller skogsstyrelsens, vilket man vill säga — plantageverksamhet skett i samråd med samarbetsnämnden för skoglig växtförädling och genetik. Denna sammanslutning har alltså stått som vetenskaplig hjälpare och rådgivare för plantage-

Ang. bidrag till skogsvårdsstyrelserna, m. m.

verksamheten, vilken skogsstyrelsen såvitt jag förstår i fullt samförstånd med statsmakterna har startat och i vilken skogsvårdsstyrelserna är inkopplade för plantagernas anläggning och vård — alltså för den rent praktiska delen av plantageverksamheten.

Samarbetsnämnden har kostnadsfritt utfört arbetet med att utvälja och sammanställa plantagernas moderträd, med fenotypkontrollen av dessa samt med att upprätta själva plantageplanen. Det av skogsstyrelsen äskade anslaget är endast avsett för anskaffning av mark och inköp av ympar. Skogsvårdsstyrelserna svarar för markberedning, för utplantering av ympar och hjälpplantering.

Nu uttalar departementschefen när det gäller frågan om fortsatt statsanslag till skogsvårdsstyrelsernas fröplantager i årets statsverksproposition — efter att ha först angivit den stora betydelsen av skogsvårdsstyrelsernas skogsfröplantageverksamhet — följande: »Sedan staten under viss del av uppbyggnadsperioden medverkat med stöd i form av bidrag, anser jag att den fortsatta finansieringen av fröplantageverksamheten bör ske på liknande sätt som beträffande andra räntabla åtgärder inom skogsvårdsstyrelsernas arbetsområde. Någon anvisning av medel över skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag bör sålunda inte ske i fortsättningen till sagda ändamål. Däremot torde Kungl. Maj:t genom beviljande av lånetillstånd böra medverka till att skogsvårdsstyrelserna i erforderlig utsträckning erhåller lån på allmänna kreditmarknaden för finansiering av berörda verksamhet.»

Statsrådet anmäler sedan, att för att underlätta övergången till det nu föreslagna finansieringssystemet har av prisutjämningsmedel ställts ett belopp av 200 000 kronor till skogsstyrelsens förfogande till bestridande av kostnaderna för skogsvårdsstyrelsernas fröplantageverksamhet. Skogsstyrelsen har för nästa budgetår begärt ett anslag för ändamålet på 500 060 kronor, men får alltså nöja sig med 200 000 kronor av prisutjämningsmedel.

Det citerade uttalandet är onekligen

både förvånande och nedslående ur skogsbrukets synpunkt. Vi befinner oss nämligen i fråga om plantagerna ännu i utbyggnadsstadiet — så att säga i det vetenskapliga stadiet. Investering i skogsfröplantager är av mycket långsiktig natur. Enbart avkommebedömningen av den första omgången plantager kommer att ta lång tid, och först när den genomförts kan man definitivt avgöra, i vad mån det producerade fröet har högre odlingsvärde än naturfröet och därför kan säljas till högre pris än detta. Först i den andra definitiva omgången av fröplantager kan resultatet förväntas bli ett elitfrö av hög genetisk kvalitet.

I motsats till jordbrukets växtförädling kräver den praktiska skogsträdförädlingen en avsevärd tidsutdräkt. Som jag sade kan vi först efter 15—20 år åstadkomma ett frö, som med visshet kan ge produktionsvinster — och då med all sannolikhet av samma storleksordning som jordbrukets växtförädling. Ett sådant frö blir givetvis värt sitt pris.

Herr talman! Jag har ansett mig skyldig att ge kammaren denna orientering. Detta är ett ärende som i dag inte kan anses löst genom Kungl. Maj:ts ställningstagande. Lika väl som jordbrukets växtförädling får statligt stöd måste skogsträdförädlingen i sitt så att säga vetenskapliga skede äga rätt till ekonomiskt bistånd från statens sida. Jag vill här med anledning av att det utgår statsbidrag till hushållningssällskapens försöksverksamhet fråga, varför man inte skulle kunna tänka sig liknande bidrag till skogsvårdsstyrelserna, som ändå motsvarar hushållningssällskapen och även andra organisationer på skogsbrukets område.

Det vore snöpligt, om en försöksverksamhet som lovar stora vinster för vårt nationalhushåll och som vunnit internationell uppmärksamhet och efterföljd skulle äventyras. Det borde vara begripligt, att skogsbruket måste reagera mot den nya principen att man, till skillnad från vad som tidigare varit fallet, vill hänföra första omgången fröplantager till räntabla åtgärder, som inte förtjänar

Ang. bidrag till skogsvårdsstyrelserna, m. m.

annat stöd från statens sida än rätt att upppta lån. Hur och av vem och under vilka villkor sådan lån bör upp- tagas, ges det inga anvisningar om — här svävar vi i fullkomlig okunnighet.

Skogsvårdsstyrelsernas ekonomi till- låter inte, att de står för några kostna- der. Via den numera merkantiliserade plantskoleverksamheten — som i och för sig kräver stora investeringar av lå- nemedel — går det inte att skaffa peng- ar, och att de enskilda skogsvårdssty- relserna med de osäkra premisser de har skulle ta lån på upp till 20 år är ju näs- tan otänkbart.

Herr talman! Jag kanske inte behöver säga mer i saken. Jag vill sluta med att säga, att sedan 200 000 kronor ändå har ställts till skogsstyrelsens förfogande av prisutjämningsmedel, resterar visserligen ett medelsbehov av 300 000 kronor för att vi skulle kunna klara genomfö- randet av det upplagda och en gång, så- vitt jag förstår, av statsmakterna godkän- da programmet. Men det är kanske möj- ligt att driva verksamheten under ett år med hjälp av dessa 200 000 kronor utan att den äventyras. Vi får åtminstone hop- pas det, och under tiden får finansie- ringsfrågan tas upp på nytt.

Det vill för övrigt synas, som om den- na förädlingsverksamhet är en nyhet för flertalet, och jag undrar om man inom jordbruksdepartementet har fattat vilket framtida värde den egentligen kan få. För mig är det naturligt att denna verk- samhet måste få sitt statliga stöd, då den är av så väsentlig betydelse för vårt skogsbruk och hela vårt nationalhushåll, där man likaväl som man kunnat öka avkastningen från det svenska jordbru- ket med 15 procent — jag tror att man räknar med det som genomsnitt — skul- le ha lika stora möjligheter att på den- na väg höja skogens avkastning. Så be- roende som vi är av vårt skogsbruk och våra skogsindustrier — de ger väl c:a 4 miljarder i utländska valutor årligen — är det ytterst angeläget att denna verksamhet kommer att fullföljas och att den inte under några omständigheter får ekonomiskt äventyras.

Då denna fråga hänger samman med

skogsvårdsstyrelsernas ekonomi över hu- vud taget, har vi reservanter i nuvarande läge inte reserverat oss för något preci- serat anslag för nästa budgetår. Vi tar nämligen för givet, att om inte någon acceptabel lösning av finansieringsfrå- gan under hand öppnar sig, får den åter- komma till riksdagen snarast möjligt, om inte i höst så nästa år.

Herr talman! Med dessa kommentarer ber jag att i första hand få yrka bifall till reservationen vid denna punkt, och sedan ber jag att få återkomma med samma yrkande beträffande reservatio- nen i punkten 77.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Herr Hansson i Ronneby har framfört reservanternas synpunkter på dessa frågor och jag skall därför in- skränka mig till att beröra endast en sak i detta sammanhang.

Vi har från centerpartiets sida i mo- tionerna I: 520 och II: 627 pekat på den chockartade höjning av biträdestaxan, som blev en följd av fjolårets riksdagsbe- slut. De höga taxorna tvingar faktiskt skogsägarna att vända sig åt annat håll. Man kan ju också se att under den tid dessa taxor har verkat har skogsvårds- styrelsernas tjänster till skogsägarna minskat i hög grad. Det finns redan en viss statistik för detta, men jag skall i detta sammanhang inte trötta med någ- ra siffror.

Det är klart att det kanske är för ti- digt att vid det här laget dra några di- rekta slutsatser av dessa verkningar. Man har ännu inte tillräckligt lång erfa- renhet av dem. När man hör stämning- arna ute i bygderna finner man dock, att de precis överensstämmer med stati- stiken — man får helt klart för sig, att skogsvårdsstyrelsens tjänster tas i an- språk i allt mindre omfattning. Skogs- ägarna försöker gå andra vägar och an- litar kanske i vissa fall annan arbets- kraft, som inte alla gånger är så särdeles sakkunnig.

Orsaken härtill är naturligtvis fördel- ningen — vilket herr Hansson i Ronne- by redan varit inne på — mellan den

Ang. bidrag till skogsvårdsstyrelserna, m. m.

offentliga andelen och den s. k. service-sektorn.

Av det system vi har följer, att ju mindre man anlitar skogsvårdsstyrelsens hjälp, desto dyrare kommer denna att bli. Vad som dessutom är ett observandum är framför allt, att utvecklingen leder till att skogsvårdsstyrelsernas engagemang i detta sammanhang blir av alltmer fiskalisk karaktär.

Vi anser således att det bästa både för samhället och för skogsvården vore att man vid bestämmandet av kostnaderna ville beakta, att mycket av det arbete som skogsvårdsstyrelserna utför kan utföras så att säga mer rationellt — jag tänker t. ex. på sådana fall när stämplingar kan förekomma samtidigt som kontroll kan ske av hur de är utförda — man slår ju då så att säga två flugor i en smäll.

De biträdestaxor som har varit gällande var före den 1 juli 1960 57 kronor för allmän rådgivning eller stämpling. Efter den 1 juli 1960 sprang de upp till 80 kronor. När det gäller skogsvård och skogsodling ökade taxan från 53 kronor till 70 kronor under motsvarande tid. Det är nog så att skogsägarna med fog anser, att när de först betalar sin skogsvårdsavgift — den är en promille, som vi vet — och dessutom betalar dessa 57 respektive 53 kronor så har de också betalat för de tjänster som de fått utförda.

Vad vi sålunda är rädda för är att utvecklingen leder till en försämrad skogsvård. Risker härför finns i varje fall. Och framför allt blir det starkare meningssmotsättningar mellan skogsägarna och skogsvårdsstyrelserna, och det tror jag inte är så bra.

Att betala en sakkunnig hjälp med ett skäligt pris är inget orimligt krav.

Då man emellertid här kan säga, att man inte har tillräckligt lång erfarenhet av systemet, och när det dessutom synes mig vara alldeles omöjligt att få en ändring till stånd, skall jag här inte yrka bifall till de motioner som jag här har berört. Jag skall i stället i detta sammanhang nöja mig med att yrka bifall till reservationen, som har en annan motivering än vad majoriteten i utskot-

tet har. När det gäller punkt 77 kommer jag att ansluta mig till reservationen i denna punkt.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Jag tror inte jag behöver säga så många ord för att bemöta reservationen under punkt 76. Som kammarens ledamöter själva kan se i jordbruksutskottets utlåtande, skiljer sig reservationen inte nämnvärt från utskottets utlåtande. Enda skillnaden är att utskottsmajoriteten direkt avstyrker motionerna, medan reservanterna säger, att de inte nu kan pröva de yrkanden om finansiering som framförts i motionerna. Det är hela kontentan.

När skillnaden är så obetydlig betecknar jag närmast reservationen som obehövlig. Jag förstår dock mycket väl reservationen ur den synpunkten, att den naturligtvis har ett spekulativt intresse. Däri är det med andra ord utsagt, att reservanterna vill hålla ryggen fri för att få återkomma i fortsättningen. Det är dem dock obetaget att göra detta oavsett om de här har reserverat sig eller inte.

Därför skall jag nöja mig med att med det sagda yrka bifall till utskottets utlåtande på denna punkt.

Vad beträffar punkt 77 skall jag be att även där få säga några ord, då denna punkt i mycket är sammanhängande med punkt 76. I fråga om punkt 77 skiljer sig kanske meningarna mellan utskottet och reservanterna något mera, men i huvudsak kan man bara kort och gott konstatera, att reservanterna vill höja anslagen med 400 000 kronor. I en av de väckta motionerna vill de ha 100 000 kronor till rabatterning av förrättningskostnader för vissa skogsägare — småskogsägarna, som man populärt kallar dem.

Men var kan man egentligen dra gränsen för vilka som är småskogsägare — är det den som har 50 eller 100 tunnland skog? Om en jordbrukare som har 50 tunnland kallas för småskogsägare, vad kallar man då den som har 51 tunnland? Detsamma blir, om man sätter

Ang. bidrag till skogsvårdsstyrelserna, m. m.

gränsen högre, förhållandet mellan den som har 100 tunnland och den som har 101 tunnland.

Jag tror det är svårt att draga gränsen för vad som är småskogsägare eller inte. Det är klart, att det är populärt att i detta sammanhang använda ordet småskogsägare, men jag tycker nog att med de goda konjunkturen vi har fått på skogens område de senaste åren kan det inte vara riktigt, att andra skattebetalare skall hjälpa till att betala — eller rättare sagt subventionera — dessa förräntningskostnader.

Samma skäl kan anföras emot det andra förslaget. I motionen härom yrkas att det skall ges ett anslag ur driftbudgeten med 300 000 kronor för anläggning av skogsfröplantager. Dessa skogsfröplantager skall ju, som kammarens ärade ledamöter nog vet, vara självbärande eller självfinansierande — inkomster och utgifter skall balansera med varandra. Här har Kungl. Maj:t inte heller på något sätt varit avvisande. Kungl. Maj:t har ju sagt, att finansieringen av dessa plantager hädanefter kan ske på samma sätt som när det gäller andra räntabla åtgärder inom skogsvårdsstyrelsernas — liksom lantbrukets — arbetsområde. Det har tidigare utgått bidrag för detta, och jag vill minnas att skogsvårdsstyrelserna för cirka tio år sedan sade att de inte skulle behöva mer om de fick bidrag i tio år. Detta var 1950 — nu har vi 1961 och det har således gått mer än tio år. Därför kan man ju inte gärna säga, att Kungl. Maj:t på något sätt har varit avvisande. Kungl. Maj:t har också under denna punkt sagt sig kunna medverka med tillstånd för att upptaga lån för den allmänna marknaden. Ett belopp på 200 000 kronor ställdes i december 1960 till styrelsernas förfogande.

Herr Hansson sade att han inte hade några direkta anmärkningar mot utskottets utlåtande, men att han »för att freda sitt samvete» ändå ville anföra några synpunkter. Jag förstår mycket väl herr Hanssons inställning här som skogstjänsteman. Ett faktum är emellertid, att herr Hansson inte framförde nå-

gra direkta anmärkningar i utskottet. Frågan debatterades där så pass utförligt, att det hade funnits tillfälle för honom att komma med anmärkningar om han så velat.

När herr Hansson säger att skogsvårdsstyrelserna råkar illa ut om de inte får pengar till fröplantagerna, vill jag också säga att det i egentlig mening knappast är skogsvårdsstyrelserna som behöver driva denna verksamhet, ty det är i första hand skogsvårdsinstitutet som skall svara för den och det har fått ganska stora anslagsökningar de senaste åren.

Ser man på båda dessa punkter tillsammans, nr 76 och 77, visar det sig att Kungl. Maj:t inte alls har varit snål mot skogsvårdsstyrelserna. Kungl. Maj:t har höjt anslaget med 1 192 000 kronor, och det tycker jag talar sitt eget språk.

Jag har, herr talman, intet mer att anföra i dessa båda punkter utan ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande under punkterna 76 och 77.

Herr JONASSON (cp) kort gemäle:

Herr talman! Man skall nog inte säga, herr Mossberger, att det är andra människor som får vara med och betala för skogsägarna i detta fall. Det är en felaktig historieskrivning. Jag vill hänvisa till de siffror, som jag förut har antytt i mitt anförande.

Man kan säga att skogsvårdsstyrelserna har en dubbel uppgift att fylla. Det är givet att många frågor — det är också erkänt — faller på den allmänna sektorn. Det gäller undervisningsfrågor, många saker när det gäller värderingar och lämnande av uppgifter m. m. Allt detta är statliga angelägenheter. Det är ur den synpunkten vi får se det. Det allra bästa är att få ett bra samarbete till stånd, men då bör man också ha lämpliga taxor.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort gemäle:

Herr talman! Jag skall inte bemöta herr Mossberger i detalj. Jag vill bara

Ang. bidrag till skogsvårdsstyrelserna, m. m.

understryka att vad jag reagerar mot är att man kallar vetenskapliga försök för räntabla åtgärder.

Herr Mossberger sade vidare, att jag inte riktade några anmärkningar i utskottet mot plantageverksamheten. Jag hade dock en mycket lång och utförlig motion om detta. Att jag inte drog den i detalj berodde på att jag förutsatte att utskottets ledamöter hade tagit del av den.

I fråga om vem som skall driva denna försöksverksamhet vill jag säga, att skogsforskningsinstitutet har sin uppgift, men här är det ju fråga om landsomfattande försök, där skogsforskningen måste ha hjälp med det praktiska arbetet. Det sträcker sig från Skåne upp till Norrbotten. Någon måste i praktiken sköta detta arbete och den lotten har fallit på skogsvårdsstyrelserna.

Jag vill också tillägga att denna fråga har en väsentlig betydelse för hela Norrland. Vi vet att i höjdlägena i Norrland har vi fröar kanske bara vart femtonde eller tjugonde år. Däremellan får vi inget nytt frö. Genom att ta ympkvistar från fröträdd i höjdlägena, föra ned dem till kustbygden och behandla dem så, att vi får en frösättning årligen, kan vi trygga de norrländska viddernas behov av frö och plantor av högt genetiskt värde.

Vad det betyder för Norrland och för hela vårt skogsbruk hoppas jag att herrarna så småningom förstår, och då kommer ni alla att ställa er på min sida.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! De allmänna synpunkter på den här frågan som utskottet anför, och de närbesläktade allmänna synpunkter som reservanterna har tagit upp, uppkallar mig till att göra en liten reflexion.

Det är alldeles klart att det växer fram nya former för skogsvård och nya former för serviceverksamhet, men enligt den praktiska erfarenheten ökar nog inte denna verksamhet i sådant tempo, att man nu kan minska den service, som skogsvårdsstyrelserna bjuder. Resurser-

na har inte kommit i kapp önskemålen, utan det är mycket som fortfarande bara är program och inte har kommit så värt mycket längre. Inom 1951 års jordbruksrationaliseringsutredning hade vi ett förslag om att stimulera samverkan genom en relativt omfattande bidragsverksamhet av försökskaraktär. På viktiga punkter har det inte blivit någonting av detta. Det har gått rätt bra med bildande av sammanslutningar för skogsvård, men det har ännu inte gått så bra som både utskottsmajoriteten och reservanterna tycks vara höjda att tro.

Jag går sedan över till en sak, som jag tycker är av speciellt värde i det här sammanhanget. Man säger på sina håll, att en hel del av den praktiska serviceverksamheten kan övertas av skogsägarföreningarna. Det är riktigt, och så sker i viss utsträckning. Men observera att det sker bäst i de fall, då det förekommer relativt regelbundna och inte alltför långiristiga salustämplingar av virket. Där är en samverkan mellan skogsägarna naturlig, men en stor del av den svenska skogen tillhör verkligt småskogsbruk.

Det är inte så svårt att urskilja småskogsägarna som herr Mossberger tror — det är de som inte har mer än att de mera sällan kan saluföra virke. Det är deras problem som blir svårare, om skogsvårdsstyrelsernas serviceverksamhet försvagas. Skogsägarföreningarna har givetvis inte samma intresse av den servicen, och de är inte lika trogna kunder. I solidaritetens namn gör man något, men orkar inte med att göra så mycket för de minsta.

Inom Uppsala län, har vi faktiskt med de taxor som nu är höjda svårt att få de små skogsägarna att använda skogsvårdsstyrelsens service när det gäller utstämplingar o. s. v. Det är betydelsefullt, eftersom den skogsvård som bedrivs på dessa små skogsägares fastigheter ofta är intimt förbunden med det sätt på vilket de årliga husbehovsstämplingarna och uttagen sker. Dessa människor, som sliter för en liten dagspenning, har svårt att betala 80 kronor eller 70 kronor — om de kommer på hösten

Ang. bidrag till skogsvårdsstyrelserna, m. m.

i stället för på sommaren, blir det 15 kronor ytterligare — enligt taxan. Det medför att skogsvården håller på att tappa bort en stor kategori av skogsägare. Deras husbehovs- och gallringsstämpling har hittills varit ett väsentligt led i deras skogsvård.

Inom skogsvårdsstyrelsen i Uppsala län har man pekat på att en biträdesdag i stämpling kostade 10 kronor år 1944; nu blir det 80. En biträdesdag i hyggesvård och skogsodling kostade likaledes 10 kronor år 1944, men nu är taxan satt till 70 kronor, och det blir mer om man dröjer till hösten. Detta verkar rent avskräckande, och man tappar bort från skogsvården dem som kanske bäst behöver anvisningar och hjälp. Inom vårt landsting har vi försökt hjälpa oss fram genom att ge ett anslag som skall göra det möjligt att lämna rabatter. Vår skogsvårdsstyrelse har framhållit, att den statliga bidragsgivningen inte tillåter en rabattering, som man tidigare hade möjlighet att ge. Landstinget har därför måst hjälpa till att åstadkomma en rabattering, för att icke det skall inträffa, som enligt skogsvårdsstyrelsen innebär *en radikal försämring när det gäller skogsvården på de mindre fastigheter-na.*

Jag har, herr talman, inte begärt ordet för att ställa det ena eller det andra yrkandet. Jag erkänner att jag är relativt hädisk till de förslag som här föreligger, alltså både utskottets och reservanternas. Detta även om jag skulle tycka att reservationen är litet, men inte mycket, bättre. Jag har begärt ordet för att få till protokollet antecknat en vädjan till departementschefen att skogsvårdsstyrelserna skall framgent få sådana anslag, att det blir möjligt att genomföra en rabattering av taxorna för de mindre skogsägarna. Taxornas storlek betyder så mycket just för dessa skogsägare, och de är för sin skogsvård i så hög grad beroende av att få denna hjälp.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Jonasson och även till her Ferdi-

nand Nilsson att det är svårt att avgöra vilka som egentligen är att betrakta som småskogsägare. En småskogsägare kan kanske ha ett ganska stort jordbruk, som ger honom stora inkomster. En annan småskogsägare har kanske inte något jordbruk men har i stället andra inkomster vid sidan om.

För övrigt tycker jag att det är ganska egendomligt att man här kommer med denna anmärkning. Skogsvårdsstyrelserna har faktiskt endast begärt 100 000 kronor till denna rabattering på taxorna. De har också fått 100 000 kronor. Det är då, förefaller det mig, egendomligt att man nu begär mer än vad den myndighet som har hand om saken själv begärt.

Till herr Hansson vill jag endast säga, att skogsvårdsstyrelserna efter vad jag fått veta enligt sin instruktion icke får syssla med den försöksverksamhet, som herr Hansson talar om. Riksdagen måste först ändra på instruktionen för att de skall få göra det.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag skall vara väldigt kort i min replik till herr Mossberger.

I vårt län har man lyckats ganska bra med att skilja ut vilka som är att betrakta som småskogsägare. Vi har också tidigare haft en viss rabattgivning men har nu måst öka den högst avsevärt.

Det har alltså för vår del lyckats att klara det problem, som herr Mossberger inte begriper hur man skall kunna lösa, nämligen att skilja ut de småskogsägare som behöver rabattering. Men här som alltid gäller väl, att den som vill han kan och den som inte vill kan heller inte.

Sedan säger herr Mossberger, att vissa myndigheter inte har beaktat behovet av en rabattering på denna punkt. Det är riktigt och beklagligt, men jag förstår inte att det skall påverka bedömandet.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Herr Mossberger ställde en fråga till mig. Han undrade om skogs-

Ang. bidrag till skogsvårdsstyrelserna, m. m.

vårdsstyrelserna får syssla med försöksverksamhet. Visst får de syssla med försöksverksamhet! Här är det emellertid fråga om finansieringen av denna verksamhet och om skogsvårdsstyrelserna skall behöva ta upp lån för att kunna syssla med vetenskaplig försöksverksamhet.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr förste vice talman! Jag håller med herr Ferdinand Nilsson om att det kan vara berättigt att höja statsbidraget till vissa skogsägare. Jag tänker bl. a. på sådana som innehar skogsområden, för vilka redan vid sekelskiftet eller ännu tidigare avverkningsrätten såldes. Avverkningsrätten har sedan kanske legat i skogsbolagens händer under 49 år. De stora bolagen, som tagit ut rotvärdena, har emellertid icke varit ålagda att fullgöra kultiveringsåtgärder efter avverkningarna, utan sedan avtalet om avverkningsrätten utgått har de bara överlämnat till fastighetsägarna att ansvara för att skogen åter sätts i stånd.

Man har alltså tagit ut de värden som skogen givit men skjuter sedan över ansvaret på areal innehavarna att istandsätta skogsområdena så att man åter kan få full produktion.

Visserligen har skogsvårdsstyrelserna numera kunnat ingripa dämpande på detta tillvägagångssätt, och det kom ju till lagar som skyddade fastighetsägarna. Avverkningsrätten har således i många fall i slutet av 30-talet gått tillbaka till skogens egentliga ägare. Många skogsägare i övre Norrland har i dag stora problem att brottas med när det gäller att återställa dessa skogar till en tillfredsställande produktion. Det är därför önskvärt att på allt sätt hjälpa dem.

Så till vida håller jag alltså med herr Ferdinand Nilsson, att det kan finnas skogsägare som behöver denna hjälp. Å andra sidan finns det dock många skogsägare som innehaft sin skog med full och oinskränkt dispositionsrätt, och då har jag svårt att förstå att de skulle behöva denna rabattering. Jag håller med herr Mossberger om att det kan va-

ra svårt att här dra upp gränsen. Det kan ju vara skogsägare som har ett stort jordbruk men en liten skogsareal. Det kommer därför att bli ganska svårt för skogsstyrelsen att fördela ett statsbidrag, där bidragsgivningen skulle grundas på olika storleksnormer för skogsinnehavet.

Jag vill, herr talman, med dessa ord bara konstatera, att det i vissa fall kan finnas skäl för en större insats från samhällets sida. Både samhällsekonomiskt och nationalekonomiskt är det nämligen angeäget att få upp all skogsvård här i landet i en sådan klass, att vi tryggar högsta möjliga produktionsnivå.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talman, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkandens propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Jonasson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 76 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen.

Ang. skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;
Nej — 61.

Punkten 77**Ang. skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag**

Kungl. Maj:t hade föreslagit dels till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader en anslagsminskning med 838 000 kronor till 4 145 000 kronor, dels fastställande av en oförändrad kreditgarantiram å 1 000 000 kronor för lån till viss skoglig plantskoleverksamhet.

I samband härmed hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet remitterade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 290, av herr *Hansson, Nils, m. fl.*, och II: 260, av herr *Staxäng m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte a) uttala, att i princip statsbidrag borde utgå till återstående anläggningar av skogsfröplantager hos skogsvårdsstyrelserna i huvudsak enligt av skogsstyrelsen i samråd med Samarbetsnämnden för skoglig växtförädling och genetik upprättad plan, b) besluta, att till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader för budgetåret 1961/62 anvisa ett med 300 000 kronor för anläggning av skogsfröplantager förhöjt reservationsanslag av 4 445 000 kronor,

2) de likalydande motionerna I: 292, av herr *Jacobsson, Per*, och II: 262, av herr *Ståhl*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag skulle uppräknas med 100 000 kronor utöver vad som angivits i statsverkspropositionen och

att nämnda summa skulle få av skogsvårdsstyrelsen begagnas till rabatterning av taxorna med speciell tanke på småskogsägarna, samt

3) de likalydande motionerna I: 519, av herr *Hansson, Nils, m. fl.*, och II: 624, av herr *Staxäng m. fl.*, i vilka motioner, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader måtte anvisa ett reservationsanslag av 4 245 000 kronor, varav 200 000 kronor finge av skogsstyrelsen användas till rabatterning av taxorna med speciell tanke på mindre skogsägare.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

a) medgiva, att under budgetåret 1961/62 finge beviljas statlig kreditgaranti för lån till i punkten angiven skoglig plantskoleverksamhet intill ett belopp av 1 000 000 kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 290 och II: 260 samt I: 292 och II: 262 ävensom I: 519 och II: 624, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 4 145 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Carl Eskilsson, Nils Hansson, Uno Olofsson, Jonasson, Harald Pettersson, Hansson* i Skegrie, *Antby, Östlund, Jönsson* i Ingemarsgården och *Hedin*, vilka ansett, att utskottets motivering bort erhålla den ändrade avfattning, reservationen visade.

Enligt den av reservanterna förordade motiveringen hade reservanterna funnit, att det i motionerna I: 292 och II: 262 samt I: 519 och II: 624 framförda yrkandet om höjning med 100 000 kronor för rabatterning av förrättningskostnader för speciellt småskogsägare vore beaktansvärt, likaså och i högre grad det i motionerna I: 290 och II: 260 gjorda yrkandet om anvisande av

Ang. skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag

300 000 kronor över driftbudgeten till täckande av kostnader för anläggning av skogsfröplantager.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr OLOFSSON, UNO, (fp):

Herr talman! Av någon anledning har denna punkt kommit att diskuteras innan den blivit föredragen till avgörande, vilket väl inte är vanligt i denna kammare.

Frågan gäller närmast hur mycket pengar som skall stå till skogsvårdsstyrelsernas förfogande för att de skall kunna sköta sin uppgift som skogsvårdande organ. Vi behöver väl inte i detta sammanhang diskutera skogens betydelse för vårt folk, vilken är känd för oss alla. Vi är väl ense om att skogen skall vårdas på bästa sätt. Skogen har betytt så mycket för oss i nuvarande generation, att det bör vara vår allmänna skyldighet att se till att den skötes på allra bästa sätt, så att kommande generationer skall kunna ha samma nytta av den som vi har haft.

Det är först när det blir fråga om vem som skall betala skogsvården som meningarna kanske i någon mån är delade. Den allmänna uppfattningen att skogsägaren skall sköta skogen är väl i och för sig alldeles riktig. Den som äger skog och den som äger jord skall liksom alla andra ägoinnehavare också handha skötseln därav. Det kan emellertid tänkas förekomma undantagsfall, där samhället måste träda in och där samhället har ansvar för att skogen skötes på ett rätt sätt.

Jag skall här bara peka på ett par sådana fall, som kanske i främsta rummet rör min landsdel, nämligen Norrland, och som var den direkta anledningen till att jag nu begärt ordet.

Skogen har i Norrland en mycket lång omloppstid. Det tar så lång tid från det att man planterar skog till dess man kan skörda den, att den människa som över huvud taget bryr sig om att plantera skog icke kan skörda den under sin livstid.

Visserligen kan det innebära en känsla av tillfredsställelse att få äga en välskött skog, men det är inte sagt att alla människor har ett så levande intresse för skötseln av sin skog. Därför måste nog också här samhället träda in och hjälpa de människor, som av olika anledningar har kommit att äga skog som är dåligt skött, så att inte skyldigheten att svara för skogen blir alltför betungande.

Det kan också finnas en annan anledning för samhället att träda hjälpande emellan, som jag är särskilt angelägen om att framhålla. Jag syftar på de under många år tillämpade skogsvårdslagarna för Norrland, som åtminstone vi betraktar som mycket okloka och orättvisa. De har inneburit att vi har fått en hel del »trasskogar». Det finns i Norrland mycket stora arealer, som ännu lider av stämplingstvång, där bestånden är trasiga och som egentligen inte ger något rotnetto, om de skall ställas i skick. Det måste absolut vara en samhällets skyldighet att här åt den enskilde skogsägaren ge den hjälp som är nödvändig för att även dessa skogar skall ge skäligen ekonomisk avkastning.

Skogsvårdsstyrelserna har självfallet åtskilliga uppgifter som måste vila på den allmänna sektorn. Det är en skogsvårdsstyrelses uppgift att se till att undervisningen och kunskapen om skogen blir spridda på ett så riktigt sätt som över huvud taget är möjligt. Det är ju också skogsvårdsstyrelsens uppgift att se till att skogslagarna efterlevs. Skogsvårdsstyrelsen har med andra ord i viss mån en polisiär uppgift.

Men skogsvårdsstyrelsen har även en annan uppgift, nämligen att biträda de enskilda med råd och anvisningar, i vissa fall också med praktiska stämplingsförfaranden. De större skogsägarna har ju möjlighet att ta ut en ordentlig stämpling, och de bör utan vidare kunna betala stämplingskostnaden, vilken den nu än blir. Men många små skogsägare kan inte räkna med något egentligt netto på den avverkning som skall ske och som är nödvändig med hänsyn till skogsvården. I sådana fall bör skogsvårdsstyrelsen ha möjlighet att ge råd och

Ang. skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag

bistånd utan alltför höga taxor. Eljest blir risken, såsom redan framhållits i dag, att skogsägaren anlitar mindre kvalificerade människor för att få råd och hjälp vid skogsvården.

Om skogsvårdsstyrelsens främsta uppgift skall vara att fungera som övervakande organ, kan den inte heller vinna det förtroende hos skogsägarna som är nödvändigt och som skulle förefinnas om skogsvårdsstyrelsen till skäliga kostnader kunde ge den hjälp som över huvud taget behövs.

Såvitt jag kan förstå är det emellertid också en statsmakternas skyldighet att sörja för riklig planttillgång till rimliga kostnader. Tidigare i dag har man talat om svårigheterna i Norrland att skaffa kott av god kvalitet och om svårigheterna över huvud taget när det gäller fröplantager. Jag kan intyga vilka stora belopp min egen skogsvårdsstyrelse lagt ned för att bemästra svårigheterna när det gäller fröplantager. Enligt min mening bör det vara samhällets och statens absoluta skyldighet att sörja för planttillgången till någorlunda rimliga kostnader för skogsägarna. Visserligen är det bra om detta kan ske på rent kommersiell bas, så att samhället inte behöver vidkännas några kostnader, men man får inte driva den synpunkten alltför långt. Därför vidhåller jag min uppfattning att samhället bör träda hjälpande emellan.

Det är inte fråga om några stora meningsskiljaktigheter i de två förslag som föreligger på denna punkt. Utskottet och reservanterna skiljer sig åt närmast i fråga om motiveringen. Vi är sams om att staten måste skapa förutsättningar för skogsvården och skogens tillväxt, men reservanterna avviker i någon mån och anser att man inte skall vara alltför sparsam med statens medel i dessa sammanhang. Jag hyllar principen om stor sparsamhet med allmänna medel, men jag tror inte att det är rätta platsen att spara i alltför stor utsträckning när det gäller vår skogsvård och vår skog, som ju ändå har och kommer att ha utomordentligt stor betydelse för vårt land och folk.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad jag anförde i mitt yttrande vid behandlingen av punkt 76 där jag även berörde punkt 77 ber jag nu endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Nils*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 77 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Nils*, begärde rösträkning, verkställdes nu vo-

Anslag till vägbyggnader å skogar i enskild ägo

tering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 61.

Punkten 78**Anslag till vägbyggnader å skogar i enskild ägo**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo anvisa ett reservationsanslag av 7 700 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 88, av herr *Sveningsson m. fl.*, och II: 104, av herr *Turesson m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte a) till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 11 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen, b) begära sådana tillämpningsföreskrifter för nämnda anslags användning, att tillgängliga bidragsmedel ställdes till förfogande för skogsbilvägar av olika standardklasser ävensom enkla skogsbilvägar och traktorvägar,

2) de likalydande motionerna I: 168, av herr *Hansson, Nils, m. fl.*, och II: 198, av herr *Larsson i Norderön m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1961/62 måtte anvisa ett reservationsanslag av 11 500 000 kronor i enlighet med skogsstyrelsens yrkande, att avräknas mot automobilskattemedlen, ävensom

3) de likalydande motionerna I: 531, av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, och II: 611, av herr *Elmvall m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte a) anvisa till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1961/62 ett reservationsanslag av 11 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen, b) hos Kungl. Maj:t anhålla om

framläggande av förslag till 1962 års riksdag angående upprustning av skogsbilvägnätet enligt skogsvårdsutredningens plan.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 168 och II: 198, I: 88 och II: 104 samt I: 531 och II: 611, sistnämnda båda motionspar såvitt nu vore i fråga, till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo anvisa ett reservationsanslag av 11 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) avslå motionerna I: 531 och II: 611, såvitt däri hemställts om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om framläggande av förslag till 1962 års riksdag angående upprustning av skogsbilvägnätet enligt skogsvårdsutredningens plan;

c) avslå motionerna I: 88 och II: 104, såvitt däri hemställts att riksdagen måtte begära sådana tillämpningsföreskrifter för användningen av anslaget till vägbyggnader å skogar i enskild ägo, att tillgängliga bidragsmedel ställdes till förfogande för skogsbilvägar av olika standardklasser ävensom enkla skogsbilvägar och traktorvägar.

Reservation hade anförts av herrar *Jonsson, Bertil Andersson, Mossberger, Gunnar Berg, Hedström, Jonsson* i Strömsund och *Sköld, fru Lindskog* samt herr *Arweson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under a) hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 168 och II: 198, I: 88 och II: 104 samt I: 531 och II: 611, sistnämnda båda motionspar såvitt nu vore i fråga, till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo anvisa ett reservationsanslag av 7 700 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Jag befinner mig i en ovanlig situation då det gäller detta ut-

Anslag till vägbyggnader å skogar i enskild ägo

låtande, eftersom jag skall tala för en reservation, i vilken ifrågasättes sparsamhet med statens medel. Det kan kanske också ha sin betydelse ibland. I varje fall hörde man mycket om sparsamhet i höstens valagation.

Jag håller med om — och det har både departementschefen och utskottet sagt — att det här föreligger betydelsefulla uppgifter, nämligen att bygga skogsbilvägar. Det är ett både samhälleligt och enskilt intresse att söka främja detta arbete. Men vi kommer sedan in på avvägningsfrågorna, alltså hur mycket pengar som bör anslås; hur mycket pengar vi kan anse oss ha råd med. Jag skulle tro att jordbruksministern, som uttalat sitt stora intresse för saken och den betydelse den har, i år har försökt få loss så mycket pengar som möjligt till skogsbilvägarna. Jag vill även påpeka att detta ärende inte bara är av stort intresse för samhället, utan det är även fråga om mycket givande och betydelsefulla investeringar för de enskilda skogsägarna, som sålunda rimligtvis bör ha ett visst intresse av att här göra investeringar. Dessa skogsbilvägar — det behöver jag inte spilla många ord på — innebär nämligen en betydande rationalisering av skogsbruket, och de utgör ett problem som vi undan för undan bör söka komma till rätta med. Jag vill därför kort och gott uttala den förhoppningen, att det skall bli möjligt för jordbruksministern att till nästa budgetår kunna framlägga förslag om ökat bidrag till skogsbilvägarna och tillägga vad en god vän sade till mig härom dagen då det gällde en annan fråga: »Jag kan inte säga något bestämt nu men hoppet finns, så det kommer nog att ordnas till det bästa.»

Med denna hemställan till jordbruksministern vill jag också yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr HANSSON, NILS, (fp):

Herr talman! Herr Jonssons i Fjåle anförande var ju riktigt uppmuntrande. Han gav ju statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet en mycket upp-

fordrande maning att höja anslaget till nästa år. Det enda som skiljer oss är alltså om vi skall höja redan i år eller först nästa år. Jag kan dock inte riktigt hålla med herr Jonsson om att vi kan vänta, ty tiden håller på att bli försutten.

Som kammaren vet fick redan 1955 års skogsvårdsutredning i uppdrag att utreda skogsbrukets vägfrågor. I ett delbetänkande — ärendet ansågs vara så brådskande att ett delbetänkande kom redan år 1956 — lämnade utredningen sina förslag till åtgärder till främjande av en planmässig utbyggnad av skogsvägnätet. Utredningen underströk inledningsvis att en intensifierad och planmässig utbyggnad av skogsvägnätet var en av de angelägnaste uppgifterna i svenskt skogsbruk. »Härför talar», sade utredningen bl. a., »såväl transportekonomiska som transporttekniska skäl, skogsvårdens och skogsskyddets krav samt sist men inte minst sociala och andra med arbetskraftens trivsel och rationella utnyttjande sammanhängande skäl.»

Vad utredningen framhöll redan för fem år sedan gäller i ännu högre grad i dag. Med skogsindustriernas utbyggnad har de trafiktekniska problemen fått en nyckelställning, vilket som bekant framhålles med utomordentlig skärpa från alla håll. Jag vill erinra om framställningar från olika länsstyrelser — kanske särskilt energiska från de norrländska och från Värmland — samt från alla kategorier av skogsbrukets företrädare och då inte minst Skogs- och flottningsarbetareförbundet.

Det kan givetvis inte bli fråga om att jag nu här skall upprepa alla de skäl som kan åberopas för ett ökat stöd till en utbyggnad av skogsvägnätet. Jag har tidigare berört dem flera gånger här i kammaren, och jag måste förutsätta att kammarens ledamöter äntligen börjar inse denna frågas avgörande betydelse för hela vårt nationalhushåll och då inte minst för skogsarbetskraftens bostads- och arbetsförhållanden. Det borde i dag stå klart och över all diskussion att vi endast genom ett förbättrat skogsvägnät

Anslag till vägbyggnader å skogar i enskild ägo

kan rationellt vårda och utnyttja våra skogstillgångar, säkra den utbyggda skogsindustriens råvarubehov, mekanisera och intensifiera skogsbruksdriften och, vilket jag ännu en gång understryker, ge de i skogen arbetande en tryggad anställning genom kontinuerligt arbete året runt.

Från skogsvårdsutredningens betänkande vet vi att omkring 4 000 mil skogsvägar, alltså stamvägar, behöver byggas i de svenska skogarna inom de närmaste åren. Stamvägarna utgör stammen i skogsvägnätet, och det är de som får bidrag, inte förgreningarna. Det är alltså det stora, relativt grovmaskiga vägnätet vi talar om. Kostnaden härför beräknas uppgå till ungefär en miljard kronor sammanlagt. Även om utbyggnaden borde gå snabbare och medelstilldelningen därför bli större, stannade utredningen efter överväganden vid att föreslå en årlig medelsanvisning av 15 miljoner kronor, vilket nog måste anses vara ett absolut minimibelopp med hänsyn till de inneliggande ansökningarna om bidrag.

Nu säger ju reservanterna att det finns beredskapsmedel, men då vill jag i min tur påpeka vad utredningen sade just i den saken. Utredningen anförde att ur angelägenhetssynpunkt borde programmet, alltså de 4 000 milens skogsvägar, helst komma till utförande inom tio år, men att utredningen med hänsyn till projekterings- och finansieringsmöjligheter samt tillgång på maskiner och arbetskraft ansett en tidrymd av omkring femton år som mera trolig för programmets praktiska genomförande. En utbyggnad i minst denna takt var under alla förhållanden nödvändig för skogsnäringens rationalisering, och dess genomförande fick icke betraktas som en beredskapsuppgift, lämplig att tillgripa för sysselsättning av friställd arbetskraft. Utredningen räknade vid sidan av detta minimiprogram med dels visst beredskapsarbete, dels även en mycket väsentlig vägbyggnadsverksamhet utan någonting som helst bidrag.

Jag vill alltså särskilt understryka att beredskapssynpunkten inte får anföras

såsom något vägande skäl. Det maskinella arbete som vägbyggandet i dag utgör är inte längre så väl lämpat för beredskapsarbete och för övrigt förekommer för närvarande över huvud taget inga beredskapsarbeten, möjligen med något undantag längst uppe i Norrbotten.

Med anledning av vad reservanterna säger om bolagen vill jag nämna att bolagen, om de bygger vägar på egna marker, inte får några bidrag. Däremot får de bidrag, om de går samman med en hel del andra intressenter om ett gemensamt företag, såvida pengar finns.

På utredningens rekommendation avräknas nu, som vi vet, skogsvägsanslaget mot automobilskattemedel, och det belastar följaktligen inte längre den allmänna budgeten. Detta är en rätt viktig sak, som kammarens ledamöter bör lägga på minnet. Att det är motiverat att detta anslag avräknas mot automobilskattemedel gjorde utredningen klart genom att påpeka de högst avsevärda och ständigt ökande belopp som betalas i fordons- och drivmedelsskatt för biltrafik på skogsbrukets egna vägar. Utredningen underströk att det rör sig om flerdubbelt större belopp än de statsbidrag som hittills utgått till skogsbilvägar.

Vad är det nu reservanterna vänder sig emot? Jo, att utskottsmajoriteten liksom bland andra skogsstyrelsen — i likhet med vad motionärer sedan länge har yrkat — kräver en höjning av anslaget till 11,5 miljoner kronor, alltså ett anslag som väsentligt understiger vad 1955 års skogsvårdsutredning ansåg vara ett minimibelopp. Att i dag stanna vid 7,7 miljoner kronor är helt enkelt inte rimligt, när eftersläpningen har ökat år för år och behovet av ett utbyggande av skogsvägnätet blir allt mer trängande.

Inkomsterna av automobilskattemedel beräknas av finansministern för nästa budgetår till 1 341 miljoner kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beräknar beloppet till 1 400 miljoner kronor. Vad är det då skogsbruket begär i återbäring av dessa medel? Jo, inte ens en procent utan blott en promille av dessa skattemedel, trots att det lätt kan ledas

i bevis, att skogsbruket med allt berättigande kan göra anspråk på en större del av dessa medel. Jag vill erinra om att av de av finansministern beräknade 1 341 miljonerna återgår till vägbyggnad det bara 1 255 miljoner kronor. Finansministern har därför tillagt, att överskottet på vägväsendets specialbudget kommer att öka med 86 miljoner kronor till nästa budgetår. Skulle utfallet bli enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beräkning, kommer ju beloppet att öka med över 100 miljoner kronor. Vi kan därför inte på något sätt säga, att här föreligger brist på medel. Vad som är allra viktigast är att skogsbruket har rätt att fordra en rimlig andel av de medel som härrör från trafiken på skogsbrukets egna vägar.

Herr talman! Jag är mycket förvånad över motståndet mot denna anslagshöjning, särskilt när motståndet kommer från norrländshåll. För mig är det nästan ofattbart — ja, helt ofattbart — att man där inte inser hur intimt utvecklingen i denna landsända hör samman med skogsbrukets förkovran, vilken i sin tur förutsätter en snabb lösning av de akuta trafiktekniska problemen.

Jag vill till sist allvarligt säga reservanterna, att ni tar på er ett mycket stort ansvar genom att motsätta er denna bidragsökning. Ni skall komma ihåg, att vi aldrig kan effektivt förkovra, mekanisera och rationalisera skogsbruket utan vägar, som kan föra folk och maskiner in i skogarna. Vi kan aldrig utan vägar kontinuerligt transporterera virket — särskilt då lövvirket, klenvirket och det frodvuxna virket — till fabriker och därmed trygga de nu utbyggda industriernas råvarubehov, och utan ett utbyggt skogsvägnät kan vi aldrig ge skogsarbetarna tryggade anställningsförhållanden och löneförmåner som är något så när likvärdiga med industriarbetarnas.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JONSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! I mitt förra anförande påpekade jag vilket intresse som på alla

Anslag till vägbyggnader å skogar i enskild ägo håll finns för skogsbilvägarna. Här är det endast fråga om en avvägning, hur mycket man skall ge nu och hur mycket man skall spara till senare. Det är sådana avvägningar som vi får lov att göra på en mängd olika punkter när det gäller statliga anslag. Jag har tidigare förklarat, och jag vill säga det nu, att om vi över huvud taget skall kunna tillmötesgå det särskilt under valtider framförda önskemålet, att man skall begränsa statens utgifter, då går det inte enbart med att säga så här: »Mina speciella önskemål får det inte sparas något på, utan det får sparas på andras.» Vi måste också gå med på, även om det kan svida ibland, att spara när det gäller önskemål som vi själva sätter bland de främsta och på det sättet hjälpas åt att hålla utgifterna inom rimliga gränser.

Jag har ingenting att invända mot det resonemang som förts av den utredning som herr Hansson var med i och som han citerade. Jag instämmer också i slutorden, att frågan har stor betydelse för Norrland. Men som jag sade i mitt första anförande har även de enskilda skogsägarna — både bolag och andra — mycket att vinna på att få denna utvidgning av skogsvägnätet, och de bör också kunna satsa på den. Det är en investering, där man inte behöver få tillbaka alla pengarna de första åren, utan kan räkna med avbetalning på längre tid. Det har byggts åtskilliga skogsbilvägar i vårt land, även i Norrland, utan särskilt statsbidrag. Det är också min ivriga förhoppning att det skall bli möjligt att i framtiden öka statens bidrag och på det sättet ge den stimulans som kan behövas. Som herr Hansson säger, behövs det egentligen inte någon särskild stimulans, ty fördelarna är så uppenbara för de enskilda, men det kan ändå vara ett litet erkännande.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr HANSSON, NILS, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte så mycket som skiljer herr Jonssons uppfattning

Anslag till vägbyggnader å skogar i enskild ägo

från min i detta fall. Vad jag vill framhålla ännu en gång är, att det inte är fråga om pengar som kommer på den allmänna budgeten. Det är fråga om fördelningen av bilskattemedlen, och där kan skogsbruket med alla skäl göra anspråk på 15 miljoner eller mera. I dagens läge må man gärna bygga en kilometer mindre genomfartsväg här i Stockholm eller i någon annan stad för att vi skall få dessa pengar som är så oundgängligen nödvändiga i det rationaliseringskedje som vi befinner oss i. Vi får nya impulser i skogsbruket. Vi har fått nya maskiner, men vi kan inte få dem in i skogarna. Vi kan inte utan vägar föra ut folk i skogarna och ge dem det kontinuerliga arbete som de fordrar och kräver.

Vidare vill jag säga, att nu har vi väntat i fem år på de pengar som 1955 års skogsvårdsutredning satte som ett minimibelopp. Vi har efter fem år bara kommit upp till hälften, och vi skulle nu ta ytterligare ett steg upp till låt oss säga tre fjärdedelar. Detta bör ske redan i år. Vi kan inte vänta längre. Därför, herr talmän, vidhåller jag mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Under denna punkt i utskottets utlåtande är redovisat ett flertal motioner med yrkande att anslaget till skogsbilvägarna skall höjas till 11,5 miljoner. Då jag hör till motionärernas skara, kanske det kan tillåtas mig att säga några ord.

Jag är för min del naturligtvis fullt tillfredsställd med att utskottets majoritet har beslutat i överensstämmelse med motionärernas förslag. Det är mycket angeläget, såsom det redan sagts här av herr Hansson, att det blir en ökning av det anslagsbelopp som Kungl. Maj:t och reservanterna här föreslår.

Däremot har varken utskottet eller reservanterna kunnat vara med om ett uttalande, att detta bidrag skall komma till användning även för byggandet av enklare skogsbilvägar och traktorvägar.

Nu kanske såväl utskottets majoritet som reservanterna har den uppfattningen, att det var onödigt att föra fram detta förslag i motioner av den orsaken att faktiskt redan nu gällande författning om detta anslag ger möjlighet att använda anslaget även till denna enklare typ av skogsvägar som här åsyftas. Men det faktiska förhållandet är att anslaget aldrig tidigare räckt så långt att det kommit till användning för att bygga sådana enklare skogsvägar. Med det förslag som framlagts i den motion, under vilken bl. a. mitt namn återfinns, har vi velat markera betydelsen av — och det är även motiverat i motionen — att blir det ett höjt anslag, bör dessa pengar i viss mån komma till användning på ett annat sätt än hittills skett. Man kan således säga, att det allra viktigaste är att det blir ett höjt anslag. Sedan har skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna alla möjligheter att använda dessa medel så att de på bästa sätt kommer skogsproduktionen till godo.

Samtidigt vill jag framhålla att så långt jag känner till förhållandena har detta skogsvägsanslag inte på något sätt renodlat blivit använt till skogsvägar, utan det används fullt ut lika mycket till byggande av enskilda utfartsvägar. Jag har i detta avseende aldrig riktigt förstått den konkurrens som här råder mellan detta skogsvägsanslag och det anslag till enskilda vägar som handhas av vägförvaltningarna och länsstyrelserna och som är upptaget under sjätte huvudtiteln. I många fall har skogsvägsanslaget kommit till användning där det hade varit lika riktigt att man använt anslaget till enskilda vägar. Om man här gjorde en bättre gränsdragning framdeles mellan dessa båda anslag till enskild väghållning, så tror jag att skogsvägsanslaget mera skulle kunna bli använt till det ändamål som meningen varit att det skulle användas till och på det sättet komma till bättre nytta.

Jag kan inte underlåta att framhålla att enklare skogsvägar här har sin stora betydelse. Med den svårighet som på många håll redan finns och som understrukits även av den föregående talaren,

Om driftbidrag till Värmlands och Örebro läns skogsskola i Gammelkroppa herr Hansson, att finna arbetskraft till skogen — en svårighet som kommer att öka framöver — är det mycket viktigt att man kan komma in så långt som möjligt i skogarna med motorfordon och maskiner åtminstone vintertid, när marken är frusen.

En anledning till att jag har motionerat i denna fråga är också att skogs-vårdsstyrelsen i mitt län och i en del andra län lämnat sammanlagt rätt betydande belopp i bidrag till dessa enkla re skogsbilvägar, men dessa medel har kommit från konjunkturutmättningsavgifterna på de trävaror som exporterades under en tid i början av 1950-talet. Dessa konjunkturutmättningsmedel är snart slut, och denna bidragsgivning måste komma att upphöra, om det inte kommer något anslag från annat håll. Detta skulle bli en stor missräkning för de skogsägare som just nu håller på att planera sina vägar.

Att skogsbilvägar av olika standard kan byggas ut hos enskilda skogsägare så nära avverkningsområdena som möjligt har redan framhållits. Jag vill bara stryka under att de är av ett mycket stort värde, när det gäller att på bästa sätt tillvarata skogens produktion. Den meningen omfattas ju även av reservanternas, och jag vill här instämma i vad som redan har sagts att kravet på väl utbyggda skogsvägar är det mest aktuella problemet för närvarande på skogens område.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående mom. a av utskottets i nu förevarande punkt gjorda hemställan samt därefter särskilt beträffande mom. b och c.

I fråga om mom. a, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jonsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 78 mom. a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Hansson, Nils*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 63.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. b och c hemställt.

Punkterna 79—93

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 94

Om driftbidrag till Värmlands och Örebro läns skogsskola i Gammelkroppa

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 167, av herr *Carlsson, Oscar*, m. fl.,

Investeringsanslag till jordfonden

och II: 194, av herr Warendorff m. fl., till Ersättning till domänverkets fond för utgifter vid statens skogsskolor m. m.: Omkostnader m. m. för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 669 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 167 och II: 194 hade hemställts, att riksdagen till Värmlands och Örebro läns skogsskola i Gammelkroppa måtte för budgetåret 1961/62 anvisa ett anslag av 20 000 kronor.

Vid punkten hade reservation anmälts av herr *Jonasson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Under denna punkt har jag avgivit en blank reservation, men jag vill från början ha sagt, att jag i stort sett inte har någonting emot departementschefens och utskottets förslag.

I motionerna I: 167 samt II: 194 har ett flertal ledamöter från olika partier föreslagit, att Värmlands och Örebro läns skogsskola i Gammelkroppa skulle beviljas driftbidrag med 20 000 kronor. Detta yrkande har utskottet emellertid avstyrkt.

Skolan svarar för en sjundedel av de elever, som årligen utexamineras från landets skogsskolor. Skolan är öppen för elever från hela landet, och elever från landets olika hörn besöker också skolan. Huvudman för skolan är stiftelsen Värmlands och Örebro läns skogsskola. Verksamheten finansieras med bidrag från de båda landstingen liksom från länens hushållningssällskap och skogsvårdsstyrelser. Mot utbildningens kvalitet och mot kursämnena har inte riktats och kan inte heller riktas någon anmärkning.

För min del anser jag att staten principiellt bör svara för kostnaderna för liknande undervisning med så stor del som möjligt. Så bör också ske i detta fall. Utbildningen blir billigare för staten i sådan regi som här föreligger, och därför borde skolan uppmuntras. Då jag emellertid kunnat finna allt större sym-

patier för skolan, skall jag i detta fall inte ställa något yrkande. Jag hoppas dock på bättre resultat ett annat år.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 95—140

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 141

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1961 skall utgå, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar, såvitt avser jordbruksärenden, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 16***Investeringsanslag till jordfonden**

I denna punkt hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning samt med avslag å motionerna I: 57, av herrar Ringaby och Sveningsson, samt II: 73, av herr Darlin, till Jordfonden för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 57 och II: 73 hade hemställts, att riksdagen måt-

Ang. befrämjande av landsbygdens elektrifiering

te besluta avslå Kungl. Maj:ts förevärande framställning.

Reservation hade avgivits av herrar *Carl Eskilsson*, *Hæggbloom* och *Hedin*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 57 och II: 73, avslå Kungl. Maj:ts framställning.

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! Jag tror att herr talmanen och kammarens ledamöter håller mig räkning för om jag inte utvecklar någon längre argumentering för den reservation, som finns fogad vid utskottets utlåtande. Motivet för yrkandet finns angivet i de väckta motionerna. Det har diskuterats tidigare år när vi har behandlat denna fråga, och jag ber därför, herr talman, att endast få yrka bifall till motionen.

Herr **JONSSON** (s):

Herr talman! Jag har också spelat upp min grammofonskiva tidigare i den här saken, så det finns i protokollet förut. Därför nöier jag mig med att yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 17

Utskottets hemställen bifölls.

Punkten 18

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande fiskerilånefonden och lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. jämte i ämnena väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. befrämjande av landsbygdens elektrifiering

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1961/62 till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 21, föreslagit riksdagen att dels medgiva, att under budgetåret 1961/62 finge beviljas statlig kreditgaranti för lån avseende nyanläggnings- och upprustningsåtgärder berörande landsbygdens elnät intill ett belopp av 5 000 000 kronor, dels till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av likaledes 5 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 60, av herrar *Svanström* och *Jonasson*, samt II: 76, av herr *Gustavsson* i *Alvesta m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte dels besluta, att 2 § andra stycket i kungörelsen om statligt stöd till landsbygdens elförsörjning (1959: 369) skulle upphöra att gälla, dels ock hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av sådana tillämpningsföreskrifter, att rätt att bekomma statligt stöd för elektrifiering av fastigheter på landsbygden fastställdes efter de grunder, som gällde före den 1 juli 1959, i enlighet med motionernas syfte.

De bestämmelser i nyssnämnda kungörelse, 1959: 369, vilka enligt motionä-

Ang. befrämjande av landsbygdens elektrifiering

rernas förslag skulle upphävas, inneburo bland annat, att bidrag ej skulle få givas med mindre respektive distributionsföretag vore i uppenbart behov härav och utnyttjat förefintliga möjligheter att på annat sätt anskaffa erforderliga medel.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) medgiva, att under budgetåret 1961/62 finge beviljas statlig kreditgaranti för lån avseende nyanläggnings- och upprustningsåtgärder berörande landsbygdens elnät intill ett belopp av 5 000 000 kronor;

b) till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor;

II. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 60 och II: 76, såvitt nu vore i fråga, hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av sådana föreskrifter, att rätt att bekomma statligt stöd för elektrifiering av fastigheter på landsbygden fastställdes efter de grunder, som gällde före den 1 juli 1959;

III. att motionerna I: 60 och II: 76, såvitt de avsåge att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om upphävande av 2 § andra stycket kungörelsen om statligt stöd till landsbygdens elförsörjning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Bertil Andersson, Mossberger, Hedström, Kristiansson, Augustsson, Sköld* och *Lindström*, fru *Lindskog* samt herrar *Arweson* och *Trana*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 60 och II: 76, såvitt gällde anhållan hos Kungl. Maj:t om utfärdande av sådana föreskrifter, att rätt att bekomma statligt stöd för elektrifiering

av fastigheter på landsbygden fastställdes efter grunder, som gällde före den 1 juli 1959.

Herr **HEDSTRÖM** (s):

Herr talman! Den fråga, som här föreligger, har varit föremål för riksdagens behandling så sent som vid fjolårets riksdag. Då förelåg motioner i samma syfte, och de avslogs av riksdagen.

I motionerna I: 60 och II: 76 sägs det att tillämpningen av de nya bidragsbestämmelserna har medfört, att exempelvis arrendatorer på gårdar, som tillhör rika fastighetsägare, har kommit i ett sämre läge. Motionärerna hävdar att statsbidrag för elektrifiering inte kan påräknas i sådana fall.

Hur förhåller det sig med den saken? Ja, om man närmare studerar de bestämmelser som gäller för den här verksamheten, så finner man att bidrag kan ges, om särskilda skäl föreligger. De särskilda skälen är t. ex. om en förmögen fastighetsägares eller jordägares gård ingår som en betydande del i ett komplex av fastigheter som är föremål för elektrifiering. Det blir alltså bara i de fall, där statsbidraget *enbart* skulle bli till fördel för den förmögne jordägaren, som behovsprövningen medför några påtagliga konsekvenser. Det är givet att den kan medföra en del extra arbete, när myndigheterna skall pröva statsbidragsfrågan, men vi reserverar anser det vara felaktigt, att staten utan särskild anledning skall betala ut statsbidrag till personer, som inte är i behov av stöd.

Motionärerna har yrkat att man skall gå tillbaka till de bestämmelser, som gällde före 1959 års beslut. Men detta skulle faktiskt i sak innebära, att man skulle försämma läget för dem, som är i behov av större bidrag. Ty 1959 års bestämmelser innebär, att man kan överskrida det vanliga maximibidraget per tariffenhet, när det föreligger särskilda skäl. Om man skulle gå tillbaka till vad som gällde före 1959, så skulle ju läget helt enkelt försämmas för dem, som är mest i behov av bidrag. Skulle man nu gå tillbaka till de regler, som riksdagen

Ang. befrämjande av landsbygdens elektrifiering

så nyligen har ändrat på, skulle det ju innebära att man som bidragsberättigade skulle få med personer i god ekonomisk ställning, och det var väl ändå inte avsikten.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen av herrar Bertil Andersson och Mossberger m. fl.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Som motionär i denna fråga och då herr Hermansson har insjuknat, har jag några synpunkter att framföra med utgångspunkt från utskottets utlåtande. Utskottet har tillstyrkt föreliggande motion så till vida, att det föreslår att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av sådana föreskrifter att rätt att bekomma statligt stöd för elektrifiering av fastigheter på landsbygden må fastställas efter de grunder, som gällde före den 1 juli 1959.

Nu säger herr Hedström, att en sådan återgång skulle innebära en försämring, men jag har väldigt svårt att tro att det skulle vara möjligt. På den punkten anser jag mig ha stöd av elektrifieringsberedningen. Det är ju ändå den myndigheten som sysslat med dessa frågor, och den har yttrat sig positivt över den föreliggande motionen. Beredningen menar, att det skulle vara förenat med betydande fördelar att återgå till de tidigare gällande bestämmelserna. Den säger bl. a.: »Hittills vunna erfarenheter ha givit vid handen, att bidragssökandet och prövningen i olika instanser komplicerats genom behovsprövningen och att ovissheten om möjligheterna att erhålla bidrag verkat återhållande på initiativen till att åstadkomma elektrifiering.»

Det var väl ändå på det sättet, herr Hedström, när riksdagen på sin tid beslutade om restelektrifiering, att man då hade konstaterat att det inte minst i de bygder som herr Hedström företräder faktiskt förekom att byar och gårdar saknade elektricitet trots att de låg mycket nära de elektriska kraftkällorna. Det är ett nära nog orimligt förhållande, och statsmakterna var helt eniga om att i

mycket snabb takt ändra på dessa förhållanden. Man lyckades ganska väl, man lyckades så väl, att det nu endast återstår ungefär en procent att elektrifiera. Hela denna restelektrifiering skedde då utan någon behovsprövning. Man tycker att det hade varit rimligt att få slutföra denna gagneliga verksamhet utan att helt plötsligt densamma skulle avbrytas av en ändrad bestämmelse som innebär behovsprövning.

Jag har studerat en smula vad som föregick de tidigare besluten och har plockat fram ett kungligt brev från den 27 juni 1957. Där skriver Kungl. Maj:t bland annat följande: »Kungl. Maj:t finner — med ändring av tidigare beslut i ämnet — gott föreskriva, att elektrifieringsberedningen vid utövandet av ifrågasvarande bidragsverksamhet under budgetåret 1957/58 tills vidare skall tillämpa följande bidragsgrunder. Statsbidrag för elektrifieringsprojekt må, såvida icke särskilda omständigheter föreligga, endast utgå för den del av anläggningskostnaden som överstiger 200 kronor för normaltariffenhet», o. s. v.

Det fanns alltså redan före ändringen 1959 i bestämmelserna den möjlighet som herr Hedström nu påpekar, nämligen att man därest särskilda skäl förelåg också kunde gå längre än vad som maximalt kunde utgå enligt gällande bestämmelser. Det råder enligt min mening ingen tvekan om att de nya bestämmelserna innebar en skärpning i förhållande till de tidigare gällande.

Jag vill vidare innan jag slutar peka på att föreliggande remissvar från kommerskollegium tillstyrker motionen. Kommerskollegium delar den uppfattningen, att den nuvarande ordningen vid beviljande av statsbidrag för elektrifiering av fastighet måste vara behäftad med olägenheter. Kommerskollegium anser sig slutligen böra tillstyrka att en sådan ändring vidtagas i fråga om bestämmelsernas tillämpning, att frågan huruvida statsbidrag skall utgå för elektrifiering av fastighet ej längre blir beroende av fastighetsägarens ekonomi.

Herr talman! Jag skulle gärna vilja begränsa debatten på denna punkt, men

Ang. befrämjande av landsbygdens elektrifiering

jag vill också vädja till kammarens ledamöter att beakta det rimliga i att de människor som är beroende av en så generös tillämpning som möjligt av dessa bestämmelser kommer att få sina berättigade önskemål tillgodosedda när det gäller att tillägna sig de fördelar som elektrifiering av gårdarna innebär. Det är ju ganska orimligt i vår moderna tidsålder att tänka sig att det fortfarande sitter på en skilda gårdar i Sveriges land människor, främst arrendatorer, oftast fattiga sådana, som på grund av fastighetsägarens förmögenhetsställning inte har möjlighet att tillgodogöra sig den elektriska kraftens fördelar.

Jag skall, herr talman, med det sagda endast be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KRISTIANSSON (s):

Herr talman! När man talar om vikten av landsbygdens restelektrifiering, tycker jag nog att man bör ha klart för sig i vad mån denna i vissa fall kan vara ekonomiskt försvarbar. Med nu gällande bestämmelser kan ju nyttan av elektrifieringen vägas mot kostnaden. Övergår man däremot till de bestämmelser som gällde före 1959, kan det uppstå orimliga investeringar i fråga om elektrifieringar. Jag skall be att få anföra ett exempel från slutet av 1958, då de bestämmelser gällde som utskottet nu rekommenderar.

Ett arrendetorp underlydande ett fideikommiss elektrifierades då med hjälp av statsmedel. Kostnaderna för ledningarnas framdragande till fastigheten belöpte sig till 16 000 kronor, och härtill kommer utgifterna för den inre installationen, som även de kan vara ganska betydande. Det torp jag här syftar på var vid tillfället som jordbruksfastighet åsatt ett taxeringsvärde av 13 300 kronor. För att göra bilden fullständig kan jag tala om, att den totala arealen utgjorde 4,7 hektar. Fideikommisset som äger fastigheten har inte bidragit med en enda krona till denna elektrifiering.

Jag kan tillägga, att ledningen inte kan betjäna mer än denna enda fastig-

het. Både tillsyn och underhåll framöver kommer att dra betydande kostnader. Det måste väl betraktas som orimligt att genomföra en investering av den omfattningen. Det är ju alldeles omöjligt att fastigheten kan användas såsom jordbruk för försörjning av en familj. Jag skulle inte hålla för otroligt att det går med detta arrendetorp som med övriga som har befunnit sig i grannskapet, att det inom en snar tid övergår till att bli sommarstuga.

Jag vill med det här endast belysa vad som kan inträffa och vilka konsekvenser som sannolikt uppstår, om man återgår till de förutvarande bestämmelserna. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Det exempel som herr Kristiansson anförde skulle väl vara avskräckande, men enligt både de nu gällande bestämmelserna och de tidigare bestämmelserna skall vederbörande lantbruksnämnd få ett sådant här ärende på remiss, och det är nämndens sak att se till att endast sådana fastigheter, som ur lantbruksnämndens synpunkt bör bestå i fortsättningen, får bidrag till elektrifiering. Om man har kännedom om det, är det uppenbart att det som nu har sagts av herr Kristiansson inte har så stor betydelse för den reella behandlingen av dessa ärenden.

Herr KRISTIANSSON (s):

Herr talman! Det är riktigt som herr Svanström säger, att ärendet skall passera länsstyrelsen och elektrifieringsberedningen. I det här fallet hade utredningen gjorts av Sydsvenska ångpanneföreningen, som är konsult i sådana här frågor. När jag fick vetskap om saken förfrågade jag mig hos Ångpanneföreningen, hur någonting sådant här kan ske. Man tyckte också där att det var märkvärdigt, men troligen föreligger det ingen sådan utredning att det framgår, vilka anmärkningsvärda investeringar som kan förekomma.

Ang. anslag till byggnadsarbeten vid statens maskinprovningar

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Jag betvivlar inte riktigheten av det anförda exemplet, men man kan också plocka fram massor av exempel på motsatta förhållanden. Det finns fall där arrendatorer och deras familjer har fått vänta 10 och i vissa fall 15 år eller ännu längre på att få elektriskt ljus i sina lägenheter och elektrisk kraft för sin drift, och jag vågar påstå att det beror på den tveksamma inställning som man har i dessa frågor, att dessa arrendatorer fått vänta så länge, innan man kommit till något resultat. Det är dessa människor som jag, herr talman, vill värna om.

Jag vädjar fortfarande till kammaren att bifalla utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt rörande varje punkt av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten I hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten II framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hedström begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Svanström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 67.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten III hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa bestämmelser till förekommande och hämmande av smittsamma husdjurssjukdomar, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; ävensom

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående plan för den officiella kartläggningen samt anslag för budgetåret 1961/62 till rikets allmänna kartverk, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. anslag till byggnadsarbeten vid statens maskinprovningar

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner angående anslag till byggnadsarbeten vid statens maskinprovningar.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 380, av herr *Lage Svedberg m. fl.*, och II: 438, av herr

Ang. anslag till byggnadsarbeten vid statens maskinprovningar

Nilsson i Tvärålund *m. fl.*, hade hemställt, att riksdagen måtte till byggnadsarbeten vid statens maskinprovningar, avdelningen i Röbbäcksdalen, för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 750 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 380 och II: 438 till Statens maskinprovningar: Byggnadsarbeten å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 750 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Jönsson* i Gärds Köpinge, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Då jag har avgivit en blank reservation till detta utlåtande från jordbruksutskottet, ber jag att med några ord få motivera varför jag antecknat denna reservation.

Utskottet föreslår här på grund av väckta motioner, att ett belopp av 750 000 kronor skall anvisas för byggnadsarbeten vid Röbbäcksdalen. Ritningarna för dessa byggnadsarbeten färdigställdes 1958. Projektet har sedan legat hos arbetsmarknadsstyrelsen och ingått i beredskapsstaten. Meningen har varit att arbetsmarknadsstyrelsen skulle igångsätta denna byggnadsverksamhet därest arbetslöshet uppstod. Arbetsmarknadsstyrelsen har även förskotterat medlen för framställandet av erforderliga ritningar och annat.

De föreslagna byggnadsarbetena torde nog vara nödvändiga. Jag har dock en avvikande mening om själva sättet för detta besluts fattande. Sedan utskottet fattat sitt principbeslut, har nämligen från arbetsmarknadsstyrelsen inkommit yttrande över kostnaderna. Det visar sig då att kostnaderna, bortsett från penningvärdets förändring, har stigit jämfört med de ursprungliga beräkningarna. Dessutom har byggnadsstyrelsen föreslagit vissa ändringar i det ursprungliga byggnads sättet. Kostnaderna kommer därigenom att ytterligare något öka.

Jag anser att det hade varit en rikti-

gare väg, om utskottet hade begärt att få till stånd en översyn av de ursprungliga ritningarna och kostnadsberäkningarna. Sedan detta nya material framlagts och prövats, hade riksdagen kunnat hemställa hos Kungl. Maj:t att få förslag till nästa års riksdag.

Det är denna uppfattning som ligger till grund för mitt ställningstagande i denna fråga. Jag har, herr talman, velat deklarerat min uppfattning om de väckta motionerna. Jag anser således att man bort gå en annan väg och begära utredning och förslag från Kungl. Maj:t.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr SVEDBERG, LAGE, (s):

Herr talman! Jag ber endast de ärade kammarledamöterna att beträffande denna fråga ta del av utskottets motivering, som torde innehålla tillräckligt starka skäl för ett bifall till utskottets förslag. Med hänsyn till de lokaler och det utrymme som statens maskinprovningar för närvarande har torde det vid en närmare undersökning stå klart att de uttalanden som utskottet gör i sin motivering är fullt riktiga.

Jag vill särskilt hänvisa till vad utskottet säger i sista stycket av sin motivering, där utskottet utgår från att Kungl. Maj:t godkänner detaljplaneringen och de slutliga kostnadsberäkningarna för byggnadsföretaget. Detta uttalande bör kunna ge herr Nilsson full kompensation för de farhågor som han givit uttryck för i det anförande som motiverar hans blanka reservation.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till lagen den 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar, m. m., så-

Ang. bidragsgivningen till studiecirkelbibliotek
vitt avser bemyndigande för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att avyttra fast egendom; samt

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt stöd åt lin- och hamphanteringen, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1961/62 till allmänna kultur- och bildningsändamål samt kyrkliga ändamål jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—57

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 58

Ang. bidragsgivningen till studiecirkelbibliotek

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 7 236 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nils Elowsson m. fl.* (I: 118) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson i Ronneby m. fl.* (II: 145),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Tage Johansson m. fl.* (I: 126) och den

andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson i Uddevalla m. fl.* (II: 147),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås väckt motion (II: 301).

I motionerna I: 126 och II: 147 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en omprövning av nu gällande regler rörande bidragsgivningen till studiecirkelbibliotek i huvudsaklig överensstämmelse med ett av skolöverstyrelsen i bilaga 10 till statsverkspropositionen redovisat förslag.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 118 och II: 145 samt II: 301, till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 7 236 000 kronor;

II. att motionerna I: 126 och II: 147 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **JOHANSSON, TAGE**, (s):

Herr talman! I motionerna I: 126 och II: 147 har vi beträffande anslagen till studiecirkelbiblioteken föreslagit att riksdagen skall begära en översyn av de nuvarande bestämmelserna i syfte att åstadkomma en väsentlig förenkling. Vi anser att man i stort sett bör kunna följa skolöverstyrelsens förslag i denna fråga, som finns återgivet i statsverkspropositionen, bilaga 10.

De nuvarande bestämmelserna är tillkomna för många år sedan och i en situation som i fråga om denna verksamhet var helt annorlunda än nu. Studiecirkelbiblioteken håller som bekant på att kommunaliseras i mycket snabb takt, och vi har för närvarande bara ungefär 1 400 kvar i hela landet. I de allra flesta fallen är det mycket små bibliotek, vilket ju också innebär att statsbidragen blir mycket små. Förra året var det endast 139 bibliotek som fick över 500 kronor i bidrag. För två tredjedelar av samtliga bibliotek understeg bidraget

Anslag till utbildning av ungdomsledare

200 kronor per bibliotek. Trots att verksamheten nu är så ringa till sin omfattning, har man kvar det mycket omständliga ansökningsförfarandet och den kontrollapparaten som kanske tidigare var motiverad.

Skolöverstyrelsen har framhållit att man kunde göra väsentliga besparingar i administrativt hänseende både inom skolöverstyrelsen och inom de berörda studieförbunden, om man i stället för att skicka bidraget direkt till biblioteken fick överlämna åt studieförbunden att fördela bidragen till respektive bibliotek. Statsbidraget till studiecirkelbiblioteken skulle således inte bli högre, och ingenting skulle förloras i kontrollhänseende, eftersom biblioteken ju även i fortsättningen måste redovisa sina bokinköp.

Den ökade kostnad som statsutskottet åberopar i motiveringen för sitt avslagsyrkande beror på att de kommunala biblioteken i vissa fall skulle få ökade bidrag. Nu minskas ju bidraget till ett kommunalt bibliotek ifall det inom kommunen finns ett studiecirkelbibliotek vilket får statsbidrag. Denna bestämmelse skulle enligt skolöverstyrelsens tankegång upphöra. Det skulle här röra sig om en kostnadsökning på cirka 38 000 kronor, men eftersom bidragen till cirkelbiblioteken för nästa år skulle minskas 20 000 kronor jämfört med innevarande år, blir den totala ökningen endast 18 000 kronor. Och dessa ökade bidrag är dessutom av det slaget att de kommer automatiskt i den mån cirkelbiblioteken försvinner.

Redan år 1949 förordade en utredning att man skulle övergå till en enklare ordning i detta avseende — i stort sett efter de linjer som skolöverstyrelsen nu föreslår — och sedan dess har ju mycket hänt som ytterligare motiverar en ändring på denna punkt.

Alla skäl talar således enligt vårt förmenande för att man nu skall slopa den omständliga och dyrbara administrations- och kontrollapparaten på detta område. Det lönar sig kanske inte att mot ett enhälligt statsutskott yrka bifall till motionerna, men jag har velat anföra

dessa synpunkter i förhoppningen att man till ett kommande år söker få till stånd en ändring, som för alla parter endast innebär fördelar och en möjlighet att spara.

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Eftersom den föregående ärade talaren inte ställde något yrkande kan jag inskränka mig till att yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt.

Punkterna 59—65

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 66

Anslag till utbildning av ungdomsledare

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyström m. fl.* (I: 215) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindahl m. fl.* (II: 326), i vilka hemställts, att riksdagen måtte utöver i propositionen äskat belopp anvisa ytterligare 378 000 kronor för budgetåret 1961/62 såsom bidrag till specialkurser för ungdomsledare;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wirmark m. fl.* (I: 330) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 402), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen till förverkligande av skolöverstyrelsens förslag till ungdomsorganisationernas specialledarutbildning måtte bevilja 378 000 kronor i enlighet med detta förslag;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ragnar Bergh* och *Svenings-*

son (I: 403) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Edlund* och *Mag-nusson* i Borås (II: 467), i vilka hemställt, såvitt nu var i fråga, att riksdagen vid behandling av förevarande punkt måtte 1) besluta, att statsbidrag icke skulle utgå för utbildning av ungdomsledare för politiska organisationer, 2) till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 1 360 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att motionerna I: 403 och II: 467, i vad de avsåge ändring av statsbidragsbestämmelserna, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 215 och II: 326, I: 330 och II: 402 samt I: 403 och II: 467, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

Reservation hade anförts, utom av annan, av fröken *Andersson* samt herrar *Kaijser*, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 403 och II: 467, såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidrag icke skulle utgå för utbildning av ungdomsledare för politiska organisationer;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 403 och II: 467, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 215 och II: 326 samt I: 330 och II: 402, sistnämnda två motioner såvitt nu vore i fråga, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 1 360 000 kronor.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har tillsammans med andra kammarledamöter i en motion framhållit behovet av att ungdomsorga-

anslag till utbildning av ungdomsledare nisationerna genom bidrag bereds möjlighet att intensifiera sin specialinriktade ledarutbildning. Vi har funnit det vara angeläget att ett stöd till ungdomssammanslutningarnas ledarutbildning snabbt kommer till stånd, och vi har föreslagit att riksdagen skulle anvisa ytterligare 378 000 kronor för budgetåret 1961/62 som bidrag till specialkurser för ungdomsledare. Skolöverstyrelsen har åskat detta belopp, och statens ungdomsråd har i detalj tillstyrkt skolöverstyrelsens förslag beträffande anslagsgivningen till utbildning av ungdomsledare.

Emellertid anser statsutskottet i likhet med departementschefen att ungdomsledarutbildningen i huvudsak bör stödjas i hittillsvarande former i avvaktan på resultatet av folkbildningsutredningens arbete, och av den anledningen har utskottet hemställt att motionerna nr 215 i denna kammare och nr 326 i medkammaren inte måtte av riksdagen bifallas. Så är också fallet med motion nr 330 i första kammaren av herr *Wirmark* m. fl. och nr 402 i andra kammaren av herr *Nelander* m. fl., i vad de avser den del av motionernas hemställan, vars förslag överensstämmer med vad som föreslås i de tidigare nämnda motionerna.

Jag tillåter mig bara nämna, herr talman, att då statsbidraget f. n. enligt propositionen endast synes täcka 30 procent av de verkliga kostnaderna inom ungdomsledarutbildningens ram, anser jag mig kunna fastslå att det anslag som här avses gäller ett så angeläget ändamål att resultatet av folkbildningsutredningens arbete inte kan avvaktas. Vi talar ju i dag om vår demokratis utformning och om demokratiens innehåll under 1960-talets slut och under 1970-talet. Dessa ting grundläggs nu i de stora ungdomsorganisationerna, varför det är just nu de behöver vår hjälp till sin ledarskolning. Jag anser att en radikal upprustning inom detta område inte kan uppskjutas. Enligt min uppfattning är det nu som stöd måste lämnas till ungdomsledarskolningen och till det frivilliga ungdomsarbetet i övrigt.

Anslag till utbildning av ungdomsledare

Jag hemställer därför, herr talman, att riksdagen i dag måtte bifalla motionerna nr 215 i första kammaren och nr 326 i andra kammaren och anvisa ytterligare 378 000 kronor för budgetåret 1961/62 såsom bidrag till specialkurser för ungdomsledare, vilket även betyder bifall till ovannämnda del av motionerna nr 330 i denna kammare och nr 402 i medkammaren.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Jag får yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen av fröken Andersson m. fl.

Det är en gammal principiell uppfattning inom vårt parti att de demokratiska partiernas fria ställning inte låter sig förenas med principen att de politiska organisationerna i sin verksamhet bland allmänheten skall stödjas av statsmedel. Man kan i själva verket inte dela upp deras arbete i sådant som är av politisk natur och sådant som inte har någon politisk betydelse. Bidragen kommer alltså att åtminstone delvis främja rent politiska syften, och det tycker vi inte är riktigt. De kommer väl i sista hand att främja ett arbete för att få ungdomar att ansluta sig till respektive politiska organisations idéer och verksamhet. Ett dylikt arbete, som i sig innefattar både politisk skolning och upplysning i samhällsfrågor av betydelse men som naturligtvis inte kan frigöras från politisk agitation och politisk propaganda, anser vi i och för sig vara mycket lovvärt, men vi tycker inte att det skall betalas med statsmedel.

I olika sammahang har från våra sida här i kammaren uttalats den förhoppningen att det i vårt samhälle alltjämt skall finnas kvar något av den idealitet som inte kräver ekonomiskt vederlag för varje insats av ideell natur. Man kan inom olika områden konstatera att mycket av den idealiteten är på väg att försvinna. Det är för mig ganska naturligt att anse att framför allt de politiska partierna borde finna det angeläget att uppmuntra den idealiteten. Jag tror att demokratin kan fostra sin ungdom till upp-

skattning av och aktivt engagemang i demokratiens ideal i ännu högre grad, om denna ungdom får klart för sig att ett sådant ideellt arbete kan man och skall man åtaga sig och åtaga sig med glädje utan att räkna med att få betalt för det. Att fostra ungdom till den uppfattningen att man skall deltaga i samhällsarbetet utan tanke på egna förmåner och egen nytta, tycker jag är något ganska väsentligt. Att det i ett förändrat läge kan vara olyckligt om principen att politisk agitation och politisk propaganda skall betalas av statsmedel har godtagits, kan det i dag både förefalla onödigt och kanske t. o. m. olämpligt att påstå. Men vem vet? Det kan komma en framtid då det vore önskvärt att den principen inte fanns.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid punkten fogade reservationen av fröken Andersson m. fl.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Det rör sig ju här om ett par gamla motioner som vi tidigare sysslat med, jag tror vid fyra olika tillfällen.

Om jag får börja med vad herr Kaijser sade, vill jag säga att jag har mycket svårt att förstå hans yrkande om avslag på förslaget om anslag till de politiska ungdomsorganisationerna. De utför väl också en verksamhet som är mycket värdefull ur samhällssynpunkt då det gäller att fostra ungdom? Reservanterna säger ju själva här att just de politiska ungdomsorganisationerna har en ideell verksamhet på sitt program, och jag för min del kan då inte förstå varför vi skulle ställa dem utanför dessa anslag som just gäller fostran av vår ungdom. Detta är en principiell uppfattning av högern, som vi vid flerfaldiga tillfällen fått höra.

Vi har fått lyssna till ett mycket väluttaligt och entusiastiskt anförande av herr Nyström, som vill att anslaget skall höjas med 378 000 kronor, medan emellertid herr Kaijser's förslag ju går ut på en sänkning. Jag tycker då för min del att Kungl. Maj:ts förslag innebär en mycket god medelväg. Kungl. Maj:ts förslag in-

nehär en anslagshöjning av 147 000 kronor.

Det är emellertid inte detta som varit avgörande för utskottets ställningstagande i detta fall, utan det är det faktum att det nu pågår en utredning på detta område och att den utredningen blir klar med sitt arbete inom den allra närmaste tiden, kanske redan i år. Jag tycker då att det är mycket egendomligt om vi nu skulle fatta ett beslut i enlighet med herr Nyströms eller herr Kaijers yrkande. Det brukar inte vara vanligt att gå fram så här i riksdagen, utan vi brukar vänta på vad en utredning har att säga.

Under sådana förhållanden tycker jag att statsutskottet intagit en riktig ståndpunkt i förevarande fråga, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemstallan.

Herr NYSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till statsutskottets talesman, herr Persson, säga att jag har kännedom om att Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition föreslagit 147 000 kronor utöver vad som tidigare har utgått för ändamålet. Vi har helt naturligt all anledning att känna oss tillfredsställda över den höjningen. Jag vill bara uttala den förhoppningen att statsrådet och chefen för eklelesiastikdepartementet återkommer till nästa budgetår med en ytterligare ökning. Då kan det nända att vi närmar oss de av motionärerna äskade 378 000 kronorna.

Jag torde i alla fall, herr talman, kunna fastslå att höjningen inte är tillräcklig för att täcka de behov som föreligger på området. Ungdomens föreningsliv behövs i dag stöd genom ytterligare anslagsförstärkningar för att kunna vidga den samverkan som är nödvändig för att de samhällsliga åtgärderna skall kunna ge de resultat som vi önskar.

Jag har, herr talman, bara velat poängtera detta.

Herr WIRMARK (s):

Herr talman! Under denna punkt som behandlar reservationsanslaget för utbildning av ungdomsledare har också

Anslag till utbildning av ungdomsledare väckts motioner som syftar till att anvisa ytterligare 378 000 kronor under nästa budgetår för att förverkliga skolöverstyrelsens förslag till ungdomsorganisationernas specialledarutbildning. Även om som här sagts reservationsanslaget höjts med 147 000 kronor så torde detta inte möjliggöra någon nämnvärd utbyggnad av just specialutbildningen av ungdomsledare. Statsutskottet biträder departementschefens uttalande att ungdomsledarutbildningen bör ha ungefär samma former som hittills i avvaktan på resultatet av 1960 års folkbildningsutrednings arbete. Specialledarutbildning kan dock komma i fråga, när det anses motiverat och i den mån som de ekonomiska resurserna medger detta. Enligt motionärernas uppfattning är en utökning av anslaget för angivet ändamål mycket angelägen samt dessutom av brådskande natur — så brådskande att resultatet av folkbildningsutredningens arbete inte får fördröja ärendets behandling och vårt beslut.

Att det i dag föreligger ett betydande behov av denna ledarutbildning torde ingen kunna bestrida, och inte heller att vi behöver en viss differentiering av denna utbildningsverksamhet. Skolöverstyrelsen har också sagt i sitt äskande att den finner det angeläget att ungdomsorganisationerna nu genom att bidrag lämnas till deras specialinriktade ledarutbildning beredes möjlighet att intensifiera denna vidare-skolning. Härigenom skulle ungdomsarbetets kvalitet ytterligare främjas.

Det bör kanske tilläggas att ledarutbildningen helt naturligt bör byggas ut på så sätt och kring sådana ämnen att den ökar deltagarnas möjligheter i det aktiva ungdomsarbetet att nå den ungdom som av olika skäl kommit att stå utanför föreningslivet.

Det avgörande för ungdomsorganisationernas arbete torde vara om det finns tillgång till intresserade och kunniga ledare. Jag understryker: intresserade och kunniga ledare, vilka kan ställa sin tid och sina krafter till förfogande när det gäller att leda och organisera verksamheten.

Ang. bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

Hur dessa organisationer skall lyckas med sin ledarrekrytering är i stor utsträckning beroende på vilka resurser de har till sitt förfogande för utbildningsverksamheten. Att de ekonomiska resurserna i dag är alltför blygsamma är uppenbart. Därför torde det vara välbetänkt med en snabb förstärkning i enlighet med skolöverstyrelsens äskande för nyss nämrat ändamål.

Herr talman! Jag vill därför yrka bifall i tillämpliga delar till motionerna 330 i denna kammare och 402 i andra kammaren vilka även sammanfaller med motionerna 215 i denna kammare och 326 i andra kammaren.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag vill bara säga att vi i statsutskottet nog har full förståelse också för de synpunkter som framförts både av herr Nyström och av herr Wirmark, men som jag sade tidigare här i dag har man att vänta resultatet av en utredning redan innevarande år. Då kan det väl inte vara så bråttom med denna sak, utan man har tid att invänta vad denna utredning kommer att säga i sitt betänkande. Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vartdera momentet av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

Därefter gjordes enligt de beträffande mom. I framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på godkännande av den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

I fråga om mom. II, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som

innefattades i den av fröken Andersson m. fl. vid punkten avgivna reservationen i denna del; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 215 och II: 326 samt motionerna I: 330 och II: 402, såvitt nu vore i fråga. Emellertid, fortsatte herr talmannen, torde det under 2:o) upptagna yrkandet hava förfallit genom kammarens vid mom. I fattade beslut.

Sedermera gjordes enligt de båda återstående yrkandena propositioner; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 67**Ang. bidrag till ungdomens fritidsverksamhet**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 5 400 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Nyström m. fl. (I: 216) och den andra inom andra kammaren av herr Lindahl m. fl. (II: 327), i vilka hemställts, att riksdagen måtte 1) besluta, att åldern för deltagare i fritidsgrupper, för vilka statsbidrag kunde utgå, från och med budgetåret 1961/62 skulle sänkas från för närvarande 12 till 10 år samt 2) besluta, att skolöverstyrelsen av äskat belopp under budgetåret 1961/62 skulle få använda högst 40 000 kronor för främjande av försöksverksamhet och undersökningar rörande ungdomens fritidsverksamhet,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Helleblad och Wirmark (I: 410) samt den andra inom andra kammaren av fru Lindskog m. fl. (II: 481), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att åldern för deltagare i fritidsgrupper, för vilka statsbidrag kunde ut-

gå, från och med budgetåret 1961/62 skulle sänkas från 12 till 10 år.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att motionerna I: 216 och II: 327, i vad de avsåge åldersgräns för deltagare i fritidsgrupper, samt motionerna I: 410 och II: 481 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 216 och II: 327, i vad de avsåge medel för försöksverksamhet och undersökningar, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 5 400 000 kronor.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! Även på denna punkt finner man att statsutskottet inte har varit berett att tillstyrka bifall till de motioner som föreslår en sänkning av den nuvarande åldersgränsen för deltagare i fritidsgrupper från 12 till 10 år. Även här hänvisar utskottet till 1960 års folkbildningsutredning. Utskottet har inte heller funnit skäl tillstyrka att högst 40 000 kronor används för främjande av försöksverksamhet och undersökningar rörande ungdomens fritidsverksamhet. Tillåt mig bara, herr talman, att framhålla att det är en verkligt stor kraftansträngning som hittills erfordrats från ungdomsorganisationernas sida. Ungdomsarbetets expansion har krävt det. Ungdomssammanslutningarna har utan bidrag från staten måst arbeta med sin grupporienterade verksamhet i åldrarna 10—11 år, och det torde vara allmänt bekant att arbete med ungdomar i dessa åldrar är lika mödosamt och kostnadskrävande som arbete med ungdomar i högre åldrar.

Ungdomssammanslutningarna har fått allt större svårigheter att mobilisera erforderliga resurser för verksamheten i de här nämnda åldrarna, och det är därför som motionärerna finner det angeläget att föreslå riksdagen att den av skolöverstyrelsen förordade och av statens ungdomsråd tillstyrkta ålderssänkning-

Ang. bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

en utan dröjsmål måtte komma till stånd. De ekonomiska verkningarna kan ju mycket väl rymmas inom den av departementschefen för budgetåret 1961/62 föreslagna medelsramen.

Vidare anser jag att det är nödvändigt att man söker nya vägar för det grupporienterade arbetet. Verksamheten bland ungdomen måste anpassas efter det föränderliga samhällets krav och efter ungdomens aktuella behov och intressen. Därför anser motionärerna i denna fråga att skolöverstyrelsens förslag om en experimentverksamhet är välbetänkt. Statens ungdomsråd har även tillstyrkt förslaget, som skulle innebära att 40 000 kronor ställs till skolöverstyrelsens disposition inom ramen av äskat belopp för budgetåret 1961/62.

På grund av det anförda, herr talman, hemställer jag att riksdagen måtte besluta att bifalla motionerna 216 och 410 i denna kammare och 327 och 481 i medkammaren i vad avser förslag om att åldern för deltagare i fritidsgrupper, för vilka statsbidrag kan utgå, från och med budgetåret 1961/62 sänkes från 12 år till 10 år. Ävenledes, herr talman, yrkar jag bifall till andra att-satsen i motionerna 216 i första kammaren och 327 i andra kammaren angående främjande av försöksverksamhet och undersökningar rörande ungdomens fritidsverksamhet.

I detta anförande instämde herrar *Wirmark* (s) och *Hellebladh* (s).

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! I debatten om ungdomsarbetet talar man ofta om den öppna verksamheten såsom något särskilt önskvärt, och man är angelägen om att den får så bred bas som möjligt. Med det vill man understryka att det är särskilt viktigt att aktivisera de ungdomar som inte funnit anledning att ansluta sig till någon ungdomsorganisation. Indirekt betyder det att föreningsungdomen skulle ha löst sina fritidsproblem på ett bättre sätt än den föreningslösa ungdomen.

Nu är det inte möjligt att generalisera på detta sätt. Det finns inte en bättre

Ang. bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

och en sämre halva av ungdomen med gränsdragningen vid föreningstillhörigheten. Vad som framstår som riktigt är dock att gruppaktiviteten har stor betydelse för ungdomens fostran och anpassning i samhället.

Här kommer fritidsgruppen in i bilden. Denna verksamhet, som från början var avsedd att motverka de väntade negativa verkningarna vid frisläppandet av spriten, har sedan dess kommit att få en alltmer ökad betydelse i ungdomsarbetet, rent allmänt. Antalet fritidsgrupper och deltagare har också växt explosionsartat. År 1958/59 verkade 44 041 grupper med 579 235 deltagare och redan året därpå, 1959/60, var det 53 105 grupper med 863 970 deltagare. Den absolut största delen av dessa grupper har tillkommit på initiativ av ungdomsföreningarna, men för den skull är det inte säkert att deltagarna är föreningsmedlemmar. Jag kan stödja det påståendet på en rent lokal undersökning som jag haft tillfälle göra hos en av hemlänets större idrottsföreningar.

Av de drygt 1 000 ungdomar, som syssetsattes i fritidsgrupper under ett verksamhetsår, var det bara hälften som var medlemmar i föreningen, men det visade sig dock att av dem som stod utanför flertalet efter hand sökte sig in i den arrangerande föreningen som medlemmar. Fritidsgruppen har därför enligt min mening kommit att bli ett verksamt instrument för ungdomsföreningarna. Den har fört strömmen av ungdomar mot föreningarna.

Det är den ena sidan, den positiva. Den andra, mindre goda sidan hör ihop med ekonomien. Ingen kan påstå att bidragen till fritidsgrupperna är särskilt stora, om man delar upp dem på de enheter i vilka de utgår. Det är här fråga om bidrag med maximalt 6 kronor 50 öre per deltagare.

Det kostar föreningarna pengar att driva denna verksamhet, och på många platser har kommunerna satt in sitt stöd genom att anslå medel till fritidsgrupperna. Men ändå visar den undersökning jag nyss nämnde, att om man vill syssetsätta cirka 1 000 ungdomar under ett

år, utnyttjar tillgängliga anslag och kanske inte alltid behöver betala ut ledararvode, därför att vederbörande av ideella skäl skänker arvodet till klubben, så blir det ändå ett underskott för föreningen med cirka 5 000 kronor för dess ungdomsarbete under det året.

Det är klart att en förening som får en sådan markerad ökning av sin aktivitet inte bör få denna ökning gratis utan själv bör kunna skaffa fram medel till verksamheten. Men då man finner att fritidsgrupperna utvecklats till ett verksamt medel i den allmänt förebyggande verksamheten bland barn och ungdom och inte minst att föreningarna når ut med den öppna verksamhet, som anses så angelägen, då är det enligt min mening beklagligt att arbetet med och bland de ungdomar, som kanske fordrar de största kostnaderna och de största ansträngningarna, står utanför bidragsgivningen. Det är nämligen allt fler i åldersgrupperna 10—12 år som söker sig till fritidsgruppernas verksamhet. För att nå goda resultat fordras att arrangören gör en noggrann planläggning. Man måste också kräva kvalitet, tålmod och fantasi av ledaren. Ofta har man behov av dyrare lokaler än eljest, liksom man behöver ett dyrare arbetsmaterial.

Det finns redan ute i landet kommuner som har accepterat den 10-årsgränsen nu är fråga om även vid bidragsgivningen till fritidsgrupperna. De har på så sätt föregripit statsmakternas ställningstagande beträffande det statliga anslaget.

Jag tror att man i dag bör vara glad över att verksamheten även bland dessa ungdomar har nått den omfattning som blivit fallet. Det borde därför vara riktigt att redan nu inordna dessa åldersgrupper under bidragsgivningen till fritidsgrupperna. Skolöverstyrelsen och statens ungdomsråd har — som herr Nyström framhöll — tillstyrkt förslaget. Departementschefen har föreslagit en rikligare medelansvisning än skolöverstyrelsen begärt för verksamheten. Statsutskottet har för sin del funnit att vissa skäl talar för en sänkning av den nuvarande åldersgränsen. Jag beklagar en-

Ang. bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer

dast att man inte har velat löpa linan ut och tillstyrka den framställning vi gjort i de motioner herr Nyström yrkade bifall till. I detta yrkande vill jag instämma.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Jag kan i mångt och mycket instämna i vad de bägge föregående talarna anför. Jag tror att det är ett mycket värdefullt arbete som pågår bland dessa ungdomar. Man kan nog även göra gällande att Kungl. Maj:t har samma uppfattning, eftersom anslaget för nästa budgetår föreslås höjt med nära 60 procent, eller med två miljoner kronor. Jag tycker därför att man får känna sig ganska tillfredsställd.

Även i denna fråga liksom när det gällde den punkt vi närmast förut diskuterade förhåller det sig så att det pågår en utredning — 1960 års folkbildningsutredning — i vilken landshövding Gösta Elfving är ordförande. Jag tror att han säkerligen har full förståelse för de synpunkter som här har blivit framförda.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i samtliga moment.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande varje moment av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan.

I fråga om mom. I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla motionerna I: 216 och II: 327, såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 410 och II: 481.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Därefter gjordes enligt de rörande mom. II framkomna yrkandena propo-

sitioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla motionerna I: 216 och II: 327 i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls härpå vad utskottet i mom. III hemställt.

Punkten 68**Ang. bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1961/62 anvisa ett anslag av 771 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyström m. fl.* (I: 217) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindahl m. fl.* (II: 328),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m. fl.* (I: 327) och den andra inom andra kammaren av herr *Stenberg m. fl.* (II: 374),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ragnar Bergh* och *Sveningsson* (I: 403) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Edlund* och *Mag-nusson* i Borås (II: 467).

I motionerna I: 217 och II: 328 hade hemställts, att riksdagen måtte utöver i statsverkspropositionen under rubriken Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer äskade medel anvisa ytterligare 196 800 kronor till detta anslag.

I motionerna I: 403 och II: 467 hade yrkats, såvitt nu var i fråga, att riksdagen vid behandling av förevarande punkt måtte 1) besluta, att statsbidrag icke skulle utgå till instruktörsverksamhet vid politiska organisationer, 2) till

Ang. bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer

Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1961/62 anvisa ett anslag av 689 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 327 och II: 374, i vad de avsåge ändring av statsbidragsbestämmelserna, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 403 och II: 467, i vad de avsåge ändring av statsbidragsbestämmelserna, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 217 och II: 328, I: 327 och II: 374 ävensom motionerna I: 403 och II: 467, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1961/62 anvisa ett anslag av 771 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Kaijser*, *Staräng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett, att utskottet bort under II och III hemställa,

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 403 och II: 467, såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidrag icke skulle utgå till instruktörsverksamhet vid politiska organisationer;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 403 och II: 467, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 217 och II: 328 samt I: 327 och II: 374, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1961/62 anvisa ett anslag av 689 000 kronor.

Herr **NYSTRÖM** (s):

Herr talman! Statsutskottet hoppas i sitt utlåtande på denna punkt att Kungl. Maj:t till ett kommande budgetår skall finna möjlighet att framlägga förslag om ökat antal instruktörer. Jag vill för min

del bara uttala den förhoppningen att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet beaktar och följer den mening som nu synes råda inom statsutskottet i frågan.

Jag önskar emellertid framhålla att instruktörsinstitutionen mer och mer har kommit att inta en nyckelställning i ungdomsorganisationernas fostrande arbete. De verkliga framgångar som har blivit synbara inom ungdomsorganisationslivet under senare år torde dock äventyras, om inte en upprustning av instruktörsinstitutionen kommer till stånd. Det är därför angeläget, anser jag, att riksdagen nu visar det frivilliga ungdomsarbetet sin uppskattning och vidtar en sådan åtgärd, att instruktörsverksamheten kan utbyggas.

Skolöverstyrelsen har här föreslagit en ökning av antalet instruktörer med 25, alltså från för närvarande 47 till 72. Även beträffande det bidrag som utgår till instruktörers avlönande och till rese- och traktamentskostnader föreslår skolöverstyrelsen ett högre belopp än departementschefen har åskat.

I motionerna nr 217 i denna kammare och nr 328 i medkammaren hemställs, herr talman, att medel anvisas för anställande av ytterligare 12 instruktörer, alltså en ökning från för närvarande 47 till 59, och att bidraget till instruktörers avlönande och till rese- och traktamentskostnader beviljas i enlighet med vad departementschefen har föreslagit. Motionärerna har den uppfattningen att den föreslagna ökningen av antalet instruktörer skulle kunna utgöra en lämplig stimulans för vidareutveckling av ungdomsorganisationernas verksamhet.

Av denna anledning, herr talman, yrkar jag bifall till motionerna nr 217 i första kammaren och nr 328 i andra kammaren och hemställer, att ytterligare 196 800 kronor anvisas under rubriken: »Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer».

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna

Ang. instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer

reservationen. Den innebär att riksdagen skall besluta den ändringen, att statsbidrag icke skall utgå till instruktörsverksamhet i politiska organisationer. Den är fullständigt analog med den reservation som vi har avgivit under punkt 66, och motiveringen är densamma.

Herr WIRMARK (s):

Herr talman! Tillåt mig att säga ett par ord med anledning av herr Kaijser's yttrande!

Jag har svårt att förstå de skäl som har anförts mot att de politiska ungdomsorganisationerna skulle erhålla bidrag till sin instruktörsverksamhet. Skall då dessa organisationer, som utför en så uppbyggande och samhällsgagnande gärning, bli diskriminerade när det gäller att bevilja bidrag? Den uppfattning som vi här har hört framföras torde väl inte vara allmän, inte ens inom det parti som herr Kaijser representerar. På landstingsplanet och det kommunala planet tycks det åtminstone vara möjligt att få enighet i dessa frågor. Senast förra hösten beslutade Örebro läns landsting att ungdomsorganisationernas distriktsorganisationer skulle för sina ungdomsinstruktörer — om de fyllde vissa fastställda krav i vad gäller medlemsantal och antal organisationer — kunna erhålla ett landstingsbidrag av högst 6 000 kronor per år. Sådant bidrag skulle även kunna utgå till instruktör som är verksam hos de politiska ungdomsorganisationernas distriktsorganisationer. Glädjande nog var detta beslut enhälligt, vilket innebar att även landstingets högerledamöter helt och fullt anslöt sig till den uppfattningen, att det var av stort värde att man på detta sätt stödde även den politiska ungdomen.

Herr talman! Jag har på denna punkt intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Herr Wirmark var tydligen inte inne i kammaren då vi diskuterade punkten nr 66. Jag anförde då

med ganska utförlig motivering varför jag biträdde reservationen. Jag vill erinra om att jag påpekade att vi satte mycket stort värde på den verksamhet som sker även inom de politiska organisationerna men att man icke kan skilja mellan vad som är rent politisk verksamhet och vad som är annan verksamhet utan politiskt syfte.

Jag påpekade också att vi tycker att det är mycket bra när ideell verksamhet får göra sig gällande, ideell verksamhet som inte kräver ekonomisk gottgörelse för varje insats. Det är de motiv som vi haft i denna fråga. Det är för övrigt en synpunkt som sedan länge funnits på vårt partis program.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Under denna punkt föreligger förutom utskottets förslag två andra förslag, dels ett av herr Nyström m. fl. som vill höja detta anslag och dels ett av herr Kaijser m. fl. som i en motion föreslagit en sänkning av anslagen. Jag får väl säga samma sak här som jag sade på en föregående punkt, nämligen att utskottet här har kommit fram till en redelväg, vilken är lika med Kungl. Maj:ts förslag.

Jag har också på denna punkt mycket svårt att förstå högerens inställning, och jag kan i det stycket helt och hållet instämma med herr Wirmark. Men jag vill även påpeka att Kungl. Maj:ts förslag, när det gäller bidragsunderlaget för instruktörerna, är höjt ganska väsentligt. I övrigt har ju utskottet skrivit synnerligen positivt, vilket också herr Nyström har framhållit i sitt inlägg.

Av denna anledning ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan under samtliga tre moment.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt rörande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Ang. bidrag till nykterhetsorganisationer

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

Därefter gjordes i enlighet med de angående mom. II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på godkännande av den vid punkten avgivna reservationen i förevarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

I fråga om mom. III, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innehölls i den vid punkten anförda reservationen, såvitt nu vore i fråga; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 217 och II: 328. Det under 2:o) upptagna yrkandet torde dock, fortsatte herr talmannen, få anses hava förfallit genom kammarens vid föregående moment fattade beslut.

Sdermera gjordes enligt de under 1:o) och 3:o) här ovan upptagna yrkandena propositioner; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 69

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 70***Ang. bidrag till nykterhetsorganisationer**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 1 607 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* (I: 205) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson* i Stockholm m. fl. (II: 302),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Spetz m. fl.* (I: 236) och den andra inom andra kammaren av herr *Engkvist m. fl.* (II: 332), i vilka hemställt, att riksdagen måtte till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m., Grundbidrag till nykterhetsorganisationer m. fl., under åttonde huvudtiteln anslå 500 000 kronor, innebärande en höjning av anslaget till förenämnda ändamål med 100 000 kronor jämfört med Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 205 och II: 302 samt I: 236 och II: 332, till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 1 607 000 kronor.

Vid punkten hade reservation avgivits av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Bengtson, Anders Johansson, Herbert Larsson, Thorsten Larsson, Kaijser, Malmberg och Almgren*, fröken *Elmén*, fröken *Olsson* samt herr *Nelander*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 236 och II: 332 ävensom med avslag å motionerna I: 205 och II: 302, till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m. för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 1 707 000 kronor.

Herr ANDERSSON, AXEL JOHANNES, (fp):

Herr talman! Även om jag anser att vad vi här skall diskutera har minst lika stor betydelse för ungdomsvården som det vi nyss har diskuterat här, så vet jag att vid denna tidpunkt en fredagseftermiddag börjar åtminstone en del av kammarens ledamöter att ängsligt snegla på klockan. Jag kan därför lugna de ängsliga med att jag inte skall hålla någon lång föreläsning. Jag förutsätter

nämmligen att kammarens ledamöter åtminstone i stort känner till det allt annat än ljusa läget i fråga om alkoholproblemet. Visserligen finns det ju en hel del som vill trösta sig med att man i rätt stor utsträckning har övergått till att använda vin i stället för starksprit. Tyvärr har det samtidigt skapats ett allvarligt problem, nämligen att alkoholkonsumtionen bland ungdomen långt nere i åldersgrupperna har blivit mycket vanlig.

Jag skall inskränka mig till att göra några kommentarer kring ett par tidningsurklipp som jag har plockat fram från de senaste dagarna. I Aftonbladet kunde man härom dagen läsa att restaurangägarna i Stockholm inte längre var särskilt intresserade av att få tillstånd till danstillställningar. Detta var förr det man ansåg attraherade ungdomen i synnerligen hög grad. Nu säger restaurangägarna att det ur deras synpunkt är betydligt säkrare om de får tillstånd att inrätta en drinkbar än att få tillstånd till dans. Ungdomen har blivit betydligt mer intresserad av drinkarna än av dansen. Av den statistik som kontrollstyrelsen härom dagen lade fram — den som gäller för år 1960 — finner man att ungdomsfylleriet under 1960 — det rör åldrarna 15—17 år — hade ökat med 38 procent sedan 1957.

Det heter där också att för personer under 21 år fortsätter den ogynnsamma utvecklingen. Under 1960 omhändertogs 4 874 ungdomar under myndig ålder, vilket innebär en ökning med nära 19 procent sedan 1959 och hela 154 procent sedan året närmast före motbokens avskaffande. Då har man ändå inte tagit med siffrorna från Stockholm och Göteborg och inte heller räknat med befolkningsökningen.

När samhället tar in så pass stora slantar på spritkonsumtionen som det gör borde man också finna någon offervilja när det gäller att försöka hindra skadeverkningarna. I statistiken finner man att konsumenternas totala utgifter för rusdrycker under 1960 var 1 705 miljoner kronor. Vad staten satsar på denna punkt framgår av utskottets utlåtanden.

Ang. bidrag till nykterhetsorganisationer
de. Det är 1 607 000 kronor, alltså mindre än en promille av vad staten brutto får in på spriten.

Samtidigt vet vi att nykterhetsorganisationerna har en årsomkostnad på 22 å 23 miljoner kronor. Av dessa pengar skaffar de själva fram drygt 20 miljoner. Det är alltså genom personliga uppoffringar, genom lotterier och på annat sätt man får fram dessa pengar, medan staten och landstingen bidrar med mellan två och tre miljoner kronor. Nykterhetsorganisationerna svarar alltså själva för nio tiondelar av de pengar som behövs för att utföra en verksamhet av denna art. Det är en verkligt blygsam insats som staten här gör. Här borde faktiskt gälla samma regler som i andra avseenden: Kan de enskilda och organisationerna skaffa fram ett visst belopp, skall staten bidraga med ett lika stort belopp. Blev det så skulle bekymren för nykterhetsrörelsen i sanning lätta åtskilligt.

När man går igenom åttonde huvudtiteln gläds man mycket över hur anslagen där har ökat. Tyvärr är emellertid ökningarna till betydande del automatiska. Löner och alla möjliga andra kostnader har ökat. Men när man kommer till den här punkten, som gäller bidrag till nykterhetsorganisationerna, får man en känsla av att statsmakterna tror att det finns någon högre makt ovan nykterhetsorganisationerna som gör att de inte drabbas av denna automatik. Det anslag som nu utgår har stått stilla sedan 1958, men sedan dess har det faktiskt hänt åtskilligt. Vad som nu begärs i motioner undertecknade av ett mycket stort antal medlemmar av riksdagens båda nykterhetsgrupper är en blygsam ökning med 100 000 kronor till grundbidrag. Det finns många andra önskemål, men nykterhetsorganisationerna har ansett att just grundbidraget är det viktigaste för deras verksamhet. Jag tycker sannerligen att det är en mycket rimlig begäran man här har framställt.

Därför har jag också tillsammans med ett dussintal reservanter i statsutskottet yrkat bifall till motionerna. Jag ber, herr talman, även att få yrka bifall till reser-

Ang. bidrag till nykterhetsorganisationer
 vationen vid punkt 70, som innebär ett bifall också till motionerna.

I detta yttrande instämde herrar *Spetz* (fp), *Anders Johansson* (fp), *Uno Olofsson* (fp) och *Stefanson* (fp).

Herr **PERSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden och då jag förstår att många väntar på att det skall bli ett slut på denna diskussion skall jag fatta mig mycket kort i denna fråga.

Denna diskussion återkommer i kamraren praktiskt taget varje år. Det gäller höjningen av bidraget till nykterhetsorganisationerna. Jag har full förståelse för den verksamhet som dessa organisationer utför i vårt samhälle. Jag tror för min del att det är en mycket värdefull gärning de utför på olika fronter, och det hade varit tacknämligt om man här hade kunnat ge mera pengar till denna verksamhet. Det är emellertid så på denna punkt som med mycket annat, att man har en ekonomisk ram att röra sig inom, och då har det väl inte funnits möjlighet att räkna upp detta belopp med vad som här har föreslagits i reservationen.

Jag vill i alla fall påpeka att detta anslag inte har stått stilla som herr Axel Johannes Andersson ville göra gällande. Även i år sker det en uppräkning med 53 000 kronor.

Sedan bör vi nog också se denna fråga ur en annan synvinkel och även tänka på den stora ökning som skett av anslaget till fritidsgrupper. Även nykterhetsorganisationerna får del av detta anslag; det finns åtskilliga fritidsgrupper inom nykterhetsorganisationerna, och det kommer säkerligen att bli ännu fler. Anslagsökningen till fritidsgrupperna innebär i realiteten också en höjning av bidraget till nykterhetsorganisationerna.

Jag anser att det inte finns anledning att i dag orda mer om denna fråga, som vi har diskuterat vid åtskilliga tillfällen tidigare. Jag inskränker mig därför, herr talman, till att med denna korta motivering yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **ANDERSSON, AXEL JOHANES**, (fp):

Herr talman! Det är visserligen tacknämligt att tala för sparsamhet, men jag tycker att det är synnerligen olyckligt att just på denna punkt rekommendera sparsamhet och en verksamhet under knapphetens kalla stjärna. Vi vet ju alla vad som brukar hända med de ungdomar, som inte i tid tas om hand och får en lämplig inriktning. En enda sådan ungdom kan komma att kosta samhället lika mycket pengar under fyra, fem år som den anslagshöjning vi här begär.

Jag har nästan det intrycket att när det gäller alkoholproblemet och stödet till nykterhetsrörelsen låter man ibland den högra handen inte veta vad den vänstra gör. Man anslår i bästa fall litet pengar till nykterhetsarbetet, men samtidigt gör man reklam för ökad konsumtion — i varje fall ökad vinkonsumtion.

Jag läste häromdagen i en tidning att chefen för det största vodkabränneriet i Moskva hade utfört ett utomordentligt gott arbete. Han kunde redovisa att han var en av de få som verkligen hade lyckats uppfylla den produktionskvot som han hade blivit ålagd. Man påpekade för honom, att kamrat Christjov hade slagit näven i bordet och dekreterat att det måste bli en minskning i fråga om voddakonsumtionen i Ryssland. Vodkabränneriets chef svarade: Den ordern har inte nått fram till mig! Jag har bara kvoten att hålla mig till, och därför fortsätter jag att bränna vodga natt och dag.

Jag har många gånger en känsla av att det råder litet av samma inställning även i vårt land när vi säger att vi skall anstränga oss för att minska spritkonsumtionen. Vi tycks inte vara beredda att göra särskilt mycket för att åstadkomma det resultatet.

Herr **SVEDBERG, ERIK**, (s):

Herr talman! De som följt nykterhetsorganisationernas verksamhet ute i bygderna vet att det är mycket angeläget att stödja detta arbete.

Man bör emellertid kanske inte se vär-

Ang. bidrag till Unescos Östern-Västern-projekt

det av dessa organisationers verksamhet enbart ur nykterhetssynpunkt, såsom herr Axel Andersson framför allt gjorde. Nykterhetsorganisationerna ute i landet har nämligen på sitt arbetsprogram åtskilligt som är angeläget även från andra synpunkter. De upprättar lånebibliotek, bedriver studiecirkelverksamhet, anordnar föreläsningar och annat, som inte endast organisationernas egna medlemmar utan alla i bygden boende får ta del av.

De som har följt den kommunala verksamheten vet ju, att det många gånger är svårt att få med folk i de olika nämnderna och styrelserna, men faktum är att det i många fall går att rekrytera folk, som visar sig ha varit med i nykterhetsorganisationerna och där fått en viss medborgerlig skolning. Jag tror därför inte det är överord att kalla dessa nykterhetsorganisationer för medborgarskolor.

Reservanterna föreslår nu en höjning av bidraget med 100 000 kronor. Jag vill instämma i vad herr Axel Andersson här har sagt, att detta är en mycket angelägen sak. Det är inte fråga om några stora pengar, men bidraget skulle ändå falla i god jord. Det kommer visserligen riksorganisationerna och inte de lokala organisationerna till del, men det är riksorganisationerna som håller ihop verksamheten, och det är därför höjningen är så angelägen.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I herr Erik Svedbergs anförande instämde herrar *Bengtson* (cp), *Dahl* (s), *Eric Carlsson* (cp), *Jonsson* (s), *Erik Olsson* (s), *Fagerström* (s), *Magnusson* (s), *Lars Larsson* (s), *Ferdinand Nilsson* (cp), *Hellebladh* (s), *Wärnberg* (s) och *Nils-Eric Gustafsson* (cp).

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punk-

ten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Axel Johannes*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten 70, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Persson, Einar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 60.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 71—75

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 76**Ang. bidrag till Unescos Östern-Västern-projekt**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I:414,

Ang. bidrag till Unescos Östern-Västern-projekt

av herr Möller m. fl., och II: 477, av herr Kellgren m. fl., till Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco m. m. för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 1 250 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 414 och II: 477 hade hemställts, att riksdagen, utöver vad i årets statsverksproposition föreslagits inom förslagsanslaget Kostnader för Sveriges medlemskap i Unesco, måtte dels för automatiska löne- och arvodesökningar hos svenska unescorådet anvisa ett belopp av 10 000 kronor, dels för Sveriges medverkan i Unescos Östern-Västern-projekt anvisa ett belopp på 40 000 kronor, dels ock till förstärkning av vissa andra kostnadsposter för svenska unescorådets verksamhet anvisa 15 500 kronor.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Jag har tillsammans med några andra ledamöter avgivit en motion med förslag om ökat anslag särskilt till Unescos Östern-Västern-projekt. Utskottet har gjort en välvillig skrivning men hänvisat till Unescos Nubienprojekt och av den anledningen avstyrkt det anslag som motionärerna hemställer om.

Jag vill betona, att detta är två ting som inte har med varandra att göra. Det blir inte mer gjort åt Östern-Västernprojektet därför att man räddar konstskatterna och templen i Nubien. Emellertid vill jag ta fasta på vad utskottet säger i senare delen av sitt yttrande, där det uttrycker förhoppningen att det under kommande år skall bli möjligt att tillgodose motionernas syfte och att ökat bidrag till Östern-Västernprojektet skall särskilt övervägas.

Östern-Västernprojektet är ett tioårigt projekt, som Unesco nu hållit på med några år. Det syftar till att skapa vidgad kunskap och förståelse mellan österland och västerland. Jag tycker det är pinsamt och inte värdigt vårt land, att vi inte på något sätt skall vara med i detta stora universella projekt, och därför vill jag tolka utskottets skrivning så, att man kan hoppas att utskottet till

ett kommande år skall intaga en mera positiv ställning.

Jag har inget yrkande, herr talman!

Herr PERSSON, EINAR, (s):

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 77—94

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 95

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion om åtgärder för att säkerställa rätten till skadestånd; och

nr 26, i anledning av väckt motion om åstadkommande av penningvärdesäkrade trafiklivräntor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om ökning av högsta tillåtna bredd å motorfordon, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av motioner angående upphävande av 31 § lagen om allmänna vägar;

nr 15, i anledning av motioner angående bildande av vägsamfällighet i vissa fall;

nr 16, i anledning av motioner angående byggande av anslutningsväg vid omläggning av allmän väg, m. m.;

nr 17, i anledning av motion angående placeringen av bensinstationer, och

nr 18, i anledning av motioner om

nya ersättningsbestämmelser vid ändring av kraftledning i samband med vägläggning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde; och

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 149, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 150, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 151, i anledning av väckta motioner om ändring i bestämmelserna angående folkbokföring av patienter i familjevård.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skri-

velse, nr 152, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 108, angående ökad utbildning av läkare och tandläkare m. m.;

nr 117, angående vissa ytterligare åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis;

nr 134, angående särskilda åtgärder för rationalisering av jordbruket och skogsbruket i Kopparbergs län, m. m.;

nr 136, angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsförfattningar, m. m.;

nr 140, med förslag till nya författningsbestämmelser rörande tillverkning av och handel med fodermedel m. m.;

nr 144, angående försäljning av viss kronoegendom; och

nr 146, angående godkännande för Sveriges del av vissa ändringar i konventionen angående upprättande av Europeiska frihandelssammanslutningen.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

Interpellation om byggande av en kanal mellan Uddevalla och Vänern

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens bakteriologiska laboratorium för budgetåret 1961/62 m. m.;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1961/62 till provinsialläkarväsendet;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag avseende inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 52, i anledning av väckta motioner angående anslag till Svenska livräddningssällskapet;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1961/62 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om antalet ortsgupper vid skattegrupperingen, såvitt propositionen avser ändrade grunder för statsbidrag till kommunerna;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss allmänna arvsfonden tillfallen fast egendom; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fråga om befrielse för O. Olsson från viss ersättningskyldighet till statsverket;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 14, i anledning av väckta motioner om utredning angående beskattning av priser vid lotteribetonade tävlingar;

nr 30, i anledning av väckta motioner om undantagande från den allmänna varuskatten av investeringar m. m.;

nr 34, i anledning av väckta motioner om vissa skattelättnader för företag, som nystartats eller utvidgats inom områden med sysselsättningssvårigheter;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om antalet ortsgupper vid skattegrupperingen, såvitt propositionen hänvi-

sats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 46, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 35 i anledning av väckta motioner om befrielse från nöjesskatt för idrottstävlingar m. m.; samt

andra lagutskottets memorial och utlåtanden:

nr 26, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om ändringar i 27 § värnpliktslagen;

nr 31, i anledning av väckta motioner om rätt till barnpension för barn utom äktenskap i visst fall;

nr 32, i anledning av väckt motion angående behovsprövningen av familjebidrag till värnpliktiga med viss underhållsskyldighet;

nr 33, i anledning av väckt motion om viss ersättning i samband med skyddsåtgärder mot atomolycka; och

nr 37, i anledning av väckta motioner angående lotteriförordningen, m. m

Interpellation om byggande av en kanal mellan Uddevalla och Vänern

Herr KAIJSER (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Frågan om byggandet av en kanal mellan Uddevalla och Vänern är av mycket stor betydelse av flera olika skäl. Man kan icke bortse från, att risk föreligger för ytterligare ras i Göta älvs dalgång, och vad en blockering av den viktiga farleden genom Trollhätte kanal betyder har man under det senast förflutna decenniet vid två tillfällen haft tillfälle att konstatera. Utvecklingen i fråga om den transporterade godsmängden gör, att man väl kan ifrågasätta huruvida den nuvarande kanalledens kapacitet kommer att vara tillräcklig i framtiden. Vissa beräkningar gör gällande, att godsmängden redan inom en relativt nära framtid kommer att överstiga den nuvarande ledens kapacitet. Diskussionen rörande utbygg-

Interpellation om byggande av en kanal mellan Uddevalla och Vänern
nad av Västgötalinjen av Göta kanal aktualiserar ur denna synpunkt även frågan om Uddevallakanalen. Slutligen har frågan också betydelse för exploaterandet av den mark, som ligger inom området för den projekterade kanalen, något som har betydelse framför allt för Uddevalla stad. Det är alldeles klart, att den utredning som hittills företagits och som bekostats av kommuner och företag inom det område som berörs av trafikleden förutsätter fortsatta och kompletterande utredningar. Kanalens byggande kräver en mycket stor kapitalinvestering och en stor insats av arbetskraft och måste givetvis föregås av både en omfattande trafikekonomisk och en ingående teknisk utredning. Därjämte har naturligtvis också frågan om, hur man bedömer riskerna för nya ras inom Göta-älvdalen en väsentlig betydelse.

Med anledning av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet framställa frågan:

Vill statsrådet lämna en redogörelse för det nuvarande läget av frågan om Uddevallakanalen, vilka utredningar som pågår och vilka som ytterligare anses erforderliga innan frågan kan upptagas till definitiv behandling?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

—
Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 646, av herr *Hellebladh m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 70, med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m.;

nr 647, av herr *Johansson, Ivar*, och herr *Elofsson, Gustaf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 70, med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m.; samt

nr 648, av herr *Hanson, Per-Olof*, och herr *Hagberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 113, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.

—
Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.29.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 18 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 11 och den 12 innevarande månad.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Lange* den 24 och den 25 i denna månad på grund av offentligt uppdrag i Strasbourg.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 153, till Konungen i anledning av väckt motion om uppräknig av civilrättsliga underhållsbidrag.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; ävensom

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1961/62 till allmänna kultur- och bildningsändamål samt kyrkliga ändamål jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 156, till Konungen i anledning av väckta motioner om ökning av högsta tillåtna bredd å motorfordon.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 157, i anledning av väckta motioner angående upphävande av 31 § lagen om allmänna vägar;

nr 158, i anledning av väckta motioner angående bildande av vägsamfällighet i vissa fall;

nr 159, i anledning av väckta motioner angående byggande av anslutningsväg vid omläggning av allmän väg, m. m.;

nr 160, i anledning av väckt motion angående placeringen av bensinstationer; och

nr 161, i anledning av väckta motioner om nya ersättningsbestämmelser vid ändring av kraftledning i samband med vägomläggning.

Om värdeminskningsskatt på maskiner och andra dylika inventarier i jordbruk med kontantmässig inkomstredovisning

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **STRÅNG**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Jonassons interpellation om värdeminskningsskatt på maskiner och andra dylika inventarier i jordbruk med kontantmässig inkomstredovisning, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I en interpellation har herr Jonasson frågat om jag har för avsikt att på grundval av skattelagssakkunnigas betänkande av år 1959 lägga fram förslag inom snar framtid om bestämmelser om värdeminskning å maskiner och andra dylika inventarier i jordbruk med kontantmässig redovisning.

Till svar får jag anföra följande.

Samtidigt med att skattelagssakkunniga framlade det av interpellanten åberopade betänkandet avgav skatteflykts-

Om värdeminskingsavdrag å maskiner och andra dylika inventarier i jordbruk med kontantmässig inkomstredovisning

kommittén ett förslag till lagstiftning rörande beskattning av djur vid kontantmässig redovisning.

Vid remissbehandlingen underströks från flera håll, att skattelagssakkunnigas förslag inte borde genomföras annat än i samband med det andra förslaget. Sveriges lantbruksförbund hemställde emellertid, att de båda förslagen då inte skulle föranleda någon lagstiftning. Förbundet antydde i stället som en framkomlig väg att försöka förenkla den bokföringsmässiga redovisningen och på så sätt stimulera jordbrukarna att frivilligt övergå till denna redovisningsform.

Med hänsyn till vad sålunda framkommit ansåg jag inte att de båda betänkanterna lämpligen kunde läggas till grund för en proposition. Allmänna skatteberedningens arbete kan på ett avgörande sätt påverka förutsättningarna för en lösning av de föreliggande frågorna. Vidare specialutredningar rörande dessa synes därför tills vidare inte böra igångsättas.

Med det anförda anser jag mig, herr talman, ha besvarat interpellationen.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag skall be att få framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret på min interpellation. Jag måste dock säga att jag personligen inte kan vara helt tillfredsställd med svarets innehåll. Jag hade nog väntat mig ett förslag i en eller annan riktning med rättvisare avdragsregler beträffande jordbrukets maskiner.

Som alla vet tillämpas f. n. ett system för dem som deklarerar enligt kontantprincipen och ett annat för dem som deklarerar efter bokföringsmässiga grunder. De jordbrukare som deklarerar efter bokföringsmässiga grunder har med de regler som f. n. gäller möjligheter att göra ett någorlunda rättvist värdeminskingsavdrag. För dem som av tekniska orsaker inte kan använda den bokföringsmässiga redovisningen ställer det sig emellertid besvärligare. Där kan ju de

mest härresande orättvisor uppstå beträffande avdragsrätten.

En person som tänker ägna sig åt jordbruk måste med hänsyn till den nuvarande högrationaliserade jordbrukstekniken köpa många och dyrbara maskiner, om han rationellt skall kunna driva sin gård. Även om han inte köper alla maskiner på en gång, uppstår likväl nyuppsättning den dag han skall komplettera maskinbeståndet. Han har sedan att amortera dessa maskinskulder med beskattade pengar liksom han kanske samtidigt måste amortera på fastigheten. Det är givet att det för en sådan person ställer sig mycket ogynnsamt med nuvarande regler, och han får mycket svårt att klara sin ekonomi. Ett årligt värdeminskingsavdrag skulle betyda en hel del för en sådan person. Först när han i framtiden har slitit ut sina maskiner och skall ersätta dessa med nya, äger han rätt till avdrag för ersättningsköpet.

Rationaliseringen inom jordbruket sker emellertid hastigt. Då uppstår en taxeringsmässig bedömning, huruvida de nya maskinerna är likvärdiga med de förutvarande eller om en nyanskaffning eller del av sådan föreligger. I det senare fallet reduceras avdraget. Det är klart att detta ställer till arbete för både taxeringsnämnderna och jordbrukarna och vållar irritation för båda parter. Det är i många fall svårt att dra en gräns mellan ersättningsköp och nyuppsättning. Dessutom blir ju det skattemässiga årsresultatet missvisande, då förslitningskostnaderna inte får avdragas. Ersättningsköpen är kanske också ibland så stora att avdragen inte helt kan utnyttjas. Vi vet vidare att systemet också ställer till med synnerligen snedvridna affärer då det gäller handeln med begagnade maskiner.

Skattelagssakkunniga har lagt fram ett förslag i syfte att komma till rätta med dessa frågor och skapa möjligheter till ett rättvisare avdragssystem. När det gäller förslaget om döda inventarier tror jag nog för min del att det med vissa justeringar skulle kunna vara utgångsläget för ett system värt att pröva. Det

Om värdeminskningsavdrag å maskiner och andra dylika inventarier i jordbruk med kontantmässig inkomstredovisning

var relativt enkelt. Då förslaget innebar att de nya reglerna skulle tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1961 och att vissa redovisningsförberedelser i form av inventarieförteckningar skulle upprättas i samband med årets deklaration, hade många väntat att något besked skulle komma. När så icke blev fallet kände jag mig föranlåten att ställa denna interpellation.

Denna fråga var omnämnd även i samband med införandet av omsättningsskatten, varvid — om jag inte minns fel — beräknades att de större maskinavdragen skulle ge staten mindre inkomster, men att dessa delvis skulle få sin täckning genom omsättningsskatten.

Nu säger finansministern att enligt de skattelagssakkunnigas förslag skulle avskrivningssystemet för döda inventarier sammankopplas med avskrivningssystemet för levande inventarier och att ändringar i dessa system skulle genomföras samtidigt. Jag för min del vill dock säga att skillnaden mellan levande och döda inventarier rent skattemässigt är mycket stor. Levande inventarier är snarast att betrakta som en anläggningstillgång. De slits inte ut på samma sätt som maskiner och dylikt. Har man en besättning, så sker det ju ett ständigt utbyte. De äldre djuren slaktas och försvinner och nya kommer i stället. Djuren är, som sagt, mer att betrakta som en fast anläggningstillgång, som i regel ändras endast i ringa omfattning.

Personligen ser jag förslaget om avskrivningsregler för levande inventarier som omöjligt att genomföra. Jag tycker också att detta förslag borde ha skrinlagts. Jag trodde, med kändedom om den praktiska läggning finansministern har i kombination med en synnerligen stor uppslagsrikedom på skatteväsendets område, att det hade varit möjligt att dela upp den här frågan och skilja förslaget om avskrivningen på levande inventarier från förslaget om avskrivning på döda inventarier.

Interpellationssvaret har i alla fall givit ett besked, och det är tacknämligt för många att få veta att det inte blir nå-

gon ändring i den här frågan inom den närmaste tiden. Det var ett resultat att få den upplysningen, och med hänsyn härtill — vilka uppfattningar vi än har i själva sakfrågan — ber jag än en gång att få tacka finansministern för svaret.

Herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Efter den vänliga karakteristik av min ringa person som interpellanten presterade från talarstolen känner jag mig nästan skyldig att göra ytterligare ett inlägg i debatten.

Det är riktigt att den här frågan var föremål för överväganden inom regeringen i samband med omsättningsskattepropositionen, men dessa överväganden inskränkte sig inte bara till halva problemet, d. v. s. avskrivnings- och beskattningsreglerna för döda inventarier, utan problemet omfattade också de nu gällande beskattningsreglerna för levande inventarier.

När skattelagssakkunniga presenterade sitt förslag till vissa liberaliseringar i fråga om de döda inventarierna — den fråga som interpellanten har tagit upp — var läget inte så där oreserverat klart i interpellantens riktning. Jag vet att det förekom åtskilliga diskussioner i jordbrukarförsamlingarna, där man hävdade att de nuvarande bestämmelserna hade så stora fördelar att man inte utan vidare var beredd att gå över till de föreslagna reglerna. Om jag skulle försöka sammanfatta och bedöma stämningens läge, kanske jag i rättvisans intresse skall säga att en knapp majoritet förelåg för herr Jonassons uppfattning.

Parallellt med det här förslaget från de skattelagssakkunniga låg emellertid också ett förslag från skatteflyktskommittén — bara rubriceringen av kommittén säger ju en del — som hade tagit upp frågan om avskrivnings- och beskattningsreglerna för de levande inventarierna. Kommittén ansåg de nuvarande skattereglererna i viss mån ha karaktären av en skatteflykt. De här frågorna blev ju offentliga ungefär samtidigt, och i den remisskvarn som föregår allt propositionsskrivande kunde vi avläsa hur prak-

Ang. placering i Uppsala län av en lantbruksingenjör jämte assistent

tiskt taget varje länsstyrelse ansåg att det var omöjligt att lösa detta skatteproblem bara till hälften. Man ville se båda skattefrågorna i ett sammanhang. Jag tyckte att det förelåg tillräckligt starka skäl, efter en sådan överväldigande opinionsyttring från de skatteerfarna länsstyrelserna, att göra slag i saken på båda fronterna.

Inte heller jordbrukarnas egen huvudorganisation Lantbruksförbundet hade kunnat frigöra sig ifrån det naturliga sambandet mellan dessa båda skattefrågor, och eftersom Lantbruksförbundet inte vågade ta samma djärva grepp på problemet som interpellanten, nämligen att vi skall säga ja till det som är bra för jordbruket och säga nej till det som eventuellt kan vara ofördelaktigt för jordbruket, utan försökte vara litet mera konsekvent och försökte se på frågorna i ett sammanhang, kom Lantbruksförbundet till slutsatsen att det nog var bäst att för ögonblicket inte göra någonting alls.

Det var det rådet finansministern fick från centralorganisationen inom jordbruket, och i stället anvisade man en väg som jag tycker det ligger rätt mycket i. Man undrade om det inte borde skapas något enklare system för bokföringsmässig redovisning, ett system som är mera lättillgängligt och kan bli acceptabelt för stora grupper av andra svenska jordbrukare. På den vägen skulle man komma fram till en hyfsning av detta problem.

Jag ville således inte attackera frågan bara till hälften. Det är förklaringen till att ärendet ligger där det ligger. Nu har vi den stora skattekommittén, vars uppgift inte är begränsad i något avseende, när det gäller att ta upp olika slag av skatteproblem. Dels med hänsyn härtill och dels med hänsyn till den möjlighet som väl ändå föreligger att komma fram till vissa enklare bokföringsgrunder och på den vägen till den ordning som interpellanten söker efter, har jag inte velat ställa i utsikt några specialutredningar i dagens läge.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag förstår mycket väl finansministerns synpunkter på detta problem. Han vill här avvakta skatteutredningen, och då har vi fått besked på den punkten. Men orsaken till att jag begärde ordet var att jag ville framhålla att man inte skall se problemet så att jag bara vill ta vad som är bra och förkasta det som är ofördelaktigt. Jag tror det finns många skäl att inte skjuta problemet åt sidan. Det är klart att det finns möjlighet att gå fram på andra vägar. Man kan exempelvis utgå från antalet djur. Man bör ju väga det ena mot det andra. Det är klart att om man kan få ett rättvisare system, så är det inte mig emot.

Vad gäller de levande inventarierna vill jag ändå ha sagt, att visst kan man liksom skatteflyktskommittén säga att det föreligger en viss skatteflykt i somliga fall, men har man suttit som taxeringsordförande, speciellt i småbrukarbygder, så har man erfarenheter av hur det går till i verkligheten. Där sonen övertar jordbruket från fadern, går besättningen över i sin helhet, och det händer ingenting, men när det inte finns någon i den yngre generationen som tar över, kan man se när vederbörande jordbrukares och hans hustrus krafter avtar, hur de kanske försäljer den ena kon efter den andra, men de får ändå skatta för allesammans utom den sista. Det finns många sådana exempel också. Det ena väger säkert upp det andra.

Jag är i alla fall glad över att jag har fått ett besked i denna fråga. Det är många som frågat mig om dessa saker, och nu vet jag i alla fall vad jag skall svara.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. placering i Uppsala län av en lantbruksingenjör jämte assistent

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr Nilsson, *Ferdinand*, till herr statsrådet och chefen för jord-

Ang. placering i Uppsala län av en lantbruksingenjör jämte assistent

bruksdepartementet framställt följande frågor: »Har statsrådet uppmärksammat den oro, som kommit till uttryck bland uppländska jordbrukare i anledning av ovisshet beträffande möjlighet att erhålla erforderlig förstärkning av lantbruksorganisationens verksamhet för vattenavledning, avdikning och dränering?»

Har statsrådet möjlighet att tillgodose intresset i ifrågavarande hänseende genom att närmare ange tidpunkten, då den i interpellationssvar vid årets riksdag i utsikt ställde e. o. lantbruksingenjören jämte assistent för verksamheten i Uppsala län kan börja sitt arbete?»

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet NETZÉN, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara nämnda frågor, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson har frågat mig om jag uppmärksammat den oro, som kommit till uttryck bland uppländska jordbrukare i anledning av ovisshet beträffande möjligheterna att erhålla erforderlig förstärkning av lantbruksorganisationens verksamhet för vattenavledning, avdikning och dränering, och om jag har möjlighet att tillgodose intresset i ifrågavarande hänseende genom att närmare ange tidpunkten, då den i mitt interpellationssvar till herr Nilsson den 1 mars i år i utsikt ställde extra ordinarie lantbruksingenjören jämte assistent för verksamheten i Uppsala län kan börja sitt arbete.

I nämnda interpellationssvar framhöll jag bland annat att enligt vad jag då inhämtat lantbruksstyrelsen beslutat att i Uppsala placera en extra ordinarie lantbruksingenjör jämte någon assistent. Med anledning av herr Nilssons förnyade fråga har jag hos lantbruksstyrelsen inhämtat att ifrågavarande beslut av lantbruksstyrelsen, som fattades den 25 februari 1961, innebär att den extra ordinarie lantbruksingenjören som beslutet avser skall från och med den 1 maj 1961 vara placerad i Uppsala. Lantbruksstyrelsen uppger dock nu att sedan detta beslut fattats fortsatt avgång bland lantbruksingenjörerna inträffat, vilket kan föran-

leda ytterligare överväganden i frågan. Skulle emellertid den extra ordinarie lantbruksingenjör, som beslutet avser, längre fram icke visa sig vara disponibel för placering i Uppsala, avser styrelsen att dit förflytta en ordinarie lantbruksingenjör. Beträffande assistenttjänsten i Uppsala så har denna utannonserats och ansökningar nu inkommit.

Jag torde slutligen få tillägga att avgången från lantbruksingenjörstjänsterna lett till att lantbruksstyrelsen tagit initiativ till överläggningar med berörda intressenter om hur frågan beträffande utbildningslinjer och rekrytering m. m. av personal till syneförtätningsverksamheten i framtiden bör ordnas.

Härmed anser jag mig ha besvarat herr Nilssons fråga.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att få framföra ett uppriktigt tack till herr statsrådet för svaret. Det finns två särskilda grunder för mig att vara tacksam. Den ena är att jordbruksministern inte har tyckt det vara litet tjatigt av mig att komma igen så snart. Den andra grunden är att problemet är så pass brännande och läget i övrigt sådant att det är angeläget att ha kunnat få besked på denna punkt.

Inom uppländska jordbrukarkretsar hade man ju grundat vissa förhoppningar på det svar som lämnades på interpellationen. När vi sedan från — som vi fattade det — relativt auktoritativt håll fick uppgiften att det kanske inte skulle bli något av med saken, blev förvirringen ganska stor. I vart fall lär det nog komma en framställning berörande hithörande fråga.

Nu har vi fått det besked som statsrådet lämnat. Svaret gör att vi kan vara lugnare för att vad som är möjligt att göra också blir gjort när det gäller lantbruksingenjören och hans assistent. Vi är givetvis också tacksamma för att statsrådet har deklarerat sig vilja uppmärksamma möjligheterna till nyrekrytering på detta område.

En annan sak är värd att uppmärksamma. Det är slutorden i statsrådets

Ang. placering i Uppsala län av en lantbruksingenjör jämte assistent svar på min interpellation, i vilket han talade om möjligheten att få en extra ordinarie lantbruksingenjör jämte en assistent. Statsrådet fortsatte: »Sedan så skett torde behovet av kvalificerad arbetskraft för här berörda arbetsuppgifter bli skäligen tillgodosett.» Detta innebär, efter vad jag kan fatta, att så länge så inte skett är behovet av arbetskraft inte skäligen tillgodosett.

Vi kan alltså fastslå att jordbruksministern uppmärksammat den ganska besvärliga situation, som här föreligger.

Överläggningens ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 108, angående ökad utbildning av läkare och tandläkare m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 117, angående vissa ytterligare åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis; samt

nr 134, angående särskilda åtgärder för rationalisering av jordbruket och skogsbruket i Kopparbergs län m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 136, angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsförfattningar, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 140, med förslag till nya författningsbestämmelser rörande tillverkning av och handel med fodermedel m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 144, angående försäljning av viss kronoegen- dom.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 146, angående godkännande för Sveriges del av vissa ändringar i konventionen angående upprättande av Europeiska frihandelssammanslutningen.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 646 och 647 till konstitutionsutskottet samt motionen nr 648 till bankoutskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 3, 10 och 48—56, bevillningsutskottets betänkande nr 14, 30, 34 och 37 samt memorial nr 46 ävensom andra lagutskottets memorial nr 26 samt utlåtanden nr 31—33 och 37.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde bland två gånger bordlagda ärenden statsutskottets utlåtande nr 53 skulle uppföras näst efter samma utskotts utlåtande nr 3 samt statsutskottets utlåtande nr 54 näst efter bevillningsutskottets betänkande nr 37.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 143, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 148, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Marocko för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande direkta skatter; samt

nr 149, angående en överenskommelse om en association mellan medlemsstaterna i Europeiska frihandelssammanslutningen och Republiken Finland, m. m.

Återtagande av interpellation ang. vården av sjuka åldringar

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1961/62 till högre utbildning och forskning jämte i ämnet väckta motioner;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1961/62 till Bidrag till sjukkassor m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1961/62 till Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare och Driftkostnader vid akademiska sjukhuset i Uppsala jämte i ämnet väckta motioner;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1961/62 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.;

nr 61, i anledning av väckta motioner angående anslag till S:t Lukasstiftelsen; samt

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1961/62 till Bidrag till skattetyngda kommuner m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av bokföringslagen;

nr 28, i anledning av väckt motion om viss utredning rörande aktiebolagslagens bestämmelser; samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av europeisk konvention om inbördes rätts hjälp i brottmål;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckta motioner om utfyllnad av vissa underhållsbidrag; samt

nr 34, i anledning av väckt motion om samordning av uppbördsterminerna

och tiden för utbetalning av folkpension;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 18, i anledning av väckta motioner angående domänverkets markpolitik, m. m.;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

nr 20, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom; samt

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckt motion om åtgärder i syfte att skydda barn och ungdom mot osunda, förråande och moralupplösande skrifter;

nr 19, i anledning av väckta motioner angående den internordiska bilfärjetrafiken m. m.; samt

nr 20, i anledning av väckt motion om åtgärder för att förhindra skador å sjöfågel genom oljeutsläpp.

Återtagande av interpellation ang. vården av sjuka åldringar

Herr EDSTRÖM (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Den 31 januari erhöll jag kammarens tillstånd att till chefen för inrikesdepartementet framställa en interpellation angående vården av sjuka åldringar under 1960-talet med hänsyn till befolkningsutvecklingen. Sedan jag tagit del av det omfattande material som läkarprognosutredningen framlagt såväl beträffande den befolkningsmässiga utvecklingen under de närmaste årtiondena som åldringarnas speciella sjukvårdsproblem, särskilt när det gäller vården av långtidssjuka, samt denna utredning nu resulterat i propositionen nr 108, som i

Interpellation ang. förskoleväsendets fortsatta utbyggnad

fredags lades på riksdagens bord, finner jag att min frågeställning på den viktigaste punkten redan besvarats. Jag anhåller därför att få återtaga interpellationen.

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande interpellation finge återtagas.

Interpellation ang. förskoleväsendets fortsatta utbyggnad

Ordet lämnades på begäran till herr HANSON, PER-OLOF, (fp), som yttrade:

Herr talman! Frågan om förskoleväsendets utbyggnad har varit föremål för många utredningar under årens lopp. Trots detta har utvecklingen icke vare sig genom kommunala eller statliga åtgärder förts därhän att mer än en blygsam del av behovet av förskolor kunnat tillgodoses.

För närvarande finns i landet cirka 38 000 av socialstyrelsen godkända förskoleplatser varav cirka 1/3 i Stockholm och Göteborg. Endast cirka 50 000 av 600 000 barn i de i sammanhanget aktuella åldrarna har med nuvarande kapacitet möjlighet att komma i åtnjutande av förskoleundervisning. En undersökning visar att mer än 60 procent av de hushåll som har barn i åldern 4 till 6 år skulle vilja utnyttja förskolor. Socialstyrelsen har för sin del i ett sammanhang anfört att i orter med koncentrerad bebyggelse bör inrättas en förskola med en förmiddags- och en eftermiddagsavdelning om vardera 20 platser om invånarantalet uppgår till 2 000.

Den senaste utredningen på området, 1958 års förskollärarytredning, framlade hösten 1960 sitt betänkande med förslag om en avsevärd utbyggnad av förskoleseminarierna samt deras förstatligande i syfte att utöka utbildningskapaciteten. Bristen på förskollärare är betydande och, såvitt inte en avsevärd ökning av utbildningskapaciteten sker, kan redan på grund härav en önskvärd utbyggnad av förskoleväsendet icke komma till stånd. Socialstyrelsen har här om bl. a. anfört att en ökning av ut-

bildningskapaciteten för förskoleseminarierna är ofrånkomlig, om inte utbyggnaden av den halvöppna barnavården i hela landet skall äventyras.

Trots detta sakläge innebär icke de till årets riksdag framlagda förslagen någon utökning av seminariernas kapacitet. Det bör erinras om att hösten 1961 Södra KFUK:s pedagogiska institut i Stockholm kommer att nedläggas, och de åtgärder som kan vidtagas för att ersätta den seminariekapacitet som därigenom går förlorad bl. a. genom vidgad verksamhet på Socialpedagogiska seminariet i Stockholm kan knappast väntas ens helt uppväga bortfallet av KFUK-institutet. Det extra anslag på 200 000 kronor för nästkommande budgetår som riksdagen på förslag inom ramen för femte huvudtiteln beviljat att disponeras efter närmare anvisningar av Kungl. Maj:t förefaller knappast tillräckligt för att — som departementschefen uttrycker saken — »säkerställa att utbildningskapaciteten vid seminarierna upprätthålles vid minst nuvarande nivå».

Det är i stället överhängande risk för att utbildningskapaciteten sammanlagt kommer att minska med ett 20-tal platser från hösten.

Ostridigt är i vart fall att årets förslag och riksdagsbeslut icke innebär mer än ett försök att upprätthålla en sedan länge alldeles otillräcklig utbildningskapacitet. De förslag som 1958 års förskollärarytredning framlagt föranleder från statsrådets sida endast beskedet att remissyttrandena är delade i fråga om bl. a. vilken myndighet — socialstyrelsen eller skolöverstyrelsen — som skall utöva tillsynen samt i fråga om vissa andra förslag, varför »vissa kompletterande utredningar fordras i samarbete med ecklesiastikdepartementet». Statsrådet förklarar sig därför inte beredd att ta ståndpunkt till de i betänkandet framlagda förslagen.

Detta innebär att frågan om en avgörande förbättring av utbildningskapaciteten, som redan på ett äventyrligt sätt förhalats, kommer att skjutas ytterligare på framtiden. I verkligheten torde detta innebära att något resultat i form av stör-

Interpellation ang. förskoleväsendets fortsatta utbyggnad

re antal årligen utbildade förskollärare icke ens i gynnsamt fall kan väntas förrän tidigast år 1964/65. Under tiden ökas eftersläpningen ytterligare inom detta område som redan sedan åtskilliga år lider allvarligt av bristen på utbildad personal. Den mycket diskuterade frågan vilken myndighet som skall utöva tillsynen bör i vart fall inte få spela den rollen, att den oundgängliga och brådskande utbyggnaden stoppas. Tillsynsfrågan — ehuru viktig i och för sig — är dock sekundär i jämförelse med angelägenheten att utbyggnaden äntligen kommer till stånd.

All nyare forskning bekräftar de tidiga barnårens grundläggande betydelse för personlighetsutvecklingen, och detta inskräpper nödvändigheten av tillräcklig tillgång till förskolor under ledning av välutbildad personal. Härigenom kan i många fall hotande missanpassning som senare kan vålla både samhälle och enskilda svåra bekymmer undvikas. Över huvud taget tjänar förskolorna som ett viktigt stöd åt hemuppfostran.

Den stora bristen på platser och personal f. n. medför att barnen ofta inte kan få börja i förskolan förrän vid fyllda 6 år, vilket är alltför sent. Kraven på flera och mera elastiska institutioner — bl. a. lekskoleavdelningar för barn ända ned i tvåårsåldern — kan inte uppges. Sker en sådan utbyggnad, skulle barnfamiljerna kunna hjälpas på ett sätt som icke kan uppnås på annat sätt såsom t. ex. genom kontanta barnbidrag.

Den otillräckliga utbildningskapaciteten är så mycket mer beklaglig som endast en mindre del av de till seminarierna sökande kan tas in. Av 700 till 800 sökande under senare år har endast cirka 230 kunnat beredas plats. I stor omfattning måste därför väl kvalificerade sökande ställas utanför, vilket både för dem personligen och för samhället är beklagligt.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande interpellation:

Vid vilken tidpunkt räknar herr statsrådet med att kunna förelägga riksdagen förslag om vidgad utbildningskapacitet vid landets förskoleseminarier samt de ytterligare förslag berörande förskoleväsendets fortsatta utbyggnad som för- anleds av 1958 års förskollärarytredning och kompletterande utredningar?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 649, av herr *Hanson, Per-Olof*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 124, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1960 och 1961 vid dess tolfte ordinarie möte fattade beslut;

nr 650, av herr *Larsson, Thorsten*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 70, med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m.;

nr 651, av herr *Persson, Einar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 123, angående förflyttning av Svea artilleriregemente m. m.;

nr 652, av herr *Jacobsson, Gösta*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § 2 mom. och 9 § förordningen den 30 juni 1943 (nr 477) om skatt å vissa pälsvaror; samt

nr 653, av herrarna *Hedblom* och *Sjönell*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, med förslag till förordning om förfarandet i anmärkningsmål, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.40.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 19 april förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln, avseende anslagen inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar, såvitt avser jordbruksärenden, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande fiskerilånefonden och lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1961/62 till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering jämte i ämnet väckta motioner;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa bestämmelser till förekommande och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående plan för den officiella kartläggningen samt anslag för budgetåret 1961/62 till rikets allmänna kartverk, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 167, i anledning av väckta motioner angående anslag till byggnadsarbeten vid statens maskinprovningar;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till lag angående tillägg till lagen den 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar, m. m., såvitt avser bemyndigande för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att avyttra fast egendom; samt

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt stöd åt lin- och hamphanteringen, m. m.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 170, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promille-tal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1961 skall utgå.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 26 april företaga val av valmän och suppleanter för utseende av ej mindre fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret än även suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Detta förslag antogs.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I anslutning till det av kammaren fattade beslutet får jag föreslå, att kammaren måtte besluta, att antalet suppleanter för de valmän, som skall utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dem, bestämmas till tio.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 143, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; samt

nr 148, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Marocko för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande direkta skatter.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 149, angående en överenskommelse om en association mellan medlemsstaterna i Europeiska frihandelssammanslutningen och Republiken Finland, m. m.

Föredrogs och hänvisades motionen nr 649 till utrikesutskottet, motionen nr 650 till konstitutionsutskottet,

motionen nr 651 till statsutskottet, motionen nr 652 till bevillningsutskottet och

motionen nr 653 till behandling av lagutskott.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 57—62, första lagutskottets utlåtanden nr 27—29, andra lagutskottets utlåtanden nr 27 och 34, jordbruksutskottets utlåtanden nr 18 och 19, memorial nr 20 samt utlåtande nr 24 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 18—20.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Ang. Sveriges utrikespolitik

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under tredje huvudtiteln föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 3 januari 1961 förordad personalförteckning för utrikesförvaltningen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för utrikesförvaltningen, att tillämpas tills vidare från och med nämnda budgetår, dels ock till Utrikesförvaltningen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 35 770 000 kronor.

Vidare hade i en inom första kammaren av herr *Boheman* väckt motion (I: 133) hemställts, att riksdagen vid behandlingen av tredje huvudtiteln i årets statsverksproposition måtte uttala sig för önskvärdheten av regelbunden inspektion av från hemlandet mera avlägsna utlandsmyndigheter, att förrättas i enlighet med de riktlinjer, som i motionen anförts.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) godkänna under punkten införd personalförteckning för utrikesförvaltningen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för utrikesförvaltningen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1961/62;

c) till Utrikesförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 35 770 000 kronor;

II. att motionen I: 133 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Lundström* och herr *Ståhl*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Under den överläggning vid statsutskottets förevarande utlåtande, nr 3,

Ang. Sveriges utrikespolitik

punkten 1, vartill flera talare anmält sig, må dryftas jämväl andra, den svenska utrikespolitiken berörande frågor än de under punkten hänförliga. Eventuella yrkanden vid andra punkter än punkten 1 skall dock ställas först sedan respektive punkt föredragits.

Härefter anförde hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Det har ofta sagts, och det är väl också riktigt, att världen av i dag präglas av ett större ömsesidigt beroende än någonsin tidigare. Utvecklingen av kommunikationer, nyhetsförmedling och handel har gjort oss bättre informerade om och känsligare för politiska, ekonomiska och andra förändringar i avlägsna delar av världen. Den moderna vetenskapen och tekniken bygger på en samverkan mellan många länder. Fattigdom och nöd i andra länder kan inte längre lämna oss likgiltiga, inte bara av humanitära skäl utan därför att vi har lärt oss inse, att alltför stora skillnader mellan folkens standard kan leda till motsättningar och konflikter påminnande om dem som orsakas av klasskillnaderna inom ett samhälle. Vi är medvetna om att kriser även i till synes perifera delar av världen kan skapa hot om vidare konflikter och påverka vår egen säkerhet. Den fruktansvärda verkan av de moderna stridsmedlen gör alla länder i lika mån intresserade av världsfredens bevarande.

Det är tragiskt att samtidigt som alla folk är beroende av varandra i ökad utsträckning, världen är delad i militära och politiska block, som står mot varandra i oförsonlighet och fiendskap. Genom styrkan hos dessa block slår deras inbördes motsättningar lätt igenom även i mellanhavanden mellan smärre länder och påverkar även de inrikespolitiska grupperingarna inom många länder. Vissa stater eller vissa partier inom staterna blir på detta sätt ofta identifierade som anhängare av det ena eller andra blocket eller lägret. Härigenom ökas otvivelaktigt risken för att lokala konflikter av olika slag får en storpolitisk karaktär och engagerar stor-

makternas prestige och intressen på ett sätt som kan äventyra världsfreden även i lägen då stormakterna själva kanske önskar undvika en sådan utveckling. De små folken riskerar att bli till objekt för stormaktspolitiken. Några av dem söker vinna fördelar till en tid genom att spela ut den ena stormakten mot den andra. Denna reflexion ter sig särskilt naturlig inför de senaste dagarnas oroande upplysningar från Kuba, där den inre uppgörelsen hotar att utveckla sig till en allvarlig konflikt med stormakterna engagerade på olika sidor.

Sedd i detta perspektiv förblir FN:s uppgift av central betydelse. Här är en organisation som representerar tanken på en värld och som vill främja ett samarbete på jämlikhetens grund mellan världens alla stater oberoende av deras storlek, styrka, samhällsskick och utvecklingsgrad. FN har inte blivit vad dess skapare tänkte sig, ett effektivt instrument för fredens säkrande, men organisationen erbjuder dock, om staterna vill begagna sig därav, ovärderliga möjligheter att verka för en utjämning av motsättningarna i världen och en fredlig lösning av uppkommande konflikter.

Nu förhåller det sig ju så att FN kan tillgripa tvångsåtgärder för att möta ett angrepp eller hindra ett krigsutbrott endast för det fall att stormakterna är ense om åtgärden. Ingen enskild stormakt eller grupp av stormakter kan via FN kommandera ut medlemsstaterna i krigshandlingar. De aktioner från FN:s sida som kommit till stånd i Suez 1956, Libanon 1958 och i Kongo förra året har haft en annan karaktär. På grundval av framställningar från länder, som känt sin säkerhet hotad, har säkerhetsrådet eller generalförsamlingen uppdragit åt generalsekreteraren att organisera en militär styrka för övervaknings- och polistjänst. Generalsekreteraren har därefter bett vissa medlemsstater att frivilligt ställa personal till förfogande för att ingå i styrkan. Det finns anledning understryka, att fråga här har varit om frivilliga aktioner både i vad avser de stater som erhållit hjälpen och de stater som lämnat bidrag till hjälpen.

Ang. Sveriges utrikespolitik

Det huvudsakliga skälet till begränsningen av FN:s aktionsmöjligheter och även till de svårigheter att genomföra fattade beslut, som vi nu senast bevittnat i Kongo, är självfallet det misstroende och de motsättningar som präglar förhållandet mellan stormakterna. Frågan om krig och fred hänger fortfarande på relationerna dem emellan. En kortfattad redogörelse för den senaste tidens utveckling kan vara på sin plats.

Under början av år 1960 kunde konstateras vissa tecken till en begynnande avspänning och en ömsesidig vilja att inte i onödan skärpa de bestående motsättningarna. Man var tydligen angelägen att undvika intermezzon och alltför bittra sammanstötningar. Utsiktarna att nå ett visst mått av överenskommelse tedde sig ljusare än på länge. Sådant var läget före det planerade toppmötet i Paris i maj. Denna stämning förflyktigades som bekant genom U 2-affären, och Parismötet misslyckades. Mycket tyder på att U 2-affären kom som en obehaglig överraskning för båda parter. På ingendera sidan tycks man ha önskat avbryta den något lugnare utveckling som var på gång. Det förtjänar också anmärkas, att misslyckandet inte fick så allvarliga följder som på många håll befarades. Så gjorde man exempelvis ingenting från rysk sida för att fullfölja sina deklarerade avsikter att i händelse av uteblivna överenskommelser med västmakterna sluta ett separat fredsavtal med Östtyskland. Däremot försämrades kraftigt den allmänna atmosfären. I ett sådant läge kan det lätt hända, att de lokala oroshärdar, som uppstår i den ena eller andra delen av världen utan någon stormakts direkta förvällande, förstoras och utvecklas till allvarliga internationella konflikter. Det var därför särskilt olyckligt, att flera sådana oroshärdar uppstod just halvåret efter U 2-affären. Mellan den revolutionära regimen på Kuba och Förenta staterna kom det till en allvarlig kris på sommaren. Vid halvårsskiftet följde oron och upplösningen i Kongo. Senare på året ak-

tualiserades läget i Laos. Alla dessa lokala kriser kopplades in i öst-väst-motsättningen och skärpte denna samtidigt som de själva därigenom förvärrades. Utvecklingen var desto allvarligare som FN själv drogs in i striden genom att generalsekreteraren av Sovjet anklagades för att i Kongo ha gått västmakternas ärenden. FN:s aktionsmöjligheter har genom hela denna utveckling kommit att åtminstone tillfälligt försvagas.

Den omständigheten att den starka spänningen under senare delen av 1960 nog i viss mån stred mot båda parternas intentioner och att man på rysk sida helt lade ansvaret på den avgående amerikanske presidenten skapade vissa förutsättningar för att återfallet i det kalla kriget skulle bli tidsbegränsat. Läget har också faktiskt efter den nye presidentens tillträde undergått vissa förändringar. Båda sidor har företagit gester i avspänningssyfte och tycks åter vara angelägna att undvika incidenter och en alltför tillspetsad polemik mot varandra. Och det är ett glädjande tecken, att stormakterna åter befinner sig i förhandlingskontakt. I så måtto erinrar läget om det som rädde för ett år sedan. Om utsiktarna verkligen ljusnat för sakliga förhandlingar och uppgörelser, som kan leda till en allmän avspänning, är ännu omöjligt att säga. De lokala oroshärdarna i Laos, Kongo och Kuba, som har övertagits från förra året, kan ännu orsaka svåra förvecklingar, och frågan om Tyskland och Berlin kan när som helst aktualiseras på ett sätt som skapar nya kriser.

Jag har redan tidigare sagt, att FN:s aktionsmöjligheter förminskas genom konflikten mellan stormakterna. Under de senaste åren har FN:s arbete i ökad utsträckning kommit att stå i tecknet av en annan motsättning, den som rör förhållandet mellan å ena sidan de tidigare kolonierna, vilka tillika med många andra länder i Asien, Afrika och Sydamerika brukar räknas till utvecklingsländerna, å andra sidan de industrialiserade länderna främst i Europa och Amerika. Denna historiskt betingade motsättning är lätt att förstå. Det

Ang. Sveriges utrikespolitik

tidigare beroendeförhållandet har mångensstädes skapat ett hat och en misstro, som det kommer att ta lång tid att övervinna. Icke minst det svenska folket hyser förståelse och sympati för den kamp, som i flera områden ännu måste föras för nationell befrielse och för mänskliga rättigheter. Det är med sådana känslor och förhoppningar vi betraktar utvecklingen i Afrika, där problemen varit och är särskilt aktuella.

Det är beklagligt, att denna motsättning, hur förklarlig den än är, tenderar att bli djupare och bittrare samtidigt som dess orsak, kolonialismen, håller på att helt försvinna. En av efterkrigstidens stora historiska händelser är ju kolonialismens fredliga avveckling, varvid Indiens frigörelse framstår som den stora och framsynta statsmannagärningen framför alla andra. Det är också mycket olyckligt, när man försöker föra in denna motsättning i östväst-konflikten, eller när den ena eller andra stormakten framställer sig som de färgade folkens ende vän och beskyddare. Från ryskt håll framförs också den tesen, att all teknisk och finansiell hjälp, som lämnas av västmakterna till utvecklingsländerna, utgör en subtil form av kolonialism och endast är förestavad av en önskan att ånyo förslava de tidigare kolonialfolken. Även den genom FN lämnade hjälpen misstänkliggöres ofta på detta sätt. Hela Kongo-aktionen förklaras ha fått en utformning, som innebär ett stöd åt kolonialismen.

I det läge som nu antytts är det angelägnare än någonsin, att principen om folkens självbestämmanderätt snarast möjligt erkännes och realiserar i alla länder. Så länge så icke skett löper utvecklingsländerna alldeles särskilda risker att dras in i den storpolitiska maktkampen, vilket gagnar varken dem själva eller världsfreden. Lika angeläget är det att så långt som möjligt låta utvecklingshjälpen kanaliseras genom FN och att bevara FN:s prestige som ett neutralt organ, som icke kan misstänkas gå någon stormakts ärenden.

Hur bör nu Sveriges ställning och

ansvar uppfattas mot bakgrunden av det internationella läge, som här kortfattat tecknats?

I första rummet är vi skyldiga att bidra till fredens bevarande och säkrande i vår egen del av världen. Detta söker vi göra genom att föra en oberoende neutral politik. Till stöd för denna redan i våra egna intressen fast förankrade politik och till försvaret för vår självständighet upprätthålles med icke ringa offer en stark försvarsmakt. Samtidigt är vi medvetna om att en av förutsättningarna för att vi skall kunna fullfölja dessa strävanden är, att vi bibehåller den inre politiska och sociala stabilitet, som sedan gammalt kännetecknat det svenska samhället.

Samtidigt söker vi i mån av våra krafter och på grundval av FN-stadgans principer medverka till en utveckling av det fredliga samarbetet folken emellan. Svenska regeringen är djupt övertygad om att det i dagens läge är angelägnare än någonsin att undvika våld och hot om våld vid lösningen av internationella frågor och att den viktigaste uppgiften, som folken står inför, är att tillvarata alla möjligheter att säkra freden genom en utjämning av motsättningarna och genom förhandlingar och överenskommelser.

Inom ramen för denna allmänna politik har Sverige under de senaste åren aktivt deltagit i det europeiska ekonomiska samarbetet. Vi har ansett det väsentligt att söka utnyttja den rådande högkonjunkturen för att få till stånd en friare handel, i första hand mellan de europeiska länderna. Utvecklingen av vårt eget näringsliv gör oss alltmer beroende av handelsförbindelserna med utlandet, och det är i vårt eget välförstådda intresse att söka minska handelshindren genom tullsänkningar och på andra sätt. När vi medverkar i Efta och i Paris-organisationen OEEC, vilken efter bl. a. Förenta staternas och Canadas anslutning inom kort skall ersättas av OECD, är våra motiv alltså av ekonomisk natur, lika väl som när vi deltagit i GATT:s eller Genève-organisationen ECE:s arbete. Vårt medlemskap

Ang. Sveriges utrikespolitik

i dessa organisationer ålägger oss inga förpliktelser, som begränsar våra möjligheter att fullfölja vår allmänna utrikespolitiska linje. När det gäller den vidare utvecklingen av det europeiska ekonomiska samarbetet, vare sig fråga är om en samverkan mellan de sju och de sex eller om ansträngningar att åstadkomma en ökad och friare handel mellan Öst- och Västeuropa, låter vi oss ledas av samma motiv. Vi är exempelvis livligt intresserade av att minska eller undanröja den diskrimination, som nu håller på att växa upp i handeln mellan medlemmarna i Efta och den gemensamma marknaden, men vi kan inte tänka oss att göra det till priset av en begränsning av vår politiska handlingsfrihet. De rent ekonomiska fördelarna för alla av en samverkan ter sig för övrigt självklara och övertygande. Det är vår livliga förhoppning, att i hela världshandelns intresse ytterligare steg snart nog skall kunna tagas mot en europeisk liberalisering.

Genom vårt deltagande i FN:s aktioner i Suez, Libanon och Kongo har vi visat vår vilja att lämna positiva bidrag till försäkran att fredligt lösa uppkommande konflikter och att hindra att de utvecklas till hot mot världsfreden.

Vad avser den nu aktuella Kongo-frågan har syftet med FN-aktionen varit att under en övergångsperiod hjälpa kongoleserna att själva upprätthålla lag och ordning i landet. Här skall icke närmare redogöras för de händelser som föranledde den nya Kongostatens regering att hos FN begära militär hjälp. Motivet för denna begäran var främst det faktum, att belgiska regeringen, under intrycket av laglösheten i landet, sänt belgiska trupper dit, vilket på kongolesiskt håll uppfattades som en avsikt från Belgiens sida att på nytt överta makten över Kongo. Säkerhetsrådets motiv för tillmötesgående av Kongo-regeringens begäran var risken för konflikternas utbredning, ifall de belgiska trupperna stannade kvar, och förhoppningen att närvaron av FN-trupper skulle garantera ordning i landet och därmed också underlätta bortdragandet av

den belgiska militären. FN kunde åta sig denna uppgift eftersom oroligheterna i landet med rätta ansågs utgöra ett hot mot freden och säkerheten i området. Den belgiska regeringen intog länge en dröjande hållning inför upprepade anmaningar från säkerhetsrådets sida att återkalla militär och politisk personal men har uttryckligen accepterat det förnyade krav i detta avseende, som framfördes den 21 februari i år av säkerhetsrådet. När rådet fattade sitt nämnda beslut — ett beslut vilket liksom de tidigare kunde komma till stånd utan att någon medlem satte sig däremot — tog man sikte på den dubbla uppgiften att å ena sidan upprätthålla ordningen och hindra öppet inbördeskrig, å andra sidan att hjälpa till att skapa en regeringsmakt med verklig auktoritet. Denna uppgift är till sin karaktär densamma som tidigare, och ehuru beslutet för första gången talar om en rätt för FN-trupperna att till förhindrande av inbördeskrig använda våld i sista hand, torde någon egentlig ändring av de metoder som får användas för uppgiftens lösande heller icke vara avsedd. Trupperna får således icke utnyttjas för offensiva operationer utan endast för att hålla och aktivt försvara intagna ställningar. Tyngdpunkten ligger fortfarande på försäkran att genom förhandlingar förmå de stridande fraktionerna till vapenstillstånd och fredliga uppgörelser. Samtidigt är vi medvetna om att de risker, som alltid funnits för medlemmarna av FN-truppen ökats genom splittringen och förvirringen i Kongo. Det är därför med tacksamhet och respekt vi tänker på de många svenskar, som frivilligt åtagit sig att som tekniker eller soldater göra tjänst i FN:s Kongo-aktion.

De erfarenheter, som vi vunnit genom deltagande i FN-aktionerna i Suez, Libanon och Kongo, har föranlett regeringens beslut att för riksdagen framlägga förslag om åtgärder för att underlätta rekryteringen av personal för uppgifter i FN:s tjänst. Förslaget går ut på att en särskild utbildning, som givetvis är frivillig, skall organiseras, i

Ang. Sveriges utrikespolitik

första hand för sådana som avslutat första tjänstgöringen för värnpliktiga. Tanken är att de sålunda utbildade skall ges företräde för anställning i svenska FN-kontingenter. Fråga är alltså närmast att få till stånd ett register på intresserade och särskilt utbildade värnpliktiga, icke en beredskapsstyrka.

Bland de frågor, som särskilt intresserat oss under generalförsamlingens session förra hösten och nu åter i vår, är givetvis nedrustningsfrågan den viktigaste. Den är desto mer aktuell, som stormakterna och även många andra stater åter ser sig tvungna att avdela allt större materiella resurser åt militära ändamål för att icke släpa efter i den våldsamma kapprustningen. I den spända atmosfär som rådde i slutet av 1960 var det omöjligt att uppnå några som helst resultat i nedrustningsfrågan. I syfte att hålla frågan levande och att undersöka om trots allt icke vissa tekniska undersökningar av enskilda nedrustningsproblem skulle kunna komma i gång tog Sverige tillsammans med bl. a. Canada ett initiativ, som gick ut på att församlingen i avvaktan på nya stormaktskontakter skulle tillsätta en kommitté sammansatt av små och medelstora stater. Förslaget har aldrig kommit under omröstning. För närvarande har läget så till vida ändrats som stormakterna i princip enats om att på eftersommaren åter ta upp sakkussioner om nedrustningen. Det förefaller sannolikt att dessa kommer att förläggas till den s. k. tiomaktskommittén, eventuellt utökad med några medlemmar. Det kan vara anledning att i detta sammanhang understryka betydelsen av att Kina ju förr dess hellre beredes tillfälle deltaga i dessa förhandlingar. Det förefaller icke sannolikt att någon uppgörelse i nedrustningsfrågan skulle få väsentlig praktisk betydelse eller ens kunna åstadkommas på papperet utan kinesisk medverkan. Därtill kommer att Kinas deltagande i dylika förhandlingar skulle kunna bana vägen för ett närmande mellan Kina och Förenta staterna och för Kinas återtagande av sin plats i Förenta Nationerna. Det har sedan länge

varit svenska regeringens uppfattning att Kina snarast möjligt bör få komma i åtnjutande av de rättigheter och vara underkastat de skyldigheter, som medlemskapet i FN innebär.

Svenska regeringen ser det som en väsentlig uppgift att inom FN och på annat sätt söka verka för en omfattande och effektiv hjälp till utvecklingsländerna. Jag skall här icke närmare gå in på dessa frågor, vilka senare i vår kommer att bli föremål för riksdagens övervägande. Jag endast framhåller, att folkökningen i de flesta av dessa länder gör att även betydande öknningar i jordbruks- och industriproduktionen inte leder till någon motsvarande standardhöjning. Klyftan mellan rika och fattiga länder blir i själva verket djupare. Det förefaller oss därför rationellt att låta åtgärder för barnbegränsning inta en framträdande plats bland hjälpinsatserna. Sverige kommer också att vid höstens generalförsamling ägna denna fråga särskild uppmärksamhet. Vidare vill jag påpeka att vi, utöver ansträngningarna att med teknisk hjälp bidra till en förbättring av levnadsvillkoren i utvecklingsländerna, har anledning att beakta möjligheterna att genom en framsynt investerings-, handels- och finanspolitik på det internationella planet medverka till en höjning av dessa länders ekonomiska och sociala standard. Till sist må sägas några ord om östblockets attacker mot generalsekreterare Hammarskjöld och kravet på hans avgång.

För vår del kan vi inte finna annat än att Hammarskjöld på ett skickligt och opartiskt sätt har fullgjort de instruktioner han fått av FN:s beslutande organ och att kritiken är osaklig och orättfärdig och främst måste ses som ett led i en politisk aktion syftande bl. a. till generalsekreterarämbetets reformering. Stundom har framskyttat, att vår uppfattning om Hammarskjölds insatser skulle bero på att han är svensk, och det har även sagts att kritiken mot Hammarskjöld sårade våra känslor, när den skadade Sveriges internationella prestige som neutral stat. Det ena är

Ang. Sveriges utrikespolitik

lika oriktigt som det andra. Vi betraktar och bedömer Hammarskjöld som en internationell tjänsteman med obegränsad lojalitet gentemot FN, och vårt avisande av den måttlösa kritiken mot honom har ingenting att göra med vår omsorg om Sveriges internationella anseende och ställning.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag ber till en början att få uttala min tacksamhet över att jag har fått tillfälle att i förväg ta del av den regeringsdeklaration, som statsministern nu har föredragit.

Alla har vi väl varit mer eller mindre gripna av rymdfeber inför den första människans språng ut i kosmos. Händelsen anses ju redan nu komma att beteckna en av de stora vändpunkterna i mänsklighetens historia. Visst är vi beredda att skänka vår oförställda beundran åt de vetenskapens och handlingens män, som står bakom prestationen. Men när vi nu efter någon vecka åter står med fötterna på jorden finner vi att vad som skulle vara en vinst för mänskligheten i dess helhet tills vidare närmast får tjäna som propaganda för ett visst politiskt system och som vapen i det kalla kriget.

Det år som gått sedan vi sist hade utrikesdebatt här i kammaren har i hög grad varit ett det kalla krigets år. Spänningen i världen har påtagligt skärpts. Det räcker med att nämna namnen Kuba, Kongo, Laos, Berlin står på lut. Nedrustningsförhandlingarna har gått i stå. Allvarligare än något annat förefaller mig vara attacken mot FN som institution under täckmantel av att gälla generalsekreteraren personligen. Skulle det lyckas — om inte förr så när Hammarskjölds mandat går ut — att ersätta den opartiska ledningen med en trehövdad partsrepresentation, kommer FN att paralyseras.

Regeringsdeklarationen skildrar händelseutvecklingen under det gångna året i kyligt refererande form, utom när det gäller attackerna mot Hammarskjöld, då det plötsligt hettar till ett

slag. Naturligtvis sluter vi på mitt håll helt upp bakom regeringen i dess stöd åt FN och Hammarskjöld, liksom torde vara fallet med hela folkopinionen här i landet. Men är det inte så, att östblockets attacker mot Hammarskjöld endast är ett led i en konsekvent och målmedveten aggressiv politik, som också ligger bakom oroshärdarna på olika håll i världen. Man sticker ju inte under stol med att vad man syftar till är kommunistiskt världsherravälde. Den s. k. samexistensen tycks endast betraktas som en övergående nådafrist. Mot denna aggression står västern under USA:s ledning i försvarsställning. För att vi skall kunna rätt bedöma vad som sker i det som synes ske tror jag det är viktigt att hålla denna distinktion klar.

Vad i regeringsdeklarationen sägs om vårt lands ställning och ansvar mot bakgrunden av det nuvarande internationella läget ger mig anledning till några reflexioner.

Vi som hör hemma i västerlandets ideologi kan inte vara neutrala i våra hjärtan i en kamp som ytterst gäller kommunismens världsherravälde. Men av skäl, som många gånger utvecklats, anser vi alltså att vi bäst gagnar både vårt eget intresse och de med västern gemensamma värdena genom att föra en alliansfri politik med syfte att bevara neutralitet i krig. För detta ändamål behöver vi en stark försvarsmakt, något som jag med tillfredsställelse finner särskilt understruket i deklarationen. Ur denna synpunkt beklagar jag blott att man i ett uppenbarligen skärpt utrikespolitiskt läge och utan tvång av ett pressat budgetläge ansett sig böra försämla tidigare gällande förutsättningar för försvarsanslagen, varigenom risk för upprätthållande av försvarets målsättning kan uppkomma.

I deklarationen hävdas vidare, att vår utrikespolitik kräver inre politisk stabilitet. Ja, vad åsyftas med det begreppet? Det kan ju inte gärna gälla fortsatt socialdemokratisk regim. Det är väl fastmer anledning framhålla att vår utrikespolitiska linje omfattas av en så gott som enhällig folkmening och där-

Ang. Sveriges utrikespolitik

för i det väsentliga ligger fast oberoende av inre politiska växlingar. Jag har tidigare haft tillfälle utveckla, att jag betraktar det som ett allvarligt missgrepp från regeringens sida att i sammanhang med utseendet av FN-delegerat ge sken av fundamentala motsättningar som inte finns. Landets intresse kräver att detta missvisande förhållande äntligen rättas till. Den inre politiska stabilitet som i denna mening föreligger, bör få komma till klart uttryck även utåt.

I fullt samförstånd har vi alla funnit det vara en naturlig uppgift för vårt i förhållande till stormaktspolitiken fristående land att på frivillig grund ställa militär till förfogande för FN:s aktioner på olika, utsatta platser i världen, nu senast i Kongo. Även om förhållandena där blivit vanskligare än som från början förutsattes och riskerna därmed ökats för medlemmarna av FN-truppen, består enigheten om vårt fortsatta deltagande så länge aktionen fyller ett fredsfrämjande ändamål. Jag vill gärna ansluta mig till regeringsdeklarationens uttalande av tacksamhet och respekt mot våra landsmän där ute, som med heder fullgör sin svåra uppgift.

Med de erfarenheter vi nu har av de problem, som möter på det organisatoriska planet när det gäller att hastigt göra en militär insats i FN:s tjänst, är det anledning hälsa med tillfredsställelse, att regeringen framlagt förslag om åtgärder för att underlätta rekryteringen av personal i dylika sammanhang.

Vad utvecklingsländerna beträffar torde i princip föreligga enighet om att vi bör efter vår förmåga öka hjälpen till dem. Svårigheten ligger i att finna de bästa formerna härför. Frågorna handlägges på flera olika plan: i FN, i OECD, i nordisk samverkan och slutligen bilateralt mellan Sverige och några utvecklingsländer. Det gäller att bestämma i vilka kanaler våra bidrag skall flyta ut för att åstadkomma bästa möjliga effekt. Uppenbart är att frågan om barnbegränsning intar en central plats i sammanhanget, likaså att vi — som det heter i deklarationen — har anledning att beakta möjligheterna att genom

en framsynt investerings-, handels- och finanspolitik på det internationella planet medverka till en höjning av utvecklingsländernas ekonomiska och sociala standard. Hela detta stora frågekomplex får vi ju tillfälle att i annan ordning ta ställning till.

I deklarationen ägnas ett kort avsnitt åt vårt deltagande på det internationella planet i ekonomiskt och handelspolitiskt samarbete. Det erinras om Efta, OEEC, som nu skall ersättas av OECD, GATT och ECE. Jag skulle till detta alfabet vilja lägga även IMF, Internationella fonden, där vi bl. a. har bundit vår valutapolitiska handlingsfrihet. Det betonas, att vårt medlemskap i dessa organisationer inte ålägger oss några förpliktelser som begränsar våra möjligheter att fullfölja vår allmänna utrikespolitiska linje. Men när det talas om en uppörelse mellan Efta och sexstatsmarknaden heter det, att vi inte kan tänka oss en lösning till priset av en begränsning av vår politiska handlingsfrihet. Det är två olika begrepp man här rör sig med. För mig ter det sig språkligt så, att vi redan i stor utsträckning begränsat vår politiska handlingsfrihet genom internationella överenskommelser av olika slag, att vi alltså måste vara beredda att gå vidare på denna väg och att det bör kunna ske utan att vi därför hindras i fullföljandet av vår alliansfria utrikespolitiska linje. Jag vet inte om detta bara är en strid om ord, men jag har i klarhetens intresse velat nämna det.

Deklarationen har ingenting att säga om hur regeringen för dagen ser på möjligheterna att åstadkomma en samordning mellan sex- och sjustatsmarknaderna. En sådan samordning var ju ett huvudsyfte vid Eftas tillkomst. Sexstatsmarknaden konsolideras snabbt och framgångsrikt. Den utövar stark dragningskraft på utländskt kapital och utländska företag. Troligen kommer de inbördes tullsänkningarna att redan i början av 1962 uppgå till 50 procent, d. v. s. tre år före den ursprungliga tidtabellen. Inom Efta kommer tullsänkningarna den 1 juli 1961 att sammanlagt uppgå till 30 procent, och överläggningar äger

Ang. Sveriges utrikespolitik

rum om ytterligare förkortning av tidtabellen för fortsatta tullsänkningar. Även om förhållandena inom Efta utvecklat sig friktionsfritt lär det inte kunna förnekas att man saknar något av den dynamik, som är utmärkande för sexstatsmarknaden. Kan inte detta i viss mån hänga samman med att Efta främst varit tänkt som en övergångsform för underlättande av samordning med de sex? Härav måste för företagen följa en viss osäkerhet vid planeringen för framtiden, en osäkerhet som det är angeläget att snarast möjligt få avlägsnad.

Hur skall man då i dagens läge bedöma möjligheterna att få en samordning till stånd? En livlig aktivitet har på senare tid utvecklats från engelsk sida. Möten på expertplanet har ägt rum mellan England å ena och Tyskland, Frankrike och Italien å andra sidan. Nya sådana möten planeras i nära framtid. Mötena ha föregåtts av sammanträffanden, som Macmillan haft med Adenauer, de Gaulle och Fanfani och av konsultationer med samväldesministrarna. Var gränsen skall dras mellan konsultationer på expertplanet och förhandlingar är en öppen fråga.

Den brittiske biträdande utrikesministern Heath höll inför Western European Union den 27 februari 1961 i Paris ett anförande av stort intresse i detta sammanhang. Heath framhöll, att England för att få till stånd en sammanlagning av de sex och de sju kunde acceptera ett system baserat på harmoniserade eller gemensamma tullar mot omvärlden för råvaror och industrivaror under förutsättning att problemen beträffande samväldet och jordbruket kunde finna en lösning. Han kunde alltså acceptera en tullunion och underströk, att detta innebure en fundamental ändring i den brittiska inställningen. Vidare framhöll han, att England ej motsatte sig diskussioner mellan de sex och samväldesländerna rörande minskningar av de tullpreferenser, som England nu åtnjuter i dessa länder. Beträffande frågan om ett engelskt inträde i sexstatsmarknaden som full medlem ville den engelska regeringen icke för det

dåvarande uttala sig i avvaktan på ytterligare informationer om de sex' inställning till problemen. Kunde man nå en uppgörelse vore man från brittisk sida införstådd med att gemensamma institutioner skulle bli nödvändiga för kontroll av en gemensam eller harmoniserad tulltaxa. Mr Heath framhöll vidare att varje lösning, som skulle kunna tillfredsställa brittiska regeringen, måste omfatta såväl de politiska som de ekonomiska förhållandena till de sex.

Enligt pressreferaten från Macmillans möte nyligen med president Kennedy synes Kennedy ha utlovat Amerikas aktiva stöd åt England i dess närmanden till de sex och särskilt ställt i utsikt att påverka Frankrike att intaga en gynnammare hållning. I gengäld synes Macmillan ha utfäst sig att fortsätta att verka för ett engelskt närmande till de sex.

I detta läge frågar man sig, hur Sverige som medlem av Efta kommer in i bilden. Jag ifrågasätter icke den brittiska regeringens lojalitet mot Englands partners i Efta. Jag ifrågasätter inte heller att Efta-länderna hålls löpande informerade om de engelska samtalen. Men det ligger i sakens natur, att engelsmännen icke kan vara lika förtroagna med våra önskemål som med sina egna och att de därför inte heller kan tillvarataga våra intressen lika effektivt som sina egna. Risken är då att samtalen mellan England och de sex resulterar i samförståndslösningar, som väl passar England och de sex men inte oss och som vid en senare tidpunkt inte låter sig modifieras.

Belysande är hur man ser på situationen på regeringshåll i Danmark. I en debatt i det danska folketinget den 23 mars i år om de europeiska marknadsplanerna framhöll danske utrikesministern Krag att Efta blott är en etapp på vägen mot en lösning som omfattar både de sex och de sju. Han kom in på de brittisk-franska överläggningarna och betonade därvid, att om förhandlingar på en bredare grundval följer, måste övriga intresserade länder, däribland Danmark, delta för att tillvarata sina egna intressen. För att säkerställa Danmarks

Ang. Sveriges utrikespolitik

deltagande i sådana förhandlingar hade förnyade kontakter tagits, varvid man så direkt som möjligt sökt vinna gehör för sina synpunkter. I detta sammanhang kom Krag in på redan företagna och planerade överläggningar mellan Danmark å ena och Storbritannien, Frankrike, Västtyskland, Italien och Holland å andra sidan. Han slutade med att förklara att det i nuvarande situation vore danska regeringens uppgift att aldrig försvinna ur förhandlingsmönstret. Mot denna bakgrund finge man se dess talrika förhandlingskontakter med regeringarna bland såväl de sex som de sju. Man finge icke riskera, att dessa problem dryftades utan att Danmarks stämna bleve hörd och dess intressen tillvaratagna.

Jag hade hoppats, att regeringen skulle begagnat detta tillfälle att, i likhet med vad som skett i Danmark, lämna den svenska riksdagen utförligt besked om vad som nu pågår på integrationsområdet och vilka åtgärder man från svensk sida vidtagit eller planerat för hävdandet av våra livsviktiga intressen i sammanhanget. Jag förutsätter, att det inte kan vara fråga om att vi blivit akterseglade. Jag förutsätter också att regeringens låtit sig angeläget vara att, i överensstämmelse med inom Nordiska rådet uttalade önskemål, upprätthålla nära kontakt och samverkan med Danmark och Norge i dessa frågor. Men det vore välgörande att få det bekräftat. Jag förlitar mig på att handelsministern under debattens lopp gärna sätter kött på det magra ben, som regeringsdeklarationen serverat på denna aktuella och viktiga punkt.

Och till sist, herr talman: Varför skulle inte statsministern kunna lämna upp debatten genom att avlägsna sig från det kanslimässiga underlaget och ge kamraren del av sina färskas erfarenheter från det tydligen lyckade besöket hos USA och dess nye president?

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Det är en sällsam ödets nyckel att i den stund då Sveriges riks-

dag samlas för att i sin fredliga vrå av världen något stanna vid utrikespolitiska utblickar, så har i Amerika en konflikt utbrutit, som i fråga om häftighet och våda för världsfreden väl tävlar med de händelser i samma stil på andra håll, som under de senaste åren förekommit. Missnöjet med Castroregimen har brutit ut i fullt inbördeskrig, men det är inte de inre uppgörelserna i och för sig som håller världen i spänning. Den internationella kommunismen, som i Castroregimen sett chansen till inbrytning på den amerikanska kontinenten, riskerar ju genom upprорот att förlora det vunna fotfästet. Sovjetunionens tillkännagivande av beslutet att stödja Castro i kampen och de våldsamma beskyllningar, som samtidigt riktas mot Förenta staterna från hela raden av sovjetiska vasallstater, gör situationen synnerligen hotfull.

För tillfället verkar det som om ett nytt Korea och ett nytt Laos har planerats i nya världen. Man frågar sig i detta läge, om Förenta Nationerna, som ju är så att säga vår säkerhetsventil här i världen, har några möjligheter att pacificera. Situationen är här en annan, kan man säga, än vad den har varit t. ex. i Korea. Här har de två stormakterna redan från början kommit i förgrunden och i konflikt med varandra. Vad kan för övrigt Förenta Nationerna tåla och förmå i en sådan här ny kritisk situation? Organisationen har ju redan nu nog och övernog att klara ut, samtidigt som dess effektivitet lider av de upprepade angrepp som från rysk sida riktas mot organisationen och framför allt mot generalsekreteraren.

Trots allt tror jag dock inte att vi har något annat att tillgå i sådana situationer som den nämnda än Förenta Nationerna. Med alla sina brister har denna organisation hittills varit en betydelsefull avledare för världshotande kriser. I Kongokrisen har Förenta Nationerna trots allt lyckats förhindra ett öppet inbördeskrig, som i rådande läge kunnat bli den tändande gnistan i en världsbrand. Det har gått på skruvar — det skall inte förnekas — motgångar och miss-

Ang. Sveriges utrikespolitik

öden har inte saknats, men hittills har de lokala striderna inom olika provinser kunnat hejdas i tid. Det är ett faktum som talar sitt tydliga språk och som kan väcka ovilja endast hos de krafter i världen som inte önskar annat än ett sådant kaos att separat intervention på ena eller andra sättet kan komma till stånd.

Ur svensk synpunkt måste det därför vara ett vitalt intresse att på allt sätt bidra till att stärka Förenta Nationerna och bevara organisationen intakt. Jag har tidigare i år, vid remissdebatten, haft tillfälle att närmare beröra frågan om FN:s kris. Det är därför ingen anledning för mig att på nytt ta upp detta problem. Jag kan i det avseendet instämma i de synpunkter som statsministern har anfört. Jag tror inte heller att man stärker världsorganisationen genom att förändra generalsekretariatet till ett triumvirat, där någon av generalsekreterarna alltid kan tänkas genom sitt veto förlama sekretariatets effektivitet och arbetsförmåga. I det avseendet har jag samma mening som herr Ewerlöf nyss gav uttryck åt.

Låt också mig i detta sammanhang få uttrycka den uppskattning vi känner över generalsekreterare Hammarskjölds oförtrutna strävan för världsfreden. Liksom alla andra människor kan naturligtvis även han begå misstag, och delade meningar har måhända med rätta kunnat anföras om något av hans direktiv. Men i fråga om huvudinriktningen av hans strävan, hans lojalitet och ansvarsmedvetenhet mot de principer som innefattas i FN:s stadga kan enligt min mening ingen anmärkning riktas. Den är i stället värd vår beundran och tacksamhet.

Frågan om det europeiska samarbetsproblemet på det ekonomiska området, som statsministern berörde i sitt anförande, vill jag inte närmare gå in på, eftersom vissa sakfrågor som berör både OECD och Efta kommer upp i senare sammanhang här i riksdagen och då kan dryftas. Några reflexioner av rent principiell art skulle jag emellertid vilja knyta till dessa spørsmål.

I den konvention om OECD som nu ligger ute för ratificering finns angivet, att en av organisationens huvuduppgifter skall vara att verka för hjälpen till u-länderna. Man kan lämna frågan därhän, av vad slag denna hjälp skall vara. Det är väl möjligt att man från amerikansk sida närmast förbinder denna ordalydelse med önskemålet om ökade bidrag från de europeiska ländernas sida till u-hjälpen. En samordning av insatserna kan också vara aktuell och är säkerligen behövlig. Det är den frågan jag närmast skulle vilja ägna några ord. Det är nämligen inte utan att man börjar känna sig en smula förvirrad av alla de olika centrala organ som skall ha att syssla med de internationella samarbetsfrågor som jag här tänker på. Ingen bestrider dessa frågors vikt. Men inte minst vid de kontakter, som förekom när statsutskottets första avdelning nyligen besökte det internationella samarbetets huvudstäder i Europa, Genève och Paris, fick man det intrycket att risker föreligger för en viss överorganisation eller kanske rättare visst dubbelarbete beträffande en del av de internationella uppgifterna. Det gäller insatser på olika områden och i olika delar av världen, således inte bara i s. k. underutvecklade länder. Vi mötte i några fall samma frågor som behandlades av olika organ. Exempelvis Unescos och Ilos verksamhet beträffande skolning och utbildning av arbetskraft, arbetsledare och dylikt liksom föll in i varandra, och man hade svårt att se var gränsen gick mellan de olika organens uppgifter. Jag tror att ju mer internationellt samarbete som förekommer, desto viktigare är det att man bevakar, att inte ambitionerna hos ledningarna för de olika organen medför att verksamheten tränger in på områden där andra organ arbetar. Man måste sträva efter samverkan och samråd. Jag skulle därför vilja hemställa till regeringen att ägna särskild uppmärksamhet åt frågan om på vilket sätt Sverige för sin del i samarbetet på tekniska, humanitära och kulturella områden kan verka för en sådan effektiv samordning som torde vara erforderlig.

Ang. Sveriges utrikespolitik

I samband med spørsmålet om hjälpen till utvecklingsländerna uttalade statsministern i sitt anförande, att vi har anledning att också beakta möjligheterna att genom en framsynt investerings-, handels- och finanspolitik på det internationella planet medverka till en höjning av dessa länders ekonomiska och sociala standard. Jag vill gärna stryka under det uttalandet. Men samtidigt skulle jag vara tacksam att få veta, vilka realiteter som i den svenska inrikespolitiken kan ligga bakom dessa vackra ord. På vilket sätt, för att ta ett exempel, ämnar regeringen underlätta en framsynt svensk investeringspolitik i u-länderna? Det räcker därvid inte med att öka exportkreditgarantierna till 1 miljard, såsom skett i år. Investeringar i u-länderna möter ju helt andra risker än de rent kommersiella — risker föranledda t. ex. av de mindre stabila politiska förhållanden som råder i de nya statsbildningarna. Är regeringen villig att söka finna vägar som kan minska sådana risker för företag som önskar investera i u-länderna? Om så är fallet, då skulle verkligt betydelsefulla åtgärder kunna vidtas i den riktning som statsministern angav i sitt anförande.

Vad beträffar Efta och samarbetet där uttalade statsministern rent allmänt förhoppningen, att ytterligare steg »snart» skall tas mot en ökad samverkan på den europeiska handelsområde. Liksom herr Ewerlöf lyssnade jag förgäves efter ens den allra ringaste antydning om vad regeringen i detta syfte är beredd att försöka sig på eller vad det är man sysslar med just nu för att kunna ta detta steg framåt. En längre tid har ju attityden varit den, att man skall uttala sig för samverkan mellan de två handelsblocken, men man skall inte företa sig något särskilt därutöver — man skall se tiden an och låta frågan mogna. Detta kan ju inte vara grundval för några förhoppningar om snara steg i riktning mot ökad samverkan.

Finns det kanske någon annan grund till optimism och i så fall vilken? Statsministern har ju nyligen haft tillfälle

att avlyssna reaktionerna inom ledande politiska kretsar i Amerika, och det vore av stort intresse att höra hur man där ser på detta problem och inte minst på de förhandlingar som enligt tidningarna pågår rörande ett brittiskt närmande till sexstaterna. Beträffande dessa rykten tror jag för min del, att man skall akta sig för att inlägga mer i dem än vad som är nödvändigt. Jag tror inte att det föreligger några skäl förmoda, att någon brittisk anslutning till de sex är nära förestående. I realiteten skulle jag tro, att frågeställningen mindre är, vilka eftergifter som britten är villiga att göra, än huruvida Frankrike är villigt att ta emot britten som ny medlem i den gemensamma marknaden.

Redan den politiska grundval, som sannerligen inte utgör den betydelselösaaste komponenten i Romavtalet, torde minst lika starkt som och kanske starkare än den ekonomiska utgöra en spärr för brittisk anslutning. Det finns säkert mycket stora hinder att övervinna. Skulle det vara så att man från amerikansk sida lovat försöka bidra till att övervinna dessa hinder, varom ju ryktet berättat, är det möjligt att man kan komma närmare på vägen till en lösning. Det vore av intresse att höra, om statsministern har någon erfarenhet i fråga om denna sak från sitt amerikanska besök.

Oavsett hur det förhåller sig med brittenas förhandlingar, får debatten om samverkan mellan de sex och de sju inte skjutas åt sidan i avvaktan på hur det kan gå med dessa förhandlingar. Det är även ur vår synpunkt av intresse, att någon form av samordning mellan blocken kan bli aktuell politik och att det kan ske på villkor som är acceptabla även för oss. Att bara vänta och se tiden an kan vara ganska riskabelt. Tullhöjningarna i Västtyskland och Beneluxländerna i riktning mot den för de sex överenskomna gemensamma tullnivån är oroväckande ur vår synpunkt.

I debatten om dessa problem har frågan väckts, huruvida ansträngningarna skulle kunna inriktas på att göra båda stormarknaderna till lågtullområden.

Ang. Sveriges utrikespolitik

Jag är väl medveten om att även här stora svårigheter möter, inte minst från brittisk sida, men utan att närmare gå in på detta omfattande problem delar jag nog den uppfattningen att ett försök vore värt att prövas. Det skulle då närmast röra sig om en gemensam nordisk kontakt med Storbritannien för att undersöka möjligheten av anslutning till tanken på en successiv tullsänkning. Om den vägen visar sig framkomlig, kunde sedan vidare kontakter ske med andra stater i Efta och med den gemensamma marknaden. Det förefaller inte alldeles uteslutet att man om något år skulle kunna nå ett resultat i form av två lågtullområden i Europa. Det skulle innebära att den politiskt känsliga frågan om sammanslagning av de två blocken kunde bordläggas, under det att gemensamma fördelar ändå kunde nås både i den interna europeiska handeln och i handeln med andra kontinenter, inte minst Amerika. Det förefaller för övrigt som om man i ett sådant läge borde kunna förvänta att även Amerika skulle vara villigt att bevilja kompensationsförmåner.

Jag vill liksom statsministern uttala glädje över att frågan om Finlands association till Efta blivit ett faktum. Det är ur svensk synpunkt av stor betydelse att den frågan kunnat framgångsrikt genomföras.

I statsutskottets utlåtande nr 3, som vi nu har till behandling och där jag har en blank reservation, erinrar utskottet om Nordiska rådets uttalande i föl rörande angelägenheten av att regeringarna prövar möjligheterna av en samverkan inom utlandsrepresentationen, särskilt i de nya staterna. I sitt utlåtande instämmer statsutskottet klart i önskvärheten av en sådan samverkan. Den kan innebära rationaliseringar och besparingar, och jag delar givetvis den uppfattning som fått sitt uttryck i utskottets utlåtande.

Den fråga som utskottet här berört var även föremål för Nordiska rådets behandling vid årets session i Köpenhamn. Det konstaterades då, att frågan

varit uppe till behandling på ämbetsmannanivå vid ett sammanträde med de nordiska utrikesministeriernas administrationschefer i januari i år, och det resultat man kom fram till vid dessa förhandlingar skulle senare behandlas av utrikesministrarna vid ett ministermöte i mars. Så har också skett. Tyvärr måste man konstatera, att resultatet av denna behandling är mer än magert, kanske inte i ord men i konkret handling. Administrationschefernas rapport, som i dagarna översänts till Nordiska rådet, innehöll framför allt en kompakt uppräknning av alla de svårigheter som ett sådant samarbete skulle dra med sig. Trots detta fanns det dock ett uttalande om att man skulle försöka fortsätta att konferera mellan utrikesförvaltningarna för att undersöka om det finns någon möjlighet till praktiska former för samverkan. Utrikesministrarna tycks på sitt möte inte ha gjort något annat än tagit del av betänkandet och skickat det vidare till Nordiska rådet. Det är alldeles uppenbart att tills vidare inga konkreta åtgärder kan väntas från utrikesledningarnas sida i ifrågavarande syfte.

Vid en debatt i föl i denna kammare uttalade herr Boheman tanken på ett visst samarbete mellan de skandinaviska länderna vid inrättandet av beskickningar i nya stater. Det skulle ske på sådant sätt, att man inte behövde ha en beskickning i alla nya stater utan bara i en del av dem. En beskickning skulle vara ackrediterad även i andra länder än där den var förlagd. Om en sådan samordning mellan de skandinaviska länderna kom till stånd, skulle man kunna bistå varandra med upplysningar och hjälp i åtskilliga frågor.

Även om en viss sympati har uttalats i ämbetsmannarapporten från utrikesministeriernas administrationschefer för denna tanke, är det tydligt, att man inte heller här kan vänta några praktiska resultat under den närmaste tiden. Jag vill livligt beklaga denna inställning från utrikesledningarnas sida. I den danska riksdagen har denna fråga re-

Ang. Sveriges utrikespolitik

dan diskuterats, och där lägger man öppet skulden för att inga åtgärder vidtages på den svenska utrikesledningen.

Man får verkligen hoppas, att inte någon principiell ovilja föreligger mot praktiskt samarbete på det sätt, som statsutskottet uttalat sig för. Jag vill enträget hemställa till den svenska regeringen, att den för sin del undersöker, om det ändå inte finns framkomliga vägar för ett sådant samarbete och att utredningsresultatet blir klart innan alla nya beskickningar hunnit inrättas. Det föreligger ju redan förslag om inrättandet av vissa sådana beskickningar.

Slutligen, herr talman, en liten detalj. Det gäller utskottsbehandlingen av en motion av herr Boheman rörande viss inspektion från UD:s sida av en del av lägset belägna utlandsmyndigheter. Utskottet har i allt väsentligt anslutit sig till motionärens synpunkter men har inte ansett, att regeringen behöver underrättas om denna utskottets uppfattning. Man förutsätter att utrikesministern utan särskild påstötning kommer att följa motionärens förslag. Trots att motionens syfte alltså i stort sett biträdes av utskottet, föreslår utskottet att motionen icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda. Jag anser att riksdagen bort i skrivelse till Kungl. Maj:t ha underrättat om utskottets mening. Men frågan är naturligtvis inte av den betydelse, att något särskilt yrkande härom nu bör framställas, och jag har därför i denna fråga inget annat yrkande, herr talman, än om bifall till utskottets hemställan.

Till sist vill jag också till statsministern framföra ett tack för att vi fått tillfälle att ta del av regeringsdeklarationen före dagens debatt.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Under senare år har en utrikesdebatt i den svenska riksdagen inte förväntats kunna bjuda på några större meningsskiljaktigheter. Detta uttalar jag med tillfredsställelse. Under åtskilliga år har nära nog hela svenska

folket varit enigt om den utrikespolitik, som bör bedrivas i vårt land. Jag gör detta påpekande därför att många har lätt att glömma bort ett värde, som vi har, bara därför att vi haft det under en längre tid. Vi behöver bara se på vissa andra länder, där uppsplitande strider förekommer om utrikespolitiken, för att förstå vilket värde den svenska enigheten innebär.

Efter herr Ewerlöfs uttalande anser jag dock nödvändigt att göra vissa klarlägganden i denna debatt, och till dem återkommer jag i en senare del av mitt anförande.

Om vi således med största tillfredsställelse kan konstatera att inga större förändringar inträffat i svensk utrikespolitik, måste vi med lika stor besvikelse konstatera, att ej heller några större förändringar inträffat på det världspolitiska fältet. Här hade vi hoppats på att en avspänning skulle komma till stånd, men tyvärr fortsätter det kalla kriget på samma sätt som förut. De skarpa motsättningarna består, även om man vid något tillfälle kunnat konstatera vissa små framgångar för strävandena till avspänning.

Förenta Nationerna, världsorganisationen för fred och framsteg, har i varje fall på ett sätt fyllt en viktig uppgift, i det att den har blivit det världsforum, där den storpolitiska diskussionen pågår. Utan tvekan har också Förenta Nationerna spelat en stor roll i de världspolitiska händelserna under senare tid. Det är emellertid självfallet, att den som själv hellre önskar bedriva ett storpolitiskt spel inte ser med blida ögon, att FN på ett avgörande sätt vid flera tillfällen ingripit för att bevara världsfreden. Bevarandet och stärkandet av Förenta Nationerna är därför en av de angelägnaste uppgifterna för att stärka fredsarbetet, då man därigenom alltid har ett organ, som på ett opartiskt sätt söker lösa de konflikter, som uppkommer i olika delar av världen.

Framför allt sätter de små nationerna sin lit till Förenta Nationerna. Detta har också vid åtskilliga tillfällen bety-

Ang. Sveriges utrikespolitik

gats inte minst från de nyblivna medlemmarna från Afrika. För Sverige står det klart, att Förenta Nationerna på allt sätt bör stödjas. Så mycket mer beklagliga ter sig ur svensk synpunkt de attacker, som under senare tid riktats inte bara mot generalsekreterare Hammarskjöld utan också mot själva FN-organisationen. Kravet på att generalsekretariatet skall ersättas med ett organ omfattande tre personer, valda efter godtyckliga blockindelningar, innebär en försvagning av organisationen som kunde bli ödesdigert. Detta krav har också framförts inom Förenta Nationerna i andra former, nämligen som anmärkningar mot den personalpolitik som förts.

Man har delat upp blocken på så sätt från den socialistiska sidan, att man talar om ett socialistiskt block. Vidare har man velat skapa ett block av Förenta staterna och dess allierade; även stater, som inte deltagit i Atlantpakten eller är förenade på annat sätt hänföres dit. Detta skall jag dock inte nu yttra mig om närmare. När man emellertid också söker skapa ett tredje block av neutrala stater har vi från svensk sida i Förenta Nationerna protesterat mot detta. Sverige är neutralt, men det finns ingen blockbildning mellan de neutrala länderna i världen.

De attacker som har riktats mot Hammarskjöld och förslaget om ersättande av generalsekretären med tre personer från de tre s. k. blocken skulle på ett ödesdigert sätt kunna försvaga FN. Det finns nu veto i säkerhetsrådet, varigenom en av stormakterna kan förhindra ett beslut som den inte anser sig kunna biträda. Men skulle det föreslagna triumviratet komma till stånd, skulle därmed rätten till veto också införas i själva verkställandet av besluten, vilket säkerligen skulle komma att verka förlamande på hela organisationen.

Attackerna som riktats mot generalsekretären är osakliga och orättfärdiga och måste tydas som ett led i en annan strävan, nämligen att försvaga hela FN-organisationen. Hammarskjöld har på ett synnerligen skickligt och opartiskt

sätt skött sin uppgift. Gång på gång har han också påvisat för kritikerna att han endast verkställt de beslut, som stadgemässigt fattats inom FN:s olika beslutande organ.

Jag vill citera vad som står i artikel 99 i Förenta Nationernas stadga. Där står: »Generalsekretären äger fästa säkerhetsrådets uppmärksamhet på varje omständighet, som enligt hans åsikt kan hota upprätthållandet av internationell fred och säkerhet.»

Mot bakgrunden av denna artikel 99 är det ovedersägligt att Hammarskjöld haft full rätt att göra sina undersökningar i t. ex. Laos och Guinea, och detta behöver inte föranleda de häftiga angrepp som sedan skett från en del länder inom Förenta Nationerna.

Det har också riktats attacker mot Förenta Nationerna på det sättet, att man i samband med Kongofrågan speciellt har velat förstöra möjligheterna för Förenta Nationerna att klara ut de ekonomiska problemen, som alltid är stora i FN. Vi får betänka att den föreslagna budgeten för detta år uppgår till netto 55 miljoner dollar. Kostnaderna för Kongo år 1960 uppgick emellertid till 65 miljoner dollar, och man har räknat med att årets kostnader kommer att bli någonting på 135 miljoner dollar. Det undrades mycket i Förenta Nationerna, huruvida de socialistiska länderna skulle bidra till kostnaderna för Kongo, eftersom denna verksamhet innebar ett verkställande av det beslut som fattades vid säkerhetsrådets sammanträde. Men så småningom kom genom den tjeckiske delegaten, med anslutning av åtskilliga andra delegater, ett meddelande om att man ingalunda kommer att betala någonting för — som han uttryckte sig — »den smutsiga politik som förts i Kongo».

Det är beklagligt att det blivit på ett sådant sätt, men vi får uttala den förhoppningen, att det onekligen skickliga arbete, som under Dag Hammarskjölds ledning utförts i Kongo, skall leda till att landet får en självständig, oberoende och fastare politisk hållning.

Kolonialtiden är lyckligtvis slut, och de länder som fortfarande inte är själv-

Ang. Sveriges utrikespolitik

ständiga kommer givetvis att bli det inom en ganska snar framtid. Det borde därför inte behöva bli någon större debatt om kolonialfrågor, men dessa har dock väckt en livlig debatt vid olika tillfällen, och man får väl närmast se detta som ett led i försöken från olika maktgrupperingar att få dessa nya självständiga länder på sin sida. Vi får dock hoppas att de inte på något sätt råkar i beroendeställning utan blir verkligt självständiga medlemmar av Förenta Nationerna.

Det är beklagligt att denna motsättning — trots att kolonialismen är slut — har tenderat att bli nästan djupare och bittrare än tidigare. Detta får väl — som jag sade — ses som ett led i stormaktspolitiken, och det har förts fram anmärkningar som man tycker är beklagliga för fredssträvandena. Varje gång som exempelvis teknisk och finansiell hjälp lämnats från västmakternas sida har detta betecknats som försök att återuppliva kolonialismen eller att skaffa sig makt på annat sätt. Till och med de hjälpåtgärder, som direkt gått genom Förenta Nationerna, har man försökt att misstänkliggöra som ett stöd till kolonialismen.

De länder, som på detta sätt attackerat Förenta Nationerna och generalsekretären Hammarskjöld, borde kanske beakta att detta ju kunde leda till andra konsekvenser. Det kan ju hända att dessa attacker mot världsorganisationen för fred och framsteg inte kommer att mötas med välvilja av de neutrala länderna, som håller på Förenta Nationerna, utan skapa en viss ovilja mot de attackerande.

Det skulle slutligen, herr talman, vara synnerligen beklagligt, om attackerna mot Hammarskjöld skulle resultera i att han måste lämna det uppdrag han på ett så utomordentligt sätt fullgjort.

Det bör emellertid observeras att Förenta Nationerna inte endast har till uppgift att skapa internationell fred och säkerhet i världen, utan organisationen skall också arbeta för ekonomiska, sociala, kulturella och humanitära framsteg. Sveriges medverkan i detta arbe-

te har under senare tid trätt alltmera i förgrunden genom det intresse som visats för att bistå de ekonomiskt mindre utvecklade länderna. Vi har från centerns sida klart angivit vad vi önskar i det avseendet. Det är för det första en omedelbar ökning av anslagen med cirka 17 miljoner kronor. För det andra bör en plan upprättas, som syftar till att Sverige så småningom skall medverka till dessa ändamål med ungefär en procent av nationalinkomsten.

Vid verkställandet av dessa hjälpåtgärder bör den kristna missionen ha en stor uppgift att fylla — något som jag ber att få understryka. Inom missionen finns den största samlade erfarenheten av biståndsverksamhet i utvecklingsländerna och personal med praktisk erfarenhet av arbete i dessa länder. Det är därför viktigt att man skyndsamt prövar, hur missionens biståndsinsatser skall kunna främjas på bästa sätt.

Det har givetvis stor betydelse på vilket sätt länderna ger sin hjälp, och även i det fallet vill jag betona att den — så långt det finns möjligheter — bör lämnas genom Förenta Nationerna. Den multilaterala hjälpen är den bästa och skapar de minsta motsättningarna.

Tyvärre har spekulationer förekommit, som lett till en bilateral hjälp som kanske inte alltid har varit enbart av godo, även om jag vill betona att man givetvis i många avseenden också måste tänka sig en bilateral hjälp. Det är dock önskvärt — och där kan man inte påstå att Sverige har några sådana spekulationer — att man så långt möjligt ger hjälp i multilateral form.

Det har i dag talats om de europeiska samarbetssträvandena. När diskussionen härom började var det i första hand ett västeuropeiskt frihandelsområde som avsågs. Det uppstod väl en viss besvikelse när ett sådant frihandelsområde inte kom till stånd utan vi i stället fick ett sexstatsområde, som inte bara var handelspolitiskt utan även hade mycket långtgående politiska bestämmelser i sina stadgar — när vi studerade detta sexstatsavtal upptäckte vi icke utan en viss förvåning, att det långt ifrån bara

Ang. Sveriges utrikespolitik

var ett handelspolitiskt avtal. Därför är det kanske så mycket mera förvånande att i dag höra herr Ewerlöf säga, att vi visserligen skulle föra en alliansfri politik i fortsättningen, men att Efta skulle gå vidare och kunna bli »en övergångsform för ytterligare samarbete».

Det är möjligt att detta hans uttalande inte innebar något nytt i politiskt avseende. Däremot skulle jag gärna vilja få ett klarläggande från herr Ewerlöf angående ett uttalande från Högerens ungdomsförbund. Dettas förbundsråd har uttalat att »den av politisk misstänksamhet betingade isolationism som svenska regeringen visat mot EEC måste ersättas med en mer positiv och konstruktiv attityd till de europeiska samarbetssträvandena». Det heter vidare: »Det är vår övertygelse att Sverige i längden varken kan eller bör stå utanför den ekonomiska enhet på kontinenten som EEC utgör. Vi är medvetna om att denna sammanslutning inte endast har ekonomisk betydelse utan även torde få politiska följdverkningar.»

Man är alltså medveten om att detta uttalande även har politiska följdverkningar. Detta slås ytterligare fast genom följande citat, där det sägs att »i den mån ett närmande från Sverige till EEC medför en inskränkning av den nationella suveräniteten bör ej heller detta enligt vår mening hindra oss från att positivt och energiskt söka åstadkomma en sammanslutning av Västeuropa till en ekonomisk och politisk enhet».

Detta uttalande är ganska anmärkningsvärt. Jag är naturligtvis intresserad av att få veta, i vilken utsträckning ett sådant uttalande har stöd från olika grupper i vårt land, speciellt om det har stöd från ett av de här representerade demokratiska partierna, nämligen höger.

För mig uppstår ytterligare en viss osäkerhet, när jag i dagens nummer av Handelstidningen läser vad Folkpartiets ungdomsförbunds ordförande Per Ahlmark skriver om »Alliansfrihet och utrikesdebatt» och där han bl. a. har talat om den svenska utrikesdebatten som torftig och pinsamt ohållbar. Det

heter, att detta inlägg »är onekligen lite väl starkt för dem som i likhet med mig betraktar den officiella motivering- en för vår utrikespolitik som torftig och pinsamt ohållbar och som upplevt Tingstens argumentation för svenskt inträde i Atlantpakten som den kanske mest lysande tidningskampanjen efter parlamentarismens genombrott i vårt land».

Per Ahlmark säger vidare: »Militärt kan vårt läge vid ett krig bli prekärt genom att någon planerad samordning mellan Sveriges och Natos stridskrafter inte finns; slagkraften skulle kraftigt öka om också vår krigsmakt blev en del av den fria världens försvar.»

Det vore önskvärt att även på denna punkt få ett klarläggande.

Beträffande denna punkt ber jag slutligen att få erinra om, till herr Ewerlöf speciellt, att när man i brittiska kretsar diskuterar en eventuell anslutning till de sex, är det en väsentlig skillnad mellan England och andra länder som tillhör Nato inom Efta å ena sidan och Sverige å den andra, som inte tillhör Nato. Ur politisk synpunkt vore det alltså inte samma sak för oss som för dem att diskutera en eventuell anslutning till de sex.

Jag vill också konstatera att debatten i Storbritannien om eventuell anslutning till de sex har pågått mycket länge i tidningspressen. Man har dock inte svävat på målet i de officiella uttalandena.

Herr talman! Jag vill sluta med att såsom min mening uttala, att Sverige bör fullfölja sin alliansfria utrikespolitik. Vi hör på allt sätt stödja Förenta Nationernas strävanden och dess generalsekretärare Dag Hammarskjöld, och vi bör intaga en aktiv hållning när det gäller att hjälpa de länder som har ett mindre utvecklat ekonomiskt näringsliv.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! I den hittills förda debatten har från vissa håll beklagats, att handelsfrågorna fått ett alltför begränsat utrymme i regeringsdeklarationen. Särskilt var herr Ewerlöf inne på detta.

Ang. Sveriges utrikespolitik

Han ansåg att det för det svenska näringslivet är synnerligen angeläget att vi snabbt kommer till klarhet om läget och får kunskap om vad framtiden kan rymma.

Det är också naturligt, det erkänner jag gärna, att de diskussioner, som under senare tid har förts mellan representanter för regeringarna i England och vissa av sexstaterna och nu senast mellan den engelske premiärministern och den amerikanske presidenten, tilldrar sig ett starkt intresse hos den svenska pressen och hos den svenska allmänheten. Bilden är emellertid mycket rörlig och ryktesfloran strid. Det är därför inte så lätt att snabbt få en klar uppfattning om vad som verkligen inträffat. Ännu svårare är det givetvis att på nuvarande stadium förutsäga vad dessa diskussioner kan komma att leda till.

Jag vill vidare erinra om att nyligen två propositioner framlagts för riksdagen rörande den europeiska frihandels-sammanslutningen. Den ena rör Finlands anslutning till Efta och den andra frågan om en snabbare tullavveckling inom sammanslutningen. Riksdagen kommer därför senare i år, när utskottsbehandlingen ägt rum, att bli i tillfälle att återkomma till de europeiska handelsfrågorna. Det är inte uteslutet att läget då kan ha klarnat så att det blir ett bättre underlag än nu för en debatt.

Jag skall emellertid här ändå söka tillmötesgå önskemålet om en redogörelse för vad som ägt rum, så långt det kommit till svenska regeringens kännedom, och jag vill samtidigt begagna tillfället att något utveckla regeringens syn på frågan om förhållandet mellan de två europeiska handelsblocken.

Som herr Ewerlöf erinrade om har ju under mer än ett halvår den engelska regeringen på olika sätt ansträngt sig för att sondera terrängen för ett samgående mellan Efta och sexstatsunionen. I detta syfte har upprepade kontakter tagits med den västtyska regeringen liksom med regeringarna i Italien och Frankrike. Expertutredningar har igångsatts på både tysk och engelsk sida, som

syftar till att så allsidigt som möjligt belysa problemställningarna.

Ändamålet med dessa initiativ har varit att klarlägga, huruvida och framför allt när förutsättningar kan anses föreligga för verkliga förhandlingar mellan de två grupperna.

Engelsmännen har fortlöpande hållit sina Eftapartner informerade om dessa kontakter, och det sade sig herr Ewerlöf inte heller betvivla. Vid det ministerrådsmöte, som ägde rum i Genève i mitten av februari, behandlades just dessa frågor ingående. Samtliga Efta-ministrar godkände härvid att engelsmännen bedrev sina sonderingar. Man var helt ense om att den något förbättrade atmosfär i förhållandet mellan de sex och de sju, som kan sägas ha inträtt efter sammanträffandet under sensommaren i fjol mellan Adenauer och Macmillan, borde utnyttjas av engelsmännen att på egna och övriga Efta-länders vägnar fortsätta dessa förberedande överläggningar.

Från övriga Efta-länders sida underströks emellertid för det första, att vi skulle hållas fortlöpande informerade om diskussionernas förlopp, och för det andra att vi innan dessa diskussioner tog en mera avgörande vändning skulle få tillfälle att själva utveckla vår egen syn på de många spörsmål, som en lösning av den europiska marknadsfrågan kan komma att resa. Därvid skulle vi naturligtvis också få möjlighet att göra vårt inflytande gällande i fråga om formerna och villkoren för en enhetlig Europamarknad.

Det är kanske överflödigt att säga, att engelsmännen godtagit dessa önskemål. Jag vill tillägga att man från engelsk sida också uppfyllt löftena hittills. Vi har erhållit fortlöpande underrättelser genom både engelska beskickningen här och vår egen beskickning i London om de olika faserna i denna utveckling. I nuvarande läge har vi ansett det mest ändamålsenligt att engelsmännen får fullfölja sina försök att förbereda förhandlingskontakten med de sex.

Jag vill dock understryka, att detta naturligtvis inte innebär att vi på för-

Ang. Sveriges utrikespolitik

hand kommer att godkänna allt som kan komma att framföras i diskussionerna eller alla detaljer i resonemanget. Jag är, herr Ewerlöf, inte blind för att engelsmännen kan ha speciella såväl ekonomiska som politiska intressen att bevaka, som inte nödvändigtvis sammanfaller med övriga Efta-länders och som kan vara helt avvikande eller t. o. m. stridande mot vad som representerar andra Efta-parters intressen.

Detta ger mig anledning att ännu en gång understyrka, att det här inte rör sig om några förhandlingar utan endast om förberedande sonderingar. Pressen både här hemma och utomlands har nog ibland dragit förhastade slutsatser av diskussionerna. Jag kan heller inte på grundval av de informationer vi nu har tillgängliga göra gällande, att engelsmännen skulle ha framfört något som avviker från den gemensamma grundsyn, som framkom när frågan senast diskuterades inom Efta-kretsen.

Av förklarliga skäl är jag här inte i tillfälle lämna någon mera ingående redogörelse för de samtal som nyligen ägt rum i Washington mellan engelske premiärministern och president Kennedy, även om regeringen på olika vägar erhållit vissa förtroliga meddelanden här-om. Att de europeiska handelsfrågorna berörts vid dessa samtal har emellertid officiellt bekräftats, liksom att man från båda sidor varit angelägen om att en uppgörelse kommer till stånd, om Västeuropas ekonomiska delning upphör. Tillgängliga informationer bekräftar intrycket, att engelsmännen inte tänker sig en ensidig engelsk anslutning till de sex med åsidosättande av övriga Efta-länder.

Jag skall tillåta mig att i detta sammanhang återge en översättning av ett tal som premiärminister Macmillan höll den 7 april inför Massachusetts teknologiska institut. Avsnittet lyder: »För oss i Europa är det ett angeläget behov att föra samman de sex och de sju, eller numera de sex och de åtta. Jag tror, att vi måste och kan göra detta utan att vålla svårigheter för våra inhemska in-

tressen eller för samväldet och utan att skada någon annan nation eller grupp av nationer. En fullständig uppgörelse i Västeuropa, inte höggradigt protektionistisk, utåtvänd och inte inåtvänd, som bygger upp sin egen styrka, men samtidigt är beredd att hjälpa andra, detta skulle bli till verklig nytta för hela den fria världen, både ekonomiskt och politiskt. Ekonomiskt skulle detta föra oss närmare ett ännu större område för fri handel.»

Därest dessa uttalanden återger den engelska regeringens inställning — och det finns väl ingen anledning att tro något annat — har vi knappast skäl för invändningar. Men då måste det samtidigt innebära, att många artiklar i pressen med utgångspunkt från samtalet mellan Macmillan och Kennedy varit klart missvisande och givit anledning till felaktiga spekulationer. Som jag inledningsvis framhållit vill jag emellertid uttryckligen reservera mig för att de informationer, som hittills stått till buds, kanske inte är fullständiga i alla delar.

Den omständigheten, att vi har ansett det lämpligt att engelsmännen fortsätter att förbereda marken för en förhandling om en lösning av den europeiska marknadsfrågan, innebär givetvis inte någon minskad aktivitet från svensk sida. På olika sätt och i olika sammanhang har vi begagnat tillfället att framföra våra synpunkter på angelägenheten av att man så småningom kommer fram till resultat.

När man lyssnade till herr Ewerlöf kunde man kanske få den uppfattningen, att Sverige här förhöll sig ganska passivt, medan Danmark utvecklade en stark aktivitet. Jag anser inte att det förhåller sig på det sättet. Jag vill bara som ett litet exempel nämna, att jag i slutet av mars själv var i tillfälle att mycket ingående diskutera dessa spörsmål med representanter för den holländska regeringen, bl. a. den holländske utrikesministern. Mina regeringskolleger och jag har också haft upprepade kontakter med t. ex. medlemmar av den tyska förbundsregeringen, och givetvis hål-

Ang. Sveriges utrikespolitik

ler vi fortlöpande kontakt med våra nordiska grannländer liksom med övriga Efta-medlemmar.

Som sagts i regeringsdeklarationen ter sig de rent ekonomiska fördelarna självklara och övertygande för alla, och därför gör svenska regeringen vad som står i dess förmåga för att befordra tillkomsten av en förenad marknad som omfattar hela Västeuropa. Men vi kan inte tänka oss att göra det — vilket framgår också av regeringsdeklarationen — till priset av att på förhand få acceptera en begränsning av vår politiska handlingsfrihet.

Herr Ewerlöf hade vissa invändningar att göra mot deklamationer, formulerade på det viset. Han erinrade, såvitt jag förstod honom rätt, om att vi genom vårt medlemskap i vissa internationella organ redan accepterat inskränkningar i vår handlingsfrihet. Det är riktigt, men det har då, ärade kammarledamöter, gällt på förhand preciserade åtaganden, där vi kunnat väga fördelarna mot nackdelarna och där det varit fråga om en klar ömsesidighet. Det har inte inneburit ett underkastande under övernationella organ, som skulle kunna pålägga oss nya, från början icke definierade förpliktelser — det är här skillnaden ligger. Jag tror att vi alla är överens om att en uppgörelse med sexmaktsunionen måste vara helt förenlig med huvudlinjen i vår utrikespolitik sådan den gestaltat sig under hela efterkrigstiden. På den punkten hade herr Ewerlöf ingen invändning att göra, om jag förstod honom rätt. Jag skall emellertid tillåta mig återkomma till detta litet senare i mitt anförande.

Men vi uppställer också kravet att en lösning av marknadsfrågan i Europa inte får medföra att handeln med omvärlden i övrigt och däribland utvecklingsländerna genom avsevärda tullhöjningar drabbas orättmätigt.

Medvetandet om vårt ansvar och våra förpliktelser gentemot utvecklingsländerna har glädjande nog, inte minst under den allra senaste tiden, vuxit starkt. Vi inser att vi måste ta på oss ökade

bördor och underkasta oss väsentligt större uppoffringar i världsfredens intresse och av humanitära skäl för att hjälpa dessa länder att övervinna nöden och skapa en fast grund för ekonomiskt framåtskridande.

Hjälpinsatser i form av engångsbidrag och krediter har sitt värde i sammanhanget; vida viktigare är emellertid enligt min mening om vi kan underlätta för dessa länder att stå på egna ben och utveckla sin egen produktion. Det räcker då inte att ge dem bidrag och krediter för industriell uppbyggnad — vi måste också ge dem avsättningsområden för vad de själva tillverkar. Det är i dag för tidigt att säga någonting bestämt om hur den handelspolitiska uppgörelsen kommer att se ut i Europa. Skulle den emellertid för flera framskridna industriländer få formen av avsevärda tullhöjningar gentemot utlandet, då skulle den klart strida mot vår önskan att bidra till utvecklingsländernas industriella uppbyggnad.

Jag tror ingen längre betvivlar allvaret i Eftas strävan att komma till förhandlingar med de sex. Det har glädjande nog heller inte sänkts förståelse för de synpunkter, som från svensk sida framhållits på hur en lösning av marknadsfrågorna bör se ut. Såväl inom företagsvärlden som inom statsledningarna bland de sex har man instämt i önskemålet att vi skall komma fram till en ordning som undanröjer tullar och andra importhinder, inte bara inom den gemensamma marknaden och Efta var för sig, utan också mellan de två sammanslutningarna.

Enighet synes också vara på väg mellan de sex och de sju om att de praktiska svårigheterna inte utgör det avgörande hindret, utan att faktiska möjligheter att finna formerna för en uppgörelse föreligger, om viljan finns. Det erkänns också mera beredvilligt än förut, att skapandet av en enhetlig Europamarknad inte får innebära upprättandet av ett protektionistiskt handelsblock, som isolerar Europas 300 miljoner människor från omvärlden eller försvårar

Ang. Sveriges utrikespolitik

för Nordamerika eller utvecklingsländerna att bevara och vidare utveckla handeln med vår världsdela. Jag är glad att kunna säga, att förståelsen för dessa synpunkter har ökat under senare tid.

Lösningen av det europeiska marknadsproblemet bör erhålla en sådan form, att den lockar utomeuropeiska länder att genom egna insatser medverka till en allmän handelsfrigörelse. Att en marknadsuppbyggnad nu inte kan begränsas till industriområdet, utan även bör omfatta överenskommelser som berör jordbruket och fisket, har från svensk sida upprepade gånger understrukits utan att möta allvarigare gensvar.

Trots att krav från vissa håll upprepas på att en broslagning mellan de sex och de sju även skall innebära ett rent politiskt samarbete, så vågar jag ändå säga att den uppfattning som man utvecklat från svensk sida har mött förståelse i allt vidare kretsar. Det var det som gav mig anledning att säga, att i belysning härav en »behärskad och försiktig optimism» kanske ändå är motiverad.

En långtgående ekonomisk samverkan mellan Eftas medlemsländer har inte varit möjlig att åstadkomma, trots att vissa av dessa länder tillhör NATO, medan andra inte gör det. På samma sätt bör en gemensam europamarknad kunna stå öppen även för de länder, som vill hålla sig utanför varje stormaktsallians och ha frihet att fullfölja neutralitetspolitiken. Det ligger inget orimligt i det. Kanske börjar man mera allmänt inse, att dessa länder kan spela en viktig roll genom att verka för politisk avspänning i vissa lägen liksom i kontakterna med många av de nya nationerna i Afrika och Asien. Denna syn på vår egen uppfattning har även utvecklats ganska utförligt i regeringsdeklarationen.

Att opinionen för en lösning av marknadsfrågan vuxit i styrka är i och för sig glädjande, men kanske inte så anmärkningsvärt. Riskerna för en fortsatt handelspolitisk splittring tecknar sig

allt tydligare. Folk börjar realistiskt inse, att tiden inte nödvändigtvis hur länge som helst arbetar för ett handelspolitiskt samgående. Jag tror även herr Ewerlöf var inne på det. Inom sexstatsunionen och även i någon mån inom Efta börjar industrier anläggas i skydd av de tullmurar, som man befävar kan komma att klyva den europeiska kontinenten. Många av dessa företag har intresse av att tullmurarna bevaras, eftersom deras ekonomiska lönsamhet skulle försämrans genom införandet av en enhetlig marknad.

Om Europas länder med hänsyn till den ekonomiska splittringen tvingades använda en betydande del av sina resurser till omställning av sin handel och till eljest ekonomiskt obefogade investeringar, skulle detta givetvis minska vår världsdels förmåga att bistå utvecklingsländerna och därmed lämna ett maximalt bidrag till fred och stabilitet i världen över huvud taget.

Kanske börjar man också inom de sex komma till klarhet om att en gemensam europamarknad i längden måste ligga i sexstatsunionens eget intresse. En sådan marknad skulle medföra så stora expansionsmöjligheter för medlemsländerna, att det skulle underlätta för de sex att uppfylla sin särskilda målsättning och stärka integrationen inom unionen.

I själva verket torde heller inga risker föreligga för att de institutioner, som de sex byggt upp, skulle komma att försvagas om diskriminationen på handelsns område inom Europa successivt utvecklades. Det vore ju också orimligt. Det har aldrig gjorts gällande, att dessa institutioner tillkommit för att åstadkomma och bevara en ekonomisk söndring i Europa.

Jag är överens med de föregående talarna i många stycken, och jag är även överens med herr Ewerlöf i åtskilligt. I likhet med herr Bengtson blev dock även jag betänksam, då jag tog del av det uttalande, som enligt uppgifter i tidningarna nyligen gjorts av Högerens ungdomsförbunds förbundsrad. Jag skall tillåta mig att citera en del därur: »Det

Ang. Sveriges utrikespolitik

är vår övertygelse att Sverige i längden varken kan eller bör stå utanför den ekonomiska enhet på kontinenten som EEC utgör. Vi är medvetna om att denna sammanslutning inte endast har ekonomisk betydelse utan även torde få politiska följdverkningar. Det gäller här ett direkt samarbete med stater, som till övervägande del för en klart borgerlig politik.»

Det tilläggs vidare i yttrandet att »i den mån ett närmande av Sverige till EEC medför en inskränkning av den nationella suveräniteten, så bör icke heller detta hindra oss att positivt och energiskt söka åstadkomma en sammanslutning av Västeuropa till en ekonomisk och politisk enhet».

Så formulerat strider detta uttalande uppenbart mot den politik, som regeringen hittills fört och bakom vilken en nära nog enhällig riksdag stått. Det ger jag herr Bengtson aldeles rätt i. Det är ytterst angeläget att vi får klarhet om högerpartiet vill ställa sig bakom detta uttalande eller ej. Klarhet är här mycket väsentligt. Godtar högern detta uttalande, innebär det såvitt jag förstår en tydlig nyorientering av högerens hittillsvarande inställning, och då är det angeläget att vi får klarhet om detta så snart som möjligt. Jag hoppas verkligen att herr Ewerlöf begagnar tillfället att tydligt ange sin inställning till vad Högerens ungdomsförbund här anfört.

I Sveriges industriförbunds senaste årsberättelse sägs en del tänkvärda saker, som kan förtjäna att återges i detta sammanhang. Det heter där, att »vad det gäller sexstatsunionens institutioner och överstatliga bestämmelser torde det inte vara omöjligt att i en alleuropeisk marknad låta de sex behålla dem om de önskar. När det gäller förhållandet mellan de sex och övriga delar av den stora marknaden skulle man kanske kunna tänka sig en lösare organisation, som inte nämnvärt inkräktar på den nationella suveräniteten».

Enligt denna källa måste man räkna med att en större marknad kommer att medföra en långtgående harmonisering av den yttre tullmuren, men det fram-

hålles samtidigt, att det givetvis är ett svenskt intresse att tullskyddet mot utomstående länder utformas så moderat som möjligt.

I samband med de pågående GATT-förhandlingarna om tullarna behandlas för närvarande i Genève en rad problem, som föranletts av sexstatsunionen och Efta. Här tycker man att tillfälle borde erbjuda sig att visa samarbetsvilja. Resultatet hittills är emellertid inte särskilt tillfredsställande, det skall jag erkänna. De sex bör kunna visa större tillmötesgående mot våra mycket rimliga krav på jämkningar i den gemensamma marknadens nya tullar och på medgivande av tullfria kontingenter. I varje fall på längre sikt torde sexstatsunionen — som jag förut sade — endast kunna dra nytta av och stärkas av att medlemsnationernas möjligheter att bevara handeln med övriga länder i Europa underlättades. Inom en snar framtid torde denna fas av GATT-förhandlingarna, som sannerligen blivit mycket utdragen, vara avslutad. Därmed skulle också det nya utgångsläget beträffande tullförhållandena i Europa, sedan sexmaktunionen inrättats med sin gemensamma tullmur och Efta förts ut i livet, ha blivit fixerat. Förmodligen redan i maj skall en ny omgång i GATT-förhandlingarna inledas, som tar sikte på ömsesidiga tullsänkningar. Från den gemensamma marknadens sida har tidigare antytts, att man under förutsättning av ömsesidighet skulle kunna tänka sig en 20-procentig sänkning av de yttre tullarna. Lyckas man åstadkomma det skulle ju ändå något vara vunnet; diskriminationen skulle i varje fall bli mindre.

Avslutningsvis vill jag understryka, herr talman, att vi från svensk sida fortlöpande undersöker olika framkomstmöjligheter för en broslagning i Europa. Jag kan inte inse att vi försummat någonting härvidlag. Vi håller en beredskap som skall göra det möjligt för oss att handla snabbt så snart de politiska förutsättningarna finns att inrätta en förenad marknad omfattande de sex och de sju. Att vi nu begagnar

Ang. Sveriges utrikespolitik

tillfället att stärka Efta och påskynda tullavvecklingen kan inte betraktas som ett alternativ till en vidare europeisk marknad. Att befördra den ekonomiska integrationen inom frihandelsförbundet bör tvärtom ses som en god förberedelse för ett mer omfattande handelspolitiskt samarbete.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för att han välvilligt har efterkommit min uttalade önskan, att han skulle begagna detta tillfälle att ge oss en redogörelse för hur regeringen ser på detta mycket viktiga problem.

I fortsättningen har ju diskussionen kommit att formas till något slags ordstrid kring vad man menar med politisk handlingsfrihet och kring vår inställning i detta hänseende. Jag tycker i det fallet, att jag i mitt tidigare anförande så klart som möjligt definierade vår mening. När man nu konfronterar mig med uttalanden som skulle ha gjorts av Högerens ungdomsförbund, vill jag bara säga att detta är min första konfrontation med dessa uttalanden. Jag har inte någonting annat att hävda än att det jag här anfört är den linje som riksdagshögeren företräder i denna fråga. Jag fattade inte i hastigheten vad ungdomsförbundets yttrande innebar, men om det skiljer från vad jag sagt står det naturligtvis helt för förbundets räkning.

Jag försökte alldeles särskilt ställa mot vartannat att man i regeringsdeklarationen säger, att man inte vill vara med om förpliktelser som begränsar våra möjligheter att fullfölja vår allmänna utrikespolitiska linje, och litet längre ned förklarar att man inte vill vara med om någonting som kan begränsa vår politiska handlingsfrihet. För mig är detta två mycket skilda begrepp. Jag anser att vår politiska handlingsfrihet begränsas varje gång vi ingår internationella överenskommelser som binder oss i det ena eller andra stycket, och vi är beredda att fullfölja denna utveckling så långt det är möjligt utan att vi därigenom blir hindrade att fullfölja vår alli-

ansfria utrikespolitik. I detta avseende svävar vi inte ett ögonblick på målet — våra möjligheter att föra en alliansfri utrikespolitik måste under alla förhållanden garanteras, och vi är inte beredda att medverka i överenskommelser av något slag som skulle inkräkta på dem. Men därutöver föreligger enligt vår mening en vid skala av möjligheter att begränsa den politiska handlingsfriheten i ömsesidigt intresse. Handelsministern antydde också, att sådana begränsningar skall kunna ske under förutsättning av ömsesidighet och med noga definierade förpliktelser, och det är vad även jag förutsätter att en överenskommelse måste innebära för att den skall kunna godtagas.

Vi diskuterar ju i dag framför allt Sveriges allmänna utrikespolitiska linje, och därvidlag föreligger icke några som helst meningsskiljaktigheter mellan vårt parti och övriga partier. Även för oss går här gränsen för det pris, vi är villiga att betala för att nå en uppgörelse inom Europamarknaden. Modaliteterna i övrigt är det ju för tidigt att här i detalj precisera, men från rent principiell synpunkt anser jag att jag i tillräcklig mån preciserat vår ställning med vad jag nu har sagt.

Handelsministern nämnde att man i Bern hade varit överens om att man dels skulle få mottaga informationer och dels själv skulle i förhållande till engelsmännen få utveckla sin inställning till dessa frågor. Jag vill med anledning därav fråga: Har man mottagit informationer från engelsmännen, innan de tagit kontakt med de olika länderna, eller lämnas informationerna bara i den formen att man i efterhand talar om vad som har förekommit? När det sägs att vi skulle få tillfälle att själva utveckla vår ståndpunkt så vill jag fråga: Har detta inte skett — har man inte begagnat tillfället att, innan engelsmännen går ut i förhandlingar, noga ange sin inställning beträffande möjligheterna att vara med på en överenskommelse? Jag fick inte riktigt klart för mig om detta har skett eller om man blott har förbehållit sig att det skall få ske framdeles.

Ang. Sveriges utrikespolitik

När det gäller de andra nordiska länderna är det klart att vi står i kontakt med dem. Men försöker man verkligen att åstadkomma en gemensam nordisk linje vid de fortsatta förhandlingarna i denna fråga? Det är en sak som från Nordiska rådets sida många gånger efterlysts och som man finner ytterst angelägen. Efta är ju en sammanslagning mellan en stormakt och sex småstater, och skulle inom denna grupp Danmark, Norge och Sverige kunna hålla ihop om en gemensam linje, skulle det bli bättre balans i hela systemet. Försöker man att arbeta efter den linjen, att vi skall kunna få en gemensam nordisk linje i fortsättningen, eller är till äventyrs intressemotsättningarna mellan de olika nordiska länderna så stora, att var och en går mer eller mindre sin egen väg?

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber också att få tacka för den redogörelse som handelsministern har lämnat. Den föranleder endast en kort reflexion från min sida.

Det förefaller som om man från svensk sida närmast inriktar sig på att hålla vissa kontakter med olika länder och uttalar önskemål om att man skall kunna få till stånd en broslagning mellan de sex och de sju men för övrigt förlitar sig på de brittiska förhandlingarna och den framgång som de kan medföra. Men var står vi, om dessa förhandlingar inte leder till något resultat? Det var ur den synpunkten som jag nämnde ett av de olika uppslag som förekommit i den allmänna debatten i denna fråga, nämligen att man skulle försöka gripa sig an problemet på ett nytt sätt och därigenom nå åtminstone något resultat, även om det inte bleve möjligt att inom en relativt nära framtid nå någon direkt sammanslagning eller broslagning på annat sätt mellan de två blocken. Jag tror alltså att det är av vikt, att man inte tillmäter de brittiska förhandlingarna alltför stort värde och inte enbart bygger på dem och på eventuella kontakter som man nu och då kan ha med andra länder.

Däremot tror jag att det är av betydelse att man även söker andra och nya grepp när det gäller detta viktiga problem, så att man inte — om de nuvarande förhandlingarna inte leder till någonting — står med tomma händer.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vi är tacksamma för handelsministerns klarläggande uttalande i dessa punkter. Jag ber emellertid att få understryka, att om ett samarbete skall komma till stånd, bör man hålla i minnet att de politiska aspekter, som finns i sexstatsavtalet, inte kan förenas med de åsikter som vi har, utan det blir i fråga om de rent handelspolitiska frågorna som vi kan tänka oss ett samarbete. Det har vi säkerligen varit medvetna om från första stunden när vi läste sexstatsavtalets mycket långtgående klausuler.

Jag ber även, herr talman, att få tacka herr Ewerlöf för hans klara avståndstagande i dag mot uttalandet av Högerens ungdomsförbunds förbundsråd. Jag konstaterar detta med den allra största tillfredsställelse.

Jag sade i första delen av mitt förra anförande att jag var tacksam för den stora enighet som rådde i svensk utrikespolitik, och efter herr Ewerlöfs uttalande kan jag konstatera att det i varje fall när det gäller partierna fortfarande råder samma enighet.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Även jag vill begagna tillfället att tacka herr Ewerlöf för hans klagande uttalande beträffande högerpartiets inställning i de väsentliga frågorna, både när det gäller handelsområdet och framför allt när det gäller utrikespolitiken. Jag kan inte heller för min del finna att hans uttalanden här i dag står i överensstämmelse med vad som, jag tror det var i söndags, yttrades av Högerens ungdomsförbunds förbundsråd, det är glädjande att så är fallet.

Herr Ewerlöf ställde frågan, om vi på förhand blir informerade beträffande de kontakter som engelsmännen tar med

Ang. Sveriges utrikespolitik

tyskarna, med amerikanarna och med andra. Jag vill svara att i varje fall har man vid det Efta-ministerråd, som jag i mitt anförande hänvisade till, redogjort för sina planer i fortsättningen, men naturligtvis vet vi inte i varje detalj eller exakt vilken dag som dessa sammanträden kommer att äga rum. Vad man där allmänt kommer att utveckla har vi fått kännedom om. Vi har också varit i tillfälle — såsom framgår av mitt anförande, om herr Ewerlöf studerar trycket efteråt — att utveckla vår syn på dessa frågor och särskilt understryka vilka intressen vi har i sammanhanget. Det gäller inte bara Sverige utan även övriga Efta-länder. Man kan inte säga att vi först i efterhand får reda på vad som har inträffat, men en diskussion är ju ändå ett samtal mellan två personer, och det utvecklar sig ju på ett sätt som man inte alltid på förhand kan förutse. Därför kan vi inte heller på förhand förutsäga vad dessa samtal i alla dess detaljer kommer att röra sig om — det är väl ganska uppenbart.

Herr Ewerlöf frågade om man när det gällde att komma närmare de sex — om jag förstod honom rätt — hade undersökt möjligheterna till ett gemensamt nordiskt uppträdande. Ja, det är ganska naturligt att vi också tänker på den saken. Men hittills, får jag säga, har det väl inte funnits någon anledning för oss att när det gäller en handelspolitisk uppgörelse tro att Norden skulle inta en annan hållning i detta sammanhang än övriga Efta-partners. I fråga om huvuddragen är vi alla överens.

Går vi sedan in på formerna för en sådan uppgörelse i alla dess detaljer — dit har vi inte kommit ännu, även om vi på svenskt håll har vissa idéer om hur den bör se ut — är det klart att motsättningar kan uppkomma. Jag tror inte att tidpunkten ännu är mogen för en närmare diskussion från denna utgångspunkt.

Svaret på frågan är sålunda att vi givetvis håller nordiska kontakter. Vi håller kontakter även med övriga Efta-partners. Jag har inte funnit att det på nuvarande stadium förelegat några motsättningar till Efta-länderna, som gjort det

angeläget att i det syftet svetsa samman ett särskilt nordiskt block.

Jag skulle kanske ha tillagt en sak beträffande innebörden av internationella åtaganden. Jag försökte utveckla den mycket tydligt i mitt föregående anförande, men jag vill nu tillägga, att det ju är självklart att ett internationellt samarbete nästan alltid måste bygga på ett ömsesidigt hänsynstagande mellan de länder, som deltar i ett sådant samarbete, och detta i sin tur kan åläggas de olika länderna en viss inskränkning i deras handelsfrihet.

Detta är vad vi har gjort hittills, och jag är övertygad om att Sverige kommer att göra det även i fortsättningen, eftersom vi i vidaste mån vill stödja de internationella samarbetssträvandena.

En annan sak är att från början förklara sig vara villig att uppe en del av den politiska handelsfriheten till förmån för vissa övernationella organ, som i vissa situationer kan komma att göra ålägganden som inte på förhand är definierade. De möjligheterna finns i Rom-fördragen. Det kan vi inte bortse ifrån. Det är därför som talet om ett uppgivande av den svenska suveräniteten och politiska handelsfriheten är ganska farligt.

Herr Lundström frågade vad vi skall göra om de kontakter som brittena far inte skulle leda till något resultat. Jag vill än en gång understryka — där tror jag att herr Lundström, trots det jag sade i mitt anförande, har gjort sig skyldig till ett missförstånd — att det inte är fråga om några förhandlingar från engelsk sida, utan det är endast fråga om förberedande sonderingar. Vi har sålunda ännu inte kommit i något förhandlingsläge. Vi fortsätter parallellt — jag försökte ge en redogörelse för detta tidigare — att hela tiden hålla diskussionen om en förenad europeisk marknad vid liv. Vi saknar sannerligen inte uppslag, om vi skulle komma därtill att vi bleve i tillfälle att lägga fram konkreta förslag om vilken form en sådan uppgörelse skulle få. Jag tror därför inte att det är så mycket att vinna med vad herr Lundström sade att vi sitter samman med Norge och Danmark och diskuterar med

Ang. Sveriges utrikespolitik

dem. Det har skett redan. Att i dagens läge lägga fram konkreta förslag, innan vi är på det klara med när förhandlingar kan komma till stånd, tror jag emellertid inte skulle kunna hjälpa saken mycket.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara i korthet säga, att när jag talade om det nordiska samarbetet tänkte jag inte i första hand på att de nordiska länderna skulle slå sig ihop gentemot de sex, utan jag tänkte närmast på samarbetet inom Efta och de överläggningar som inom Efta kommer att ske på olika stadier, särskilt med England, som — vilket jag betonade — har en viss övervikt genom sin stormaktsställning. Jag vill nu försöka rätta till det missförstånd som eventuellt föreligger, att vi redan nu gentemot sexstatsmarknaden skulle komma med några direkta propåer. Jag förutsätter att detta alljämt måste bevaras på Efta-stadiet och att det är där som det ekonomiska samarbetet i första hand bör efterlysas.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! I anledning av vad herr Ewerlöf senast framhöll bara en anmärkning från min sida.

Det är klart att skulle vi befinna oss i det läget att det förelåg uppenbara motsättningar mellan England och vårt land, skulle vi söka bundsförvanter, och då föll det sig naturligt att vi tog kontakt med våra skandinaviska grannländer. Men det läget har inte förevarit inom Efta. Vi har inte haft svårigheter att hos engelsmännen få stöd för de uppfattningar och meningar som vi framfört — hittills åtminstone. Däremot kan det finnas skäl för oss att inte bara ta kontakt med våra nordiska grannländer när det gäller den framtida lösningen av problemet utan också hålla intim kontakt med länder som i vissa avseenden intar en ställning liknande Sveriges nämligen Schweiz och Österrike, och det sker också, det kan jag upplysa herr Ewerlöf och kammaren om.

Jag vill säga beträffande Efta-arbetet i

allmänhet att man inte kan bortse ifrån att det ibland kan föreligga betydande och starka motsättningar mellan de skandinaviska länderna och att det finns frågor, där vårt lands intressen kan mera sammanfalla med Englands än med våra grannländers. Det har förekommit i frågan om accelerationen, där norrmännen har accepterat ett steg men där vi inte vet huruvida de anser sig kunna gå vidare, vilket engelsmännen och vi anser skulle vara till gagn för Efta och i sin mån skulle kunna påskynda en lösning av det stora marknadsproblemet.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Herr Ewerlöf inledde sitt första anförande med att bringa en hyllning till de vetenskapsmän och tekniker som har gjort det möjligt att sända en människa till kosmos och ta ned henne välbehållen. Jag måste ju säga att det är ett framsteg, när en högerns representant från riksdagens talarstol framför denna hyllning, men herr Ewerlöf kom med två reservationer som liksom förstörde värdet av det goda som han sade inledningsvis. Han beklagade att det som skett hade blivit till propaganda för ett visst politiskt system och ett vapen i det kalla kriget.

Ja, herr Ewerlöf, faktum är ju att tsarryssland inte skulle ha kunnat åstadkomma denna stora prestation. Något dylikt kunde endast det socialistiska samhällssystemet förverkliga. Jag gör tankeexperimentet att USA skulle ha sänt upp den första människan till kosmos. Givetvis hade herr Ewerlöf då hyllat vetenskapsmännen och teknikererna, och han hade hyllat det samhällssystem som Amerika representerar och som hade gjort denna bedrift möjlig.

Vapen i det kalla kriget, säger herr Ewerlöf. Jag måste säga att detta påstående är fullständigt felaktigt. Jag skulle vilja ha ett enda citat ur något tal eller ur någon tidningsartikel ur pressen i Sovjet eller något av de övriga socialistiska länderna, som skapar underlag för vad herr Ewerlöf sade. I stället är det ju på det sättet att man

Ang. Sveriges utrikespolitik

har förklarat att denna gigantiska framgång för det mänskliga snillet måste stämma världen till eftertanke, så att vi åstadkommer avrustning och får en bestående fred. Jag kan inte fatta hur någon kan komma till den slutsatsen att resan till kosmos har utnyttjats såsom ett vapen i det kalla kriget. Denna beskyllning har inget fog för sig.

Ja, herr talman, när den svenska riksdagen nu diskuterar utrikespolitiken, sker det bland annat mot bakgrunden av att Kuba befinner sig i kamp på liv och död mot den militära intervention som bäres upp av Amerikas förenta stater. Här handlar det om en hård och hänsynslös imperialistisk politik från de härskande i USA. En liten nation har blivit brutalt överfallen. Varför?

Kubas folk har i hård kamp skakat av sig feodalismens bojor och det koloniala förtrycket. Folkets stora massa har genomfört en demokratisk revolution — jag understryker: en *demokratisk* revolution — och skapat en nationellt fri och oberoende stat. Mot utländska sabotörer har det kubanska folket framgångsrikt försvarat sina revolutionära landvinningar. Feodalherrarna på Kuba har hela tiden opererat i fullt samförstånd med de amerikanska kolonialisterna. Men försöken att inifrån störta den demokratiska regimen på Kuba har varit fraktilösa. Precis som fallet var i Guatemala har således USA efter långa förberedelser gått till öppen militär intervention. Inga som helst förklaringar kan bringa fakta ur världen: trupper utbildade på amerikansk mark, utrustade med amerikanska vapen och med deltagande av amerikansk militär har överfallit den lilla kubanska nationen, förvandlat Karibiska havet till en krigszon och på ett drastiskt sätt tillspetsat den internationella situationen. Följderna av det militära överfallet på Kuba kan komma att få väldigt svåra konsekvenser och kan komma att allvarligt hota världsfreden.

Folkpartiets representant herr Lundström försökte förvanska bilden av vad som nu sker på Kuba. Han sade att missnöjet med Castro-regeringen har utlöst

inbördeskrig på Kuba. Nej, herr Lundström, försök inte med sådana konstner! Det är ett försök att ursäka den öppna amerikanska interventionen på Kuba och ingenting annat. Interventionen på Kuba är ett brott mot FN-stadgan. Vårt land är medlem i Förenta Nationerna och bör bland annat av den anledningen vända sig mot de krigshandlingar som inletts mot FN-medlemmen Kuba. Försöken att ideologiskt rättfärdiggöra kriget mot Kuba måste bestämt avvisas; jag önskar starkt understryka den saken, ty det finns folk som har framträtt i dag i denna kammare, som accepterar de amerikanska monopolens motiveringar för att uppträda som gendarm mot folken i Latinamerika, Asien och Afrika.

Det är ju bekant att amerikanska interventioner ägt rum inte bara på Kuba utan även i andra länder. Utan några som helst skrupler har USA brutit Genèveöverenskommelsen om Laos och intervernerat i detta land för att förvandla landet till ännu ett uppmarschområde mot den kinesiska folkrepubliken och Nordvietnam. Men även i Laos har folkets majoritet gripit till vapen mot de inhemska förrädarna och de amerikanska interventionisterna. Det är ur fredens synpunkt av oerhörd betydelse att också den amerikanska interventionen i Laos stoppas.

Jag anknyter i sammanhanget till regeringens deklaration, som bl. a. går ut på följande: »Icke minst det svenska folket hyser förståelse och sympati för den kamp, som i flera områden ännu måste föras för nationell befrielse och för mänskliga rättigheter.» Det är därför nu att hoppas att den svenska regeringen anpassar sitt handlande i den aktuella situationen så att vi får överensstämmelse mellan ord och handlingar. Konsekvensen fordrar att den kubanska nationen erhåller stöd från FN i sin kamp mot interventionen och att den svenska regeringen understödjer de krafter inom FN som kräver att den amerikanska interventionen mot Kuba omedelbart skall upphöra.

Vi har tidigare hävdats att Europarådet är en organisation som Sverige i

Ang. Sveriges utrikespolitik

egenskap av neutral stat inte borde tillhöra. I verkligheten är Europarådet ingenting annat än en filial till NATO. Den redovisning utrikesministern har lämnat i propositionen 124 över Europarådets beslut under 1960 och 1961 bestyrker våra uttalanden. Jag tar mig friheten att läsa upp Europarådets rekommendation 264 där det heter: »1. Församlingen,

2. som hänvisar till att den senaste utvecklingen på det internationella området har visat behovet av att förbättra samarbetet mellan den fria världens stater;

3. som tror att Västerens position skulle stärkas om en energisk ansträngning gjordes för att på det politiska området skapa enhet mellan Europarådets medlemsstater;

4. rekommenderar att medlemsregeringarna begagnar ministerkommittén som ett organ för fastställande av riktlinjer för och samordning av medlemsstaternas utrikespolitik, såsom ett steg mot ett stärkande av Europas solidaritet med Amerikas förenta stater och andra nationer inom den fria världen.»

Klargör kanske inte detta att de krafter som dominerar Europarådet använder denna organisation för just NATO-politiken? Det är riktigt att de svenska delegaterna lade ned sina röster i denna fråga, men rekommendationen är utfärdad och erhåller givetvis större auktoritet på grund av det förhållandet att det neutrala Sverige är med i organisationen.

Jag måste vidare här fråga: Vem har gett Europarådet rätt att exempelvis söka påverka jordbrukspolitikens utformning i Tyska demokratiska republiken? Naturligtvis har Adenauers regering ryckt i trådarna på uppdrag av bl. a. Mecklenburgs forna junkrar, som intill andra världskrigets slut ägde praktiskt taget all jord där och regerade efter feudala principer. Men är det nödvändigt att delegaterna från det neutrala Sverige dansar efter den musik Bonnregeringen och junkrarna spelar upp? Nej, naturligtvis inte. Men faktum är att hela den svenska delegationen röstade för resolution 178, som är en grov in-

blandning i en annan stats inre angelägenheter. I nämnda resolution förklarar man sig vara djupt upprörd över att bönderna i TDR genom kooperativ sammanslutning övergått från smådrift till stordrift inom jordbruket. Man förklarar vidare att detta strider mot de mänskliga rättigheterna och upprepar lögnen att bönderna i TDR med våld tvingats beträda kooperationens väg.

Jag hävdar med allra största bestämdhet att det strider mot den svenska neutraliteten att engagera sig inom Europarådet för uppgiften att beröva bönderna i TDR den jord de erhållit och återställa junkrarnas jordmonopol. Mest anmärkningsvärt anser jag det vara att även de socialdemokratiska delegaterna i denna fråga marscherade upp på samma linje som de borgerliga representanterna inom Europarådet.

Är det inte bekant för de socialdemokratiska delegaterna inom Europarådet, att högerns herr Hjalmarson både inför hemlandets och inför utlandets publik ordar vitt och brett om det statliga tvång som den svenska socialdemokratien har infört mot det svenska folket? Det borde vara bekant. Om nu herr Hjalmarsons parti lyckats att få Europarådet att anta en resolution uppbyggd på idel lögner som herr Hjalmarson och högerpartiet för fram här i landet och i utlandet, då skulle jag verkligen vilja se hur den svenska socialdemokratiens ledning skulle reagera.

Eller låt mig i all korthet nu lämna Europarådets resolution om de baltiska sovjetrepublikerna. Den är i själva verket en uppfordran till intervention för att återställa den gamla reaktionära ordningen i de baltiska länderna. För denna resolution röstade högerns och folkpartiets delegater, som i själva verket varmt understödjer tanken att få till stånd en tysk revansch efter nederlaget i andra världskriget.

Naturligtvis är det riktigt när regeringsdeklarationen kraftigt understryker nödvändigheten av att den kinesiska folkrepubliken blir medlem av FN. USA:s regering opererar precis som om världens största stat inte existerade. Reaktionen i

Ang. Sveriges utrikespolitik

världen mot den orimliga attityd USA intar i denna fråga är som bekant mycket stark.

Men hur är det? Anser sig svenska regeringen inte på något sätt vara smittad av den amerikanska sjukan? Vi har på andra sidan Östersjön en grannstat vars existens svenska regeringen i verkligheten förnekar. Men den finns där. Den utvecklas raskt till en mycket mäktig stat i Europa. Det är Tyska demokratiska republiken som det officiella Sverige inte vill erkänna.

Motiveringarna för detta är flera, men inga av dem håller. Man säger: Ett godkännande av TDR vore detsamma som att erkänna Tysklands uppdelning i två stater. Men är inte detta redan ett faktum och har varit det i många år? Sverige har förbindelser med Västtyskland, och detta måste väl betraktas som i sin fulla ordning. Sverige har goda förbindelser med Österrike, som för sexton år sedan var en del av Tyskland. Märk väl detta! Hur Tysklands enande skall kunna åstadkommas är en fråga som främst avgöres av tyska folket. Politiken att erkänna den västtyska staten, som regeras av just de monopolkapitalister som släppte lös barbariet över världen, och samtidigt diskriminera Tyska demokratiska republiken, den politiken håller inte i längden, och den befrämjar på intet sätt avspänningen i Europa. Det bör inte få vara på det sättet, att de västtyska revanschivrarna skall bestämma våra relationer till grannstaten TDR.

Givetvis vill jag understryka betydelsen av att regeringen starkt slår fast den svenska neutraliteten och alliansfriheten och betonar sympatierna för de folk som kämpar mot kolonialismen samt att vi ekonomiskt och på annat sätt bör hjälpa dessa folk. Vad jag däremot har svårt att förstå är den aktivitet regeringen utvecklade mot en manifestation inom Nordiska rådet att göra Norden till ett kärnvapenfritt område. Tidigare hade regeringen tillkännagett sin sympati för ett atomvapenfritt Centraleuropa men visade sedan en panisk förskräckelse över att frågan om ett kärnvapenfritt Norden togs upp till diskussion på Nordiska rådets

februariesammanträde i Köpenhamn. Var det hänsyn till NATO-makterna som avgjorde svenska regeringens hållning? Var det i medvetande om att USA och England inte vill respektera ett kärnvapenfritt Norden som svenska regeringen företog de besynnerliga manövrerna?

Den utrikespolitiska redogörelse regeringen lämnat här i dag slutar med att i stort erkänna FN:s insatser i Kongo. Men är det inte ett faktum att de regeringar i Kongo som leds och dirigeras av belgarna öppet hånar Förenta Nationerna och utsätter deras trupper för misshandel och trakasserier? Så är det. FN:s primära uppgift är att se till att de belgiska truppena lämnar Kongo. Denna uppgift är än i denna dag inte uppfylld. Däremot har FN-kommandot lyckats ordna det så att Kongo för närvarande har fyra-fem regeringar och uppvisar en splittring som aldrig tidigare. FN-politiken har i verkligheten understött kolonialisternas ökända politik att härska genom att söndra.

Hur har nu detta kunnat ske? Jo, därför att amerikanska, engelska och belgiska bolag inte vill släppa strupgreppet över Kongo. Belgien utsågs av dessa att bli interventionsmakt i Kongo. USA och dess allierade behärskar FN-apparaten och har därför lyckats göra vad som ansågs lämpligt med FN:s alla resolutioner. I dag finns det flera belgiska militärer i Kongo än någonsin tidigare, trots att FN för två månader sedan ytterligare underströk att de måste lämna landet. Tror verkligen någon på allvar att det lilla Belgien skulle våga trotsa världsorganisationen om det inte visste sig ha mäktiga beskyddare? Det hjälper föga att generalsekreteraren skriver brev efter brev till Tshombe i Katanga, till Kasavubu och Mobutu i Léopoldville och till belgiska regeringen. Så länge dessa vet att detta bara är ord utan en fast politik bakom, bara rycker de på axlarna och hänskrattar åt världsorganisationen.

Detta bedrägliga spel i Kongo har lett till resultat, att även en hård kritik riktats mot generalsekreterarens handläggning av Kongopolitiken. Regeringen förklarar sig även i dag vara solidarisk med

Ang. Sveriges utrikespolitik

generalsekreteraren men förbiser då att han måste ta sitt ansvar för att FN hittills misslyckats att driva ut interventionisterna från Kongo.

Herr BOHEMAN (fp):

Herr talman! Frånsett den siste ärade talarrens inlägg, som ju var baserat på sann marxistisk, leninistisk, chrusjtjovistisk grund, har denna debatt ånyo klart ådagalagt den enighet som råder om de väsentliga utrikespolitiska problemen mellan de demokratiska partierna. Den regeringsförklaring som vi här i kammaren i dag har lyssnat till har inte heller hos mig väckt några polemiska instinkter. Tvärtom kan man väl säga att den regeringsförklaring, som har avgivits i allt väsentligt och på de huvudsakliga punkterna helt motsvarar de känslor som på den utrikespolitiska vädjobanan besjälade majoriteten av kammarens ledamöter. Jag skall därför i ett kort inlägg inskränka mig till att göra några små randanmärkningar, som jag närmast skulle vilja beteckna som kompletteringar till de uttalanden som gjorts från regeringsbänken.

Det är ett begränsat spörsmål som i den offentliga debatten på sista tiden har väckt viss uppmärksamhet, nämligen Sveriges ställningstagande vid en omröstning inom Förenta Nationerna i den sydafrikanska frågan, där man från den svenska delegationens sida dels inte anslöt sig till en afro-asiatisk resolution som rekommenderade sanktioner mot den Sydafrikanska unionen, dels avstod från att rösta på en punkt i en betydligt mildare resolution, i vilken det också talades om sanktioner. Jag vill bara deklarerat att jag för min del till fullo uppskattar den hållning som från svenska regeringens och utrikesledningens sida har intagits på denna punkt. Sanktioner från Förenta Nationernas medlemsstater skall ju endast tillgripas vid krig eller krigshot. Hur man än vänder och vrider på saken kan man inte gärna beteckna den sydafrikanska frågan såsom innebärande ett krigshot mot någon omgivande stat. Man må hysa all den motvilja som vi väl

alla känner för den sydafrikanska apartheidpolitiken — det är en sak — men det är felaktigt att under inflytande av dessa lovliga och riktiga stämningar gå utanför den grundlag som är gällande för Förenta Nationerna. Det kunde också medföra att man i andra situationer skulle ha ett prejudikat, som vore allt annat än önskvärt. Det kan ju erinras om att det ingalunda var tal om sanktioner i samband med exempelvis Ungernfrågan. Man vinner nog i längden på att i frågor av denna art intaga en från dagens passioner frigjord hållning och på att bedöma frågorna inte bara från den synpunkten att en tillfällig stämning hos en rad av de nya länderna bör tillfredsställas. Detta innebär naturligtvis inte på något sätt att regeringen här i Sverige — det är jag övertygad om — inte hyser en lika stark uppfattning om det olyckliga i den utveckling som äger rum i den sydafrikanska staten.

Ett spörsmål som endast i ganska ringa mån är behandlat i regeringsdeklarationen är nedrustningsfrågan. Detta spörsmål har ju diskuterats och ältats vid otaliga sammanträden alltifrån andra världskriget slut, utan att några som helst egentliga framsteg har gjorts. Så länge det inte existerar ett visst mått av verkligt förtroende mellan de stora maktgrupperna i världen kommer väl i själva verket hela nedrustningsfrågan att inte kunna föras framåt.

I regeringsdeklarationen understrykes vilket stort framsteg det skulle vara där est den överenskommelse som man förhandlat om så länge i Genève rörande en traktat om upphörande av kärnvapenproven kunde träffas. Det anfördes att man nu länge väntat på ett positivt resultat. Det är riktigt, men det måste också enligt min mening inför kammaren understrykas hur utsikterna att uppnå en sådan överenskommelse har försämrats.

Sedan Kennedyregimen kom till i Förenta staterna har ett uppriktigt och ärligt menat försök gjorts att eliminera de svårigheter som uppkommit för att nå en överenskommelse. Från engelsk-amerikansk sida framlades en rad kompromissförslag, där man gick de sovjet-

Ang. Sveriges utrikespolitik

ryska önskemålen långt till mötes, även om detta i viss mån äventyrade effektiviteten av det kontrollsystem som man anser vara ett nödvändigt komplement för ett förbud. När dessa förslag framfördes flyttade man från motsidan omedelbart sina positioner och framhöll att den kontrollkommission som skulle övervaka själva verkställandet och upprätthållandet av traktatens bestämmelser inte skulle i sin spets få ha en neutral och opartisk person, utan där skulle tillsättas en tripartitkommitté med en representant för öst, en för väst och en för de s. k. neutralistiska staterna med vetorätt för var och en av dem — vilket givetvis innebär att någon som helst kontroll inte skulle komma till stånd.

När det talas om den utomordentliga nedrustningsviljan på det östliga hållet, är detta nya och som det förefaller högst hotande hinder för en överenskommelse i denna fråga värt allt beaktande. Förklaringen till den attityd som från östsidan intagits kan vi kanske finna i de uttalanden som den ryske regeringschefen gjorde för några dagar sedan till den amerikanske korrespondenten och skribenten Walter Lippman. Den ryske regeringschefen förklarade att det inte fanns några neutrala personer, att det över huvud taget inte fanns någon som kunde vara skiljedomare mellan öst och väst, att man hade nog av personer av Hammarskjölds kaliber och att man därför över huvud taget från östblockets sida inte kunde lägga några som helst skiljedomsuppdrag eller avgöranden i s. k. neutrala personers händer. Om detta är uttryck för en konsekvent politik och attityd har jag i alla händelser ytterst svårt att förstå hur man skall kunna komma fram till några som helst överenskommelser på nedrustningsområdet.

Allt detta tal som vi får höra och som vi också i dag har hört om den utomordentliga önskan och viljan till en allmän och fullständig nedrustning faller i själva verket så fort man kommer in på de konkreta frågorna.

I regeringsdeklarationen i dag har med all rätt understrukits hur nödvän-

digt och viktigt det är — för att nedrustningsfrågan och andra spörsmål skall kunna lösas — att frågan om Kinas representation i Förenta Nationerna vinner en lösning. Vi är väl alla överens om att det är ett orimligt förhållande att det stora och vidsträckta Kina i Förenta Nationerna representeras av Formosaregeringen som endast behärskar en ytterst ringa del av det forna Kinas område. Emellertid är väl denna fråga inte så enkel och löslöst som man ofta föreställer sig. Det duger inte att bara ersätta representationen i Förenta Nationerna med Kommunistkina i stället för det s. k. Nationalistkina. Så vitt jag förstår kan denna fråga i själva verket aldrig nå en lösning förrän en sådan överenskommelse träffas att å ena sidan Kommunistkina får ta plats i Förenta Nationernas säkerhetsråd och Formosakina får erkännas som en egen stat, en självständig stat med representation i församlingen. Det enda felet med denna i och för sig ytterst rimliga och riktiga lösning är att varken Kommunistkina eller Nationalistkina visar minsta benägenhet att acceptera den.

Jag kan inte neka till att den senaste tidens utveckling i Kongofrågan och när det gäller Förenta Nationernas aktion i Kongo har hos mig och kanske hos åtskilliga andra väckt vissa olustkänslor. Jag har inte haft någon som helst invändning mot de bidrag som lämnats från svensk sida för att stödja Förenta Nationerna i Kongo. Jag har heller ingen invändning mot ett fortsatt sådant stöd, men man kan inte hjälpa att man hyser vissa tvivel på hur denna aktion i fortsättningen skall kunna föras till ett lyckligt resultat. Under den tid som Förenta Nationerna har ingripit i Kongofrågan har enligt tillförlitliga uppgifter produktionen i de delar av Kongo, som icke innefattas i Katangaprovinsen, nedgått till ungefär 40 procent av den normala.

I Katanga har produktionen hittills kunnat upprätthållas vid förrevolutionär nivå, om jag så får uttrycka mig. Det förefaller mig vara ett orosmoment, om Förenta Nationernas fortsatta aktion i Kongo eventuellt skulle medföra att för-

Ang. Sveriges utrikespolitik

hållandena i även denna provins, där en viss ordning och reda hittills har upprätthållits, skall försämrats. Vissa tecken tyder på att konflikten mellan Tshombe och Förenta Nationerna kan medföra en sådan effekt. Det är så mycket mera betänkligt, ärade kammarledamöter, som såvitt jag förstår ännu ingen lösning har kunnat åstadkommas i fråga om finansieringen av hela Kongoaktionen. Den kommer väl att vad beträffar de militära interventionerna kosta 100—130 miljoner dollar under 1961. Den civila hjälp som lämnas Kongo genom Förenta Nationerna för att upprätthålla ett minimum av civilförvaltning, skolundervisning och hälsovård kommer att kosta minst 100 miljoner dollar. Hittills har endast ett ytterligt begränsat antal stater förklarat sig villiga att bära sin andel av dessa kostnader. Östblocket har nekat att bidra med någonting. Frankrike har likaledes, med helt andra utgångspunkter än östblocket, vägrat att lämna bidrag. De sydamerikanska staterna har, såvitt jag vet, velat vältra hela bördan på de permanenta medlemmarna av säkerhetsrådet, d. v. s. i realiteten utslutande på Förenta staterna, Storbritannien osv. Det skulle vara av stort intresse om man från regeringens sida kunde ge någon indikation om hur man där ser på möjligheterna att i framtiden över huvud taget kunna finansiera denna Kongoaktion. Det vore ju någonting i högsta grad obehagligt för Förenta Nationernas prestige och fortsatta existens, om hela aktionen ett tu tre skulle avstanna av brist på penningmedel. Hittills har ju Förenta staterna förskottat medel härför. Men som också redan i denna debatt från annat håll har understrukits innebär detta, att man ger ytterligare bränsle till den kommunistiska agitation som säger: »Här ser ni att Förenta Nationerna är bara en skärm för den amerikanska imperialismen».

Herr talman! Detta är endast några av de randanmärkningar som jag har velat göra till den regeringförklaring som jag i övrigt har all anledning att i allt väsentligt instämma i. Den debatt som har ägt rum i kammaren i dag har ju i hög

grad rört sig om de ekonomiska förhållandena i Europa, om broslagningen mellan de sex och de sju. Vi har fått höra en intressant och ganska uttömmande redogörelse från handelsministern om vad som har förekommit den senaste tiden.

Jag har för min del inte mycket att tillägga. Jag vill bara understryka att huvudsyftet ur svensk synpunkt bör vara att skapa bättre förutsättningar för ett större frihandelsområde. Här har man med logisk skärpa, mest från herr Bengtsons sida, sökt definiera om det innebär politiska risker att närma sig sexstatsmakterna. För min del tror jag en sådan diskussion är både subtil och skäpligen onödig. Som herr Ewerlöf riktigt har understrukit, innebär varje internationell överenskommelse också en inskränkning i den politiska handlingsfriheten. Uttrycket »nationell suveränitet» är i själva verket i den moderna världen alltmera undergrävt. Den nationella suveräniteten inskränks dagligen genom de överenskommelser och det internationella samarbete i vilket vi liksom andra länder deltar. Det väsentliga ur svensk synpunkt är, såvitt jag förstår och som också herr Ewerlöf understrukit, att de politiska bindningar som så att säga kommer på köpet vid de ekonomiska åtagandena icke inskränker eller förhindrar den fertsatta alliansfria politik som vi alla är överens om. Hur man uttrycker eller nyanserar detta har i själva verket en ganska ringa betydelse. Man kan ändå inte förhindra händelsernas gång. I och med att den större integration i Europa, på vilken vi alla hoppas, kommer till stånd blir det ofrånkomligen en inskränkning i vår liksom i alla andra europeiska länders nationella suveränitet.

Vidare, herr talman, skulle jag med några ord vilja beröra det statsutskottsutlåtande som nu ligger på kammarens bord. Jag vill uttrycka min tacksamhet mot det mäktiga statsutskottet för att det beaktat syftet i den lilla obetydliga motion för vilken jag står och som velat understryka betydelsen av att på längre avstånd liggande beskickningar får en bättre förbindelse med centralförvalt-

Ang. Sveriges utrikespolitik

ningen. Jag tror att detta inte saknar sin betydelse för utrikesförvaltningens effektivitet och verkningsförmåga. Utskottet har skrivit mycket positivt i denna fråga och samtidigt enligt vedertaget bruk föreslagit att motionen icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda. Detta är nu ett system som tydligen här är vedertaget och som jag på intet sätt skall opponera mig emot, även om det i viss mån kan förefalla en smula egendomligt för den som inte har så stor erfarenhet av dessa frågor. När det sägs i utlåtandet att utskottet har anledning förutsätta att utrikesministern utan särskild framställning från riksdagens sida tillser att så kommer att ske, så vill jag bara i all underdånighet meddela att så hittills inte har skett. Utskottets påpekande kan följaktligen ha sin betydelse även om motionen inte föranleder någon åtgärd.

Utskottet har i sitt utlåtande understrukit betydelsen av en samverkan mellan de nordiska länderna på utrikesförvaltningens område. Herr Lundström har förut berört denna fråga. I viss motsats till herr Lundström är mina förväntningar på detta område så pass begränsade att jag inte är fullt så besviknen i fråga om det resultat som hittills nåtts eller som kan väntas på detta område som han. Jag tror att det kan ha en ganska avsevärd betydelse att det nu kommit till stånd en samverkan mellan de administrativa avdelningarna inom de nordiska ländernas utrikesförvaltningar och att det åtminstone blivit så mycket gjort, att man erkänt att en arbetsfördelning kan och bör äga rum mellan de nordiska beskickningarna i de nya länderna på Afrikas kontinent. Jag räknar åt mig en smula av äran att så har blivit fallet, eftersom det var jag som först tog upp denna fråga i riksdagen. Jag är övertygad om att man kan gå vidare på denna väg och inte bara bör inskränka sig till Afrikas västkust. På Afrikas östkust kommer också en rad nya stater inom kort att få sin självständighet. Det finns all anledning för de nordiska utrikesförvaltningarna att även där fördela arbetsbördan, då de nordis-

ka länderna kan ta på sig att ha var sin beskickning i var och en av dessa nya stater. De nordiska beskickningarna bör geografiskt fördelas mellan dessa länder med akkreditering av ett sändebud i vart och ett av de olika nya länderna. På så vis kan man underlätta att vart och ett av de nordiska länderna får en representation med i varje fall någon verkningsgrad i vart och ett av dessa länder. Det är alldeles säkert både möjligt och riktigt att gå fram denna väg. De nordiska länderna har inga egentliga intressekonflikter inom dessa områden. Vi har också, det kan jag själv omvittna, en mycket större lätthet att samarbeta när vi kommer långt ifrån fäderneslandet än när vi befinner oss i omedelbar närhet av hemländerna.

Jag kan inte låta bli att påpeka att det i administrationschefernas yttrande finns viss rent löjliga invändningar mot nordisk samverkan på detta område. Man har t. ex. svårt att tänka sig gemensamma samordnade kontorslokaler på sådana nya ställen, därför att det i Sverige är byggnadsstyrelsen som bestämmer om lokaler men icke motsvarande organ i Danmark och Norge. Jag får säga att byggnadsstyrelsen får väl, trots all den maktfullkomlighet den har i fråga om överskridande av anslag, på det här området underkasta sig direktiv från högre ort även när det gäller lokaler i Nigeria.

För övrigt skulle jag i anslutning till statsutskottets utlåtande bara vilja uttala att den utredning som gjorts ifrån utrikesdepartementets sida om det framtida behovet av en viss utvidgning av utrikesförvaltningen och särskilt av centralorganisationen synes mig vara ganska tankeväckande, och en viss förstärkning särskilt av centralorganisationen med hänsyn till det allt intensivare och allt mera mångskiftande internationella samarbetet synes mig nödvändig. Jag vill i detta sammanhang också understryka — det har jag gjort förut i denna kamraren men jag känner behov av att göra det igen — att den långa erfarenhet jag haft av diplomatisk tjänstgöring både utomlands och i hemlandet har sagt mig

Ang. Sveriges utrikespolitik

att den personalbesättning som Sverige har i sin utrikesförvaltning är ett kapital som är väl värt att vårda. En jämförelse med motsvarande i länder med samma storleksordning som Sverige tror jag att vår utrikesförvaltning mycket väl tål. Den kommer vid denna jämförelse att framstå såsom mycket effektiv och god. Må det tillåtas mig att uttrycka en förhoppning att utrikesledningen väl bevarar detta kapital genom en sådan uppmantran av den personal som finns inom denna förvaltning, att den ser sina befordringsmöjligheter bevarade utan politiska sidoinflytelser.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill replikera herr Boheman när det gäller två av de frågor han berörde. Det skulle föra alltför långt att ta upp den tredje frågan, om nedrustning, främst beträffande kärnvapen, där han trollade med en hel rad fakta men trollade på ett oriktigt sätt, och givetvis använde han den amerikanska regeringens taktik att bara tala om kontroll men icke om förbud mot kärnvapen.

Herr Boheman inledde sitt anförande med att säga att frånsatt den föregående talaren var alla eniga om den utrikespolitik som regeringen här har redovisat. Med »den föregående talaren» menade han mig. Jag vill säga att jag tillåter mig betvivla att herr Boheman i själ och hjärta är anhängare av vår utrikespolitiska huvudlinje, nämligen neutralitet och alliansfrihet, men det är opportunt att deklarerat att man är det, och ju mer man talar om denna neutralitet, desto mer kan man smussla.

Det är väl ingen tillfällighet att en del av högern blev avstängd från att representera Sverige i FN på grund av att högerpartiet är emot alliansfriheten. Både herr Bengtson och handelsministern har här i kammaren läst upp ett uttalande av Högerens ungdomsförbund, som strider mot vår neutralitet och alliansfrihet. Jag måste säga att herr Ewerlöf inte alls tog avstånd från det uttalandet, utan herr Ewerlöf solidariserade sig

på ett skickligt sätt med detta uttalande av Högerens ungdomsförbund.

Nog har herr Boheman varit ambassadör i Washington, men jag tycker det är för starkt att han skall upphäva sig till domare över världens största stats-sammanslutning och när det gäller Kina och FN komma med en patentrösning som nog har legat innan den hamnade i Bohemans påse i USA:s säck. Han anser också att Kina måste komma med i FN, men tillfogar att saken inte är så enkel som herr Boheman tror. Man kan lösa problemet genom att dela upp Kina i två delar och låta både Tai-wan och det övriga Kina vara med i FN, anser herr Boheman. Men det är en lösning helt i den amerikanska imperialismens anda. Det är inte för ro skull som man får uppfattningen att herr Boheman är ett högt befullmäktigat ombud för denna här i kammaren.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! När man bedömer de olika partiernas ställningstagande till vår utrikespolitik finns det ingen anledning att gå utanför de deklamationer som här har gjorts av partiernas talesmän. Gör man inte det kan man notera att alla de tre borgerliga oppositionspartierna på det mest otvetydiga sätt har deklarerat sin anslutning till de riktlinjer som presenterades i regeringsdeklarationen, och det är en sak som vi givetvis hälsar med stor tillfredsställelse. Det har t. o. m. deklarerats så mycken enighet i den här debatten, att det är en aning svårt, när man nu ändå skall delta i den och säga några ord, att finna så mycket att polemisera mot — jag har varit i samma läge tidigare vid utrikespolitiska debatter i första kammaren — men några frågor kanske ändå kän föranleda ett yttrande från regeringsbanken.

Både herr Ewerlöf och herr Lundström efterlyste en redogörelse för svenska regeringens syn på de pågående strävandena att åstadkomma ett mera omfattande ekonomiskt samarbete i Europa. Jag föreställer mig att handelsministerns

Ang. Sveriges utrikespolitik

utförliga redogörelse har varit ett svar på de propåerna.

Herr Lundström tog upp en speciell sak: han efterlyste åtgärder för att åstadkomma en större samordning och större effektivitet i utlandshjälpen, och han skildrade värtaligt hur många olika internationella organ som för närvarande sysslar med den. Jag kan dela hans mening att det vore en fördel om man kunde finna former för en sådan samordning. Jag vill fästa uppmärksamheten på att när president Kennedy tog upp frågorna om utlandshjälpen föreslog han inte en kraftig ökning av anslagen, såsom många kanske hade väntat sig, utan det första problem han tog upp gällde en samordning och effektivisering av de nuvarande hjälpformerna. Jag tror att den beredning här i Sverige som sysslar med de här tingen också har anledning att fundera över om inte vi på vårt håll i all anspråkslöshet skulle kunna göra vår stämma hörd i samma riktning.

Vidare frågade herr Lundström vad som låg bakom regeringsdeklarationens vackra ord om att det för utvecklingsländerna är betydelsefullt att vi för en investeringspolitik och en handelspolitik som stöder dem och inte stjälper dem. Ja, det är en sak som vi har diskuterat mycket, och det kan väl inte ha undgått herr Lundström att en betydande uppmärksamhet har ägnats de här tingen inte minst i samband med tillsättandet av den nu sittande beredningen för u-hjälpen.

Jag är för min del övertygad om att de representanter för näringslivet som varit vänliga att delta i dessa överläggningar och som har visat stort intresse för dem kommer att behålla detta intresse och att vi från detta håll kommer att få idéer och förslag, som det kommer att visa sig möjligt att omsätta i praktisk politik. Jag tror också att dessa frågor kommer att bli föremål för diskussion vid de överläggningar på Harpsund som vi skall ha med representanter för finansvärlden på lördag och söndag. På sakens nuvarande ståndpunkt har regeringen, trots att frågorna inte är utred-

da, ansett sig ha stöd för det uttalande som gjordes i deklarationen. Jag tror nog att framtiden kommer att visa att vi haft täckning för det.

Om man letar efter möjligheter till polemik mot exempelvis herr Ewerlöf, kunde man kanske finna sådana på en punkt. Han sade att den deklaration jag nysst läst upp var kanslimässigt torr och att det endast på en punkt blev litet hetta vid uppläsandet av denna torra rapport. Det var när jag talade om herr Hammarskjöld. Om det nu var avsett att framstå såsom kritik att jag på denna punkt använde mig av mera personligt färgade uttryck, vill jag säga att anledningen till att den svenska regeringen sluter upp kring Hammarskjöld ingenting har att göra med det förhållandet att han varit en aktad medlem av en svensk regering, inte ens med det faktum att han är en svensk, utan att det sker just av samma anledning, som präglade herr Ewerlöfs omdöme om herr Hammarskjöld. Vad man än säger från östsidan framstår han i dag för oss som en symbol för de krafter vi har att lita till för bevarandet av fred och mellanfolkligt samarbete. Det är kanske inte så underligt att man skärper tonen när man gör en deklaration för att understryka sin solidaritet, inte med Hammarskjöld som svensk, utan med Hammarskjöld som representant för dessa strävanden.

Herr Ewerlöf ville att jag skulle berätta något om hur det var i Amerika. Det är verkligen en mycket vänlig och frestande uppmaning. Jag tycker dock att den svenska pressen, radion och televisionen har varit älskvärda nog att ge mig så mycket utrymme att jag inte tänkt mig att jag skulle uppmanas att också belasta första kammarens protokoll med en reseberättelse, och jag skall inte heller falla för frestelsen. Jag skall bara konstatera att det visserligen var fråga om en privatresa men att jag givetvis med stor glädje mottog tillfället att få träffa framför allt president Kennedy men också åtskilliga andra i den nya amerikanska administrationen. Att jag med stor tillfredsställelse grep detta tillfälle berodde inte bara på att det alltid är intressant att

Ang. Sveriges utrikespolitik

få träffa de män som styr världens öden utan också på att jag hade en känsla av att det var viktigt för Sverige, inte att ge några råd och anvisningar om hur Amerikas affärer skall skötas utan att få framföra de svenska synpunkterna på en rad frågor där USA:s ställningstaganden icke kan undgå att beröra svenska intressen. Det var ganska naturligt att jag begagnade de timmar som stod mig till buds för dessa överläggningar till att presentera Sveriges syn på riskerna för en tilltagande protektionism, som för all del är förstäelig i ett läge då arbetslösheten tycks vara så svårbemästrad som den är för närvarande i Förenta staterna men som ändå utgör en lösning som innebär en senväg. Förenta staterna får själva bedöma vilka medel som skall användas för att komma till rätta med ett arbetslöshetsproblem, som i hög grad påminner om 1930-talets. Vad jag ville klargöra var att den amerikanska protektionismen vålar besvärligheter för den fria handeln i Europa, då den ekonomiska splittringen i Europa kan tänkas leda till protektionistiska strömningar även här.

Jag tillät mig att i min argumentation i allt väsentligt använda samma argument som kabinettssekreterare de Besche har begagnat under sin resa i Amerika. Jag tror att det är mycket viktigt att man på detta sätt inför den högsta ledningen framför argument som det kanske inte är lika lätt för diplomaterna att framföra, eftersom deras utsikter till förtroliga samtal med den högsta politiska ledningen i en stormakt inte är så stora.

Jag hoppas att genom denna presentation av det svenska utrikesdepartementets — och jag tror även det svenska folkets — synpunkter på dessa frågor ha bredat vägen för en något större förståelse än vad man kanske tidigare haft inom den amerikanska administrationen. Där emot anställde jag inget korsförhör med presidenten och hans medarbetare för att utröna vilken förhandlingstaktik de skulle använda mot engelsmännen. Det hade jag ingen möjlighet att göra, och några informationer på denna punkt fick jag inte heller. Jag hade som sagt tillräckligt arbete med att utveckla de svenska

synpunkterna, som jag tror det var nödvändigt att göra i denna situation, då jag fick ett osökt tillfälle till det.

Beträffande herr Helmer Perssons anförande skulle jag vilja rätta ett par missförstånd.

Herr Persson frågade av vilken anledning vi inom regeringen var så rädda för att ta en debatt om en atomvapenfri zon i Norden på Nordiska rådets senaste möte. Vi har, herr Persson, från regeringens sida gång på gång deklarerat att vi har intresse av allvarligt menade resonemang kring frågan om begränsade nedrustningszoner och begränsade atomvapenfria zoner. Det har från både utrikesministerns och min sida vid flera tillfällen framförts att vi har all förståelse för dessa tankar och anser att man mycket väl kan diskutera om dessa ting. Det var alltså ingen skräck för ämnet som gjorde att vi i Nordiska rådet bestämt avböjde att där ta upp frågan. Det berodde helt enkelt på att vi, när vi gick in i Nordiska rådet, förklarade att där skulle väl diskuteras olika frågor, gärna frågor där man har motsatta meningar, men däremot inga frågor av militärpolitisk eller försvarspolitisk karaktär. Jag tror att det är en linje som inte minst våra finska vänner var mycket angelägna om att markera när de på sin tid anslöt sig till Nordiska rådet. Det var därför med stor förvåning som vi konstaterade att en del av de finska deltagarna i rådet ansåg att man kunde dra ett streck över det som på sin tid var en av förutsättningarna för Nordiska rådets arbete. Jag tror att det kan leda till mycket besvärliga konsekvenser om man i fortsättningen bryter ned de regler som hittills har gällt. Detta och ingenting annat gjorde att vi avvisade tanken på att diskutera frågan om en atomvapenfri zon i Norden.

Beträffande Tyskland vill jag bara hänvisa till vad utrikesministern sade i följarets debatt. I en replik till herr Ohman yttrade utrikesministern följande: »Herr Ohman riktade en direkt fråga till mig angående regeringens ställning till frågan om erkännande av Östtyskland. Jag vill utöver vad som sagts förut i denna fråga tillägga, att svenska regeringen

Ang. Sveriges utrikespolitik

alltjämt vidhåller den förhoppningen, att Tyskland skall enas. Ett erkännande av Östtyskland skulle ju innebära från svenska regeringens sida en förklaring att vi anser delningen vara definitiv, och en sådan förklaring vill svenska regeringen inte göra.» Är det inte ändå ganska naturligt att så länge det finns någon chans att vi får till stånd ett enat Tyskland vill inte den svenska regeringen gå i spetsen för en aktion som skulle innebära att vi definitivt ger upp hoppet om den tyska nationens enande. Jag hänvisar alltså till den förklaring som regeringen gav i fjol. Ingenting har under året inträffat som gör det motiverat att ändra denna ståndpunkt.

Herr Perssons beskrivning av läget i Kongo skall vi väl inte fördjupa oss i. Den kan inte såvitt jag förstår vara avgiven i god tro. Det måste väl ändå vara uppenbart att utan FN:s insatser i Kongo skulle vi inte ha — såsom tycktes framgå av herr Perssons anförande — ett enat Kongo. Det föreföll som om han skulle tro att FN:s insatser har bidragit till splittringen av Kongo. Det är väl alldeles uppenbart att det alternativ som man har framför sig utan FN:s insatser är långt värre och långt svårare att bemästra än de i och för sig mycket besvärliga förhållanden som nu råder. Trots alla svårigheter och trots att vi gärna medger att misstag kan ha begåtts tror vi alltjämt att FN:s insats är en historisk insats. Det är dock första gången i mänsklighetens historia som man lyckats samla vapenmakt, i varje fall polismakt, bakom kravet på ordningens upprätthållande, sådant detta krav utformats av en internationell organisation. Det djupt tragiska i dagens läge är att östsidan vägrar att förstå det historiska ögonblick som vi annars skulle ha kunnat uppleva. Det utgör tragiken i den nuvarande situationen, att vi inte har fått en hundra procentig anslutning till aktionen. När — såsom kammarens ledamöter har sig bekant — FN:s generalsekreterare har bett att de svenska trupperna där nere skall stanna kvar har den svenska regeringen för sin del, med utgångspunkt från vår bedömning av det värde som aktionen

har, ansett att trupperna skall stanna så länge det finns någon möjlighet att de kan bidra till upprätthållandet av fred och ordning. Det är kanske också bekant för kammarens ledamöter att generalsekreteraren har begärt en mindre förstärkning av den svenska truppen. Det är inte fråga om någon större förstärkning — det gäller några hundra man — men vi ställer oss positiva även till den saken, ehuru kanske inte utan vidare, eftersom det kan vara förenat med tekniska svårigheter att ordna en dylik förstärkning. Detta är en fråga som vi skall diskutera under morgondagens utrikesnämndssammanträde, men jag vill göra klart att vi alltjämt betraktar FN-insatsen i detta fall såsom varande av essentiell betydelse.

Jag vill sluta med att säga att i den besvärliga — man kan lugnt säga den kritiska — situation som världen för närvarande befinner sig i är FN av ännu större betydelse än någonsin tidigare. Vi tror också att utan FN skulle möjligheterna till ett effektivt stöd för de underutvecklade folken vara mycket begränsade. Både när det gäller det internationella fredsarbetet och när det gäller stödet till de underutvecklade folken kan ett starkt FN komma att spela en avgörande roll. Om man får döma av dagens debatt kan under nuvarande förhållanden den svenska regeringen gå till detta arbete stödd av en samlad opinion, och det tror jag har en mycket stor betydelse för våra insatser.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tolkar statsministerns replik så att det i själva verket råder en mycket vittgående enighet i det ämne vi nu diskuterar. Jag bemödade mig i mitt anförande om att på vissa väsentliga punkter göra preciseringar, som jag trodde vara av betydelse med hänsyn till ordalagen i regeringsdeklarationen, och statsministern har inte i något fall funnit anledning att i dessa avseenden gå in på ett bemötande, något som jag för min personliga del finner mycket tillfredsställande då jag sluter

mig till att dessa preciseringar i och för sig inte givit statsministern anledning till någon polemik.

De enda två punkter statsministern tog upp var ur min synpunkt ytterst oväsentliga. Den ena gällde mitt uttalande att regeringsdeklarationen var så kyelig att det hade hettat till bara en gång, nämligen då det gällde Hammarskjöld. Detta har nu statsministern tillåtit sig tolka så att jag velat anmärka på att det fick hetta till i fråga om Hammarskjöld. Jag föreställer mig att kammaren har alldeles klart för sig att mitt uttalande innebar raka motsatsen — jag hälsade med tillfredsställelse att man fick se något temperament komma till uttryck i deklarationen och att det gällde Hammarskjöld. I den mån uttalandet innefattade en kritik bestod den i att jag fann deklarationen i övrigt vara i kyeligaste laget. Jag ville reagera mot det oengagerade sättet att behandla stormakterna som lika goda kålsupare.

Den andra punkten som statsministern tog upp gällde min uppmaning till honom att begagna tillfället att ge oss del av sina färskas erfarenheter från Amerika. Mitt klart uttalade syfte var därvid att lätta litet på debatten. Jag gjorde mig stora förväntningar om vad statsministern skulle kunna åstadkomma med en sådan redogörelse. Jag utgick också från det mönster vi har i det engelska parlamentet. När vederbörande storheter i England är ute och reser, betraktar de ju parlamentet såsom det forum där de i första hand skall lämna sin redogörelse i stället för att portionera ut den i andra publika sammanhang. Då de kommer hem efter en resa sparar de sina kommentarer för att i parlamentet avge en sammanhängande redogörelse, och jag tänkte att detta höga föredöme möjligen skulle ha kunnat locka statsministern att handla på liknande sätt.

Nu hörde vi att statsministern inte med president Kennedy diskuterat den i dag särskilt aktuella frågan om förhållandet mellan de sex och de sju. Jag hade trott att det på den punkten skulle varit möjligt att få ett bidrag till diskus-

sionen, men så är uppenbart icke fallet.

Jag har det intrycket att statsministern i Amerika lyckades med konststycket att presentera sig som något av Sveriges Kennedy. Även om vi som är litet mer initierade i förhållandena kanske inte tycker att likheten är alltför påfallande, gläder vi oss i alla fall åt de framgångar som statsministern på det sättet kunde notera »over there».

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns ingen anledning för mig att göra invändningar mot statsministerns konstaterande om enighet i dagens utrikespolitiska debatt, men jag får kanske tillägga att vår utrikespolitiska linje dragits upp långt före den nuvarande regeringens tillkomst och således har fullföljts både av det nuvarande regeringspartiet och av de andra partierna.

Jag begärde emellertid ordet för att erinra om en sak som kanske fordrar en liten förklaring eller ett tillrättaläggande. Statsministern nämnde att då president Kennedy tog upp frågan om hjälpen till u-länderna så var det inte i första hand pengarna han talade om utan samordningen av de olika åtgärderna. Det föreföll som om statsministern drog den slutsatsen att det skulle vara lämpligt också för oss i Sverige att gå den vägen. Jag tycker för min del att det är en väsentlig skillnad mellan USA och Sverige i detta fall. USA har lämnat stora bidrag men har under senare år gjort det tillägget, att man anslår så och så mycket pengar under förutsättning att bidraget inte överstiger en viss procent av det totala beloppet som från alla länder anslås därtill. Man har gjort anslaget beroende av vad andra länder ger i bidrag, och därigenom har man inte kommit upp till toppbeloppet. Detta förklarar kanske närmast varför president Kennedy inte tog upp penningfrågan. Vi har ju i många fall — tyvärr, måste jag säga — inte nått upp så långt att USA:s bidrag kunnat utnyttjas helt och fullt. Följaktligen håller inte riktigt jämförelsen mellan president Ken-

Ang. Sveriges utrikespolitik

nedys åtgärder och de svenska samordningsstävandena.

Jag har inte sagt detta för att på något sätt beteckna svenska regeringens inställning till u-länderna som negativ, möjligen för att framhålla att jag inte anser den riktigt så positiv som vi skulle kunna önska från centerns sida.

Herr PERSSON, HELMER, (k) kort genmäle:

Herr talman! På tal om upprättandet av en regional atomvapenfri zon i Norden hänvisade statsministern till Nordiska rådet, som har deklarerat, att rådet inte bör behandla frågor av dylik art. En skrivelse från Kungl. Maj:t, nr 101, är utelämnad, där utrikesminister Undéns åsikt refereras. I skrivelsen står: »Han framhöll därvid, att det visserligen ej föreläge formella hinder för rådet att behandla dylika frågor men att det å andra sidan varit en allmänt utbredd uppfattning, som kommit till uttryck i olika sammanhang, att Nordiska rådet icke vore avsett vara ett forum för utrikespolitiska och militärpolitiska kontroverser.» Enligt detta uttalande föreligger alltså icke några formella hinder. Det finns ingenting utskrivet i statuterna, enligt vad jag förstår, utan uttalandet stöder sig på vad man kallar en utbredd uppfattning inom Nordiska rådet. Faktum är dock att svenska regeringen mycket aktivt gick in för att tysta ner saken i Nordiska rådet, och det uppmärksammades mycket att den aviserade TV-utsändningen från Nordiska rådet på grund av olika manövrer inte kunde komma till stånd.

Den andra frågan gäller regeringen och DDR. Här upprepar statsministern vad utrikesministern sade i fjol, nämligen att ett svenskt erkännande av DDR skulle göra delningen av Tyskland definitiv. Nog är väl detta att söka göra gällande att det lilla Sverige spelar en större roll i världspolitiken än vad det verkligen gör.

Sedan måste jag fråga: Vad innebär erkännandet av Västtyskland? Faktum är ju att det finns två stater i Tyskland,

och för vår del betraktar vi det inte som något definitivt, men vi anser att det är starkare krafter, främst det tyska folket, som måste ordna Tysklands enande. Jag vill än en gång erinra om att Österrike tillhörde Tyskland och att Österrike efter kriget blev en särskild stat.

Jag anser inte att de argument som här framförts från regeringen i fråga om dess erkännande av DDR är hållbara.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER:

Herr talman! Jag kan inte hjälpa att herr Helmer Persson inte godkänner våra argument. Det har hänt tidigare, och vi får väl bära det. Det är vår motivering för vårt ställningstagande som jag redovisat. Sedan får man ju bedöma vad argumenten är värda. I varje fall vi tillmäter dem ett värde, vilket framgår av vårt handlande.

Det var bra att herr Bengtson påpekade en kanske slarvig formulering av mig, när jag talade om USA och utvecklingsländerna. Vad jag avsåg var inte på något sätt att krypa bakom den nya amerikanska regimen, som inte föreslagit en större ökning. Jag är övertygad om att Sverige kommer att få öka sitt bidrag till utvecklingsländerna i hög grad. Jag ville endast understryka herr Lundströms mening, när herr Lundström talade om behovet av en bättre samordning. Jag tog då som exempel en bedömning från den nya amerikanska administrationen. Jag tror inte någon kan bestrida att det är riktigt att amerikanerna bedömer läget så, att en av de viktigaste uppgifterna när det gäller utvecklingsländerna — utom naturligtvis att lämna bidrag i pengar — är att skapa en bättre organisation än för närvarande.

Jag vill gärna understryka vad herr Bengtson sagt om att bidragsbeloppen från Förenta staternas sida är mycket, mycket stora och att det är ett mål för oss att komma i närheten av dem med hänsyn till vår nationalinkomst och vår befolkningssiffra. Det var inte alls på

Ang. Sveriges utrikespolitik

det sättet att jag ville använda den utblivna ökningen av de amerikanska bidragen som en förevändning för att slippa öka den svenska insatsen.

Till herr Ewerlöf vill jag bara säga, att det nog var en missuppfattning, om han fick den föreställningen av min kortfattade redogörelse för mina samtal med president Kennedy, att frågan om de sex och de sju inte berördes. Jag hade tillfälle att redogöra för den svenska ståndpunkten inte bara beträffande SAS och beträffande sjöfarten och farhågorna för protektionismen utan också för den svenska ståndpunkten om det splittade Europa, och jag tillät mig säga i min replik att jag därvid använde den argumentation som kabinettssekreterare de Besche begagnade sig av under sitt besök i Amerika och att han ju nästan helt och hållet sysslade med frågan om de sex och de sju.

Jag är därför angelägen att få rätta till missförståndet, att den svenska ståndpunkten i frågan om Europas enande inte har blivit framförd för höga vederbörande.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! I anslutning till den förklaring, som hans excellens statsministern i dag har avgivit rörande Sveriges medverkan i strävandena att bevara världsfreden, skulle jag vilja uttala den förhoppningen, att Sverige även framgent måtte stödja strävandena att stärka Förenta Nationerna på ett sådant sätt, att FN verkligen kan bli en världsmyndighet med uppgift att bevara världsfreden och utrustad med erforderliga maktmedel.

I allt vidare kretsar sprider sig nu den uppfattningen, att världsfreden endast kan grundas på en världslag. Förtjänsten härav tillkommer väsentligen de båda amerikanska juristerna Clark och Sohn, som genom sitt stora arbete »Världsfred genom världslag» — det är den svenska upplagens titel — klart och tydligt har visat, att det stora målet »ständig fred» endast kan nås genom att man åstadkommer en världslag för att reglera samman-

levnaden mellan folken, en domstol, som kan beivra lagöverträdelser, och ett verkställande organ, som kan se till att lagarna efterlevs och att ordningen upprätthålles. Man kan säga, att även i det internationella sammanhanget i världen som helhet skulle man kunna tillämpa det gamla svenska ordstävets »land skall med lag byggas». Det primära är nämligen lagen, och för att den skall komma till stånd fordras naturligtvis en lagstiftande församling och en myndighet utsedd av denna.

Alltför ofta har enligt min och många mening det stora målet undanskymts av krav på åtgärder, som ansetts vara steg på vägen mot målet, allmän avrustning, förbud mot kärnvapen och en del andra åtgärder. Enligt min mening kan man emellertid inte anse att dylika överenskommelser om nedrustning och förbud av olika slag kan betraktas som steg på vägen mot en ständig fred, därför att överenskommelser av detta slag är värdelösa, om det verkligen inträffar en allvarlig storkonflikt. Det har också klart och tydligt framhållits av Clark och Sohn att endast genom en världsmyndighet, som arbetar med stöd av en världslag, en domstol och en ordningsmakt kan det tredje världskriget förhindras.

Anledningen till att man inte kan lita på de överenskommelser och förbud, som jag nyss talade om är naturligtvis framför allt den, att inspektion och kontroll på teknikens nuvarande ståndpunkt aldrig kan göras fullt effektiva och att en mängd anläggningar och utrustningsdetaljer för fredliga ändamål snabbt kan ställas om för massförstörelse i ett storkrig.

Om man sålunda inte vill betrakta t. ex. en nedrustning som ett steg på vägen mot ett verkligt fredligt tillstånd i världen, kan man ställa frågan om man inte på annat sätt kan söka närma sig det stora målet, och jag skulle då vilja påpeka möjligheterna att hjälpa de underutvecklade och fattiga länderna i världen.

I höstas hölls i Israel en kongress med deltagande av vetenskapsmän och politiska ledare i ett stort antal av de nya sta-

Ang. Sveriges utrikespolitik

terna i Asien och Afrika. Tack vare ett anslag från svenska regeringen hade jag tillfälle att delta i den konferensen. Jag fick under konferensen ett mycket starkt intryck av att all hjälp måste utformas så, att den först och främst fyller de behov som mottagarländerna känner mest trängande. Det sades av en av värdarna, att hjälpen till de underutvecklade länderna inte får ges som en allmosa åt den fattige, ej heller av barmhärtighet mot den svage utan i en känsla av broderskap gentemot medlemmar av samma familj. Man skall med andra ord betrakta hela denna internationella hjälpverksamhet, vilken form den än må ta — gåvor, lån, investeringar o. s. v. — som en ömsesidig hjälp. Om man gör det, har man möjlighet att skapa den samhörighetskänsla, som kan vara en grobädd för en sådan inställning hos majoriteten av världens folk, att det blir möjligt att gemensamt bygga upp den världsmyndighet, som med stöd av en lag skall kunna upprätthålla världsfreden.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Statsministern gav i sitt första anförande i dag uttryck för sin tillfredsställelse över att förhandlingarna om Finlands anknnytning till Efta trots allehanda svårigheter nu äntligen kunna realiseras, och i detta uttalande har flera talare instämt. Jag vill för min del också understryka denna glädje. Det är kanske inte oriktigt att tillägga, att om den svenska regeringen och den svenska opinionen varit Finland till någon hjälp i dessa strävanden, så finns det ytterligare skäl till tillfredsställelse. Under alla förhållanden har den svenska regeringen lagt ned ett intensivt arbete för att underlätta en positiv lösning av frågan.

I Finland räknar man uppenbarligen med att Finlands anslutning till Efta kommer att bli av stort värde för landet. Alla demokratiska partier — men också blott dessa -- har livligt stött strävandena att nå denna anslutning. Det är begripligt att man i Finland med oro såg fram emot möjligheten att bli ställd utanför det internationella ekonomiska sam-

arbetet. Av Finlands totala export 1958 gick 30 procent till Efta-länderna, och 1960 hade deras andel stigit till hela 35 procent. Motsvarande siffror för handeln med Östeuropa var 25 procent respektive 19 procent. Det är givet att denna för Finland så betydelsefulla export till Efta-länderna småningom skulle ha kommit i ett ogynnsamt konkurrensläge i förhållande till Efta-ländernas inbördes handel.

Finland brottades för några år sedan med betydande ekonomiska svårigheter och sysselsättningssvårigheter. Det är därför så mycket mera glädjande att kunna konstatera att den ekonomiska utvecklingen nu svängt uppåt igen. Index för industriproduktionen med 1954 som basår steg från 121 1959 till 134 för 1960, d. v. s. med nästan 11 procent.

Finland går sålunda in i Efta med ett gynnsamt ekonomiskt utgångsläge. Detta är ägnat dels att underlätta för Finland att i takt med övriga Efta-länder bryta ned handelsbarriärerna, dels att förbättra Finlands konkurrensförmåga och därigenom göra fördelarna av medlemskapet så mycket större.

I Sverige kan vi endast med tillfredsställelse hälsa denna utveckling. Vi gläder oss för Finlands del, men man kan också lägga vidare aspekter på frågan. Det har sagts, att den nordligaste delen av Europa efter kriget varit ett politiskt sett lugnt område. Ibland har man förklarat detta så, att här rått en storpolitisk balans. Vi är alla i Norden — och kanske också i de närmaste grannländerna — intresserade av att detta lugn bevaras och stärkes. Ett studium av problem och konflikter runt om i världen visar emellertid, att en av de faktorer som mest bidrar till att skapa politisk instabilitet är ekonomiska svårigheter. Det är därför redan av detta skäl av central betydelse att den ekonomiska utvecklingen i Norden även i fortsättningen blir gynnsam. Alla länder som intresserar sig för fredens bevarande och stärkande torde — eller borde — ansluta sig till denna uppfattning. Det är kanske speciellt mot denna bakgrund som Finlands anslutning till Efta är av värde.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Det är i och för sig en källa till djup tillfredsställelse att kunna konstatera vilken entusiasm som i alla folkgrupper kommer till synes för att Sverige efter ringa förmåga genom gåvor och investeringar skall medverka till de underutvecklade ländernas ekonomiska framåtskridande. Jag vill ta detta som ett uttryck för solidaritet med världen i övrigt och en insikt om att vad som händer i andra länder är av betydelse inte bara för dem själva utan också för oss, för våra möjligheter att leva vidare i en fredlig värld.

Denna solidaritet bör då icke gälla endast de länder som kallas underutvecklade. Den ekonomiska stabiliteten och det ekonomiska framåtskridandet i alla länder blir av betydelse för en fredlig utveckling. Mest intimt berörda är vi naturligtvis av vad som händer i vår omedelbara närhet, hos våra grannstater. Detta är vårt mest direkta ekonomiska och politiska problem, och det är samtidigt här vi kan göra de största insatserna.

Sverige har — och har alltid haft — intima ekonomiska förbindelser med Finland till båtad för båda länderna. Säkerligen kan emellertid dessa band stärkas ytterligare. Här finns ett stort utrymme för initiativ och god vilja både inom näringslivet och hos de statliga myndigheterna. Ekonomiskt samarbete, utbyte av tekniska informationer mellan företagen i de båda länderna, vilja att investera i det andra landet, avtal om underleveranser — allt detta är exempel på åtgärder inom näringslivet som kan ge värdefulla resultat. Vad statliga myndigheter beträffar kan dessa inom ramen för vad som är ekonomiskt fördelaktigt placera beställningar av olika slag i Finland. Så har för övrigt även skett. Jag tänker då exempelvis på tidigare inköp av isbrytare. Det är viktigt att man i framtiden i ökad utsträckning utnyttjar dessa vägar.

Med dessa ord, herr talman, har jag vid sidan av de kanske större och ännu allvarligare världspolitiska problem, som i dag tagit kammarens intresse i anspråk, velat peka på ett område, där vårt land

måhända kan göra en viss insats till stöd för en fredlig och lyckosam utveckling.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 2—21

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22

Lades till handlingarna.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1961/62 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner m. m.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961, föreslagit riksdagen att

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för bostadsstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen förordat;

II. godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

III. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för länsbostadsnämnderna, som föranleddes av vad departementschefen förordat;

IV. godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

V. godkänna av departementschefen föreslagna ändringar i bestämmelserna om familjebostadsbidrag;

VI. godkänna av departementschefen förordade ändringar i bestämmelserna

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

om statsbidrag till anordnande av specialinredda lägenheter för invalider och om statsbidrag till fiskarbostäder;

VII. för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 4 583 000 kronor;

2) till Bostadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 796 000 kronor;

3) till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 5 162 000 kronor;

4) till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 741 000 kronor;

5) till Ränteeftergifter å vissa bostadslån m. m. ett förslagsanslag av 260 000 000 kronor;

6) till Bostadsrabatter ett förslagsanslag av 150 000 000 kronor;

7) till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet ett reservationsanslag av 29 000 000 kronor;

8) till Bidrag till inrättande av pensionärshem ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor;

9) till Bidrag till viss upplysningsverksamhet rörande byggnadstekniska frågor ett reservationsanslag av 1 000 kronor;

10) till 1960 års bostadsräkning ett reservationsanslag av 3 350 000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under kapitalbudgeten, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961, föreslagit riksdagen att

I. godkänna av departementschefen förordade ändringar i bestämmelserna om tertiärlån, egnahemslån och lån till kollektiva tvätterier;

II. medgiva, att under budgetåret 1961/62 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 970 000 000 kronor;

III. godkänna av departementschefen förordade ändringar i bestämmelserna för vissa tilläggs lån m. m.;

IV. medgiva, att under budgetåret 1961/62 preliminära beslut om lån, som

skulle utgå från anslaget till räntefria lån till bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 10 000 000 kronor;

V. för budgetåret 1961/62 anvisa
a) under statens utlåningsfonder

1) till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 730 000 000 kronor;

2) till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien ett investeringsanslag av 1 000 kronor;

b) under fonden för låneunderstöd till Räntefria lån till bostadsbyggande ett investeringsanslag av 35 000 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågasvarande förslag hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

från första kammaren

I: 54, av herr *Öhman* och herr *Helmer Persson*,

I: 96, av herr *Lundström m. fl.*,

I: 134, av herr *Spetz*,

I: 135, av herr *Strand m. fl.*,

I: 234, av herr *Fritz Persson*,

I: 237 av fru *Wallentheim m. fl.*,

I: 333, av herr *Bengtson m. fl.*,

I: 337, av herr *Ewertlöf m. fl.*,

I: 338, av herr *Knut Johansson m. fl.*,

I: 425, av herrar *Bengtson* och *Sundin*,

I: 426, av herr *Bengtson m. fl.*,

I: 429, av herr *Bengtson m. fl.*,

I: 434, av herr *Lundström*,

I: 436, av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.*,

I: 439, av herr *Harald Pettersson m. fl.*,

I: 458, av herrar *Sveningsson* och *Stefanson*,

I: 517, av herr *Sveningsson m. fl.*, samt från andra kammaren

II: 35, av herr *Ekström* i Iggesund *m. fl.*,

II: 36, av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.*,

II: 119, av herr *Ohlin m. fl.*,

II: 162, av herr *Johansson* i Öckerö *m. fl.*,

II: 334, av herr *Svenning m. fl.*,

II: 335, av herr *Svensson* i Kungälv *m. fl.*,

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

II: 346, av herrar *Lindkvist* och *Kellgren*,

II: 354, av herrar *Fagerlund* och *Johansson* i Norrköping,

II: 390, av herr *Hedlund m. fl.*,

II: 396, av herr *Hjalmarson m. fl.*,

II: 493, av herr *Boo m. fl.*,

II: 498, av fru *Gärde Widemar* och herr *Källenius*,

II: 501 av herr *Hedlund m. fl.*,

II: 502, av herr *Hedlund m. fl.*,

II: 505, av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Johnsson* i Skoglösa,

II: 506, av herr *Larsson* i Luttra *m. fl.*,

II: 507 av herr *Källenius m. fl.*,

II: 518, av herr *Sköldin m. fl.*,

II: 603, av herr *Källenius m. fl.*

Utskottet hade vidare till behandling förehaft den redogörelse, som riksdagens år 1960 församlade revisorer lämnat i sin berättelse (del I, § 15) angående teknisk kontroll av statligt belånade fastigheter.

I de likalydande motionerna *I: 54* (av herr *Öhman* och herr *Helmer Persson*) och *II: 36* (av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.*) hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att bostadsproduktionen måtte erhålla ytterligare vidgad prioritet på kreditmarknaden, att dessa prioriterade krediter måtte erhållas till en långsiktig låg ränta samt att vad i motionerna i övrigt — utom i vad avsåge skärpning av expropriationslagstiftningen — rekommenderades i syfte att få fram kostnadsmässigt billigare bostäder måtte bliva föremål för Kungl. Maj:ts prövning och att förslag härom måtte framläggas till riksdagen.

I de likalydande motionerna *I: 96* (av herr *Lundström m. fl.*) och *II: 119* (av herr *Ohlin m. fl.*) hade föreslagits, att riksdagen måtte

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna anförts om en successiv utvidgning av bostadsbyggandet och de förutsättningar härför som kunde skapas genom bland annat ökat amorteringssparande och bättre utnyttjande av rationaliseringsmöjligheterna;

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära

förslag till nästa års riksdag om en omläggning av lånevillkoren, innebärande att räntesubventionerna ersattes med ett enhetligt schablonbidrag enligt i motionerna angivna riktlinjer;

3) besluta, att vid försäljning av statsbelånade bostadshus rätt skulle medgivnas köparen att återlåna den del av egnahems- eller tertiärlånet som amorterats utöver vad som föreskrevs i lånevillkoren;

4) besluta, att tertiärlånets övre gräns för fastigheter, som påbörjades efter den 1 juli 1961, skulle sänkas till 97 % för företagsformer som nu finge låna upp till 100 % samt till 92 % för kooperativa företag, som nu finge låna upp till 95 %;

5) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att tertiärlånekungörelsen måtte omarbetas i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer;

6) i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla, att egnahemsbyggandet i fortsättningen borde erhålla en större andel av den totala bostadsbyggnadsvolymen, samt anhålla, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt de statliga byggandsorganen att söka intressera kommunerna för en sådan inriktning av planeringsarbetet, att tillräcklig exploateringsfärdig mark ställdes till förfogande för en övergång från flerfamiljshus till småhusbebyggelse;

7) besluta, att den garanterade räntan för underliggande krediter skulle fr. o. m. den 1 januari 1961 höjas från nuvarande 4 eller 4,5 % till 5 % för hus färdigställda före år 1951 samt från nuvarande 3,5 till 4 % för senare uppförda hus, t. o. m. sådana som påbörjats före den 1 januari 1958;

8) besluta, att räntefria stående delar av egnahemslån som beviljats under tiden 1948—1 juli 1953 skulle fr. o. m. den 1 juli 1961 förräntas och amorteras till hälften av det beviljade beloppet i enlighet med besparingsutredningens förslag;

9) beträffande anslaget till Ränteftergifter å vissa bostadslån för budgetåret 1961/62 ävensom beträffande inkomsten från lånefonden för bostads-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

byggande för samna budgetår vidtaga de ändringar som föranleddes av yrkandena ovan;

10) beträffande övergång till kreditgarantisystem under för bostadsproduktionens omfattning och villkor lämpliga former i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionerna anförts.

I de likalydande motionerna *I: 135* (av herr Strand m. fl.) och *II: 334* (av herr Svenning m. fl.) hade föreslagits, att riksdagen skulle besluta sådana grunder för den statliga tertiärlångivningen, att en gränsdragning skedde mellan företag syftande till enskild vinst och bostadskooperativa företag utan enskilt vinstsyfte.

I de likalydande motionerna *I: 234* (av herr Fritz Persson) och *II: 354* (av herrar Fagerlund och Johansson i Norrköping) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att i 15 § kungörelsen 1957: 358 skulle införas en bestämmelse av innebörd, att förmedlingsorgan skulle vid beviljande av bidrag äga förbehålla sig rätt att för bestridande av kostnader på lån som beviljats av kommun eller enskilt kreditinstitut eller, i förekommande fall, för betalning av tomrättsavgäld disponera bidragsmedel som icke toges i anspråk för gäldande av kostnaderna för beviljat statslån.

I de likalydande motionerna *I: 237* (av fru Wallentheim m. fl.) och *II: 335* (av herr Svensson i Kungälv m. fl.) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att i kungörelsen 1957: 358 om familjebostadsbidrag skulle införas en bestämmelse, som medgäve kommun rätt att, utan hinder av att två hemskilda makars sammanlagda beskattningsbara inkomst vore för hög för bidrag, retroaktivt för en tid av högst två år, räknad från tidpunkten för hemskillnadsdomen eller separationen, erhålla ersättning av statsmedel för bidrag som beviljats och utbetalats till den av makarna som hade vårdnaden om barnen, under förutsättning att 1) bidragssökandens egen beskattningsbara inkomst icke varit för hög och villkoren för bidrag i övrigt

varit uppfyllda och 2) att makarna före utgången av de nämnda två åren blivit särtaxerade.

I de likalydande motionerna *I: 333* (av herr Bengtson m. fl.) och *II: 390* (av herr Hedlund m. fl.) hade hemställts, att riksdagen vid sin behandling av femte huvudtiteln, F. Bostadsbyggande m. m., måtte

A. 1) fastställa den garanterade räntan å vissa bostadslån till i motionerna angivna räntesatser att gälla fr. o. m. den 1 januari 1961, samt

2) till Ränteeftergifter å vissa bostadslån m. m. för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 190 000 000 kronor,

B. besluta, att stående del av bostadsanskaffningslån enligt kungörelsen den 28 juni 1941 skulle, sedan lånets amorteringsdel slutamorterats, amorteras under en amorteringstid av tills vidare 20 år i enlighet med vad i motionerna anförts,

C. 1) i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att nu tillämpad restriktivitet i fråga om förbättringslån måtte upphöra att tillämpas i enlighet med vad i motionerna anförts, samt

2) till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 28 000 000 kronor,

D. till Bidrag till inrättande av pensionärshem för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor, samt

E. beakta vad i motionerna i övrigt anförts.

I de likalydande motionerna *I: 337* (av herr Ewerlöf m. fl.) och *II: 396* (av herr Hjalmarson m. fl.) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta,

A. 1) att den statliga bostadslångivningen fr. o. m. den 1 juli 1961 skulle ersättas av ett kreditgarantisystem;

2) att i anledning därav varken preliminära beslut skulle meddelas angående lån från Lånefonden för bostadsbyggande eller anslag anvisas till samma fond från nämnda datum;

3) att för erhållande av kreditgaranti

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

en engångsavgift av 0,5 % skulle erläggas;

4) att räntegarantien skulle upphöra, då den tidigare fastställda giltighetstiden å tio år utgått;

5) att räntegaranti, avseende räntor å underliggande lån, som hänförde sig till tiden fr. o. m. den 1 januari 1961, skulle grundas på en räntesats av 5 % vad avsåge hus påbörjade före den 1 januari 1958 och en räntesats på 4,5 % vad avsåge senare påbörjade hus;

6) att egnahemslån och förbättringslån avseende hus som påbörjats fr. o. m. den 1 januari 1958 skulle för tid fr. o. m. den 1 januari 1961 förräntas efter en räntesats av 5 %;

7) att tertiärlån mellan 70 och 85 % av belåningsvärdet för hus påbörjade fr. o. m. den 1 januari 1958 skulle för tid fr. o. m. den 1 januari 1961 förräntas efter en räntesats av 5,5 %;

8) att tertiärlån till den del de överstege 85 % av belåningsvärdet för hus påbörjade fr. o. m. den 1 januari 1958 skulle för tid fr. o. m. den 1 januari 1961 förräntas efter en räntesats av 6 %;

9) att de tilläggs lån, som enligt beslut av 1953, 1957 och 1959 års riksdagar gjorts amorteringspliktiga, skulle för tid fr. o. m. den 1 januari 1961 förräntas efter en räntesats av 5,5 %;

10) att de tilläggs lån, som avsåge hus påbörjade före den 1 januari 1958, skulle till den del de icke på grund av tidigare riksdagsbeslut redan vore amorteringspliktiga bliva ränte- och amorteringspliktiga fr. o. m. den 1 juli 1961 efter en räntesats av 4 % och med en amorteringstid av 25 år;

11) att räntefria stående delar av egnahemslån, som beviljats under tiden 1948—1 juli 1953, skulle fr. o. m. den 1 juli 1961 förräntas och amorteras till hälften av det beviljade beloppet efter en räntesats av 4 % och med en amorteringstid av 25 år;

12) att godkänna i motionerna införd avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

13) att till Bostadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa

ett förslagsanslag av 3 383 000 kronor;

14) att till Bostadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 296 000 kronor;

15) att godkänna i motionerna införd avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

16) att till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 4 562 000 kronor;

17) att till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 591 000 kronor;

18) att till Kapitalmedelsförkluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån för budgetåret 1961/62 anvisa ett förslagsanslag av 105 000 000 kronor; samt

B. att, om förslagen under A. 1)—3) ovan icke vunne riksdagens bifall,

1) tertiärlån, till vilka tillstånd lämnades tidigast den 1 juli 1961, skulle beviljas upp till 85 % av den totala produktionskostnaden mot enbart inteckningssäkerhet, oavsett förvaltningsformerna, upp till 95 % för s. k. allmännyttiga företag mot kommunal borgen och upp till 90 % för kooperativa och enskilda företag mot borgen av kommun, industriföretag eller annat företag av motsvarande ekonomisk styrka, samt till den del de överstege 85 % av belåningsvärdet amorteras på 25 år;

2) vid utgivande av statliga bostadslån en förvaltningsavgift om 0,5 % skulle uttagas i samband med lånets utbetalande;

3) medgiva, att under budgetåret 1961/62 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 900 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna *I*: 338 (av herr Knut Johansson m. fl.) och *II*: 518 (av herr Sköldin m. fl.) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

att bostadsbyggnadsutredningen måtte erhålla direktiv att utreda frågan om möjligheterna att motverka kostnadsfördyringar i nyproduktionen av flerfa-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

miljshus genom lättade amorteringskrav för nya lägenheter sammankopplat med skärpta bestämmelser om amorteringarna av de stående lånen i äldre fastigheter,

att därvid samtidigt de möjligheter, som vid sådana ändrade amorteringsbestämmelser gaves att även öka bostadsproduktionen, måtte beaktas, samt

att bostadsbyggnadsutredningen i andra hand måtte taga upp också alternativa åtgärder för att motverka kostnadsfördyringarna.

I de likalydande motionerna *I: 425* (av herrar Bengtson och Sundin) och *II: 501* (av herr Hedlund m. fl.) hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av möjligheterna att sänka bostadskostnaderna i nyuppförda egnahem och hyresfastigheter i enlighet med vad som i motionerna anförts.

I de likalydande motionerna *I: 426* (av herr Bengtson m. fl.) och *II: 505* (av herrar Larsson i Hedenäset och Johnsson i Skoglösa) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att förbättringslån, som helt eller delvis utgjorde räntefritt stående lån, skulle kunna beviljas under förutsättning att sökandens eller, om han vore gift, makarnas sammanlagda till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomst icke överskred 7 500 kronor, samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att frågorna om förstärkning och utvidgning av förbättringslåneverksamheten och införande av inkomstprövat stöd vid egnahemsbyggande måtte prövas i enlighet med vad i motionerna anförts.

I de likalydande motionerna *I: 429* (av herr Bengtson m. fl.) och *II: 502* (av herr Hedlund m. fl.) hade hemställts, att riksdagen måtte

I. a) med uttalande att hittills tillämpad ordning beträffande fastställande av bostadsbyggnadsprogram borde gälla även i fråga om bostadsbyggnadsprogram för budgetåret 1961/62 fastställa minimiprogram för bostadsbyggandet

under budgetåret 1961/62 till 64 000 lägenheter, fördelade på lägenhetstyper i enlighet med vad i motionerna anförts, samt

b) medgiva, att under budgetåret 1961/62 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 915 000 000 kronor,

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, a) att slutligt program för bostadsbyggandet under budgetåret 1961/62 måtte föreläggas 1961 års höstriksdag,

b) att förslag rörande sådan ändring av gällande bestämmelser angående ränteftegifter till egnahem, att finansieringsvillkoren för eget hem så långt möjligt gjordes likvärdiga med dem, som gällde för bostadsrättslägenhet, måtte föreläggas riksdagen, om möjligt innevarande år,

c) att den prövning vid bostadslångivningen ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt, som enligt utfärdade anvisningar numera förekomme, ej måtte gälla låneärenden rörande enskilt eget hem, samt

d) att frågan om ersättande av den statliga bostadslångivningen med statligt kreditgarantisystem måtte utredas, samt

III. beakta vad i motionerna i övrigt anförts.

I de likalydande motionerna *I: 434* (av herr Lundström) och *II: 498* (av fru Gärde Widemar och herr Källenius) hade föreslagits att riksdagen skulle i skrivelse hemställa, att Kungl. Maj:t efter bostadsstyrelsens hörande måtte framlägga förslag i syfte att få bättre samstämmighet mellan belåningsgränserna för å ena sidan primär- och sekundärlån och å andra sidan de statliga tertiärlånen.

I de likalydande motionerna *I: 436* (av herr Ferdinand Nilsson m. fl.) och *II: 506* (av herr Larsson i Luttra m. fl.) hade föreslagits att egnahemslantagare, som icke fått tidigare utgående räntefri stående del av lånet, skulle fr. o. m. budgetåret 1961/62 under tio år erhålla kompensation härför genom förhöjning

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

av honom tillkommande schablonavdrag till ränteeftergift med 250 kronor per år, att utgå av anslaget för Ränteeftergifter å vissa bostadslån m. m.

I de likalydande motionerna *I: 439* (av herr Harald Pettersson m. fl.) och *II: 493* (av herr Boo m. fl.) hade hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande omläggning av bostadspolitikerna i syfte att främja tillkomsten av ur familje- och ungdomssynpunkt lämpliga bostadsmiljöer i enlighet med vad i motionerna anförts.

I de likalydande motionerna *I: 458* (av herrar Sveningsson och Stefanson) och *II: 507* (av herr Källenius m. fl.) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att kommunala och s. k. allmännyttiga bostadsföretag skulle vara underkastade upphandlingskungörelsens bestämmelser.

I de likalydande motionerna *I: 517* (av herr Sveningsson m. fl.) och *II: 603* (av herr Källenius m. fl.) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att såsom allmännyttiga betecknade och därmed i belåningshänseende jämställda företag och andra skulle åläggas dels att till Kungl. Maj:t redovisa sina fonder, dessas storlek och successiva uppbyggnad samt de för fonduppbyggningen tillämpliga principerna, bland annat i fråga om avskrivningar, dels att till statens hyresråd fortlöpande anmäla alla inträffade hyresändringar liksom de kalkyler, som legat till grund för desamma.

I motionen *II: 35* (av herr Ekström i Iggesund m. fl.) hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i 2 § andra stycket kungl. kungörelsen den 24 maj 1957 (nr 360), att med kommun likställdes jämväl landsting.

I motionen *II: 346* (av herrar Lindkvist och Kellgren) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att tillägg för belåningsvärdena för bostadshus skulle medgivas vid konstnärlig utsmyckning av bostadsområden intill ett belopp mot-

svarande upp till 1 % av den för statlig belåning godtagbara produktionskostnaden.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

1. beträffande produktionsnivån inom bostadsbyggandet med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna *I: 96* och *II: 119* samt *I: 337* och *II: 396* ävensom med avslag å motionerna *I: 429* och *II: 502* samt *I: 54* och *II: 36*, förstnämnda sex motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet anförte;

2. beträffande bostadsproduktionens inriktning med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna *I: 96* och *II: 119*, *I: 429* och *II: 502* samt *I: 439* och *II: 493*, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet anförte;

3. avslå i motionerna *I: 429* och *II: 502* framställt yrkande beträffande den arbetsmarknadspolitiska prövningen i enskilda egnahemslåneärenden;

4. beträffande införandet av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet med avslag å motionerna *I: 337* och *II: 396*, *I: 96* och *II: 119* samt *I: 429* och *II: 502*, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet anförte;

5. avslå i motionerna *I: 338* och *II: 518* samt *I: 425* och *II: 501* framställda yrkanden om utredning i syfte att åstadkomma sänkta bostadskostnader i nya hus;

6. beträffande rätt att återlåna del av bostadslån i anledning av motionerna *I: 96* och *II: 119*, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anförte;

7. beträffande långivningen till s. k. byggmästarbildade bostadsrättsföreningar i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna *I: 135* och *II: 334* i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anförte;

8. avslå i motionerna *I: 458* och *II: 507* framställt yrkande beträffande tillämpning av upphandlingskungörelsens

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

bestämmelser på kommunala och s. k. allmännyttiga bostadsföretag;

9. avslå i motionerna I: 517 och II: 603 framställt yrkande beträffande viss redovisningsskyldighet för såsom allmännyttiga betecknade och därmed i belåningshänseende jämställda företag och andra;

10. beträffande frågan om teknisk kontroll av statligt belånade fastigheter godkänna vad utskottet i utlåtandet anför;

11. beträffande bestämmelserna om ränteeftergift med avslag å motionerna I: 337 och II: 396, I: 96 och II: 119 samt I: 333 och II: 390, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet anför;

12. avslå i motionerna I: 96 och II: 119 framställt yrkande i fråga om ersättande av räntesubventionerna med schablonbidrag;

13. beträffande höjning av familjebostadsbidragen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad utskottet i utlåtandet anför;

14. beträffande rätt för förmedlingsorganen att disponera viss del av familjebostadsbidrag med bifall till motionerna I: 234 och II: 354 godkänna vad utskottet i utlåtandet anför;

15. beträffande familjebostadsbidrag till hemskild i anledning av motionerna I: 237 och II: 335 godkänna vad utskottet i utlåtandet anför;

16. beträffande undersökning av vissa frågor i samband med att familjebostadsbidrag tillgodofördes hyresgäst i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anför;

17. beträffande återbetalning av vissa delar av bostadsanskaffningslån med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 333 och II: 390, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet anför;

18. avslå i motionerna I: 426 och II: 505 framställt yrkande om höjning av inkomststrecket för räntefritt stående förbättringslån;

19. avslå i motionerna I: 426 och II: 505 framställt yrkande beträffande utredning om en förstärkning och utvidgning av förbättringslåneverksamheten;

20. avslå i motionerna I: 337 och II: 396 framställt yrkande angående räntesatsen för förbättringslån;

21. avslå i motionerna I: 333 och II: 390 framställt yrkande beträffande restriktivitet vid prövningen av ansökningar om förbättringslån;

22. beträffande utredning om gemensamma lånebestämmelser för vissa typer av småhus i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anför;

23. avslå i motionerna I: 429 och II: 502 framställt yrkande om utredning beträffande ändring av bestämmelserna om ränteeftergift för egnahem;

24. avslå i motionerna I: 337 och II: 396 framställt yrkande angående räntesatsen för egnahemslån;

25. avslå i motionerna I: 337 och II: 396 samt I: 96 och II: 119 framställt yrkande om återkrav av vissa räntefria stående delar av egnahemslån;

26. avslå i motionerna I: 436 och II: 506 framställt yrkande om förhöjning av ränteeftergift åt vissa egnahemslåntagare;

27. avslå i motionerna I: 426 och II: 505 framställt yrkande om utredning angående inkomstprövat stöd vid egnahemsbyggnad;

28. avslå i motionerna I: 134 och II: 162 framställt yrkande beträffande lån till bostadsegnahem i samband med ägarbyte;

29. avslå i motionerna I: 337 och II: 396 framställt yrkande angående räntesatsen för tertiärlån;

30. beträffande tertiärlånets storlek och amorteringstid med avslag å motionerna I: 337 och II: 396 samt I: 96 och II: 119, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet anför;

31. beträffande prövning av frågan om bättre samstämmighet mellan lånegränserna för primär- och sekundärlån samt tertiärlån i anledning av motionerna I: 434 och II: 498 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anför;

32. beträffande tillägg till belåningsvärdena för bostadshus för konstnärlig

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

utsmyckning av bostadsområden i anledning av motionen II: 346 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

33. avslå i motionerna I: 337 och II: 396 framställt yrkande om uttagande av en särskild förvaltningsavgift å statliga bostadslån;

34. beträffande övre länegräns för tertiärlån till landsting i anledning av motionen II: 35 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

35. beträffande innebörden av 33 § tertiärlånekungörelsen i anledning av motionerna I: 96 och II: 119, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

36. beträffande förräntning av vissa tidigare uppsagda tilläggs lån med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 337 och II: 396, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet anfört;

37. avslå i motionerna I: 337 och II: 396 framställt yrkande om uppsägning av vissa ränte- och amorteringsfria delar av tilläggs lån till förräntning och amortering;

38. beträffande grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen, såvitt de ej behandlats under 1—37, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om vad utskottet i utlåtandet anfört godkänna i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961 förordade ändringar;

39. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 337 och II: 396, I: 333 och II: 390 samt I: 96 och II: 119, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Ränteeftergifter å vissa bostadslån m. m. för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 260 000 000 kronor;

40. till Bostadsrabatter för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 150 000 000 kronor;

41. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 333 och II: 390, såvitt nu vore i fråga,

till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 29 000 000 kronor;

42. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 333 och II: 390, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till inrättande av pensionärshem för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor;

43. till Bidrag till viss upplysningsverksamhet rörande byggnadstekniska frågor för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kronor;

44. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 337 och II: 396 samt I: 429 och II: 502, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1961/62 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 970 000 000 kronor;

45. till Lånefonden för bostadsbyggande för budgetåret 1961/62 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 730 000 000 kronor;

46. till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien för budgetåret 1961/62 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kronor;

47. medgiva, att under budgetåret 1961/62 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från anslaget till räntefria lån till bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 10 000 000 kronor;

48. till Räntefria lån till bostadsbyggande för budgetåret 1961/62 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kronor;

49. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för bostadsstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961 förordat;

50. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 337 och II: 396, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna under punkten införd

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

b) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 583 000 kronor;

51. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för länsbostadsnämnderna, som föranledes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1961 förordat;

52. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 337 och II: 396, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

b) till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 162 000 kronor;

53. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 337 och II: 396, såvitt nu vore i fråga, till Bostadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 796 000 kronor;

54. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 337 och II: 396, såvitt nu vore i fråga, till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 741 000 kronor;

55. till 1960 års bostadsräkning för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 350 000 kronor;

56. besluta, att i förevarande sammanhang behandlade motioner, till den del de icke blivit under punkterna 1—54 särskilt berörda, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Per Jacobsson*, *Lundström* och *Widén*, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka beträffande produktionsni-

vån inom bostadsbyggandet ansett, att utskottets yttrande i denna del bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte beträffande produktionsnivån inom bostadsbyggandet i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 337 och II: 396 samt med bifall till motionerna I: 96 och II: 119 ävensom med avslag å motionerna I: 429 och II: 502 samt I: 54 och II: 36, förstnämnda sex motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

2) beträffande bostadsproduktionens inriktning

a) av herrar *Ragnar Bergh*, *Svärd*, *Staxäng* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bostadsproduktionens inriktning i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 96 och II: 119, I: 429 och II: 502 samt I: 439 och II: 493, förstnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Ivar Johansson*, *Per Jacobsson*, *Lundström*, *Thorsten Larsson*, *Widén* och *Eliasson* i Sundborn, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén*, *Gustafsson* i Skellefteå och *Andersson* i Knäred, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bostadsproduktionens inriktning i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 439 och II: 493 ävensom med bifall till motionerna I: 96 och II: 119 samt I: 429 och II: 502, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

3) av herrar *Ivar Johansson*, *Per Jacobsson*, *Lundström*, *Thorsten Larsson*, *Widén* och *Eliasson* i Sundborn, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén*, *Gustafsson* i Skellefteå och *Andersson* i Knäred, vilka beträffande den arbetsmarknadspolitiska prövningen i enskilda eгна-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

hemslåneärenden ansett, att utskottets yttrande i förevarande del bort erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte beträffande den arbetsmarknadspolitiska prövningen i enskilda egnahemslåneärenden i anledning av motionerna I: 429 och II: 502, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

4) beträffande införandet av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet

a) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte beträffande införandet av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet i anledning av motionerna I: 337 och II: 396 ävensom med avslag å motionerna I: 96 och II: 119 samt I: 429 och II: 502, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Ivar Johansson, Per Jacobsson, Lundström, Thorsten Larsson, Widén* och *Eliasson* i Sundborn, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén, Gustafsson* i Skellefteå och *Andersson* i Knäred, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte beträffande införandet av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet i anledning av motionerna I: 96 och II: 119 samt I: 429 och II: 502 ävensom med avslag å motionerna I: 337 och II: 396, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

5) av herrar *Ivar Johansson, Per Jacobsson, Lundström, Thorsten Larsson, Widén* och *Eliasson* i Sundborn, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén, Gustafsson* i Skellefteå och *Andersson* i Knäred, vilka beträffande framställda yrkanden om utredning i syfte att åstadkomma sänkta bostadskostnader i nya hus ansett, att utskottets yttrande i angivna del bort

hava den ändrade avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 5 hemställa, att riksdagen måtte beträffande framställda yrkanden om utredning i syfte att åstadkomma sänkta bostadskostnader i nya hus i anledning av motionerna I: 338 och II: 518 samt I: 425 och II: 501 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

6) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng, Wedén* och *Cassel*, vilka beträffande tillämpning av upphandlingskungörelsens bestämmelser på kommunala och s. k. allmännyttiga bostadsföretag ansett, att utskottets yttrande i denna del bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 8 hemställa, att riksdagen måtte beträffande tillämpning av upphandlingskungörelsens bestämmelser på kommunala och s. k. allmännyttiga bostadsföretag med bifall till motionerna I: 458 och II: 507 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

7) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng, Wedén* och *Cassel*, vilka beträffande viss redovisningsskyldighet för såsom allmännyttiga betecknade och därmed i belåningshänseende jämställda företag och andra ansett, att utskottets yttrande i förevarande del bort erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 9 hemställa, att riksdagen måtte beträffande viss redovisningsskyldighet för såsom allmännyttiga betecknade och därmed i belåningshänseende jämställda företag och andra med bifall till motionerna I: 517 och II: 603 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

8) beträffande bestämmelserna om ränteeftergift

a) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 11 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bestämmelserna om ränteeftergift med bifall till motionerna I: 337 och II:

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

396 ävensom i anledning av motionerna I: 96 och II: 119 samt I: 333 och II: 390, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

b) av herrar *Per Jacobsson, Lundström* och *Widén*, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 11 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bestämmelserna om ränteeftergift med bifall till motionerna I: 96 och II: 119 ävensom i anledning av motionerna I: 333 och II: 390 samt I: 337 och II: 396, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

c) av herrar *Ivar Johansson, Thorsten Larsson, Eliasson* i Sundborn och *Andersson* i Knäred, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 11 hemställa, att riksdagen måtte beträffande bestämmelserna om ränteeftergift med bifall till motionerna I: 333 och II: 390 ävensom i anledning av motionerna I: 96 och II: 119 samt I: 337 och II: 396, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

9) av herrar *Ivar Johansson, Thorsten Larsson, Eliasson* i Sundborn och *Andersson* i Knäred, vilka beträffande höjning av inkomststrecket för räntefritt stående förbättringslån ansett, att utskottets yttrande i angivna del bort hava den ändrade avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 18 hemställa, att riksdagen måtte beträffande höjning av inkomststrecket för räntefritt stående förbättringslån i anledning av motionerna I: 426 och II: 505, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

10) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng* och *Cassel*, vilka beträffande räntesatsen för förbättringslån ansett, att utskottets yttrande i denna del bort

hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 20 hemställa, att riksdagen måtte beträffande räntesatsen för förbättringslån med bifall till motionerna I: 337 och II: 396, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

11) av herrar *Ivar Johansson, Thorsten Larsson, Eliasson* i Sundborn och *Andersson* i Knäred, vilka beträffande utredning om ändring av bestämmelserna om ränteeftergift för egnahem ansett, att utskottets yttrande i förevarande del bort erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 23 hemställa, att riksdagen måtte beträffande utredning om ändring av bestämmelserna om ränteeftergift för egnahem i anledning av motionerna I: 429 och II: 502, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

12) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng* och *Cassel*, vilka beträffande räntesatsen för egnahemslån ansett, att utskottets yttrande i denna fråga bort hava den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 24 hemställa, att riksdagen måtte beträffande räntesatsen för egnahemslån med bifall till motionerna I: 337 och II: 396, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

13) av herrar *Per Jacobsson, Ragnar Bergh, Svärd, Lundström, Widén* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén, Cassel* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka beträffande återkrav av vissa räntefria stående delar av egnahemslån ansett, att utskottets yttrande i berörda del bort erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 25 hemställa, att riksdagen måtte beträffande återkrav av vissa räntefria stående delar av egnahemslån med bifall till motionerna I: 337 och II: 396 samt I: 96 och II: 119, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

14) av herrar *Ivar Johansson, Thors-*

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ten Larsson, Eliasson i Sundborn och *Andersson* i Knäred, vilka beträffande förhöjning av ränteeftergift åt vissa egnahemslåntagare ansett, att utskottets yttrande i denna del bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 26 hemställa, att riksdagen måtte beträffande förhöjning av ränteeftergift åt vissa egnahemslåntagare i anledning av motionerna I: 436 och II: 506 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

15) av herrar *Ivar Johansson, Thors-ten Larsson, Eliasson* i Sundborn och *Andersson* i Knäred, vilka beträffande utredning angående inkomstprövat stöd vid egnahemsbyggande ansett, att utskottets yttrande i förevarande del bort erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 27 hemställa, att riksdagen måtte beträffande utredning angående inkomstprövat stöd vid egnahemsbyggande i anledning av motionerna I: 426 och II: 505, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

16) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng* och *Cassel*, vilka beträffande räntesatsen för tertiärlån ansett, att utskottets yttrande i angivna del bort hava den ändrade avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 29 hemställa, att riksdagen måtte beträffande räntesatsen för tertiärlån med bifall till motionerna I: 337 och II: 396, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

17) beträffande tertiärlånets storlek och amorteringstid

a) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng* och *Cassel*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 30 hemställa, att riksdagen måtte beträffande tertiärlånets storlek och amorteringstid med bifall till motionerna I: 337 och II: 396 samt i anledning av motionerna I: 96 och II: 119, samtliga motioner såvitt nu

vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Per Jacobsson, Lundström* och *Widén*, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 30 hemställa, att riksdagen måtte beträffande tertiärlånets storlek och amorteringstid med bifall till motionerna I: 96 och II: 119 samt i anledning av motionerna I: 337 och II: 396, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

18) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng* och *Cassel*, vilka beträffande uttagande av en särskild förvaltningsavgift å statliga bostadslån ansett, att utskottets yttrande i denna fråga bort erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 33 hemställa, att riksdagen måtte bifalla i motionerna I: 337 och II: 396 framställt yrkande om uttagande av en särskild förvaltningsavgift å statliga bostadslån;

19) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng* och *Cassel*, vilka beträffande förräntning av vissa tidigare uppsagda tilläggs-lån ansett, att utskottets yttrande i berörda del bort erhålla den ändrade avfattning, reservationen visade, samt att utskottet bort under 36 hemställa, att riksdagen måtte beträffande förräntning av vissa tidigare uppsagda tilläggs-lån i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 337 och II: 396, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

20) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng* och *Cassel*, vilka beträffande uppsägning av vissa ränte- och amorteringsfria delar av tilläggs-lån till förräntning och amortering ansett, att utskottets yttrande i denna del bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 37 hemställa, att riksdagen måtte beträffande uppsägning av vissa ränte- och amorteringsfria delar av tilläggs-lån till förräntning och amortering med bifall

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

till motionerna I: 337 och II: 396, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

21) beträffande anslag till ränteeftergifter å vissa bostadslån m. m.

a) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng och Cassel*, vilka, under förut-sättning av bifall till den med 8a) be-tecknade reservationen, ansett, att ut-skottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen vi-sade, samt att utskottet bort under 39 hemställa, att riksdagen måtte i anled-ning av Kungl. Maj:ts förslag och motio-nerna I: 96 och II: 119 samt I: 333 och II: 390 ävensom med bifall till motioner-na I: 337 och II: 396, samtliga motio-ner såvitt nu vore i fråga, till Ränte-eftergifter å vissa bostadslån m. m. för budgetåret 1961/62 under femte huvud-titeln anvisa ett förslagsanslag av 105 000 000 kronor;

b) av herrar *Per Jacobsson, Lund-ström och Widén*, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka, under förutsättning av bifall till den med 8 b) betecknade reserva-tionen, ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 39 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 333 och II: 390 samt I: 337 och II: 396 ävensom med bifall till motionerna I: 96 och II: 119, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Ränteeftergifter å vissa bo-stadslån m. m. för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln anvisa ett för-slagsanslag av 235 000 000 kronor;

c) av herrar *Ivar Johansson, Thorsten Larsson, Eliasson* i Sundborn och *Andersson* i Knäred, vilka, under förut-sättning av bifall till den med 8 c) be-tecknade reservationen, ansett, att ut-skottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den avfattning, reservationen vi-sade, samt att utskottet bort under 39 hemställa, att riksdagen måtte i anled-ning av Kungl. Maj:ts förslag och motio-nerna I: 96 och II: 119 samt I: 337 och II: 396 ävensom med bifall till motio-

nerna I: 333 och II: 390, samtliga mo-tioner såvitt nu vore i fråga, till Ränte-eftergifter å vissa bostadslån m. m. för budgetåret 1961/62 under femte huvud-titeln anvisa ett förslagsanslag av 190 000 000 kronor;

22) beträffande ramen för preliminä-ra beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande,

a) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng och Cassel*, vilka, under förut-sättning av bifall till den med 17 a) betecknade reservationen, ansett, att ut-skottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 44 hem-ställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 337 och II: 396 även-som med avslag å motionerna I: 429 och II: 502, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budget-året 1961/62 preliminära beslut angäen-de lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas in-till ett belopp av 900 000 000 kronor;

b) av herrar *Per Jacobsson, Lund-ström och Widén*, fröken *Elmén* samt herrar *Wedén* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den ly-delse, reservationen visade;

23) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng och Cassel*, vilka beträffande avlöningsstat för bostadsstyrelsen m. m. ansett, att utskottets yttrande i denna del bort hava den ändrade lydelse, reser-vationen visade, samt att utskottet bort under 50 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 337 och II: 396, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

b) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1961/62 under femte hu-vudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 383 000 kronor;

24) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng och Cassel*, vilka beträffande avlöningsstat för länsbostadsnämnderna

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

m. m. ansett, att utskottet bort under 52 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 337 och II: 396, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1961/62;

b) till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 562 000 kronor;

25) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng* och *Cassel*, vilka beträffande bostadsstyrelsens omkostnadsanslag ansett, att utskottet bort under 53 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 337 och II: 396, såvitt nu vore i fråga, till Bostadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 296 000 kronor;

26) av herrar *Ragnar Bergh, Svärd, Staxäng* och *Cassel*, vilka beträffande länsbostadsnämndernas omkostnadsanslag ansett, att utskottet bort under 54 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 337 och II: 396, såvitt nu vore i fråga, till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader för budgetåret 1961/62 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 591 000 kronor.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Sedan vi nu lyssnat till utrikesdebattens svepande formuleringar känner man nästan behov av att be om ursäkt, om vi nu återgår till våra egna triviala problem.

Till det föreliggande utskottsutlåtandet har fogats en rad reservationer — alldeles för många, enligt vad tidningarna påstår. Antalet är dock något mindre i år än tidigare, vilket inte hindrar att även jag tycker att det är för många, men det beror ju på, som vi reserveranter ser det, att utskottets majoritet inte varit benägen att i önskvärd utsträckning lyssna till våra förslag.

Jag ber nu att med några ord få be-

röra de reservationer som jag och mina meningsfränder anslutit oss till. Jag vill då inledningsvis konstatera, att bostadsbyggandet successivt ökat och under de senaste åren legat på en relativt hög nivå. Trots de erkännansvärda ansträngningar som gjorts från statsmakternas sida på detta område måste dock allttjämt konstateras, att det stora antalet bostadsökande endast minskat med en mindre del. Enligt uppgifter som sammanställts inom bostadsstyrelsen angående kvarstående bostadsökande den 1 januari 1960 uppgick antalet anmälda på bostadsförmedlingarna till 320 000. Självfallet torde denna siffra inte ge ett tillförlitligt besked om den verkliga bostadssituationen. En stor del av de anmälda torde ha bostad men önskar byta till en annan eller har anmält sig av andra orsaker. Siffrorna ger dock en viss föreställning om problemets storleksordning och bekräftar att vi allttjämt brottas med en bostadsbrist av betydande omfattning.

I reservation nr 1 till detta utskottsutlåtande, till vilken folkpartiets representanter i utskottet anslutit sig, har vi berört dessa spörsmål. Samtidigt som vi anser oss kunna godta de av departementschefen föreslagna medelsramarna för nästa budgetår föreslår vi vissa åtgärder, bl. a. viss sänkning av lånegränserna för hyreshus, vilket skulle innebära möjlighet till någon utökning av byggnadsprogrammet inom de anvisade låneramarna.

Ett ökat bostadssparande och därmed möjligheter till större egna insatser från dem som vill ha bostad anser vi allttjämt angeläget att främja, samtidigt som vi också förmenar att fortsatt forskning och rationalisering på bostadsbyggandets område kommer att ge ökade möjligheter till en hög bostadsproduktion.

I reservation 2 b, gemensam för folkpartiet och centerpartiet, behandlas de i skilda motioner framförda synpunkterna på efterfrågeutvecklingen på bostadsområdet under 1960-talet. Där upprepas vad vi många gånger haft anledning påpeka, att förändrade kommunikationsförhållanden, ökad fritid m. m. medför större möjligheter att välja boplots och

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

bostadsmiljö om man så önskar på relativt stort avstånd från den egentliga arbetsplatsen. Detta torde utan tvivel innebära, att allt flera får möjlighet att välja egnahemmet som bostadsform och att det därför bör vara berättigat att utgå ifrån att efterfrågan på egnahem samt rad- och kedjehus kommer att öka.

Vi finner det ur sociala och allmänna trivselsynpunkter angeläget att denna tendens uppmuntras och att småhusbyggandet redan nu ges en större andel i den totala bostadsproduktionen. En sådan utveckling förutsätter emellertid också ett aktivt intresse från kommunernas sida, när det gäller planeringsarbetet, så att exploateringsfärdig mark finns tillgänglig för en utvidgad småhusbebyggelse. Det är sannolikt att en viss förbättring av lånemöjligheterna för enfamiljshus också bör övervägas.

I reservation 3 behandlas frågan om den arbetsmarknadspolitiska prövningen i enskilda egnahemslåneärenden. Jag ber här att helt kort få citera vad som anföres i reservationen:

»De långivande organens prövning av låneärendena och den praktiska tillämpningen av riksdagens tidigare gjorda uttalanden i detta avseende får ej vara sådan att den missgynnar landsbygdens bostadsproduktion. En bedömning av fastighetens kreditvärde måst givetvis ske ur olika synpunkter, men någon prövning därutöver ur konjunktur- eller arbetsmarknadssynpunkt bör ej förekomma när det gäller långivning till egnahem.»

Reservation 4 b, likaledes avgiven av folkpartiet och centerpartiet, behandlar den gamla frågan om övergång till kreditgarantisystem för att ersätta den statliga långivningen till bostadsbyggandet. Vi behandlade denna fråga ganska utförligt i fjolårets bostadsdebatt här i kammaren, och jag skall inte i dag lämna något större bidrag till den långa lidandes historia, som möter oss i detta ärende. Jag vill bara konstatera, att i detta spörsmål, där alla parter deklarerat ett positivt intresse, har såväl departementschefen som utskottet hittat nya utvägar

att uppskjuta ett slutligt ställningstagande till en oviss framtid.

Reservation 5 behandlar frågan om en utredning i syfte att åstadkomma sänkta bostadskostnader, varvid bl. a. framförts förslag om en värdesäkring av bostadskrediterna. Utskottet ställer sig inte helt avvisande till tanken men hänvisar till att frågan om formerna för det statliga kreditstödet till bostadsbyggandet torde komma att tas upp till prövning, när den pågående bostadsutredningen slutförts. Vi reserverar anser att frågan om ändrade amorteringsregler bör prövas ävensom att frågorna om amorteringsbestämmelserna för äldre fastighetslån och amorteringarnas höjd under olika perioder av lånens löptid bör omprövas.

Reservation 8 b berör det känsliga spörsmålet om det generella bostadsstödet och ränteeffigternas storlek. I reservationen understryker vi, i likhet med utskottet, vikten av att gå varsamt fram vid avveckling av det generella bostadsstödet. I likhet med vad besparingsutredningen föreslog förordar vi dock, att räntan på underliggande krediter fr. o. m. den 1 januari 1961 höjes med en halv procent för hus, som påbörjats före den 1 januari 1958. Genom en sådan åtgärd uppnås en besparing jämfört med Kungl. Maj:ts förslag med 25 miljoner kronor för nästa budgetår och för därpå följande budgetår med cirka 50 miljoner kronor.

Vi upprepar vårt tidigare förslag att räntesubventionerna ersättes med schablonbidrag. Utskottet anser att detta bör övervägas i samband med att utformningen av det statliga bostadsstödet mera allmänt omprövas. Det finns anledning uttala den förhoppningen, att en omprövning på denna punkt skall ge önskat resultat.

I reservation nr 13, gemensam med högern, behandlas frågan huruvida tidigare utbetalade räntefria stående delar av egnahemslån skall återkrävas eller inte. I detta spörsmål torde olika meningar med skäl kunna anföras, men det ligger onekligen en betydande tyngd

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

i besparingsutredningens argumentering på denna punkt, nämligen att skälen för uppsägning av äldre räntefria egnahemslån blir starkare om denna kapitalsubvention till nya hus slopas. Det är ju vad som skett, och därför anser vi oss också böra föreslå, att räntefria stående delar av egnahemslån, som beviljats under tiden 1948—1 juli 1953 förräntas och amorteras till hälften av det beviljade beloppet. Ränteinkomsterna beräknas ge 3 miljoner kronor budgetåret 1961/62 och 7 miljoner kronor 1962/63.

I reservation 17 b har vi beträffande länegränserna för flerfamiljshus följt en linje, som föreslogs redan av bostadspolitiska utredningen och som innebär att tertiärlånets övre gräns för fastigheter, som påbörjas efter den 1 juli 1961, sänkes till 97 procent för företagsformer, som nu får låna upp till 100 procent, samt till 92 procent för kooperativa företagsformer, som nu får låna 95 procent. Ett bifall till detta förslag skulle betyda, att låneramar och anslag skulle räcka till ett större antal lägenheter, samt också innebära, att konkurrensen mellan olika företagsformer kunde ske på mera likvärdiga villkor.

Jag har, herr talman, här mycket kortfattat redovisat de reservationer, som avgivits från folkpartiets sida i anslutning till detta utskottsutlåtande och som på en del punkter är gemensamma med andra partier. Jag konstaterar att utskottet i vissa avseenden tillmötesgått de önskemål och förslag, som framförts från vår sida. Att det ändock alltjämt kvarstår betydande meningsskiljaktigheter på detta område är ostridigt — därom utgör ju de många reservationerna ett värtaligt vittnesbörd. Det oaktat vågar jag göra gällande, att vi genom de många årens strider så småningom har segat oss fram till en viss överensstämmelse på ganska väsentliga punkter. Även om man inte vågar hoppas på en fullständig borgfred när det gäller statens åtgärder för bostadsförsörjningens ordnande, har det dock skett en avspänning, som jag tror har gagnat och kommer att vara till nytta i

fortsättningen på denna viktiga sektor av samhällslivet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 b, 3, 4 b, 5, 8 b, 13, 17 b, 21 b och 22 b.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Det är ju väldiga belopp som varje år investeras i våra bostäder, och redan den omständigheten berättigar väl att påstå att bostadspolitiken i och för sig är en ganska väsentlig del av vår ekonomiska politik över huvud. Och när så är, är det också ganska naturligt, att de principiella åtskillnader som finns mellan en borgerlig syn på den ekonomiska politiken och en icke borgerlig syn därpå också avspeglas inom bostadspolitiken.

Jag skulle också tro att det knippe reservationer, där mitt namn råkar vara med, mer eller mindre direkt kan föras tillbaka på grundläggande åtskillnader då det gäller dessa ting, och inte bara för att vinna tid utan också för att reservationernas inbördes enhetlighet skall framstå i klarare dager skall jag motivera dem i ett sammanhang.

Jag vill då hörja med kapitalförsörjningsfrågan. Såsom den kommer till sin lösning inom bostadspolitiken kan den direkt hänföras till den skillnad, som råder mellan dem som vill ha en fri kapitalmarknad och sådana som vill ha en statligt dirigerad kapitalmarknad. Redan nu vill man på majoritetssidan bestämna, hur många lägenheter som skall byggas nästa år eller under en del av följande år. Redan nu vill man bestämma, hur mycket pengar som skall avsättas för dessa ändamål nästa år eller ett påföljande år. Detta är i realiteten innebörden, även om det säges att det är ett önskemål att så skall ske. Och denna förhandsdiskontering ägnar man sig åt utan att veta vilka resurser kapitalmarknaden kan ha den dag då växlarna skall lösas in.

För oss som vill ha en fri kapitalmarknad ter sig en sådan dirigering och

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

en sådan förhandsdiskontering ingalunda tilltalande. Vi önskar naturligtvis som alla andra att det skall byggas så många bostäder som motsvarar behovet, men hur många det blir, måste ju bli beroende av de resurser som faktiskt finns i tävlan med andra angelägna önskemål. Jag skulle vilja göra gällande att man inte minst mot den bakgrunden bör se vårt förslag om en kreditgaranti, ty genom ett kreditgarantisystem på en fri kapitalmarknad skulle ju bostadsbyggandet kunna anpassas efter tillgängliga resurser och under hänsynstagande till andra angelägna önskemål. Samtidigt skulle också de statliga administrationskostnaderna både centralt och regionalt avsevärt minskas. I huvudsak mot den bakgrunden vill jag se våra reservationer 4 a, 23, 24, 25 och 26.

Vidare är det en annan grundläggande åtskillnad som också avspeglas inom bostadspolitiken. Den rör äganderättsförhållandena. Vi från vårt håll tillhör dem som vill sprida ägandet så mycket som möjligt. Nu kan visserligen sägas att om bostäderna ägs av samhället är det i varje fall teoretiskt en synnerligen långt gången spridning, men om en hyresgäst bor i ett privatägt hus eller om han bor i ett hus, som är uppfört av ett s. k. allmännyttigt bostadsföretag, innebär ju för honom ur den synpunkten föga skillnad. Jag tror att lika litet som folk i allmänhet känner sig som delägare i SJ, lika litet känner man sig vara delägare i ett kollektivt ägt hus, utan det är ju först när äganderätten så att säga kommer närmare på så sätt att han kan bestämma över vad som sker, som känslan av äganderätt blir levande. Det är mot den bakgrunden som jag gärna vill se reservationen 2 a, som går ut på att egenahemsbebyggelsen bör få litet större andel än som nu är tänkt.

Det är bland annat mot samma bakgrund, nämligen önskemålet att sprida ägandet, som vi vill pressa ner produktionskostnaderna. Jag tror att det vitala problemet inom bostadspolitiken är att få ner bostadsproduktionskostnaderna. Det är sant att byggnadsproduktionen har rationaliserats, särskilt under senare

år, i en mycket glädjande takt, men priserna fortfar ändock att stiga. Redan de hyror som man enligt hyreskontraktet betalar fortsätter fortfarande att stiga. Jag har många gånger tidigare gett uttryck för den meningen att, även om orsakerna kan vara flera, själva systemet med generella subventioner är ett väsentligt incitament till prisstegring. Hela detta system ger hos hyresgästerna en falsk bild av de verkliga boendekostnaderna, och jag tror inte heller att det har gagnat bostadspolitiken här i landet, att en del företag favoriseras framför den enskilda företagsamheten på området.

Vad beträffar de generella subventionerna förefaller det mig som om de måste minskas den enskilda människans förmåga och vilja att betala för att skaffa sig egen bostad. Det är en principiell uppfattning som jag för min del haft länge. Man kan inte med ens ta bort de generella subventionerna. Vi har i år liksom förr velat gå fram stegvis. Detta är i största allmänhet vår motivering till våra yrkanden i reservationerna 8 a, 10, 12, 16 och 19 om räntesatser och reservationerna 13, 17 a och 20 om lånebelopp och amorteringar.

Vad beträffar favoriseringen av de s. k. allmännyttiga bostadsföretagen, kan det inte göras gällande att de — trots deras gynnsammare lånevillkor i fråga om kapitalets storlek och följaktligen också i fråga om räntorna — generellt har kunnat åstadkomma billigare och bättre bostäder än andra. Det finns exempel på motsatsen. Dessa företag kostar samhället i allmänhet mer i fråga om både kapital och räntor. Det tillskott av bostäder som de på detta sätt åstadkommit är naturligtvis ytterst välkommet, men det väsentliga är väl för majoriteten, att man har fått över en del bostäder i s. k. samhällelig ägo. Detta är såvitt jag förstår den väsentliga effekten, men hyresgästerna har för sin del ganska litet intresse av vem som äger det hus de bor i.

Vi betraktar dessa företag i väsentlig mån som förvaltare av allmänna medel. Detta är orsaken till vårt förslag om att

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

upphandlingskungörelsen skall gälla även för dem och att de skall ha samma redovisningsansvar som egentliga statsorgan. Jag tror inte det är riktigt att mot detta resonemang invända, att önskemåle! om insyn i den enskilda företagsamheten är ännu viktigare. De enskilda byggherrarna förvaltar inte allmänna medel så som de allmännyttiga företagen gör. De riskerar sina egna insatser, medan de allmännyttiga företagen gör det i väsentligt mindre omfattning.

Med detta, herr talman, har jag i kortet försökt att mot bakgrunden av vissa grundläggande åsiktskillnader vad beträffar den ekonomiska politiken över huvud taget motivera de reservationer som vi har fogat till utskottsutlåtandet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna nr 2 a, 4 a, 6, 7, 8 a, 10, 12, 13, 16, 17 a, 18, 19, 20, 21 a, 22 a, 23, 24, 25 och 26.

Herr **LARSSON, NILS THEODOR**, (cp):

Herr talman! Frågeställningarna och diskussionsfrågorna i den bostadspolitiska debatten genomgår inte några större förändringar från år till år, men i likhet med herr Jacobsson vill jag gärna konstatera att vissa förskjutningar dock kan märkas. Det verkar nu som om intresset för att främja småhusbyggandet skulle ha mognat ytterligare. Det är dock beklagligt att det skall vara så svårt att komma fram till mera konkreta åtgärder. Jag vill också notera att centerpartiets linje med ett initialstöd i någon mån börjar beaktas också på annat håll. Några socialdemokrater har ju en motion där man pekar på amorteringsfrihet under viss tid sedan ett hus uppförts. För vår del anser vi det inte riktigt att nu kräva så stora besparingar som då det gällde ett alternativ till omsättningsskatten. Omsättningsskatten har ju medfört fördyringar på olika områden, och på bostadsområdet gör sig fördyringarna ju främst gällande för nyproduktionen. Självfallet måste detta beaktas, vilket emellertid inte innebär och inte får in-

nebära att man uppger kravet på att en avveckling av de generella subventionerna inleds.

Huruvida det under det år som förflutit sedan vi senast diskuterade bostadspolitiken här i kammaren inträffat något som kan göra det lättare att komma fram till gemensamma lösningar går det inte att göra några bestämda uttalanden om. Karakteristiskt för dagens situation tycks vara att praktiskt taget varje konkret förslag avvisas av majoriteten med hänvisning till de överväganden som pågår inom bostadsbyggnadsutredningen. Framtiden torde få utvisa huruvida vi reellt sett kommit varandra närmare.

Om jag så övergår till de mera konkreta frågeställningar som återspeglar sig i utskottsutlåtandet, vill jag först beröra bostadsbyggandets omfattning. För vår del vill vi stödja ett omfattande bostadsbyggande så långt arbetskraft och material räcker, men vid en sådan bedömning måste beaktas att det finns områden som i kapitalhänseende måste betecknas som eftersatta inom vårt samhälle. Av den anledningen har vi ställt oss skeptiska till att frångå den tidigare ordningen att först fastställa minimiprogram för att därpå vid början av påföljande års riksdag fastställa det slutliga programmet. Vi hade gärna sett att man bibehållit den ordningen, dock med den ändringen att det slutliga programmet fastställdes av höstrikdagen så att man på ett tidigare stadium kunnat överblicka den totala omfattningen. Därigenom borde de olägenheter som påtalats beträffande den hittillsvarande ordningen ha kunnat undvikas. Att vi i detta avseende kunnat ansluta oss till utskottet beror på dess skrivning om att »givet är att hänsyn härvid måste tagas till de sannolika produktionsförutsättningarna under det kommande budgetåret». Det antagna programmet bör inte betraktas som en absolut fastspikning, utan hänsyn bör kunna tas till konjunkturen. Vi förutsätter att detta beaktas.

I fråga om produktionens inriktning finns en gemensam folkparti- och centerpartireservation. I denna påtalas behovet av åtgärder för att främja småhusbyggandet. Man framhåller småhusens

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

lämplighet som bostad, särskilt för barnfamiljerna, och att efterfrågan på småhus torde komma att stiga till följd av högre standard, ökad fritid m. m. Bland de konkreta åtgärder som förordas märks främst att småhusbyggandet ges tillbörligt utrymme vid kommunala ställningstaganden och vid den lokala planeringen. En höjning av lånetaket bör också övervägas.

Jag vill med instämmande i dessa synpunkter göra en liten utveckling och något beröra den relativt låga kvantitet småhusbyggande vi har. Internationellt sett är småhusbyggandets andel av bostadsbyggandet lågt i vårt land; detta trots att det är långt fler än de som bor i småhus som helst skulle vilja ha en bostad av det slaget. Vi har läst i pressen om det s. k. höghuseländet, om hur familjerna vantrivs i höghuskolosserna och längtar efter den lilla egna stugan omgiven av en liten täppa.

Detta som det synes faktiska behov har inte kunnat tillgodoses på rimliga villkor. Orsakerna här till måste uppenbarligen vara flera. Förutom de orsaker som reservanterna nämnt vill jag beröra ytterligare ett par. Självfallet har den omfattande inflyttningen till storstadsområdena haft en negativ effekt. I dessa områden finns inte längre utrymme för ett omfattande småhusbyggande, om avståndet till arbetsplatsen och restiderna till och från arbetet skall hålla sig inom rimliga gränser. Bostadsbyggandets inriktning är således i viss utsträckning avhängigt av befolkningsomflyttningen. Härav kan man våga dra den slutsatsen, att de positiva resultat som de pågående utredningarna på det lokaliseringspolitiska området kan komma till, kommer att ha stor betydelse också för bostadsproduktionens inriktning — som jag hoppas av stor positiv betydelse för småhusbyggandet. När vi diskuterar utformningen av den framtida bostads- och bebyggelsemiljön kan vi helt enkelt inte undgå att fästa stor vikt vid den lokaliseringspolitiska aspekten i vid bemärkelse.

En annan faktor av betydelse för små-

husbyggandet har vi att söka på produktionsidan. Man talar i våra dagar om storbyggmästare och storföretag som dominerar bostadsproduktionen. Bostadsproduktionen har helt enkelt blivit en industri, kanske en storindustri i långa stycken. Därigenom har man kommit fram till rationella metoder, men man måste också konstatera att i dess spår har följt de stora huskropparna och höghusen. De stora byggnadsföretagen har enligt min mening visat ett påtagligt klen intresse för småhusbyggandet. Detta gäller dem alla, de enskilda, de kooperativa, de allmännyttiga företagen. Det torde finnas skäl för dessa på produktionsidan att tänka om. För min del tror jag att de företag som först inriktar sina ansträngningar på att lösa småhusbyggandets problem och kommer i gång med en rationell produktion på det området i hög grad har framtiden för sig. För produktionsföretagen av folkrörelsekaraktär eller med folkrörelseanknytning borde det ligga särskilt väl till för en sådan inriktning, men även där har tyvärr intresset för småhusbyggande varit klen.

Anskaffandet av ett egnahem är för den enskilde en affär av betydande omfattning. Särskilt bör man uppmärksamma de inledande svårigheterna och kostnaderna. Det fordras en betydande kontantinsats och oftast också lån ovanför lånetaket, emedan produktionskostnaderna har stigit så att det inte går att hålla sig under lånetaket. Från den synpunkten är en höjning av lånetaket befogad, men det är fel att tro att man därmed löser hela problemet. Den som anskaffar ett egnahem har jämfört med den som flyttar in i en hyreslägenhet högst betydande kostnader utöver kontantinsatsen — man kan kalla dem slutförings- eller färdigställningskostnader. Därtill kommer att man ofta har fått vänta ett år eller mera på bostadslånen och således fått mycket dryga kostnader för kreditvräntan. Med tanke på att det är unga familjer och barnfamiljer som främst kommer i fråga när det gäller egnahem är det förklarligt om de finner

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

dessa svåra år av egnahemsboendet mer eller mindre oöverkomliga och skrämmande.

Detta måste uppmärksammas när man söker lösa egnahems- och småhusbyggandets problem. Det utgör bakgrunden till den tanke på ett initialstöd som vi fört fram från vårt håll. Ett sådant initialstöd kan utformas på olika sätt, och det bör beaktas vid en avveckling av de generella subventionerna. Man bör därvidlag börja med de äldre husårgångarna. Man kan tänka sig ett amorteringsanstånd under den första tiden, och man kan åstadkomma en lösning med värdebeständiga bostadslån. Med sådana skulle följa lägre räntekostnad och en anknytning till realinkomstutvecklingen. En lösning efter dessa riktlinjer — den ena utesluter inte den andra — finge självfallet inte gälla bara egnahemmen, utan nyproducerade bostäder över huvud taget.

Självfallet måste dessa spörsmål bli föremål för närmare utredning innan slutgiltig ställning tages. Det bör kanske understrykas, att man därvid nog samt bör beakta de speciella omständigheterna för egnahemmen. Vidare tror jag att man i det sammanhanget också bör ta upp frågan om ersättande av den statliga långivningen med ett kreditgarantisystem. Med ett kreditgarantisystem — kanske i kombination med visst amorteringsanstånd och värdebeständiga lån — bör det gå att komma fram till finansieringsmetoder som både för den enskilde och ur samhälls-ekonomisk synpunkt på längre sikt ter sig bättre än de nuvarande.

Enligt vår mening är det sådana metoder som bör eftersträvas vad gäller de mera generella åtgärderna till förmån för bostadsbyggandet. Därjämte måste givetvis de socialt motiverade stödformerna beaktas. Vi anser det motiverat med ett inkomstprövat stöd till egnahemsbyggandet, särskilt med tanke på barnfamiljer med relativt begränsade inkomster.

I fråga om förbättringslåneverksamheten, vars syfte ju är att medverka till

en förbättring av bostäder av mindre god standard, anser vi det befogat att inkomstgränsen för erhållande av räntefri stående del höjes från 6 000 till 7 000 kronor. Med den utveckling vi nu har, då åtskilliga ansökningar om egnahemslån avslås med hänsyn till att den enskilde anses sakna ekonomiska möjligheter att klara ett egnahem, är det angeläget att man ger bättre möjligheter till förbättringslån, så att de lägre inkomsttagarna inte blir lottlösa. Av samma orsak anser vi det befogat med ett särskilt stöd till egnahemsbyggare med lägre inkomster.

Jag återkommer till frågan om en höjning av inkomstgränsen från 6 000 till 7 000 kronor. År 1958 förde vi från vårt håll fram ett förslag om att gränsen skulle höjas från 5 000 till 6 000 kronor, men det gick man på regerings- sidan inte med på. År 1959 var emellertid socialministern vänlig att komma med ett förslag om höjning till 6 000 kronor. När vi nu har motionerat om en höjning till 7 500 och i reservationen har stannat vid 7 000 kronor, har vi gjort det i den starkaste förhoppning om att herr socialministern skall vara vänlig att följa vår modell även i fortsättningen.

Man kan inte frigöra sig från känslan att bostadspolitiken alltmer utvecklas dithän, att det fordras en rätt betydande inkomst för att få del av det ekonomiska stöd som utgår. I många fall blir subventionen också större ju större bostad man har råd att ha. Här måste en omprövning komma till stånd. För vår del vill vi genomföra förbättringar för dem som verkligen är i behov därav, men samtidigt vill vi ha en avveckling av de generella subventioner som utgår även till dem som har mycket höga inkomster. Vid en sådan avveckling måste man självfallet beakta de höga bostadskostnaderna i de nyproducerade husen. Avvecklingen måste ske på sådant sätt att man i varje fall under ett övergångsskede har ett initialstöd. I det syftet har vi föreslagit att ränteeftergifterna beträffande 1940-talshusen skall

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

slopas och så att säga trappas av i fråga om 1950-talshusen.

Beträffande de senaste husårgångarna, som bl. a. har högre statslån på sämre villkor, anser vi dock att någon avveckling inte nu bör ske. Den statsfinansiella effekten av vårt förslag för nästa budgetår är en besparing på 70 miljoner kronor. Detta innebär jämfört med innevarande budgetår att anslagsbeloppet kan hållas 5 miljoner lägre. För 1960/61 är beloppet i budgeten 195 miljoner kronor, och för 1961/62 skulle det enligt vårt förslag bli 190 miljoner kronor. Kostnadsstegringen enligt regeringsförslaget mellan dessa båda år är alltså 65 miljoner kronor.

Det finns anledning att fråga sig vart det bär hän med varje ny husårgång, om man inte vidtar besparingsåtgärder. Vi kommer slutligen i det läget att alla betalar hyra åt alla via skattsedeln. Jag är rädd för att det med nuvarande utveckling och inriktning av bostadspolitiken inte blir de lägre inkomsttagarna, som skulle tjäna härpå.

Låt mig, herr talman, avslutningsvis beröra frågan om prövning ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt av enskilda egnahemslåneärenden. En sådan sker ju numera genom samarbete mellan bostadspolitiska och arbetsmarknadspolitiska organ. Från vårt håll har vi krävt att denna prövning skall upphöra såvitt avser enskilda egnahemslåneärenden. Med anledning av ifrågavarande motion har utskottet uttalat, att en dylik prövning inte rimligen kan ges annat syfte än att i särskilda fall bedöma låneansökningen med hänsyn till de framtida sysselsättningsbetingelserna för sökanden. Man kan knappast säga att utskottet gjort saken bättre genom detta uttalande.

För det första måste beaktas att det är sökanden själv som tar den största risken. Ett egnahemsbygge är av stor ekonomisk omfattning — sett ur den enskildes synpunkt. Det är det största företaget, som en genomsnittsfamilj åtar sig under hela sin existens. Om den enskilde bedömer sig kunna klara bygget och klara sysselsättning och inkomster i den

trakt där han vill bygga, är det väl inte troligt att länsbostadsnämnd och länsarbetsnämnd skulle vara så oerhört mycket klokare och förstå det hela så mycket bättre än han själv gör.

Den andra risken tas av kommunen, som skall teckna borgen för egnahemslånets översta del. Det finns väl ett och annat fall även bland egnahemsbyggare — det känner vi nog till — som inte tänker sig för så noga — inte ens inför omfattande ekonomiska engagemang. Det är ju därför man har borgen och kommunal prövning i detta avseende. Men om kommunen finner att vederbörande är lämplig och att han har möjlighet till inkomster för att klara ett egnahem, skall verkligen länsmyndigheterna då kunna säga något helt annat och vägra lån av arbetsmarknadspolitiska skäl? Detta är orimligt, och det ligger nära till hands att se saken som ett utslag av viss ridigeringslusta.

Låt mig ställa frågan så: Har inte de myndigheter som beslutat om denna arbetsmarknadspolitiska prövning uppmärksammat kommunikationernas utveckling i vårt land? Man är inte längre så bunden vid bostadsorten för sin försörjning som tidigare, utan man kan bo ute på den rena landsbygden och ändå ha kvar sitt arbete inne i tätorten eller staden. Vi bör därför i detta sammanhang hålla fast vid uttalandet från 1953 års riksdag i denna fråga. Någon prövning därutöver bör inte komma i fråga.

Herr talman! Med dessa ord har jag något velat belysa hur vi inom centerpartiet ser på bostadsproblemen inför årets avgörande, och jag ber härmed att få yrka bifall till följande reservationer: 2 b, 3, 4 b, 5, 8 c, 9, 11, 14, 15 och 21 c.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr talman! När det gäller bostadspolitikens stora komplex har vi inte i vår motion brett ut oss över hela detta område, utan vi har sökt koncentrera oss på bostadsproduktionsnivån och åtgärder för att få till stånd billigare bostadskostnader. I anslutning till produktions-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

nivån inom bostadsbyggandet har vi understrukt att 70 000 lägenheter per år inte får betraktas som en maximigräns utan måste utgöra en minimigräns för bostadsbyggandet.

Vi har hänvisat till att bostädernas andel av bruttoinvesteringarna för tio år sedan var 23 procent och nu endast är 19 procent. Mot denna bakgrund borde det vara på sin plats att ännu mer öka produktionen, att helt enkelt bygga bort bostadsbristen. Större bostadsproduktion och billigare bostäder förutsätter emellertid vissa bestämda samhälleliga åtgärder. Vi har därför i vår motion pekat på betydelsen av att bostadsproduktionen erhåller vidgad prioritet på kreditmarknaden, att räntan på bostadslånen blir lägre och att det genom samhälleliga ingripanden förhindras att tompriserna trissas upp genom olika former av spekulation.

Med det anförda ber jag, herr talman, att under punkten 1) få yrka bifall till motion nr 54 i denna kammare och motion nr 36 i andra kammaren.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Man känner sig smått generad att varje år ta till orda i denna fråga. Det är så många bland kollegerna som frågar, om det egentligen är något nytt i bostadsfrågan i år, och sanningsenlig som man försöker vara kan man inte säga, att det finns något i och för sig nytt, även om det sker förändringar från år till år i partiernas ställningstaganden. Ena året är de borgerliga partierna rätt överens i många frågor, andra året går de skilda vägar. I år har vi ett sådant år då de delat på sig. Vad detta nu kan bero på tycker jag är rätt ointressant att filosofera över — om det nu kan bero på tidsnöd eller någonting annat — i varje fall är det ointressant när man inte kan finna någon konsekvens i den ändrade attityden år efter år.

Även om antalet reservationer i år är stort, tror jag inte man kan säga att statsutskottets utlåtande är ett uttryck för att det finns så många delade me-

ningar. Vi har, såsom herr Jacobsson sade, försökt skriva oss samman på en del punkter. Det har gällt frågor av vad man kan kalla mindre vikt, men ändå frågor som haft en kolossal betydelse i den partipolitiska debatten, där de förstörats upp på ett sätt som inte alls står i proportion till frågornas vikt. Vi har inte lyckats att göra det på alla punkter. På områden, där vi vet att det inte finns några sakliga motsättningar, har vi försökt att få till stånd enighet, men vi har inte lyckats, och det beror väl som sagt på partitaktiska skäl. Jag skall återkomma till den saken litet längre fram.

Det finns emellertid en underlig enighet mellan högern, socialdemokraterna och centerpartiet beträffande bostadsbyggandets omfattning. På den punkten är det bara folkpartiet som avviker; på det hållet vill man ju alltid bygga några tusen lägenheter mer. Det kan man liksom bara utgå ifrån, och det är inte så mycket att säga om den saken.

Märklig är dock enigheten mellan högern, socialdemokraterna och centerpartiet. Statsrådet har på ett för mig personligen mycket glädjande sätt motiverat bostadsbyggandets omfattning. Jag har följt denna fråga mycket noggrant både på tjänstens vägnar och som ledamot av tredje avdelningen, och jag har hitintills aldrig märkt att man uteslutande ur de bostadsbehövandes synpunkt har motiverat programmets omfattning. Det har alltid tillkommit sekundära motiv — redan när bostadspolitikerna utformades i detta land fanns det sålunda inslag av en rad andra ting, bl. a. arbetsmarknadssynpunkter, och de har hängt med hela tiden. Arbetsmarknadssynpunkterna har legat till grund för programmets utformning, och det är i och för sig en mycket viktig uppgift för samhället att se till att byggnadsarbetarna har arbete. Någon rent bostadspolitisk fråga är detta emellertid inte, även om den som sagt är av stor vikt.

I år är det alltså första gången som jag finner att man inte motiverat pro-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

grammet utifrån dessa synpunkter utan sagt, att det skall fixeras med utgångspunkt från det behov av bostäder, som vi kan bedöma erforderligt och möjligt att genomföra. Kungl. Maj:t har vid bedömningen av denna fråga kommit fram till att vi bör kunna bestämma oss för 70 000 lägenheter. På den punkten har alltså högern varit med om förslaget, trots att partimotionerna talar om att man inte kan göra sådana avvägningar, att man inte kan fixera programmet och att det skall vara konkurrens på den öppna marknaden om kapitalet samt dessutom knorrar över att vi sparat på försvarsanläggningar för att bygga bostäder. Centerpartiet knorrar också en smula över ett program på 70 000 lägenheter men är med om motiveringen.

Man kan säga att här finns ett träsigt underlag för en fullständig enighet, och man kan säga att reservanterna inte menar så mycket med vad som skrives i utlåtandet, men man kan också säga att det är ett glädjande uttryck för enighet i målsättningen. Eftersom jag nu är talesman för utskottet, finns det emellertid ingen anledning för mig att här programtala och med några bröstoner längre uppehålla mig vid denna underbara enighet, som jag kanske i sak inte tror så mycket på.

När det gäller inriktningen av bostadsbyggandet vill jag bara göra några reflexioner. På denna punkt finns det så långt jag kan förstå inte några som helst sakliga motsättningar mellan partierna, men det är ändå alldeles omöjligt att få till stånd en enhetlig skrivning. Ibland har de borgerliga partierna gått tillsammans, men nu har de skilt sig åt. I varje fall har högern gått sin egen väg beträffande egnahemmen. Häri ligger mycket av »den lilla stugan med den egna täppan», som också herr Nils Theodor Larsson talade om. Det är lockande och stimulerande ord för många att höra och ger näring för deras fantasi.

Vi har gjort allvarliga försök att få till stånd enighet i denna fråga. Vad är det i sak som skiljer oss? Vad man ef-

tersträvar är att ge ett sken av att socialdemokratien är egnahemsfientlig och själv framstå som den som är egnahemsvänlig. Man talar om »mastodonthus» och allt vad det kan vara och om hur odrägligt det måste vara att bo i sådana hus. Jag är själv född i en stad — även om den inte är så stor som den vi nu befinner oss i — men någon känsla av mastodonthus, med detta betoning som herr Larsson gav detta ord, har jag sannerligen inte upplevt.

Frågan om egnahem är mycket besvärlig att komma till rätta med, ty när man talar om hustyper så talar man som om Sverige vore lika från norr till söder. Det föreligger mycket stora variationer i samhällens strukturer. Mäniskornas vilja att bosätta sig på olika platser har skapat sådana variationer, att skillnaderna inom landet är oerhört stora.

Det är otänkbart att lösa bostadsfrågan i Stockholm eller i Göteborg genom att bygga småhus. Det är emellertid närmast löjligt när man bygger flerfamiljshus i mindre samhällen och på landsbygden. Det sker dock emellanåt på landsbygden, och strax intill där jag har min sommarstuga finns det flerfamiljshus som jordbrukare har byggt för att där hyra ut någon lägenhet. I varje fall stör det mitt sinne för landskapets mått och för vad som där skall finnas. I småsamhällena skall småhusen finnas och ges de villkor som de rätteligen bör ha.

Debatten förs emellertid som om egnahemmen vore det enda riktiga att bo i, det enda som en barnfamilj kan bo i, det enda som fostrar riktiga människor och som gör att vi inte blir kriminella och allt vad det kan vara. Man föreställer sig att man blir asocial när man bor i bostadshus! Jag kan förstå att herr Nils Theodor Larsson kan tycka, att jag är så där halvt om halvt betänklig i flera avseenden, men det är värderingar som han liksom inte får tala om!

Debatten kring egnahemmen är så infekterad och snedviden att det är ytterst svårt att få ut någonting ur den. De lånevillkor som gäller för egnahemmen är — det har vi deklarerat vid fle-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ra tillfällen — ett uttryck för att regeringen och statsutskottets socialdemokratiska ledamöter hyser intresse för att denna hustyp skall kunna byggas på hyggliga lånevillkor där typen passar.

Det är felaktigt att ge den bilden, att lånevillkoren för egnahem i dag skulle vara oförmånliga. Dessa villkor är tungt belastande för staten, eftersom ett egnahem beräknas kräva ungefär 24 000 kronor av statsmedel mot 10 000 kronor för motsvarande lägenhet i flerfamiljshus. Men denna tunga belastning talar man inte om, utan tvärtom vill man framställa det som om staten missgynnar egnahemsbyggarna. Det är ytterst svårt att göra jämförelser, eftersom bostadstyperna är så olika och ägandeförhållandena så skiftande, men jag anser det helt felaktigt att måla ut saken som om vi vore negativt inställda mot egnahemmen.

I år har statsrådet dessutom markerat att han inte önskar att man genom kvotering av låneramarna begränsar egnahemsbyggandet. Detta hade ju centerpartisterna i sin iver inte upptäckt utan råkade motionera om att man skulle slopa en kvotering som inte existerar. Men sådant händer ju i alla familjer!

Enkelt uttryckt bör alltså konsumenterna själva få avgöra hur många egnahem som skall byggas. Efterfrågan och ingenting annat skall vara avgörande. Jag tror inte att visheten i dessa frågor är förankrad hos länsbostadsnämnderna eller bostadsstyrelsen, även om där finns många kloka karlar. Det är oriktigt att, som herr Nils Theodor Larsson gjorde, måla ut dem som dirigenter när det gäller byggandet av enfamiljshus respektive hyreshus. Jag vill inte på något sätt att de skall få bestämma hur vi skall bo men detta beror ingalunda på att jag inte skulle anse dem kompetenta i mycket hög grad utan på min uppfattning att konsumenternas efterfrågan här bör bli avgörande. Vi kan gudskelov inte i någon författningssamling reglera hur samhället skall utvecklas, utan det hela måste ta form på andra vägar. Och nu skall egnahemsbyggandet få utvecklas

utan att man ens kan tala om några hinder för det.

I fråga om lånetaket för egnahem har centerpartister och folkpartister — litet oförskämt, skulle jag vilja säga — avgivit en reservation som aldrig varit föremål för diskussion i avdelningen. Den teknik vi arbetar efter i statsutskottet gör att det kan inträffa sådana olycksfall i arbetet. I denna reservation har man därmed också fått tillfälle att säga, att socialdemokraterna inte är villiga att ändra lånetaket för egnahem. Detta är ju alldeles felaktigt. Frågan har inte diskuterats i avdelningen, ingen nämnde den och jag hade inte anledning att ta upp den. För en månad sedan förklarade socialministern, att han själv skulle ta upp frågan; han tror att det finns skäl att undersöka den. Och i fredagens konselj, om jag inte tar miste, har han gett bostadsstyrelsen direktiv att ompröva lånetaket för egnahem.

I avdelningen hade vi ju under dessa förhållanden ingen anledning att säga, att nu skall socialministern göra det som han redan förklarat att han ämnade göra. Vi tyckte att det skulle vara litet onödigt och fann därför ingen anledning att gå in på saken.

Jag vill klart deklarera att problemet när det gäller egnahemsbyggandet ligger framför allt i svårigheten för många människor att skaffa de kapitalresurser som behövs för att bygga egnahem. På många orter är nämligen kostnaderna så höga att de delvis kommer att ligga ovanför lånetaket. Lånetaket för egnahem måste enligt min mening justeras, och jag tror att herr Nils Theodor Larsson kommer att bli chockerad när han får se vad det verkligen rör sig om. Framför allt i och kring de större orterna är lånetaket oerhört besvärande, särskilt med hänsyn till att enskilda drivit upp tomtpriserna; men den saken får vi kanske återkomma till nästa år.

Det vore frestande att gå in på en mängd andra frågor i detta sammanhang, men av praktiska skäl skall jag inte göra det — och dessutom bör man väl inte dra på sig ovilja från alla möjliga håll, om man skall sitta kvar i denna

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

kammare, något som jag i varje fall kommer att göra en tid framåt.

Ett kärt ämne för de borgerliga är kreditgaranti — både herr Jacobsson och andra talare har tagit upp den frågan. Jag skall kanske inte göra mig till talesman för någon annan på denna punkt, men jag vill deklarerat att jag inte funnit någon annan mening hos mina partivänner och hos statsutskottets majoritet än att vi i princip inte har någonting emot kreditgaranti.

Vi anser att den principiella diskussionen om den frågan borde avföras. Tertiärlånen och egnahemslånen innebär i princip ingenting annat än att staten övertagit en kreditgaranti. Det har aldrig funnits enskilda långgivare som velat ställa pengar till förfogande, i varje fall inte på rimliga villkor, och därför tog staten på sin tid hand om dessa lån. Då fanns det inga pengar i marknaden, och inte heller nu har det visat sig möjligt att finna andra former för detta. Olika tekniska lösningar har föreslagits och varit föremål för remissbehandling, och därvid har inte minst penninginstitutet framhållit att man inte orkar med detta. Det är en hel miljard som de enskilda penninginstitutet skulle skrapa ihop och överlämna till bostadsbyggarnas förfogande.

En dag kanske vi kan finna formen för ett kreditinstitut, som kan garantera denna miljard. Danskarna har hunnit en bit på väg då de med statens medverkan skapat ett speciellt kreditinstitut, som inte kommer upp till de gränser som vi rör oss med men som ändå har skapat förutsättningar för att utöka kreditmöjligheterna. Danskarna hade ju en sagolik tur, eftersom de startade i ett synnerligen onormalt konjunkturellt läge med ett penningtillflöde, som gjorde att topplåneräntan t. o. m. kunde vara lägre än bottenlåneräntan, vilket är något mycket onormalt. De hade tur den gången.

Högern ville införa kreditgarantier utan att det skulle finnas någon garanti för att det fanns pengar. Det är självklart, ty högern har i denna fråga alltid ansett, att det inte skall finnas något

statligt engagemang i bostadsfrågan — det skall råda fri konkurrens, och krafternas fria spel skall få gälla. Den sterke skall få slå ut den svage. Detta vill högern, vilket inte någon är främmande för. Folkpartiet vill inte säga det klart, utan ligger där och pendlar. Centerpartiets linje har man som vanligt svårt att hitta, vilket inte heller är så märkligt.

Kreditgarantifrågan är alltid en praktisk fråga. Det gäller om det finns pengar på marknaden. Den dagen det finns pengar är jag övertygad om att den socialminister som då kommer att sitta — jag tror att det kommer att dröja mycket länge, så man kan undra på vem som då är socialminister — kommer att framlägga förslag i ärendet. Jag är övertygad om att frågan gäller huruvida man kan orka med att skapa nya penninginstitut, som kan försörja bostadsmarknaden med toppkapital.

Debatten har förvillats av att vi för några år sedan fick ett förslag som man kallade för kollektiv kreditgaranti, som skulle innebära en förenkling av administrationsarbetet på bostadsstyrelsen. Det förslaget fick inget vänligt mottagande bl. a. därför att bankerna därigenom skulle få inflytande över bostädernas lokalisering. Det har gjorts gällande att kreditgarantierna i den traditionella formen kommer att innebära en förenkling av myndigheternas arbete med långivningen, vilket är fullständigt felaktigt. Det blir ingen förändring. Granskningen av låneärenden måste ske på samma sätt som nu. T. o. m. kungliga kommittéer med prominenta personer, som sysslat med detta, har i sina betänkanden sagt att förslaget innebär en förenkling av bostadsstyrelsens handläggning.

Det som framhålls i centerpartiets reservation tycker jag är sakligt riktigt, ty det får inte vara på det sättet att byggandet av exempelvis egnahem skall bestämmas av bankerna. Det skall bestämmas av samhället, och det är detta som gjort att vi över huvud taget har fått ett småhusbyggande på den svenska landsbygden.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

När jag satt och lyssnade till debatten tyckte jag att jag hade mycket att säga gentemot högerpartiet och folkpartiet, men jag har faktiskt mest uppehållit mig vid vad herr Nils Theodor Larsson anfört. Och jag måste säga ytterligare en sak med utgångspunkt från vad han sade, nämligen att det vore mycket bra om det kunde bli på det sättet, att man genom att låta stora byggnadsföretag sätta i gång med att bygga egnahem kunde få ned kostnaderna rätt väsentligt. »Då skulle nog byggnadsföretagen gå en strålande framtid till mötes». Sade herr Larsson.

Det vore väl om det vore så enkelt! Det låter ju riktigt när man talar om det. Ett storföretag bör ju kunna sköta byggnation effektivt och rationellt. Vi bör dock vara på det klara med att det inte bara är frågan om att vara rationell och effektiv. Då man rör sig med stora pengar är frestelserna stora. Det är besvärligt att styra de intressen som väcks till liv, när människor sysslar med stora pengar.

Jag vill tala om att det utanför Göteborg finns en kommun som heter Lerum, där det byggs en stor gruppbebyggelse på 269 hus. De byggs av ett av landets största industriföretag, som i ledningen har personer som ofta och gärna talar om bostadspolitiken och om vad samhället gör, som ena dagen vill vara samhällsvänliga men andra dagen ironiserar om den bostadspolitik som förs av allmännyttiga bostadsföretag. Detta företag har, som jag nyss sade, gott anseende i de flesta kretsar och har startat en stor raid i detta land för att bygga småhus. Vad har resultatet blivit? Jo, hittills har ansökningar behandlats för 39 av dessa hus. Byggnadsföretaget begärde för dessa hus mycket mer än vad länsbostadsnämnden kunde godtaga. Företaget begärde cirka 4 500 kronor mer för varje hus än vad länsbostadsnämnden kunde godtaga, ty den måste diskutera frågan om gruppbebyggelse på ett annat sätt än när det gäller enskilda hus. Det rör sig om över 160 000 kronor för dessa 39 hus.

Företaget överklagade hos bostadssty-

relsen, som i princip fastställde länsbostadsnämndens beslut. Företaget fick alltså finna sig i att gå miste om vad man skulle kunna kalla för en vinst på över 160 000 kronor. Nu behandlas ansökningarna för ytterligare 120 hus — det blir alltså sammanlagt 159 hus — och beträffande dessa 159 hus blir skillnaden närmare 10 000 kronor i medeltal per hus. Där har inte manglingen kommit in i slutskedet ännu, men det blir sammanlagt omkring 1,5 miljoner kronor.

Det är kanske i och för sig inte så stora pengar för egnahemsägarna, men för många kan det vara ett besvärligt hinder. I den marknad som råder utanför Göteborg finns det emellertid alltid köpare även till hus för sådana priser, att ett byggnadsföretag kan betinga sig 1,5 miljoner kronor mer än de statliga myndigheterna anser vara skäligt. Det beloppet representerar inte arbetslöner, räkningar på trä och allt vad det kan vara — det måste vara något annat som man vill ha betalt för.

En av företrädarna för detta företag har formulerat en slogan, där han talar om »produktionsinriktad planering». Han utropar: »Låt byggarna klara det här! Låt planeringen bli produktionsinriktad! Låt oss få stadsplaner och hus typer som är produktionsinriktade! Då kan vi sänka bostadskostnaderna!»

De har haft chansen i Lerum, och vilka kostnader har man där kommit fram till? Inte är det en konsumentvänlig prissättning, och jag är glad över att det finns myndigheter med tjänstemän som orkar stå emot. Har man 1,5 miljoner i sikte har man råd att anlita många civilingenjörer, arkitekter, jurister och tekniker att pressa myndigheterna med genom att belamra tjänstemännen där med diskussioner och förhandlingar om otaliga detaljer för att få igenom de önskade priserna.

Jag tror att vi i stället för en produktionsinriktad bostadsplanering borde ha en konsumentinriktad bostadsproduktion, och det är ju dit bostadspolitiken strävar. Jag tror alltså att det är angeläget att inte bara skrika om att vi skall

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

låta de stora byggnadsföretagen ta hand om det hela. Deras produktion är inriktad på att göra vinster på att bygga hus och därmed på att driva upp priserna. Därför är det kanske ett bevarande och skyddande av den bostadspolitik som förs, som är det väsentliga.

Nu får jag kanske ta fram almanackan och se efter hur länge jag egentligen har talat! Jag skulle faktiskt ha sagt någonting om de allmännyttiga bostadsföretagen, men jag skall avstå från det nu och hänvisa till vad jag sade förra året. Jag tycker att det var bra sagt och anser att det står sig även i år. Jag vill be de ledamöter, som är här inne, att se efter vad jag sade då, så behöver jag inte upprepa det. Det skulle bara bli en upprepning nämligen.

Jag skulle emellertid också vilja säga, att i motionsfloran i det här ärendet ser man hur intressemotsättningarna bryter igenom. Jag vet inte om högermotionen rörande de allmännyttiga bostadsföretagen är skriven på Entreprenörsföreningen, men den som är van att umgås i den kretsen känner igen vartenda ord och vartenda sätt att resonera. Direktören i Entreprenörsföreningen står som huvudmotionär i andra kamraren och kräver insyn i de allmännyttiga bostadsföretagen — alltså företrädaren för de enda byggnadsföretag, där det ju som bekant inte förekommer någon insyn!

Den här intressebundenheten till olika grupper tror jag att det är väsentligt att man håller ögonen på. Jag hade först tänkt avstå från att ta upp saken, men jag har lovat herr Nils Theodor Larsson att säga några ord om den för att skilja honom från motionen. Förra året väcktes en ren högermotion, men i år inträffade ett olycksfall i arbetet, så både folkpartister och centerpartister har skrivit under motionen. I utskottet blev det bara högermän som biträdde motionen, plus en folkpartist. De andra har inte följt högern i det här avseendet, och jag förmodar att det inträffade kommer att förbigås med en tystnad som kan vara rätt talande, när voteringarna kommer, även av dem som

råkat skriva under motionen. Det säger rätt mycket om motionens karaktär.

Man skall hålla sina löften, och därför slutar jag nu med att yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter i utlåtandet

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Trots det tillkännagivande som herr talmannen nyss lämnat vågar jag be om ordet för en kort replik, även om det kanske inte är alldeles nödvändigt. Jag vill emellertid räkna en blomma åt min vän herr Bergman i Göteborg, ty han har på ett så charmerande sätt gått in i denna debatt. Jag vill också tacka honom för hans välvilliga medverkan i att framhålla vad jag strävade till, men kanske bristfälligt lyckades med, då jag utvecklade egnahemsproblemet.

I mitt anförande ville jag fästa uppmärksamheten vid att det har förekommit försummelser i det förgångna. Ingen hade bättre än herr Bergman kunnat uttrycka vad jag önskade säga och illustrera det på ett så förtjänstfullt sätt. Jag har velat tacka herr Bergman för detta.

Jag tycker också att herr Bergman var inne på en förnuftig väg till rationalisering, när han hänvisade till sitt inlägg föregående år. Jag undrar om det inte vore något för framtiden att i bostadsdebatten bara servera varandra hänvisningar till sidor i föregående års protokoll och så helt kort yrka bifall till förslag och reservationer och därmed väsentligt avkorta debatten.

Nåja, detta var ett försök till skämt, men man får kanske inte uteslutande skämta om bostadsfrågan. Den är livsviktig för vårt samhälle och vårt folk. Och jag vill än en gång understryka att det vore angeläget om herr Bergman kunde förmå socialministern att komma till hjälp beträffande lånetaket. Jag märkte att herr Bergman var ganska orolig och bekymrad över folkparti- och

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

centerpartireservationen i det stycket och beskärmdade sig något över att han inte i tid hade vetat om inställningen på dessa håll. Kan nu herr Bergman få socialministern att hjälpa till, så att lånetaket blir justerat, så skall jag tacka både herr Bergman för hans medverkan och socialministerna för hans välvilliga inställning.

Herr BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Efter de blommor som jag nu har fått för vad jag anförde om lånetaket på egnahem vill jag bara säga, att jag nog inte kan få socialministern mer intresserad än han är. Innan jag var inne på tanken, dokumenterade han att han tänkte göra något åt saken. Skicka blommorna till honom!

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Huvudsaken i det jag nu tänkte säga berör en fråga, som jag talade om i debatten förra året, nämligen egnahemmen. Jag förstår så bra herr Bergman, när han hänvisar till sitt anförande förra året. Det kan man gärna läsa! Min blygsamhet förbjuder mig emellertid att begära att man går åstad och tar reda på vad jag sade i mitt obetydliga anförande förra året. Jag känner mig nödsakad dragga igenom mina synpunkter igen rörande ett och annat.

Herr Bergman har beklagat sig en smula med anledning av det sätt varpå reservationen angående lånetaket kom till. Reservationen drogs emellertid i utskottet, och då hade det funnits möjlighet för herr Bergman att haka på! Men han ville tydligen inte vara med. Alldeles ovetande om det hela var han dock ändå inte.

Beträffande bostadsfrågan i stort vill jag en liten smula fästa uppmärksamheten på den roll som räntesubventionerna spelar. Här har man lagt upp en mycket stark kritik mot räntesubventionerna. Det är att »slå på kärra och mena märra». Det är, såvitt jag kan bedöma, att tala om ett resultat som har uppkommit, men inte nämna orsaken. Det är ju så, att vi har ett onormalt högt ränte-

läge här i landet, ett ränteläge som är avpassat för den del av näringslivet, som har en mycket stark konjunktur. Men en annan mycket stor del av vårt näringsliv kan inte på ett rimligt sätt producera under sådana villkor. Jag har fattat det så, att bostadsbyggnadsindustrin ej kan producera till nuvarande räntor, och därför har man tillgripit subventionerna för att likväl komma fram till skapliga produktionsresultat.

När detta är fallet synes det mig rimligt, att man lägger huvudvikten vid det som vålar skadan, nämligen de höga räntorna. Den frågan har behandlats i annat sammanhang i kammaren, och det har tryckts på och uttalats, att vi behöver en långsiktig planering för att åstadkomma ett bättre läge, d. v. s. en lägre ränta. Jag tror att det är till den saken vi har att knyta förhoppningarna att kunna avveckla dessa subventioner. Jag betvivlar att det kan vara rätt och rimligt att gå en annan väg och övervältra på hyresgästerna den lättnad subventionerna innebär.

Jag gör denna reflexion generellt, och jag skall inte i detalj gå in därpå. Det kan inte hjälpas, men det är nog så, att vi som önskar en låg ränta här i landet har mycket svårt att gå med på en uppjustering av räntesatserna. Vi har också rätt stor förståelse för utskottets uppfattning, att man för närvarande inte kan göra så.

Sedan går jag över till frågan om egnahemmen, och jag vill då ansluta till allt det vackra som herr Larsson i Hammarby sade i det ämnet. Jag konstaterar också att utöver en del raljerande hade även herr Bergman därom ganska varma tonfall. Det talas alltså mycket vackert om egnahemmen och egnahemsbyggandet, att det är ett stort och vackert problem, ett problem av mycket stor social räckvidd. Men det räcker inte med ord.

Det är riktigt när herr Bergman säger, att i stora städer o. s. v., där man har mycket av högbebyggelse, kan dessa vackra önskemål inte realiseras, utan där får man tillvarata utrymmet genom att bygga högt. I centrum på uppväxan-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

de tätorter ligger det också till på ett annat sätt. Men det förhåller sig dock så, att i landskommunerna i stort sett, ute i de svenska bygderna, är markpriserna icke på samma sätt ett hinder. Där finns det gott om utrymme för egnahemsbyggande. Det är ju så att bättre kommunikationer numera underlättar denna bebyggelse. När man har denna utgångspunkt finns anledning tro, att här är något, som är värt att satsa på, som är värt att utveckla i mycket större omfattning än hittills.

Det är också riktigt när herr Bergman säger att man inte kan räkna med denna byggnadsform som något uteslutande, inte ens på de platser jag talat om. Jag skulle vilja säga att för två unga människor är en liten tvårummare i ett hyreshus en bra bostad. Men när barnen kommer vill man ha en egen tomt, en gårdsplan och en lekplats, och då är det naturligt att man lämnar lägenheten och flyttar ut till egnahemmet. När sedan två gamla sitter där och det är besvärligt med tomten och mycket annat, kan de vilja flytta tillbaka till en lägenhet igen.

När jag berör detta är det för att understryka, att det är väsentligt att man här gör någonting. Det är därför jag för min del och många med mig reagerade, när man tog bort den räntefria stående delen från egnahemslånen förra året, och det är därför vi har vågat komma igen med ett yrkande på den punkten i år. Det är inte nog med ord. Man måste också gå till handling, man måste lämna ett stöd åt en byggform som är socialt lämplig och som har stor betydelse för utvecklingen av trivsel och trevnad i vårt svenska samhälle. Om man har den uppfattningen, vill man också att det skall göras rätt mycket på detta område och det inte bara beträffande länetaket, utan också när det gäller ränteläget. Denna byggform är som nämnts en socialt lämplig byggform, men det är en dyr form, inte minst ute i bygderna, där inkomstnivån ligger lägre än i de stora tätorterna. Eftersom så är fallet synes det rimligt att man försöker stödja denna byggform.

Det är enligt min uppfattning angeläget, att man bygger upp tätorter i bygderna och skapar centra, där människor kan bo och på det sättet bevaras åt bygden. Därför förefaller det rimligt, att kommunerna inriktar sig på att mer och mer stödja bostadsbyggandet. För en kommun är det förenat med kostsamma investeringar att starta en omfattande bebyggelse av tätortskaraktär. Det skatteunderlag som härigenom tillföres kommunen kan bidra till att bära kostnaderna för investeringarna. Under sådana förhållanden menar jag, att det kan vara värdefullt att se till att det hela går ihop. Det är riktigt att man skall hjälpa människor, som har det besvärligt, och det är riktigt att kommunerna därvidlag tar en viss risk. Men man måste nog räkna med att det stora flertalet egnahemsbyggare skall ha så ställt, att de kan klara sig. Det gäller inte att få enbart dem, som sitter trångt. Hittills har egnahemsägaren måst göra betydande ekonomiska insatser. Det har gjorts kalkyler i anslutning till länsbostadsnämndernas kostnadsberäkningar. Jag avslöjar ingen hemlighet om jag säger, att utöver den andel som myndigheterna räknar med är nog vederbörande i många fall tvungen att genom eget arbete eller egna besparingar eller — vilket är föga lyckligt — genom särskild skuldsättning satsa vissa belopp. Under sådana förhållanden förefaller det rimligt att man vidtar åtgärder som hjälper kommunerna i deras arbete för bostadsförsörjning i en socialt synnerligen lämplig form så att kommunernas ställning stärkes.

Jag skall sluta med ett yrkande, herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 14.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! När vi här i kammaren varje år debatterar bostadsbyggandet, kommer ju alltid en del nya synpunkter fram. Så har skett även denna gång. Men det är så förfärligt litet av de olika synpunkterna som anammas. Allting går i huvudsak på det gamla vanliga sättet.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

När man tittar på de väldiga belopp, som bostadsbyggandet kräver, kan man fråga sig om det inte vore möjligt att göra besparingar utan att dessa behöver drabba den som skall ha en bostad. Jag tänker då i första hand på — såsom jag har sagt så många gånger tidigare — att man bör se efter om den, som skall bygga en bostad, har möjlighet att själv bidra till kostnaderna. Man skall göra en behovsprövning, och det är naturligtvis samhällets skyldighet att lämna stöd åt den som inte har möjlighet att på annat sätt klara bostadsbyggandet.

I propositionen har begärts 970 miljoner kronor till bostadsbyggandet. Det är mycket stora summor som skall utbetalas. Enbart till ränteeftergifter är beräknat 260 miljoner kronor och till bostadsrabatter 150 miljoner kronor. Det är ingenting att säga om detta, herr talman, för den händelse man hade undersökt, att de som kommer i åtnjutande av bostadslån inte har en sådan ekonomisk ställning, att de själva bör kunna klara finansieringen. I sådana fall skall de inte gå vägen över statsmakterna och låta sina egna besparingar förränta sig i bankerna, där de får högre ränta än den som de betalar på de statliga lånen.

Det är detta som gör, herr talman, att jag anser att statsmakterna borde tillämpa ett kreditgarantisystem. Jag har förut talat med socialministern om detta, och jag tror fortfarande att vi måste gå den vägen. Det kan inte vara klokt att riksdagen beslutar att det skall lånas upp så och så många hundra miljoner kronor till ganska hög ränta. Vi har ju redan ett mycket väl utvecklat bankväsende i landet, och därutöver skall det finans ett bostadsorgan som utövar i stort sett samma verksamhet som bankerna.

Då kan vi väl fråga oss: Varför vill man inte vara med om behovsprövning? Jag har hört att det finns sådana uttalanden, att det inte är meningen att de olika kreditinrättningarna skall bestämma, om den eller den skall få ett byggnadslån. Jag vill då poängtera att jag

inte alls tänkt att vi skulle gå den vägen, utan jag anser att bostadsnämnderna bör få bestämma vilka som skulle få bostadslån, som staten skulle garantera. Då kan det ju inte sägas, att det är bankerna som bestämmer om den ene eller den andre skall få bygga.

Jag tror att det finns möjligheter att använda det kreditsystem som vi har här i vårt land och som skulle kunna täcka det behov av kapital som behövs för bostadsändamål. Om inte så skulle vara förhållandet, får väl statsmakterna på annat sätt skaffa behövligt kapital. Men jag tycker att det är orimligt att man vid sidan av dessa väl utvecklade kreditorgan skulle ha andra lånemöjligheter.

Jag anser sålunda, herr talman, att vi bör kunna gå ifrån den nuvarande ordningen och att vi bör kunna förenkla det hela med — som jag sagt — ett system med statlig lånegaranti.

Det är ju självklart att bostadsproblemet kan vara besvärligt på många platser, och vi hörde ju här en uppgift lämnas att 320 000 människor nu skulle stå i bostadskö. Men vi kan aldrig få reda på vad det är för olika kategorier av människor det här gäller. Gäller det gifta personer eller personer, som tänker gifta sig, eller unga män eller unga flickor, som söker sig en bostad på grund av att de har mycket god inkomst och inte vill bo kvar i föräldrahemmet och av den anledningen ställer sig i bostadskön? Jag vet att det går till på det sättet på många håll, och det skulle därför vara tacknämligt, om socialministern hade möjlighet att här i kammaren lämna en uppgift om vilka kategorier det är som nu står i bostadskön och söker egen bostad.

Jag vill ännu en gång poängtera att vi — åtminstone från det parti jag själv tillhör — anser att man bör göra allt för att stödja dem som vill ha en bostad men inte själva har möjlighet att skaffa en sådan. Men jag tycker att man på detta område gått alltför generöst till väga och inte gjort några undersökningar i det särskilda fallet — vederbörande lägger bara in en ansökan om ett bo-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

stadslån och får det utan vidare. De som har höga inkomster kommer visserligen inte i åtnjutande av bostads- och bränslebidrag och dylikt, men de får i alla fall lån för att uppföra sig en bostad, oavsett om de själva har tillgångar för ändamålet eller inte.

Jag anser, herr talman, att regeringen fortast möjligt bör gå in för en annan ordning vid behandlingen av dessa frågor.

Därutöver vill jag bara tillägga, herr talman, att alla de andra bör — som jag förut sagt — ha hjälp från samhällets sida så att de kan skaffa sig en bostad men ingalunda på det sätt som nu sker.

Jag har velat framhålla detta, herr talman, eftersom man från olika håll varje år deklarerar att det bör vara på det sätt jag här antytt. Men någon åtgärd blir aldrig vidtagen för att nå fram till ett resultat, och därför får vi ju upprepa dessa anmärkningar tills de äntligen kan bära frukt.

Herr JOHANSSON, KNUT, (s):

Herr talman! Man blir litet funderksam, när man lyssnar till denna debatt. Här växlar utskottets representant och reservanterna blommor, som man sedan överräcker till bostadsministern. Man gör ju den reflexionen, att om den vänligheten och övertygelsen om att man förstärkt varandra hade inträffat tidigare, så är ju det tänkbart, att antalet reservationer skulle ha blivit färre än 34.

Jag begärde närmast ordet för att något beröra den motion, som jag under-tecknat i denna fråga, nämligen nr 338 i denna kammare angående åtgärder i syfte att motverka stegringen av hyreskostnaderna vid nyproduktion av flerkamiljshus. Jag vill dock först säga några ord även om ett par andra frågor ehuru den ena tidigare har berörts här i debatten.

Den ena gäller bostadsfinansieringen. Man kan väl uttrycka saken på det sättet, att frågan om bostadsbyggandets omfattning — om man skall bygga 64 000, 70 000 eller 80 000 lägenheter — ju inte enbart är en avvägningsfråga i förhål-

lande till vad som skall investeras på andra viktiga områden och inte heller i förhållande till behovet utan också sammanhänger med möjligheterna att på ett relativt friktionsfritt sätt få bostadsfinansieringen ordnad. Tyvärr råder det ju för närvarande ganska stora svårigheter. Sparbankerna, som genom sin långivning medverkar till bostadsfinansieringen, har under senare tid i allt större utsträckning övergått till att finansiera egna hem. Försäkringsbolagen, som ju också tidigare har bidragit till bostadsfinansieringen, har nu i ökad omfattning intresserat sig för obligationsmarknaden. Posten har övergått från bostadslångivning till de kortare lånen, byggnadskrediterna, som självfallet är en mera vinstgivande affär.

Från myndigheternas sida har man ju tagit konsekvenserna härav och under senare år i ökad omfattning medverkat till att både bostadskreditkassan och stadshypotekskassan har fått större möjligheter att gå ut på obligationsmarknaden. Men tyvärr har ju inte dessa åtgärder lett till önskat och nödvändigt resultat.

Det är väl framför allt två faktorer som bidragit här till, nämligen kapitalmarknadens bristsituation och de otidsenliga regler, som gäller för hypoteksinstituten. Det finns många exempel på hur dessa faktorer i dagens läge verkar bromsande. Jag vill bara erinra om den situation, som uppstår på alla orter, där byggnationen tidigare har varit mycket blygsam, men där olika omständigheter — samhällets lokaliseringspolitik, uppbyggnaden av industrier och annat — som en naturlig konsekvens för med sig ett ökat bostadsbyggande. I sådana fall blir det förenat med svårigheter, för att inte säga alldeles omöjligt, att ordna krediter för bostadsfinansieringen.

Denna fråga får ses i samband med spørsmålet om bostadsbyggandets omfattning. De 70 000 lägenheter, som nu har signalerats i propositionen och som utskottet har tillstyrkt, innebär ju i och för sig ingen förändring i förhållande till tidigare riktlinjer. Man har bara på en gång beviljat medel för 70 000 lägen-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

heter i stället för att som tidigare bevilja medel i två etapper, nämligen för ett minimiprogram avseende 63 000 lägenheter och sedan tilläggsån för 6 000 —7 000 lägenheter.

Det är således min uppfattning, att om man skall kunna klara det program, som denna kammare väl om någon stund går att fastställa, är det nödvändigt att ganska snart få till stånd en annan ordning för finansieringen.

Den andra fråga jag tänkte beröra gäller tomtkostnaderna. Här har — för övrigt med all rätt — talats om att bostadskostnaderna ökar. Trots en pågående omfattande rationalisering tenderar hyrorna att öka från år till år. Det är klart att här föreligger flera bidragande orsaker, men en av de mest betydande är faktiskt de stegrade markkostnaderna.

När man talar om produktion på lika villkor och åtgärder i syfte att åstadkomma sådan produktion, åtgärder som skulle medföra ändringar i nuvarande bostadspolitik i låneavseende, så finns det all anledning att erinra om vad som dagligdags händer, nämligen att privata företagare bildar bolag och med stöd av affärsbankerna köper markområden i centrala delar — men även i andra delar — av städer och tätorter. Det är en favör, som denna företagarkategori har framför övriga, vilka saknar de ekonomiska möjligheter, som på detta sätt har beretts de privata företagen.

Det är ganska uppenbart, att om man skall få fason på bostadsbyggandet och på bostadsförsörjningen, så är det nödvändigt att underlätta kommunernas möjligheter att föra en helt annan markpolitik än den de nu för, vilken är beroende av kapitalsvårigheterna. Om man penetrerar detta problem, skall man nog snart finna, att just denna metod, som nu tillämpas, i icke oväsentlig grad har bidragit till att öka bostadskostnaderna. Det är bland annat i anslutning här till, som en motion jag varit med om att underteckna bör bedömas.

Vi har i motionen erinrat om att det sociala elementet i det bostadspolitiska mål, som vi har haft under efterkrigsti-

den, väl i stort sett har gått ut på att tillhandahålla tillräckligt stora och i standardhänseende väl utrustade bostäder. Vad som nu sker, har emellertid faktiskt satt denna målsättning på spel. Vi har pekat på en del av de kostnadselement, som har bidragit här till. Utskottet har vid sin behandling av motionen varit införstått med de synpunkter, som ligger till grund för yrkandet att man dels skulle utreda frågan om några års amorterings- eller räntefrihet — eller eventuellt båda delarna — för nyproducerade flerfamiljshus för att därigenom få en övergång i kostnadshänseende, och dels å andra sidan frågan om amortering av de äldre lån, som nu är amorteringsfria.

I den sista frågan har utskottet ansett, att saken bör prövas i samband med kreditmarknadsutredningens betänkande. På den punkten har jag inte någon erinran; det verkar ju rätt förnuftigt. I den andra delen har vi yrkat att frågan skulle hänskjutas till bostadsbyggnadsutredningen, som skulle undersöka möjligheterna, utreda och framlägga förslag. Här till säger utskottet att det förmodligen senare kommer en utredning, som skall ta ställning till finansieringskostnaderna i sin helhet.

Jag är fullt ense med utskottet om att man naturligtvis inte borde bryta ut den del ur finansieringsfrågorna i övrigt, men jag har å andra sidan ansett att även finansieringsfrågorna borde bli föremål för prövning i den nu sittande bostadsbyggnadsutredningen. Vår hemställan var den, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om att utredningen fick den befogenheten och sålunda erhöll vidgade direktiv.

När utskottet inte har gått på denna linje, skall jag inte heller yrka något bifall till motionen. Jag utgår emellertid ifrån att man med hänsyn till frågans stora vikt och betydelse — utskottet har ju inte heller haft någon annan uppfattning — snarast möjligt får frågan under grundlig utredning och att det framkommer förslag om åtgärder i ärendet.

Jag tror inte, som utskottet på ett ställe har anfört, att man kan vara rik-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tigt säker på att en övergång från produktion av större lägenheter till en relativt ökad andel av mindre lägenheter är en tillfällig företeelse av konjunkturskäl. Jag tror att kostnadsfrågan därvidlag har spelat en mycket betydande roll, och sett utifrån den synpunkten och i förhållande till vårt sociala bostadsprogram är det nödvändigt att åtgärder så snart som möjligt blir vidtagna i detta hänseende.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att den siste ärade talaren har allvarsamma bekymmer för de stora och betydande kostnadsfördyringar, som tomtkostnaden vid bostadsbyggandet skapar i det sammanhang han talar om. Det är klart att ett problem inträder om man bygger speciellt i de centrala stadsdelarna, där byggnadskostnaderna är mycket stora. Det är klart att det kan vara en fråga, som kan behöva utredas om detta skall vara rimligt. I avvaktan på den utredningen — jag tror att även han tänker sig att den kommer att bli ganska tidskrävande — skulle jag vilja ge honom ett litet uppslag. Bygg litet längre ut från centrum, där ju tomtkostnaderna är väsentligt lägre! Kontor och affärer måste naturligtvis ligga i centrum, men med de kommunikationer vi har kan människorna mycket väl bo en bit därfån. Det är inte nödvändigt att alla bor vid Stora torget!

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Då jag tillhör utskotts-majoriteten, som har tillstyrkt betänkandet, kanske jag inte skulle behöva ta till orda. Men eftersom jag är motionär i det avsnitt, som behandlar frågan om de byggmästarbildade bostadsrättsföreningarna, anser jag det lämpligt att med några ord anföra en del synpunkter i den frågan.

Frågan om de byggmästarbildade bostadsrättsföreningarna har aktualiserats

genom en skrivelse till Kungl. Maj:t från Hyresgästernas riksförbund, som påtalar de problem som det fått att behandla i samband med sådana här företag. Bostadsstyrelsen har i ett yttrande över denna skrivelse och med sina erfarenheter som underlag framhållit, att man borde sätta en belåningsgräns vid 85 procent, alltså motsvarande den som gäller för privata byggare.

I propositionen har emellertid departementschefen inte ansett sig kunna följa det förslaget. Han motiverar detta med att han befärad att bostadsproduktionen skulle gå ned, vilket han för närvarande inte ansåg vore önskvärt. Han har därför accepterat ett förslag från Entreprenörföreningen om ett kontroll- och garantiföretag, som skulle medverka till att de brister, som har påtalats i denna byggform, eliminerades. Det är i anslutning härtill som vår motion har kommit in i bilden. Den motionen utmynnar i att riksdagen måtte besluta sådana grunder för den statliga tertiärlånegivningen, att en gränsdragning sker mellan företag, syftande till enskild vinst, och bostadskooperativa företag utan enskilt vinstsyfte.

Jag vill understryka, att när denna fråga har aktualiserats från bostadskonsumenterna, är det inte i syfte att komma byggmästarna och deras vällovliga näringsfång till livs. Vad man syftar till och vad man är kritisk emot är själva organisationsformen, som ur bostadskonsumenternas synpunkt måste te sig tämligen problematisk. Denna organisationsform fungerar ju så, att vilken byggmästare som helst kan bilda en bostadsrättsförening och i dess styrelse sätta in sina anställda eller anhöriga. Han kan sedan göra upp om entreprenad med denna bostadsrättsförening, bygga ett bostadskomplex fullt färdigt och t. o. m. hinna med att genomföra garantibesiktningen — alltså den slutliga besiktning som äger rum i samband med en byggnation — innan han överlämnar bostadsrättsföreningen till dem som slutgiltigt skall förvalta och äga fastigheten.

Detta har från bostadskonsumer-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

nas sida ansetts vara en form, som inte ger de blivande bostadsrättshavarna en betryggande garanti. Därför har man önskat få till stånd andra former, framför allt för belåningen, som markerar gränsen mellan denna form av bostadsrättsföreningar och kooperativa bostadsrättsföreningar, d. v. s. kooperativa företag i vanlig bemärkelse.

Vid utskottsbehandlingen har jag för min del emellertid accepterat det föreliggande förslaget till utskottsutlåtande, som huvudsakligen ansluter sig till departementschefens förslag. Det innebär att man skall pröva de förslag som Entreprenörföreningen lagt fram, nämligen detta med garanti- och kontrollföretag. Utskottet går med på detta men stryker dessutom under vikten av att den statliga och kommunala kontrollen hålles effektiv. Utskottet säger följande: »Utskottet vill dock i detta sammanhang framhålla, att den tekniska och ekonomiska granskning av byggnadsföretagarnas verksamhet som kan komma i fråga inom ramen för kontroll- och garantiföretaget givetvis inte får medföra att kommunernas och de långgivande organens övervakning i dessa hänseenden inskränkes. Utskottet förutsätter, att de tillämpningsföreskrifter som Kungl. Maj:t och bostadsstyrelsen må komma att utfärda i ämnet ger klart uttryck åt principen att lån endast beviljas om de ekonomiska villkoren för byggnadsföretaget kan anses godtagbara för blivande bostadsrättshavare och om byggnaderna i fråga om standard och utförande är fria från anmärkning.»

Dessutom har utskottet hemställt, att frågan om bostadsrättslagen blir föremål för översyn, och det torde vara i hög grad önskvärt att så sker. Den lagen är om jag minns rätt 31 år gammal. Det bör finnas anledning att här göra en ordentlig översyn.

Med de motiveringar som har anförts i utskottsutlåtandet har jag för min del ansett, att jag har kunnat godta detta. Därför har jag inte något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag tror att det skall vara möjligt, om nu inte något olyckligt sker genom detta inlägg, kunna gå till votering före middagsrasten. Jag vill endast göra några små reflexioner i anledning av vad herr Knut Johansson sagt.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att frågan om hypoteksinstitutens regler, som är alltför mycket antika, såsom han mycket riktigt karakteriserade dem, i år är föremål för utskottets uppmärksamhet. En motion av herr Lundström m. fl. har tagit upp frågan och har kommit med ett, som jag bedömer det, genialt drag i den diskussion vi under flera år har fört för att klara detta problem. Jag hoppas också att de myndigheter, som har överinseende över dessa frågor så småningom också bedömer det som lika genialiskt, så att vi får denna fråga löst. Den är besvärande, och det vore önskvärt att man kunde klara den på det sätt som motionärerna har förordat, nämligen genom att bostadsstyrelsen så att säga övertager kreditansvaret. Det tror jag är en både praktisk, enkel och naturlig form.

Beträffande tomtkostnaderna, som herr Knut Johansson också var inne på, vill jag endast fästa uppmärksamheten på något, som ytterst få vet någonting om, och det är något så trist rubricerat som cirkulär SFO 176 ifrån bostadsstyrelsen, som handlar om nya regler för markvärdering, men som i sin enkelhet och anspråkslöshet innehåller två väsentliga ting. Dels ges däri kommuner och de långgivande organen en möjlighet att komma till rätta med markvärdestegringen. som är en mycket central fråga i bostadspolitiken, dels skapas möjlighet till frihet under kontroll, om man får uttrycka saken så. Det blir konsumenten genom kommunen, som får vara med och titta på de produktionskostnader, som kan belånas i centrala delar av städerna, genom att hyran skall vara det väsentliga. Man skall utgå ifrån hyran när man diskuterar såväl bostadskostnad som tomtkostnad i de centrala delarna.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Det är ett grepp på frågan, som jag tycker är fint och som jag tror kommer att vara oerhört värdefullt. Det kommer att medverka till att bostadslånegivningen också blir konsumentinriktad på ett sätt som den aldrig varit förut, då den var fångad av en mängd andra saker. Här får vi alltså en metod, enligt vilken vi kan gå fram på en konsekvent konsumentlinje i denna fråga.

Den motion, som herr Johansson talade om, gällde huruvida man skulle ändra finansieringsvillkoren för bostadsbyggets igångsättande. Om den har vi sagt att vi inte vill hänskjuta den till den nu sittande utredningen, ty denna utredning hade enligt sina direktiv endast att undersöka bostadsmarknadens läge och att försöka förutsäga de framtida behoven, betalningsmöjligheterna o. s. v., på detta område. Efter denna kommer enligt statsrådet en ny utredning med en annan sammansättning att tillsättas för att bedöma finansieringsfrågorna. Detta är alltså det enkla motivet till att vi skrivit på det sätt som vi gjort.

Till herr Petersson vill jag säga att jag är glad över att vi lyckats skapa enighet mellan alla partier inom utskottet när det gäller skrivningen om byggmästarbildade bostadsrättsföreningar. Det är ju i dagens läge en väsentlig fråga. Av flera orsaker har det på detta område uppstått förhållanden, som inte varit sådana som de skulle varit. Som detta samhälle fungerar och med det arbetssätt som våra myndigheter har, kan man ju inte komma åt alla missförhållanden. Utan tvekan fanns ett sakligt underlag för den skrivelse, som Hiresgästernas riksförbund på sin tid sände till Kungl. Maj:t. Detta har sedermera omvittnats i den promemoria, som utarbetats av bostadsstyrelsen, och flera remissinstanser har även påpekat detta.

För att uttrycka mig kort kan jag säga att beträffande det schackdrag som vederbörande entreprenörsförening gjorde i fråga om vilka som skall få bilda bostadsrättsförening och under vilka former man skall bilda garantifond, fick man en känsla av att byggmästarna nu skulle börja bli kooperativa och arbeta

som om de inte hade något intresse av att lätt förtjäna pengar på denna marknad.

Utskottets mening på den här punkten kan sägas vara följande: Även om propositionen och underlaget för bedömningen av den garantifond som Entreprenörföreningen skall stifta kan ge anledning till annan uppfattning, så är det klart, i och med att riksdagen godtar vad alla partier i utskottet är överens om, att länreglerna inte skall ändras. Kontrollen etc i kommunerna och garantien för att det verkligen blir kontroll kvarstår och bör enligt både propositionen och utskottsutlåtandet skärpas. Det får alltså inte vara så att entreprenörerna genom att bilda en garantifond får kontrollera sig själva. Det skulle i så fall kunna bli som det kunde gått i Lerum, om inte myndigheterna upprätthåller en effektiv kostnadsgranskning.

Dessutom har utskottet framhållit att lagsiftningen om bostadsrättsföreningar bör ses över. Det står mitt på s. 32 någonting rätt väsentligt som jag vill fästa uppmärksamheten på: »Det förhållandet att en byggnadsföretagare under interimstiden kan sluta avtal om en entreprenad med en styrelse, vars ledamöter står i beroendeställning till honom, framstår under nuvarande förhållanden som otillfredsställande.»

Det är orsaken till att utskottet skriver att den garanti som Entreprenörföreningen lämnar skall vara en garanti som går utöver nu gällande bestämmelser.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i det nu ifrågakvarande utlåtandet gjorda hemställan. Herr talmannen hänvisade till en till ledamöterna i förväg utdelad stencilerad sammanställning över reservationer m. m.

I fråga om punkten 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:0) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:0), av herr *Jacobsson, Per*, att det förslag

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Persson, Helmer*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 54 och II: 36.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontrapositionen därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Per Jacobsson* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 109;

Nej — 30.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende på punkten 2, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Bergh, Ragnar*, att

det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 a betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Larsson, Nils Theodor*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr *Ivar Johansson* m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen 2 b.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upp tog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Nils Theodor Larsson*s yrkande.

Herr *Bergh, Ragnar*, äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 53 punkten 2 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr *Ivar Johansson* m. fl. vid utlåtandet avgivna med 2 b betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av reservationen 2 a av herr *Ragnar Bergh* m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans upp-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

fattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergh, Ragnar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;
Nej — 22.

Därjämte hade 67 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 2, röstar

Ja;
Den, det ej vill röstas
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 51.

Därjämte hade 19 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härpå gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förkla-

rade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 3, röstas

Ja;
Den, det ej vill, röstas
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;
Nej — 49.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande punkten 4, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Bergh, Ragnar*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 a betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Larsson, Nils Theodor*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen 4 b.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraproposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraproposition antaga bifall till herr Nils Theodor Larssons yrkande.

Herr *Bergh, Ragnar*, äskade emellertid votering jämväl om kontrapropositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningspropotion av följande lydelse:

Den, som till kontraproposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 53 punkten 4 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna med 4 b betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits godkännande av reservationen 4 a av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan denna voteringspropotion ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propotionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningspropotion:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringspropotion ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propotionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 67.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten 5 framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningspropotion av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringspropotion ånyo upplästs, verkställdes till en bör-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;
Nej — 51.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna 6 och 7 hemställt.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten 8 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 8, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans

uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergh, Ragnar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 104;
Nej — 30.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå gjorde herr talmannen jämlikt de angående punkten 9 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 9, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergh, Ragnar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

befunnos vid omröstningens slut röster-
na hava utfallit sålunda:

Ja — 108;
Nej — 27.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten 10 hemställt.

Rörande punkten 11, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Bergh, Ragnar*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 8 a betecknade reservationen; 3:o), av herr *Jacobsson, Per*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom m. fl. beträffande punkten avgivna, med 8 b betecknade reservationen; samt 4:o), av herr *Larsson, Nils Theodor*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i reservationen 8 c, av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Ragnar Berghs yrkande.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de under 3 och 4 här ovan upptagna yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den sålunda begärda, närmast före huvudvoteringen infallande omröstningen (första förvoteringen); och förklara-

de herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Nils Theodor Larssons yrkande.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde likväl votering även om innehållet i denna kontraposition, på grund varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes för den andra förvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 53 punkten 11 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna med 8 c betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i förstnämnda votering antagits godkännande av reservationen 8 b av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 24;

Nej — 30.

Därjämte hade 87 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter uppsattes, upplästes och godkändes för den första förvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 53 punkten 11 antager godkännande av det förslag, som innefattas

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåandet avgivna, med 8 a betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits godkännande av reservationen 8 b av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Bergh, Ragnar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 23;

Nej — 32.

Därjämte hade 86 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåandet avgivna, med 8 b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 31.

Därjämte hade 36 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härpå bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna 12—17 hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de beträffande punkten 18 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåandet avgivna, med 9 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåandet avgivna, med 9 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 121;

Nej — 19.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten 19 hemställt.

Vidare gjordes i enlighet med de angående punkten 20 framställda yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 10 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På särskilda propositioner bifölls här efter vad utskottet i punkterna 21 och 22 hemställt.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten 23 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 11 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 11 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 123;

Nej — 17.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå gjordes enligt de rörande punkten 24 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 12 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Beträffande punkten 25, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i denna punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 13 betecknade reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 13 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr tal-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

mannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;
Nej — 52.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de angående punkten 26 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 14 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 26, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 14 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat;

och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 122;
Nej — 18.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten 27 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 15 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 27, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 15 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 122;
Nej — 19.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

På gjord proposition bifölls härefter vad utskottet i punkten 28 hemställt.

Därpå gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten 29 förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 16 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 16 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergh, Ragnar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 123;

Nej — 17.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Angående punkten 30, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Bergh, Ragnar*, att det förslag skul-

le antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid punkten avgivna, med 17 a betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Jacobsson, Per*, att kammararen skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen 17 b.

Sedermere gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av herr Per Jacobsson framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 17 b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 49.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På särskilda propositioner bifölls härefter vad utskottet i punkterna 31 och 32 hemställt.

Vidare gjordes enligt de rörande punkten 33 förekomna yrkandena proposi-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 18 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Därpå bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna 34 och 35 hemställt.

Ytterligare gjorde herr talmannen jämlikt de beträffande punkten 36 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 19 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 19 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergh, Ragnar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 121;

Nej — 20.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Härefter gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten 37 framställda yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 20 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergh, Ragnar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53 punkten 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 20 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

På särskilda propositioner bifölls sedermera vad utskottet i punkterna 38—49 hemställt.

Vidare gjordes i enlighet med de rörande punkten 50 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 23 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Härpå bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten 51 hemställt.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Ytterligare gjordes i fråga om envar av punkterna 52, 53 och 54 enligt framställda yrkanden propositioner, dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ragnar Bergh m. fl. beträffande respektive punkt avgivna reservationen: och förklarades propositionerna på bifall till utskottets hemställanden vara med övervägande ja besvarade.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna 55 och 56 hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och bordlades
dels Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 101, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation;

dels ock Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade propositioner:
nr 145, angående bestridande av kostnader för svenska FN-styrkor, m. m.; och

nr 147, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 15 november 1912 (nr 298) om provianteringsfrilager, m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.25.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 19 april eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1961/62 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels medgiva, att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. finge under budgetåret 1961/62 beviljas intill ett belopp av 40 000 000 kronor, dels ock till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för nämnda budgetår anvisa ett reservationsanslag av 1 100 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gustaf Henry Hansson m. fl.* (I: 302) och den andra inom andra kammaren av herr *Darlin m. fl.* (II: 365), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte besluta medgiva, att statsgaranti för lån till hantverks- och småindustriföretag m. m. finge under budgetåret 1961/62 beviljas intill ett belopp av 50 miljoner kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson m. fl.* (I: 386) och den andra inom andra kammaren av

herr *Antonsson m. fl.* (II: 446), i vilka hemställdes, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag måtte för budgetåret 1961/62 under anslaget Bidrag till företagareföreningar m. fl. anvisa 1,5 miljon kronor till företagareföreningarnas administrationskostnader,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* (I: 398) och den andra inom andra kammaren av herr *Eliasson i Sundborn m. fl.* (II: 447), i vilka hemställdes, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag måtte besluta att för budgetåret 1961/62 under anslaget Bidrag till företagareföreningar m. fl. anvisa 1,3 miljon kronor till företagareföreningarnas administrationskostnader,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson* (I: 396) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Nordgren* och *Stenberg* (II: 457), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att under reservationsanslaget Bidrag till företagareföreningar m. fl. behållna medel för risktäckningsändamål skulle efter Kungl. Maj:ts prövning fördelas mellan företagareföreningarna,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 389) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 452), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte, med ändring av Kungl. Maj:ts förslag, till statens hantverks- och industrilånefond anvisa ett investeringsanslag av 100 miljoner kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* (I: 397) och den andra inom andra kammaren av herr *Stenberg m. fl.* (II: 455), i vilka hemställdes, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag, måtte besluta att för budgetåret 1961/62 anvisa ett inves-

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

teringsanslag till förstärkning av statens hantverks- och industrilånefond med 15 miljoner kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 302 och II: 365, medgiva, att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. finge under budgetåret 1961/62 beviljas intill ett belopp av 45 000 000 kronor;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 386 och II: 446 samt I: 398 och II: 447, till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 1 100 000 kronor;

III. att motionerna I: 396 och II: 457 icke måtte av riksdagen bifallas.

I motiveringen hade utskottet å sid. 15 i det tryckta utlåtandet anført bland annat:

»Utskottet har vid sin prövning av anslagsfrågan haft att beakta de i motionerna I: 389 och II: 452 samt I: 397 och II: 455 framförda yrkandena om en ytterligare tilldelning av lånemedel. Utskottet har emellertid med hänsyn till den i det föregående förordade utvidgningen av garantiramen ansett sig kunna godtaga, att avsättningen till hantverks- och industrilånefonden begränsas till det av departementschefen föreslagna beloppet, vartill utskottet återkommer i sitt utlåtande nr 48.

I anslutning till det föregående vill utskottet fästa uppmärksamheten på de riktlinjer för garanti- och lånegivningen, som antogs av fjolårets riksdag. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t beaktar det behov, som kan föreligga att tid efter annan ompröva nämnda riktlinjer ur synpunkten att ge det samlade länestödet en ändamålsenlig inriktning. Bl. a. synes det utskottet böra övervägas, om icke med hänsyn till den successivt ökade garantiramen en sänkning av den nedre gränsen för utställande av lånegarantier bör övervägas. Det torde

få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare pröva denna fråga och för riksdagen framlägga de förslag, som kunna föranledas därav.»

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Söderberg, Lundström, Thorsten Larsson, Ståhl* och *Eliasson* i Sundborn, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Andersson* i Knäred, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 386 och II: 446 samt med bifall till motionerna I: 398 och II: 447, till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 1 600 000 kronor;

b) av herrar *Ivar Johansson, Thorsten Larsson, Eliasson* i Sundborn och *Andersson* i Knäred, vilka ansett, att nyss återgivna del av utskottets motivering bort erhålla följande lydelse:

»Utskottet anser för sin del den av departementschefen förordade avsättningen till hantverks- och industrilånefonden helt otillräcklig i nuvarande läge. Kapitalinsatser av en betydligt större omfattning krävas sålunda, om den mindre företagsamheten skall kunna genomföra den utrustning och anpassning av sin produktions- och försäljningsapparat, som är en oundgänglig förutsättning för att den skall kunna hävda sig i det successivt ändrade marknadsläget. Beaktas bör att ifrågavarande företagarekategoriers möjligheter att självfinansiera erforderliga investeringar äro begränsade liksom deras möjligheter att utnyttja de långfristiga kreditformer, som stå de större företagen till buds. Målsättningen bör här vara, att den mindre företagsamheten icke bara skall kunna behålla sin nuvarande ställning inom svenskt näringsliv utan även utveckla sin verksamhet med utnyttjande av de fördelar, som följa med handelns gradvisa frigörelse och tillskapandet av större marknader. I enlighet med det anförda

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

anser sig utskottet böra tillstyrka bifall till den i motionerna I: 389 och II: 452 förordade uppräknningen av anslaget till hantverks- och industrilånefonden till 100 000 000 kronor.

Ett kapitaltillskott av denna storleksordning kräver med nödvändighet en ändring av de riktlinjer för garanti- och långivningen, som antogos av fjolårets riksdag. Sålunda bör en lämplig höjning av lånegränserna för den direkta långivningen komma till stånd. Utskottet förordar sålunda, att den övre gränsen generellt höjes till 80 000 kronor med möjligheter att i undantagsfall gå upp till 100 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda närmare bestämmelser i sådan riktning.»

Herr andre vice talmannen IVAR JOHANSSON (cp):

Herr talman! Det utlåtande som här föreligger och som berör statsutgifterna på tionde huvudtiteln för nästkommande budgetår är, såsom kanske kammarens ledamöter har observerat, i många stycken och på åtskilliga punkter frukten av kompromisser. Vi har sökt att så långt det varit möjligt kompromissa ihop oss för att kunna komma fram till godtagbara resultat. Det är endast på den punkt vi nu behandlar — en mycket viktig punkt — som meningarna har gått isär. Den gäller såsom framgår av rubriken statens stöd till företagareföreningarna och deras verksamhet. Där föreslår motionärer ökning- ar, i vissa fall väsentliga ökning- ar, i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag.

Men även på denna punkt har vi sökt att kompromissa oss samman så långt det varit möjligt. Vi har behandlat sex motioner med skilda yrkanden, och avdelningen och utskottet har här särskilt på en viktig punkt kunnat kompromissa sig fram till enighet — det gäller kreditgarantiramens storlek, där utskottet nu enhälligt föreslår en ökning från av Kungl. Maj:t föreslagna 40 miljoner till 45 miljoner.

I fråga om statsbidragen till administrationskostnader och subventioner har

Kungl. Maj:t stannat för en höjning med 100 000 kronor till 1 100 000 kronor. Företagareföreningarna och kommerskollegium har emellertid beräknat behovet till ett högre belopp, nämligen 1 300 000 kronor. Detta önskemål har av motionärer från olika partier upptagits som yrkande, vilket även förts fram reservationsvis på denna punkt.

Att behovet av dessa medel stigit under de senare åren beror på att föreningarnas verksamhet ökats både personellt och administrationsmässigt, vidare på att tidigare gällande räntefrihet har slopats, och dessutom kommer man inte ifrån att ränteläget i stort sett har höjts. Om föreningarna gör förluster på sin administration, föreligger risk att förlusterna måste täckas med pengar som är avsatta för risktäckningsändamål, och det kan ju diskuteras om detta är tillrådligt.

Det framhölls i avdelningen och utskottet, att föreningarna bör vara försiktiga och inte anställa mer folk än som är oundgängligen nödvändigt. Detta påpekande kan ju vara riktigt både principiellt och allmänt sett, men vi får inte glömma att de uppgifter som företagareföreningarnas personal har är av mycket produktiv art. Personalen har inte endast att ordna långivningen, utan den bör bedriva en rådgivande och konsulterande verksamhet som avser att hjälpa den mindre företagsamheten att rationalisera sin produktion och utveckla sitt försäljningsarbete, ett arbete som man väl får förmoda kommer att i hög grad betala sig. Det arbetet är inte minst viktigt på grund av Europamarknadens förändringar.

Jag vill, med detta herr talman, yrka bifall till reservation a).

I år liksom i fjol har vi inom centerpartiet motionsledes lagt fram förslag om ett avsevärt ökat investeringsanslag att ställas till förfogande för statens hantverks- och industrilånefonds utlåningsverksamhet. Vi har sålunda föreslagit en ökning med 90 miljoner kronor utöver Kungl. Maj:ts förslag. Jämte tre andra ledamöter av utskottet har jag

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

reserverat mig för denna anslagshöjning. Skälen därtill har ju tidigare utvecklats i denna kammare, och jag skall åtminstone vid detta tillfälle inte särskilt mycket fördjupa mig i dem. Ett av skälen är att det allmänna kreditläget får betraktas som ogynnsamt för småföretagen, som inte har samma möjlighet till självfinansiering som de större företagen har och dessutom inte kan hävda sig och utveckla sin näring inför de stora och besvärliga omläggningarna av marknaderna genom handels gradvisa frigörande och tillskapandet av större marknadsområden.

Jag vill också erinra om att man ute i landets kommuner arbetar frenetiskt för att lokalisera företag till avfolkningkommunerna. Dessa kommuner litet var ute i landet ligger i startgroparna för att söka skydda sig mot den våldsamt stora folkförflyttningen till städerna med dess ödesdigra verkningar för dessa kommuner. Det är helt naturligt att man vill sanera en företagsamhet som redan finns där och dessutom söka få nyetablering av företagsamhet för att kunna bevara människorna kvar i bygden. Kan man sanera företag eller nyetablera för att hindra folkomflyttning och dyrbara anordningar för omskolning av arbetskraften som kostar stat och kommun stora pengar är det angeläget. Därför bör det nationalekonomiskt sett vara förmånligt att stödja företagareföreningarnas verksamhet.

Till slut vill jag också helt kort beröra den inverkan som just dessa förhållanden har på arbetsmarknaden. Högkonjunkturen brukar ju inte vara i evighet. En progressiv politik i vissa lägen kan säkert på sitt sätt bidra till att arbetslösheten bekämpas, och företagareföreningarna kan genom sin verksamhet på ett naturligt sätt då minska behovet av den omflyttning och omskolning av arbetskraft som jag nyss talade om.

Detta är i stort sett vad jag har att säga på denna punkt, herr talman. Jag ber att få yrka bifall också till den vid denna punkt fogade reservationen b).

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman: Utan tvekan är företagareföreningarnas verksamhet av stor betydelse för företagen inom hantverket och den mindre industrien. Den snabba tekniska utvecklingen påverkar i hög grad också denna sektor av vårt näringsliv. Även inom dessa näringsgrenar har arbetsmetoderna förändrats, maskinen har inom hantverket i allt större utsträckning ersatt de gamla storverktygen, och den mindre industriens konkurrensförmåga beror på dess möjligheter att bygga ut sina tekniska resurser och rationalisera sin produktion. Detta behov av anpassning och omställning till modern teknik kommer inte att avta utan tvärtom att stiga i takt med nya landvinningar på det tekniska området. De mindre företagen har i detta avseende stort behov av rådgivning och konsultation. De har inte tillgång till egen expertis i rationaliserings- och produktionstekniska frågor, och den privata konsultationsverksamhet som förekommer på detta område är förlagd till de stora städerna och huvudsakligen inriktad på de större företagen. Jag anser att företagareföreningarna här har en av sina huvuduppgifter, nämligen att genom sin konsultativa verksamhet ge företagen anvisningar och råd i rationaliserings- och planeringsfrågor och därigenom främja produktionen.

Men även i ett annat avseende kan företagareföreningarnas verksamhet bli av betydelse. Den vidgade marknaden medför även ett ökat behov av rådgivning för de mindre företagen. En sådan fordras för att de mindre företagen skall klara sig i konkurrensen utifrån. För att de skall ha framgång på den utvidgade marknaden krävs det samverkan såväl inom produktionsledet som på försäljningssidan. Inom produktionsledet fordras det för många företag en omställning och en rationalisering till större serier och på försäljningssidan fordras det gruppsamverkan, rådgivning i försäljnings- och reklamfrågor o. s. v. Där har de organisationer som verkar på detta område en stor uppgift. Även företagare-

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

föreningarna kan dock här verksamt bidra med hjälp och stöd till den mindre företagsamheten.

Dessutom har företagareföreningen den låneförmedlande verksamheten som sin uppgift. Denna verksamhet kräver omfattande utredningsarbete. Företagareföreningarna får här upprätta lönsamhetskalkyler. De får undersöka de ekonomiska förutsättningarna hos de företag som söker krediter hos föreningarna. Den utredningsverksamhet som företagareföreningarna bedriver på detta område resulterar ofta i att lånen placeras i affärsbankerna. Jag vill dessutom påpeka att företagareföreningarna är lokalorgan för statens industrikreditgarantier.

Denna konsultativa och utredande verksamhet, som jag här försökt redogöra för, ställer mycket stora krav på företagareföreningarnas personella och ekonomiska resurser. För nästa budgetår har företagareföreningarna beräknat administrationskostnaderna till sammanlagt 4 miljoner kronor. Föreningarnas inkomster genom ränteintäkter, administrationsbidrag från annat håll m. m. beräknas till 2,7 miljoner kronor. Det uppstår således en brist på 1,3 miljoner kronor. I propositionen säger departementschefen att detta underskott bör kunna delvis täckas av de besparingar på nettoränteinkomster av statslånemedel, som finns i föreningarna. Departementschefen föreslår i år ett anslag till administrationsbidrag på 800 000 kronor, vilket skulle betyda att 500 000 kronor fås från från nämnda besparingar hos föreningarna. Departementschefens förslag tillstyrkes även av utskottet.

Jag kan för min del inte förstå detta ställningstagande. De egna medel, som föreningarna har till sitt förfogande, bör enligt min mening inte ätas upp av driftkostnaderna.

Förra året framhöll statsutskottet för delen av att dessa föreningar arbetar som från staten fristående självständiga organ. Riksdagens beslut innebar ingen avvikelse från den av statsutskottet uttalade meningen. Har man emellertid

den åsikten att fria och självständiga föreningar är den bästa formen för den konsultativa verksamheten och den låneförmedling, som utövas på detta område, bör man även acceptera att föreningarna har något eget kapital till sitt förfogande och att ej de relativt blygsamma egna resurser, som företagareföreningarna nu har, förbrukas på deras administration.

Jag anser därför, herr talman, att det beräknade totala underskottet för föreningarnas administration för nästa budgetår helt bör täckas av statsbidrag. Detta har föreslagits i en trepartimotion i denna kammare och i en fyrtpartimotion i andra kammaren. Jag yrkar, herr talman, i denna fråga bifall till den under punkt 17 avgivna med a betecknade reservationen.

Den utveckling, som jag förut i korthet berört, såväl den tekniska som den kommersiella, medför förutom behovet av rådgivning även ett ökat anspråk på företagets kapitalresurser. Produktionsomställningar till ny teknik och till av den vidgade marknaden betingade ändrade produktionsuppgifter medför investeringar i dyrbara maskiner och många gånger även nya verkstadsbyggnader. Även omställningen och anpassningen av försäljningsåtgärderna till den vidgade marknaden kräver ökat kapital. Organiserandet av gruppverksamheten, reklamåtgärder, uppläggnings av lager m. fl. åtgärder, som kan bli aktuella, ökar företagets kreditbehov.

Det har vid tidigare tillfällen under året i denna kammare framhållits, att de mindre företagets möjligheter till självfinansiering är rätt begränsade, och att det därför råder ett stort behov av främmande kapital för rationalisering, utbyggnad och omställning. Den viktigaste källan till denna företagssektors kapitalförsörjning är utan tvekan affärsbankerna. Deras sammanlagda utlåning till företag inom hantverk och industri inklusive anläggningsverksamhet med företag på upp till femtio anställda är cirka 1,2 miljarder kronor. Ett av de mest angelägna önskemålen för kredit-

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

försörjningen åt dessa företag är därför att bankernas utlåningsmöjligheter vidgas. En beskärning av penningmarknaden går i hög grad ut över de mindre företagen.

Tidigare under årets riksdag, då formerna för Aktiebolaget Industrikredits utlåning behandlades, underströks nödvändigheten av att bättre medel och metoder skapas för de mindre företagen att få tillgång till kapitalmarknadens växande resurser, inte minst med tanke på de allmänna pensionsfondernas tillväxt. Jag vill ännu en gång understryka att vi väntar oss mycket av den Wickmanska utredningen.

Jag har ännu en gång, då vi nu talar om kreditförsörjningen för dessa företag, velat framföra dessa önskemål, som är av utomordentlig betydelse. Även det kreditstöd åt företag inom hantverk och den mindre industrien som i dag behandlas är av stor betydelse. Den höjning av garantiramen med fem miljoner kronor utöver den av departementschefen föreslagna, som utskottet alltså yrkar på, hälsar jag med tillfredsställelse. Jag anser emellertid att det hade varit ännu bättre om den sammanjämkning av utskottets åsikter, som det här har talats om från herr andre vice talmannens sida, även hade gällt lånefonden för hantverket och den mindre industrien. Jag anser att den formen av statligt kreditstöd är den mest angelägna. Utlåning genom företagareföreningarna ger möjlighet till mindre lån upp till 50 000 kronor, i undantagsfall 75 000 kronor. De små företagen har större nytta av dessa lån än av de relativt stora lån, som ges med statliga industrigarantier. Dessutom är det väl också så, att utlåning genom företagareföreningarna är en snabbare och smidigare utlåningsform. Ansökningarna behandlas snabbare, och kontakten med företagen ute i landet är genom företagareföreningarnas verksamhet också bättre. Man kan snabbare bedöma det verkliga kreditbehovet och var stödet skall sättas in.

Dessa lån har sin största betydelse däri, att de utgör riskbetonade toppkrediter. Det är emellertid ett rent före-

tagsekonomiskt bedömande som i de allra flesta fall ligger till grund för företagareföreningarnas ställningstagande.

Det har också tidigare sagts att lånen genom företagareföreningarnas utredande verksamhet ofta kan placeras i bankväsendet. Den riskbetonade toppkredit, som företagareföreningarna kan ta, medför också att affärsbankerna ofta tar underliggande lån. Genom företagareföreningarnas låneverksamhet placeras, vill jag påstå, en större lånevolym i affärsbankerna än den som företagareföreningarna själva svarar för.

Jag anser att den höjning som departementschefen i år föreslagit beträffande lånefonden, 10 miljoner kronor, är för liten. I ett väl underbyggt yrkande i motion nr 397 i denna kammare föreslås att fonden förstärks med 15 miljoner kronor. Det är samma yrkande som kommerskollegium har angivit i sina petita. Företagareföreningarnas förtroenderåd har yrkat 18 miljoner kronor.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag anfört i denna fråga föreslår jag att statsutskottets yttrande på s. 15 i utlåtandet nr 10, som börjar med »Utskottet har» och slutar med »föranledas därav» av riksdagens första kammare utbytas mot följande uttalande:

»I motionerna nr I: 397 och II: 455 har yrkats att anslaget till Statens hantverks- och industrilånefond uppföres med 15 miljoner kronor, vilket överensstämmer med den petitaframställning som kommerskollegium ingivit, varvid från detta ämbetsverk framhållits bl. a. att utlåningsmaximum i föreningarnas långivning höjts till 50 000 respektive 75 000 kronor.

Kammaren delar motionärernas och kommerskollegii mening samt vill därför biträda gjorda motionsyrkanden. En avsättning av 15 miljoner kronor till ifrågavarande fond bör därför göras för nästa budgetår.»

Får jag till slut, herr talman, säga några ord om min motion nr 396 i denna kammare beträffande fördelningen av subventionsmedlen.

Jag vill ännu en gång påminna om uttalandet från statsutskottet förra året

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

beträffande föreningarnas status som självständiga, fristående organ. Om föreningarna i sin låneverksamhet skall ha denna uttalade självständighet, förutsätter det enligt min mening tillgång till erforderliga fonder för att föreningarna inom ramen för sina resurser skall kunna ta de med låneverksamheten förenade riskerna. Det är oförenligt att dels förklara enskilda ekonomiska föreningar vara de lämpligaste lånegivningsorganen och dels underlåta att förse dem med erforderligt riskkapital.

I motionen har jag hemställt om att under reservationsanslaget Bidrag till företagareföreningarna m. fl. behållna medel för risktäckning skall efter Kungl. Maj:ts prövning fördelas mellan föreningarna. Utskottet har i år liksom förra året framhållit, att det vore mindre ändamålsenligt att utan behovsprövning dela ut till företagareföreningarna anvisade subventionsmedel, bl. a. därför att erfarenheten säger att förlusterna är ojämnt fördelade på föreningarna, vilket även motiverar att en viss del av subventionsmedlen stannar kvar under reservationsanslaget. Jag ber att få understryka orden »viss del». När utskottet säger detta, menar man i alla fall att en väsentlig del av anslaget skall fördelas hos föreningarna. Jag kan instämma i att man behåller en viss del, men der huvudsakliga delen av anslaget bör fördelas i proportion till fördelningen av lånemedlen. Låt en »viss del» stå kvar under reservationsanslaget för att utjämna ojämnheterna.

Jag har på denna punkt inte något yrkande, herr talman.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Må det tillåtas mig att såsom motionär säga några ord på denna punkt beträffande de s. k. administrationsbidragen till företagareföreningarna.

Jag behöver inte upprepa vad här tidigare sagts om företagareföreningarnas roll för den industri det gäller. Så som jag ser det kan vi över huvud taget inte offra mycket nog på företagareförening-

arna, som i dag spelar en stor roll och i framtiden kommer att betyda ännu mer. Det är tvivelsutan så att den uppgift som från början ansågs vara föreningarnas väsentliga — nämligen att tjänstgöra som låneförmedlande organ åt staten — numera är och framdeles kommer att ännu mer vara en sekundär uppgift. Den konsulentverksamhet som föreningarna utövar och som vi hoppas mycket av, är numera deras verkligt primära uppgift när det gäller kontakterna med den mindre företagssamheten. Och betydelsen av denna uppgift accentueras alldeles särskilt just nu, när vi tar steget in i justatsmarknaden, som för de små företagen kommer att medföra rätt avsevärda konkurrensproblem. På denna punkt liksom även när det gäller företagens inre rationalisering, produktionens omläggning o. s. v. är det tyvärr så att de små företagen ofta saknar nödvändiga insikter och resurser för att klara problemen. Vid lösningen av de problem som sammanhänger med justatsmarknaden måste företagareföreningarna få inta en ledande roll både i fråga om det samarbete, som är nödvändigt mellan företagare av olika kategorier, och vid de undersökningar som krävs beträffande konsumtionsvanorna på nya marknader, där man vill öppna försäljning.

Under de senaste åren har statsmakterna tyvärr visat en påtaglig njugghet på det sättet att man dels skurit ned det direkta anslaget till administrativa uppgifter och dels, såsom också tidigare påpekats, förändrat föreningarnas räntekomster därhän att deras egen kapitalbildning har försvärats. Det måste ju betyda att föreningarnas möjligheter att ikläda sig risker för givna lån försämrats i samma takt, eftersom resurserna att möta eventuella förluster blir mindre.

Något bestämt belopp, som precis skulle innebära det sesam vilket kunde ordna alltsammans, kan ju inte anges. Vi har föreningarnas beräkningar att falla tillbaka på och måste med utgångspunkt därifrån konstatera att de bygger på det minimum man anser nödvändigt

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

för att klara verksamheten. De ger inte något större utrymme för utbyggnad av konsulentverksamheten, utan det kommer att i vissa fall ta avsevärd tid innan man har nått upp till en standard på den som man behövde ha.

Mitt eget läns företagareförening fick för ett par månader sedan en personalförstärkning som gjort att föreningen nu verkligen kan ta sig an uppgifter som gäller företagens konsolidering och rationalisering. Den nye mannen har händerna alldeles fulla av uppgifter, och det skulle finnas plats för ännu fler krafter som på det sättet kunde tillhandagå företagarna med råd och dåd. Detta är helt enkelt väsentligen en ekonomisk fråga. Föreningarna måste ha resurser att betala den expertis de behöver, och på den punkten menar vi att det är statsmakternas uppgift att gå före och bereda vägen.

När det sedan gäller själva långivningen har man sagt att den primära uppgiften som låneförmedlare till de mindre och medelstora företagen bör åvila bankerna. Det finns ingen som helst anledning att bestrida ett sådant påstående. Men detta räcker faktiskt inte — företagareföreningarnas uppgift och deras sätt att arbeta bygger nämligen och borde kanske i ännu högre grad än fallet är bygga på möjligheterna att ge förtroendekrediter. Ingen skall förneka att även bankerna försöker sig på den uppgiften, men klart är att skillnaderna i det avseendet är högst väsentliga.

Det är väl inte förmätet att erinra om att man 1956 i samband med de då försiggående underhandlingarna om regeringssamarbete kunde på ett bråde utverka ett ökat anslag om 30 miljoner kronor till industrilånefonden, pengar som praktiskt taget omgående kunde placeras och som enligt samstämmiga vittnesbörd från vederbörande intressenter fyllde en mycket stor uppgift och gjorde avsevärd nytta. Jag tycker att man utan vidare kan dra paralleller, när krav nu reses på att fonden skall förstärkas med 100 miljoner i stället för de 10 miljoner Kungl. Maj:t föreslår.

Om jag ser på det från den tiden ökade kostnadsläget och till det alltmer skärpta konkurrensläget, är det uppenbart att om 30 miljoner kronor vid det tillfället med mycket kort varsel kunde omsättas i lån och gjorde mycket stor nytta, skulle i dag det belopp som här har begärts i jämförelse därmed inte vara på något sätt större. Tvärtom har behovet ökat i så väsentlig grad, att man borde nå fram till ett resultat som är tillfredsställande.

Jag är, herr talman, övertygad om att riksdagen när det gäller företagareföreningarna måste föra en väsentligt mer accentuerad politik. Om vi skall komma någon vart med vårt resonemang om och våra ansträngningar för en allmer aktiv lokaliseringspolitik, måste de som här har att gå i spetsen, vilket ju är företagareföreningarna, såsom impulsgivare och rådgivare både åt immunerna och åt företagarsidan ha resurser att aktivt medverka.

Mitt motionsyrkande när det gäller administrationsbidraget går väsentligt längre än vad som har föreslagits i den reservation, som är fogad till utskottsutlåtandet på denna punkt. Jag inser emellertid det omöjliga i att i denna situation ställa ett yrkande, som skulle gå längre, och jag ber därför att få ansluta mig till de reservationsvis framförda yrkanden, som här tidigare har rekommenderats av herr andre vice talmannen.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Låt mig börja med frågan om lånemedlen och beträffande dem omedelbart säga, att de propåer, som här har gjorts från centerpartiets sida om att vi skulle ge 100 miljoner kronor till lånefonden, naturligtvis som alla förstår är i allra högsta gradorealistiska. I varje fall bedömer företagareföreningarnas förtroenderåd saken så, att det inte är möjligt för föreningarna att över huvud taget kunna placera dessa 100 miljoner kronor med den organisation som föreningarna nu har. Det är klart att de lånemedel som står till

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

förfogande inte är tillräckliga utan att det skulie vara önskvärt med en högre tilldelning, men man bör ju ändå hålla sig till rimliga siffror och inte komma med sådana bud som skett i detta sammanhang.

Den kompromiss som herr andre vice talmannen talade om och som innebär att garantilånafonden ökas med 5 miljoner kronor är självfallet inte den allra bästa. Det är alldeles klart att det hade varit bättre för företagareföreningarna om de i stället hade fått de 5 miljonerna i form av direkta lånemedel. Det kan tyckas vara ovidkommande, om man får dem i form av garantilånemedel eller i form av direkta lånemedel, men läget är för närvarande sådant när det gäller garantilånen, att det föreligger ganska stora besvärligheter att placera lånen hos affärsbankerna. Affärsbankerna anser att den för dessa lån gällande räntesatsen är alltför låg och har därför inte något större intresse av att medverka. Företagareföreningarna får därtör i mycket stor utsträckning vända sig till sparbankerna, som å sin sida anser att deras egentliga uppgift är att skaffa fram kapital till bostadsbyggande. Därför kan som sagt svårigheter uppstå när det gäller att placera garantilånen.

Jag har emellertid för min del ansett mig kunna biträda denna kompromiss, i synnerhet som nu utskottet har antytt att åtgärder bör vidtagas för att få en sänkning av den nedre lånegränsen när det gäller garantilånen. Dessutom har, såsom redan sagts, finansminister Sträng tillsatt en utredning om småföretagarnas återlånerrätt ur ATP-fonderna. Vi hoppas att denna utredning snarast möjligt skall komma fram till en lösning, som ger möjligheter för småföretagarna att den vägen få sina lånebehov tillgodosedda.

Jag kan alltså inte ansluta mig till reservationen när det gäller lånemedlen. Men däremot kan jag när det gäller administrationsmedlen helt och hållet ansluta mig till den avgivna reservationen av följande skäl.

Det har sagts att företagareförening-

arnas medelsbehov för administrationsändamål är 4 miljoner kronor och att de till sitt förfogande har vissa inkomster på 2,7 miljoner kronor. Det är ganska osäkert om dessa siffror är helt riktiga, men i vart fall visar de en differens på 1,3 miljon kronor. Detta behov grundar sig på en i stort sett oförändrad organisation. Nu är det alldeles uppenbart att den organisation, som företagareföreningarna har inom de flesta landstingsområden här i landet, icke är tillräcklig. Jag tror att damer och herrar riksdagsledamöter bara behöver se på organisationen inom sina respektive län för att förstå att medelsanvisningen är i allra högsta grad otillräcklig. Låt oss göra en jämförelse mellan å ena sidan jordbruket och å andra sidan småföretagsamheten. Jag tror att man kan säga att produktionsresultatet är i stort sett detsamma när det gäller vad som tillföres landet i inkomster.

Om vi ser på hushållningssällskapens organisation, finner vi att exempelvis i ett län som Östergötlands har hushållningssällskapet, lantbruksnämnden och andra liknande organ för jordbruket ett sammanlagt antal anställda som uppgår till omkring 60 stycken. Företagareföreningen i samma län har fyra å fem anställda. Det är klart att detta är en alldeles för stor skillnad.

Nu anser chefen för handelsdepartementet och likaså utskottsmajoriteten att föreningarna bör kunna klara sig med nuvarande organisation, men den är, som jag har antytt, i högsta grad för liten. Den består i de flesta fall av en konsulent, i regel en ingenjör, och ett skrivbiträde. Dessa tekniker har att i stor utsträckning syssla med utredningar om affärsekonomiska ting, och det är ganska klart att det inte är så säkert att deras utbildning i alla delar passar. Jag vill säga att våra konsulenter utför ett enastående gott arbete också på det området, men det är klart att det vore till fördel om man kunde få folk med speciell utbildning för sådana uppgifter. Det är alldeles omöjligt att med nuvarande administrationsmedel kunna tänka sig en sådan utbyggnad av för-

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

eningarnas organisation att man kan anställa både tekniker och affärsekonomer. Därtill kommer den osäkerhet som föreningarna ständigt måste räkna med och den press de nu har från statsmakternas sida i fråga om de ekonomiska anslagen till administrationen.

Statsrådet anser att föreningarna skall ta av de sparade risktäckningsfonderna och förbruka dem. Är det över huvud taget någon som tror att en föreningsstyrelse vågar anställa folk under sådana förhållanden, när man knappast vet om man på längre sikt har medel att klara de utgifter som föreningen då tar på sig? Därför har man fått lov att fortsätta att räkna med en oförändrad organisation, och våra föreningar kan då inte göra de insatser som det är nödvändigt att de gör.

Jag skall ta ett exempel på hur det har blivit i fråga om ekonomin sedan den tvååriga räntefriheten slopades och sedan differensen mellan inlånings- och utlåningsräntan sänktes. Värmlands läns företagareförening har under föregående år fått sina inkomster minska med i runt tal 40 000 kronor. Det är alldeles klart att det inte kan fortsätta på det sättet. Jag tycker nog att det bör stå tämligen klart för alla som sett vad företagareföreningarna uträttar, att man bör ge dem möjligheter att bedriva en ordentlig verksamhet inom respektive län.

Det är givet att har man den uppfattningen att det är väl ordnat i vårt land, då i stor utsträckning företagssamheten samlas i ett bälte i Mellansverige mellan Göteborg och Stockholm, då skall man inte vidtaga några som helst åtgärder för att få en spridning av småföretagsamheten i landet, men anser man att det också bör finnas möjligheter till en förbättrad verksamhet inom övriga delar av landet, bör man se till att ge företagareföreningarna ett bättre stöd. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation a.

Herr SJÖNELL (fp):

Herr talman! Betydelsen av företagareföreningarna för småföretagarna inom

hantverk och industri har omvittnats här i riksdagen många gånger, och den har starkt understrukits även i dag. Därför skall jag inte försöka hitta några nya argument, utan jag vill bara instämma i de olika argument som i dag har framförts, framför allt från herr Stefansons sida. Därtill vill jag lägga ett par synpunkter som torde ha väsentlig betydelse i det här sammanhanget.

Företagen inom hantverk och småindustri har ju av både statsmakterna och andra konstaterats vara av en utomordentlig betydelse, och man har på olika sätt velat understödja och stimulera deras verksamhet. Den strukturförändring som har ägt rum inom näringslivet under de senaste åren, en förändring som framför allt har skett med tanke på de väntade stormarknaderna, har emellertid inte kunnat undgå att oroa företagen inom hantverket och småindustrien. Man har trots att man möjligen så småningom kommer att bli utslagen, framför allt på grund av den väsentligt ökade konkurrens som stormarknaderna kommer att innebära. Det är naturligt att man har kommit i en försvarsattityd och att man har försökt utfundera, vilka möjligheter man kan ha att hävda sin ställning och klara sig i framtiden. Det har kommit in i bilden en företeelse, som är av stort intresse och som jag tror också har avgörande betydelse för de här företagens möjligheter att klara sig, och det är samarbete. Det har talats fina ord om strukturrationalisering och annat. Jag tror inte att vi behöver använda sådana fina ord, utan vi kan ta till det enkla vardagliga ordet samarbete. Det behövs samarbete mellan småföretagen, om de skall kunna klara sig, men ett samarbete som bl. a. tar sig uttryck i att man gemensamt går ut på de stora marknaderna kräver en hel del pengar.

Det finns intressanta företeelser som man kan studera i dag just i fråga om samarbetets form. Jag skulle kunna ange flera konkreta exempel, men jag nöjer mig med att nämna att inom betydande branscher, t. ex. verkstadsindustrien och textilindustrien, är grupp-

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

bildningar av smärre företag i gång, gruppbildningar bakom vilka ligger en allvarlig strävan och en allvarlig avsikt att gå ut på stormaknaderna för att där sälja svenska småindustriprodukter. Deras möjligheter att lyckas står och faller emellertid med möjligheterna att få krediter. Jag får då än en gång understryka vad herr Stefanson sade, nämligen att småföretagarna är och har varit i mycket stort behov av främmande kapital. Men det är, herr talman, ganska uppenbart att deras behov av detta kapital i fortsättningen kommer att bli än större, om de skall kunna fullfölja sina strävanden.

Här kommer, herr talman, företagareföreningarna åter i blickpunkten, ty även om bankkrediterna är det väsentliga för dessa företagargrupper, har företagareföreningarna spelat en viktig roll, och den rollen blir större och större. Jag vill för min del uttrycka stor tillfredsställelse över statsutskottets förslag att höja kreditgarantiramen med 5 miljoner kronor. Jag vill dock säga att jag tror att det för det ändamål, som jag nu talat om, nämligen framgången för gruppssamarbetet, inte minst på exportmarknaden, hade varit lämpligare och ändamålsenligare om man i stället hade förstärkt hantverks- och industri-lånefonden. Det ena goda behöver inte förskjuta det andra, men jag vill understryka den sistnämnda fondens större betydelse i detta sammanhang. Dels kommer de minsta företagen i allmänhet inte i åtnjutande av kreditgarantierna, ty de lämpar sig bättre för större företag, och dels — det är en mycket väsentlig synpunkt, herr talman — är det inte alls säkert att det alltid går att placera dessa kreditgarantilån i affärsbankerna. Affärsbankerna har olika resurser vid olika tillfällen, och det är ibland mycket trögt att få ut dessa lån. Däremot är det en smidigare form att få direkta lån från företagareföreningarna. Där skulle det alltså ha varit mycket angeläget att få en höjning av kreditgivningsmöjligheterna.

Det kanske inte skulle behöva sägas så mycket mera om saken annat än att

jag för min del vill instämma med vad tidigare talare sagt, nämligen att det förslag från centerpartiet som går ut på en höjning av hantverks- och industri-lånefondens medel med 100 miljoner kronor kan betraktas såsom orealistiskt bl. a. av den avgörande anledningen, att företagareföreningarna i dagens läge inte har de administrativa resurserna att kunna klara en plötslig ansvällning av låneansökningarna och att de alltså inte kan klara en placering av så mycket pengar på en gång. Jag tror det vore bättre att gå ett steg i sänder, hålla sig på fast mark och betrakta dessa problem ur den rationella synpunkt som kommerskollegium gjort, när verket föreslagit en höjning på 5 miljoner kronor till 15 miljoner kronor.

Jag får därför, herr talman, föreslå att kammaren ville bifalla det yrkande, som på denna punkt har framställts av herr Stefanson.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Här har nu fem talare i rad försökt överanstränga sig i syfte att beskriva hur betydelsefull den verksamhet är som företagareföreningarna bedriver. Jag tror att ansträngningarna inte har varit alldeles nödvändiga. Det rådde i varje fall vid behandlingen inom utskottet inga delade meningar om att denna verksamhet har stor betydelse inte endast för företagarna själva utan också för landet i dess helhet. Det är väl också det som har gjort att riksdagen år efter år har ökat sina bidrag till denna verksamhet i dess olika former och möjliggjort nya insatser från företagarnas sida.

Föregående talare har i olika sammanhang berört de olika former av bistånd åt småföretagsamheten som detta stöd åt företagareföreningarna innebär. Kreditgarantierna har speciellt berörts. Det är sant att utskottet här föreslagit en utökning med 5 miljoner kronor av den ram som finns för denna låneverksamhet. Jag betraktar inte detta som en kompromiss i och för sig. Herr andre vice talmannen bör i varje fall inte göra

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

det, eftersom han inte anslutit sig till den. Det förutsattes nämligen att det skulle kunna bli enighet även i fråga om lånefonden genom detta beslut, men det blir det ju inte.

Garantilånen är en relativt ny form av stödverksamheten. Ramen har år för år vuxit ut steg för steg, och innevarande år är den 35 miljoner kronor. Kungl. Maj:t föreslår nu en höjning till 40 miljoner kronor, och utskottet har för sin del velat utöka den ytterligare med 5 miljoner kronor till 45 miljoner kronor.

Det är möjligt att kreditgarantierna inte är användbara i alla de fall som kan tänkas, men utskottet förordar också en sådan översyn av bestämmelserna för dessa garantilån, att man bör kunna komma fram till en sänkt undre gräns för lånebeloppen och på det sättet till detta område överflytta något av det lånebehov som lånefonden inte kan tillgodose. Det är nog riktigt som här har sagts, att de ändrade marknadsförhållandena nödvändiggör ökade ansträngningar från företagareföreningarnas sida och kanske ökade svårigheter beträffande kapitalanskaffningen för småföretagarna. Utskottet har för sin del ansett att just denna form med kreditgarantier är ett system som är ändamålsenligt och som i första hand bör anlitas.

På detta sätt skulle, som jag sade, trycket på den egentliga lånefonden lätta, och man skulle kunna flytta över något av behoven från den ena sidan till den andra. Lånefonden finns som kammarerna har observerat på kapitalbudgeten men motiveras i propositionen i detta sammanhang, och utskottet har även tagit upp den just nu. Beslutet om medelsanvisningens storlek kommer ju i ett senare sammanhang. För innevarande år anvisades till lånefonden en förstärkning på 4 miljoner kronor. Kungl. Maj:t har denna gång gått så långt som att öka med 10 miljoner kronor, vilket utskottet har betraktat som en rätt kraftig stegring, som utskottet inte velat överstrida. Därmed skulle för nästa budgetår finnas till förfogande inom fonden ungefär 21 miljoner kronor med de övriga inkomster och andra tillgångar som

finns disponibla. För det senaste året fanns 18 miljoner kronor disponibla i fonden. Man räknar för innevarande år med en utökning med 3 miljoner, och 21 miljoner kronor blir det också för nästa år. Med en överflyttning till garantilånen av vissa behov förbättras läget ytterligare. Fonderna har hittills i varje fall visat sig motsvara de anspråk som ställs på den, och det finns därför knappast någon anledning att utöka den ytterligare vare sig som herr Stefanson förordat eller som centerpartiet yrkat genom herr andre vice talmannen.

Beträffande administrationsbidraget föreslås i utskottets hemställan liksom av Kungl. Maj:t en ökning från 700 000 kronor till 800 000 kronor. Dessutom disponerar man, det har redan sagts här, 2,7 miljoner kronor i löpande inkomster. Det gör 3,5 miljoner kronor. Bara för ett par år sedan var årskostnaden 2 miljoner kronor, och då var den organisation som vi har i dag redan utbyggd. I år är vi uppe i 3,5 miljoner kronor, och för nästa år föreslås 3,5 miljoner kronor. Men dessutom finns tillgängliga de där mystiska pengarna som satts undan och som beräknas till 2,5 miljoner kronor. Kammarerna har alltid mycket svårt att få klarhet i vad det är för sorts pengar. De finns hos företagareföreningarna och är enligt riksdagens beslut disponibla för detta ändamål. Kunde man få räkna med dem helt, skulle man komma upp till 6 miljoner. Men de räcker i alla fall för att täcka den halva miljon som fattas för att årskostnaden skall kunna gå upp till de 4 miljoner som företagareföreningarna själva räknat fram som nödvändiga.

Vad slutligen subventionsmedlen beträffar råder väl inga delade meningar om avsättningens storlek nu, men det finns en motion som yrkar att de i viss omfattning skall fördelas på företagareföreningarna. Detta har riksdagen tidigare uttalat sig emot, och utskottet avstyrker även i detta sammanhang den framlagda motionen.

Jag tror, herr talman, att det inte är nödvändigt att trassla in debatten i allt för mycket detaljer. På alla håll är man

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

intresserad av att lämna det stöd som kan anses erforderligt för denna verksamhet. Man tvistar om hur stödet skall utgå — ja, kanske inte så mycket om hur det skall utgå som om hur stora belopp som skall utgå. Skillnaden mellan den ena och den andra ståndpunkten — om jag bortser från centerpartiets 100 miljoner — är inte så betydande. Jag tror att det inte finns anledning överdriva på det sätt som fem talare i rad gjort här om hur knusligt statsmakterna uppträder. Jag tror man kan säga, att den fortgående förbättring i stödverksamheten som hittills iakttagits motsvarar de ökade anspråk som kan ställas på dessa resurser, och jag menar att om kammaren följer utskottet, som i stort sett tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag, har företagareföreningarna möjlighet att existera och gå framåt även under det närmaste året.

Jag yrkar i samtliga avseenden bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till en början lugna utskottets ärade talesman, herr Gillström, när det gäller faran för överansträngning. Jag är precis lika pigg nu som någonsin före mitt anförande. Sedan måste jag uttrycka min förvåning över den absolut rörande enighet som här råder om att ta avstånd från det förslag som centerpartiet framlagt om en ytterligare ökning med 90 miljoner kronor. Jag kan förstå dem som företräder utskottsmajoriteten så till vida som de som sluter upp särskilt om Kungl. Maj:ts proposition har anledning att göra det med hänsyn till rena pengarna. Men när man hör herrar Stefanson och Sjövell tala här i frågan, blir man mycket betänksam. För dem är det uppenbarligen litet osmakligt att säga att företagareföreningarna icke behöver dessa pengar, och då kryper man bakom den föreställningen att företagareföreningarna inte har resurser att fördela 100 miljoner kronor. Tydligt har herrar Stefanson och hans medmotionä-

rer, som krävt 15 miljoner, företagit en avvägning, som säger dem att 10 miljoner är för litet men 15 miljoner är precis vad föreningarna orkar med. Är det någon som tror det?

Låt mig gå tillbaka ännu en gång till 1956, då företagareföreningarna fick 30 miljoner kronor på en gång. Då uppgick de årliga avsättningarna till lånefonden, om jag inte minns fel, till mellan 3 och 4 miljoner. Då hade vi inte företagareföreningar i alla län — det fattades en del — men då klarade de upp en ökning från 3 miljoner till 30 miljoner mycket framgångsrikt. I dag har vi företagareföreningar i alla län. De får nu 10 miljoner, och de skulle således inte klara upp att få ytterligare 90 miljoner kronor! Jag måste, herr talman, på den punkten ställa mig mycket skeptisk, och jag tror inte att det anförda argumentet kan tillmätas någon betydelse.

Herr SÖDERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gillström hade den uppfattningen, att vi som talade före honom överansträngt oss i vår argumentation, men jag är rädd för att vi ansträngt oss för litet för att göra klart för statsutskottets ärade ledamöter hur det ligger till i fråga om de här medlen. Det är nämligen så, herr Gillström, vilket klart och tydligt angivits i första avdelningen, att statsmakterna ingalunda har ökat stödet till företagareföreningarna när det gäller administrationsmedlen. Tvärtom är det så att de i mycket hög grad har minskat stödet. Det är inte fråga om de direkta anslagen till administration, men såsom herr Gillström borde känna till ligger det till på det sättet att genom de ändringar som skett i fråga om räntesatserna och borttagandet av den tvååriga räntefriheten föreningarna gått miste om mycket väsentliga inkomster, vilket gör att de nu har synerligen svårt att klara sin ekonomi.

Herr Gillström menar, att då kan föreningarna ta i anspråk de risktäckningsmedel som de har till sitt förfogande och som till stor del härrör från det

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

överskott som de tidigare fått på räntorna. Då vill jag säga, att dessa risktäckningsmedel är i allra högsta grad ojämnt fördelade mellan föreningarna. De äldre föreningarna har de största tillgångarna, medan de yngre föreningarna inte har så mycket.

Till sist vill jag säga herr Gillström, att för oss som sysslar med detta arbete i företagareföreningarnas styrelse är inte det väsentliga att företagareföreningarna skall existera, utan det väsentliga är att de skall existera på ett sådant sätt och få en sådan organisation att de kan utföra ett verkligt effektivt arbete.

Herr STEFANSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Torsten Andersson undrade huruvida herrar Sjönell och Stefanson var kapabla att avväga, huruvida företagareföreningarna skulle behöva 15 miljoner kronor eller 10 miljoner kronor till sin utlåning. Jag vill bara säga till herr Torsten Andersson, att det är inte vi som gjort den avvägningen, utan det är kommerskollegium och företagareföreningarnas förtroenderåd som gjort den. Yrkandet i motionen är alltså byggt på mycket sakliga grunder. Den är väl genomdiskuterad både i kommerskollegium och i förtroenderådet. Eftersom herr Söderberg, som talat tidigare i denna fråga, och jag båda är medlemmar av förtroenderådet, har vi all anledning att i våra motioner beträffande företagareföreningarna uppträda sakligt och inte framföra yrkanden bara av taktiska skäl. Företagareföreningarnas förtroenderåd har nog bedömt saken så, att här inte finns tillräckliga administrationsresurser för en så stor utökning av lånevolymen som centerpartiet föreslår.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! I statsutskottets första avdelning har jag deltagit i beredningen av detta ärende. Som synes finns inte mitt namn med bland reservanternas, och inför det ivriga propagerande för reservanternas ståndpunkt som vi nu en längre stund fått bevittna är det kanske

angeläget att jag redovisar varför jag inte kunnat ansluta mig till dem.

Låt mig liksom herr Gillström börja med en allmän reflexion!

När den ene talaren efter den andre här uppträder som förespråkare för företagareföreningarna, slår man såvitt jag förstår in öppna dörrar. Herr Gillström har redan påpekat — men det förefaller mig böra understrykas — att den betydelse som hantverk och småindustri har för vår produktion är sådan, att det är helt enkelt orimligt att inte i allra högsta grad uppskatta denna verksamhet och följaktligen också stödja den i den mån så finnes befogat. Men just omsorgen om de intressen som det här är fråga om gör det också ganska angeläget, att inte någon eller några grupper så att säga tar de här frågorna på entreprenad och kommer med framställningar som inte är så väl underbyggda, att man kan vinna gehör för dem. Jag skulle vilja rikta denna reflexion framför allt mot förslaget från centerpartiet att utöka lånefonden till 100 miljoner kronor.

Herr Stefanson, som nyss hade ordet, talade om svårigheterna att placera dessa pengar. Men jag skulle vilja lägga en annan synpunkt på både frågan om dessa 100 miljoner kronor och frågan om dessa 15 miljoner kronor, som andra föreslår skall tillföras lånefonden. Det förhåller sig så, att herrarna som talat på detta sätt ju tillhör borgerliga partier. De måste följaktligen, liksom vi inom den grupp jag tillhör, eftersträva en fri kapitalmarknad. Men vad betyder en avsättning till lånefonden med låt oss säga 100 miljoner kronor? Det betyder ju att man på en knapp kapitalmarknad specialdestinerar ett visst belopp. Detta är raka motsatsen till en fri kapitalmarknad. Att herrarna från sina borgerliga utgångspunkter över huvud taget kan komma med ett sådant förslag förvånar mig mycket, och jag behöver inte ge någon annan förklaring till detta än att den, som iakttag valrörelsen i höstas, av denna kunde få en viss vägledning.

Utom detta att man specialdestinerar

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

100 miljoner — eller 15 miljoner — kronor till denna lånefond, är ju bägge beloppen egentligen en ringa bråkdel av det lånebelopp som hantverks- och småindustrien har, och företagen är ändå hänvisade till den vanliga lånemarknaden för att tillgodose detta behov. Det borde ligga i deras intresse, som speciellt talar för hantverks- och småindustriens intressen, att — liksom hantverksorganisationen gjorde för en del år sedan — som ett viktigt önskemål sätta att vi finge en fri lånemarknad.

Det resonemang vi i dag hört går inte ihop med herrarnas i övrigt deklarerade politiska åskådning. Det var det ena skälet till att jag i utskottet över huvud taget inte kunde biträda detta förslag.

Sedan skall jag be att få understryka ytterligare en synpunkt, och det är följande. Om det nu är ett gemensamt intresse att denna gren av näringslivet utvecklas, är det ju desto mera angeläget, att man gör sina framställningar så, att de vinner gehör. Resultatet av det beslut som riksdagen kommer att fatta i kväll, i varje fall i denna kammare, blir att garantilånefonden ökas med 5 miljoner kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Vidare blir resultatet — såsom herr Gillström också påpekat — att riksdagen rekommenderar handelsministern att i anslutning till den utredning, som företogs härom året, sänka den undre gränsen för utställande av lånegarantier. Vi har speciellt med hänsyn till den *mindre* företagsamheten rekommenderat en sänkning av gränsen för möjligheterna att erhålla lånegarantier.

Det resultat, som nu ernås, är att man betraktar politiken som det möjligas konst. Vi som arbetat efter denna linje har varit med om att åstadkomma ett resultat. De som yrkar på dessa 100 miljoner kronor däremot kan väl åstadkomma en demonstration, men icke något resultat.

Sedan behöver jag inte med mer än några ord tala om administrationsslaget. Även den framställningen måste jag anse vara underbyggd på ett icke förtroendeväckande sätt. Här nämner företagareföreningarna själva, att deras

behov av administrationsanslag är 4 miljoner kronor, men när de så gör, räknar de med att utöka administrationskostnaderna med 0,5 miljon kronor. Men låt oss godta dessa 4 miljoner kronor. Det står till förfogande — utom 2,7 miljoner kronor i löpande inkomster — föreningarnas besparingar från ränteinkomster å statslåneemedel till ett belopp av cirka 2,5 miljoner kronor. Därtill kommer de 800 000 kronor, som utskottsmajoriteten föreslår. Det gör sammanlagt 6 miljoner kronor. Eftersom föreningarna själva annonserat behovet till 0,5 miljon kronor mer än i år — alltså sammanlagt 4 miljoner kronor — skulle inte denna räntekapitalpott behöva belastas med i allra värsta fall mer än med 0,5 miljon kronor. Märk väl under förutsättning att administrationskostnaderna verkligen stiger med 0,5 miljon kronor.

Om man utgår från det angivna behovet och sedan summerar ihop tillgångarna, måste herrarna själva förstå att man inte kan finna en sådan framställning vara väl underbyggd.

Vad skall de 2,5 miljoner kronor, som nu finns i tillgångar, användas till? Det har talats om att det beloppet skall vara en buffert för riskerna, men det finns dock möjligheter att genom ett särskilt anslag få eventuella risker täckta.

Jag har med detta i all korthet velat säga att uppskattar man — som jag gör — den betydelse som hantverks- och småindustrien har, då är det angeläget att man bygger upp sina framställningar på det sättet, att de inte verkar vara mera propagerande än försök att driva en politik efter regeln att politiken är det möjligas konst.

Jag vill alltså biträda utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr STEFANSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Då herr Bergh påstår, att det inte är förenligt med vår borgerliga inställning att yrka på 15 miljoner kronor till statens hantverks- och industrilånefond, vill jag påpeka att herr Bergh har gjort precis samma avvikelse

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

från sin borgerliga inställning när han kunnat vara med och godkänna departementets äskande om 10 miljoner kronor till denna fond. Det är i art exakt samma felsteg herr Bergh gör — det är bara en gradskillnad mellan mitt och herr Berghs ställningstagande.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag får nog lov att göra en invändning mot herr Berghs resonemang om en fri kapitalmarknad. Det är ju uppenbart, att med en sådan marknad kommer de små företagen i efterhand — vi har ju alldeles för många exempel på hur resultatet då blir. Jag tror därför inte, att herr Bergh kan övertyga mig om värdet av den fria kapitalmarknaden — i varje fall inte sett ur småföretagens synvinkel.

Herr Bergh gör gällande, att vårt förslag är dåligt underbyggt, inte motiverat, över huvud taget misslyckat. Men i samma andetag konstaterar han, att de 10 eller 15 miljoner kronor, som det här rör sig om beträffande fonden, är en mycket ringa bråkdel av det lånebehov, som småföretagsamheten har, d. v. s. han har konstaterat att behovet finns. Men det skall nu en gång för alls anses, att vårt förslag inte är realistiskt!

Herr Bergh pläderar för att politiken är det möjligas konst. Det gäller att åstadkomma resultat, och därför bör förslagen vara väl underbyggda. Jag är något överraskad över herr Berghs uttalande på denna punkt. Man vet ju, att hans parti under de gångna åren har framfört många förslag, som inte har gett resultat. De har tydligen inte varit synnerligen väl underbyggda och motiverade!

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vill nog ifrågasätta, om det inte är ganska onödigt att jag blandar mig i debatten, åtminstone på detta stadium. Medan jag lyssnat på debatten, har jag emellertid gjort ett par reflexioner.

För det första är det väl alldeles uppenbart, att vi alla är ense om nyttan och betydelsen av den verksamhet, som företagareföreningarna bedriver både när det gäller låneverksamheten och när det gäller den konsulterande verksamheten. En ökning av de resurser, som står föreningarna till buds, har därför varit önskvärd och naturlig. Undan för undan har också en ökning skett. Jag vill erinra om att 1957/58 förbrukade föreningarna 2 miljoner kronor för sina administrativa utgifter, 1959/60 var siffran 3 miljoner. Föreningarna beräknar att för innevarande budgetår använda 3,5 miljoner och för nästa budgetår 4 miljoner.

Frågan är ju endast, i vilken takt denna ökning av resurserna bör äga rum. Statsbidraget utgör ju, som alla vet, endast en del av de inkomster, som föreningarna har till sitt förfogande. Därtill kommer anslag, åtminstone i vissa fall, från landstingen, varjämte föreningarna uppbär vissa inkomster av låneverksamheten. De sistnämnda inkomstkällorna är ju tillsammans mer betydande till sin storlek än statsbidraget.

Även statsbidraget har dock höjts under de senaste åren — det kan väl inte ens herr Söderberg bestrida. Budgetåret 1959/60 uppgick bidraget till 400 000 kronor. Det höjdes av riksdagen i föl till 700 000 kronor, och i propositionen har nu föreslagits en ytterligare höjning med 100 000 kronor, vilket har tillstyrkts av utskottsmajoriteten.

Utskottet har, såvitt jag förstår på ganska goda grunder, ansett att detta steg skulle vara till fyllest för denna gång. Men det finns ju alltid möjligheter att bjuda över! Jag kan väl i och för sig erkänna, att företagareföreningarna skulle kunna göra av med ytterligare medel utöver vad man här föreslagit att ställa till deras förfogande. Både herr Gillström och herr Bergh har dock tidigare här i debatten påpekat, att det finns betydande marginaler, därest utgifterna skulle stiga mer än de beräknade inkomstkällorna skulle förslå att täcka.

Det var dock i första hand inte för att göra dessa uttalanden, som jag be-

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

Jag skulle nämligen också vilja säga något om de yrkanden som har framställts om en kraftigare ökning av medelsanvisningen för förstärkning av lånefonden.

Jag vill erinra om att budgetåret 1957/58 uppgick dessa medel till sammanlagt 55,8 miljoner kronor. Under innevarande budgetår är fondens storlek 90,4 miljoner kronor. Med den förstärkning, som alla utskottets ledamöter med undantag för centerpartisterna har varit ense om, kommer fonden hädanefter att uppgå till 100,4 miljoner kronor. Med en sådan förstärkning beräknas att det för nyutlåning kommer att stå till förfogande mellan 20 och 25 miljoner kronor.

Herr Torsten Andersson framhöll i ett av sina anföranden, att det inte är någon konst att göra av med ytterligare medel till kreditgivning för detta ändamål. Det är ju möjligt, men på en punkt tror jag nog att han misstog sig. När man avsatte 30 miljoner kronor på hösten 1956, tog det, om jag minns rätt, tre år för företagareföreningarna att placera dessa medel. Nu kommer emellertid härtill, att även ramen för kreditgarantivningen, som i propositionen föreslagits bli höjd från 35 till 40 miljoner kronor, av utskottet föreslås höjd med ytterligare 5 miljoner kronor, d. v. s. till 45 miljoner kronor.

Det finns slutligen, herr talman, ytterligare en faktor, som i denna debatt såvitt jag har kunnat finna ännu inte har uppmärksamats. Det gäller det förslag, som lagts på riksdagens bord om inrättande av en malmfond för bl. a. kreditgivning vid nyetablering och utvidgningar av företag i vårt nordligaste län. Det är 15 miljoner kronor om året, som på det sättet skall ställas till näringslivets förfogande i Norrbotten under fem års tid till att hörja med. Även det kommer att innebära att trycket på de här fondmedlen blir mindre, ty avsikten är att dessa medel ur malmfonden skall kunna ställas till företagens förfogande på gynnsammare villkor än de medel som företagareföreningarna hittills haft att förfoga över för kreditgivning. Jag

tror det finns alla skäl för riksdagen att observera även den faktorn.

Herr SÖDERBERG (s):

Statsrådet och chefen för handelsdepartementet kan väl inte bestrida, att föreningarnas bidrag från staten har minskat väsentligt, eftersom de har fått de huvudsakliga inkomsterna från staten i form av räntebefrielse. Man har haft en större marginal mellan inlåningsränta och utlåningsränta än man nu har efter ett beslut av riksdagen.

Det är detta som är det väsentliga, inte att statsmakterna har ökat det direkta statsbidraget med några hundra tusen kronor. Föreningarnas verkliga inkomster från staten har minskat högst väsentligt, fastän de har fått ökade direkta bidrag.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! För herr Söderberg vill jag framhålla, att från budgetåret 1959/60 till budgetåret 1960/61 har det anslag av statsmedel som beräknas för administrationskostnader höjts från 400 000 till 700 000 kronor. Härjämte har utskottsmajoriteten nu på Kungl. Maj:ts förslag tillstyrkt en höjning med ytterligare 100 000 till 800 000 kronor.

Det kan inte bestridas att detta blir en ökning på två år med 400 000 kronor, motsvarande en fördubbling.

Herr SÖDERBERG (s):

Jag tycker att statsrådet också borde tala om, hur mycket föreningarnas inkomster i form av räntor samtidigt har minskat.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt rörande varje moment av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan samt därefter särskilt beträffande viss del av utskottets motivering.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. I hemställt.

Ang. bidrag till företagareföreningar m. fl.

I fråga om mom. II, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Torsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 17 mom. II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid punkten avgivna, med a betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Torsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 54.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Lundström* anmälde, att han av misstag röstat för ja-propositionen.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. III hemställt.

Herr talmannen anförde vidare, att i det avsnitt av *utskottets motivering*, som å sid. 15 i det tryckta utlåtandet började med orden »Utskottet har» och slutade med »föranledas därav», hade utskottet behandlat fråga om anslag till statens hantverks- och industrilånefond, som vidare upptoges i statsutskottets utlåtande nr 48 punkten 2. Avgörandet beträffande motiveringen syntes därför, yttrade herr talmannen, binda kammaren även i fråga om utlåtandet nr 48 punkten 2. Vidkommande ovannämnda del av utskottets motivering å sid. 15 i nu förevarande punkt, fortsatte herr talmannen, hade förekommit följande yrkanden:

1:o) att utskottets yttrande skulle godkännas;

2:o), av herr andre vice talmannen *Ivar Johansson*, att den motivering skulle godkännas, som föreslagits i den av honom m. fl. vid punkten avgivna reservationen b; samt

3:o), av herr *Stefanson*, att utskottets motivering i förevarande del skulle utbytas mot följande uttalande:

»I motionerna I: 397 och II: 455 har yrkats att anslaget till statens hantverks- och industrilånefond uppföres med 15 miljoner kronor, vilket överensstämmer med den petitaframställning, som kommerskollegium ingivit, varvid från detta ämbetsverk framhållits bland annat, att utlåningsmaximum i föreningarnas lån-givning höjts till 50 000 respektive 75 000 kronor.

Kammaren delar motionärernas och kommerskollegii mening samt vill därför biträda gjorda motionsyrkanden. En avsättning av 15 miljoner kronor till ifrå-gavarande fond bör därför göras för nästa budgetår.»

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets motivering i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kamma-

Ang. bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder
 ren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr andre vice talmanen Ivar Johanssons yrkande.

Herr *Stefanson* äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående det avsnitt av statsutskottets motivering i dess utlåtande nr 10 punkten 17, som å sid. 15 börjar med orden »Utskottet har» och slutar med »föranledas därav», antager den motivering, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen b av herr Ivar Johansson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits den motivering, som under överläggningen föreslagits av herr *Stefanson*.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Torsten*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 29;

Nej — 40.

Därjämte hade 71 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner det avsnitt av statsutskottets motivering i dess utlåtande

de nr 10 punkten 17, som å sid. 15 börjar med orden »Utskottet har» och slutar med »föranledas därav», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den motivering, som under överläggningen föreslagits av herr *Stefanson*.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 46.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 18—27

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—40

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41

Lades till handlingarna.

Punkterna 42—71

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 72

Ang. bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder för budgetåret 1961/62 anvisa ett reser-

Ang. bidrag till Svenska turisttrafikförbundet

tionsanslag av 1 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahl m. fl.* (I: 186) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Öckerö *m. fl.* (II: 281), vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 2 miljoner kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 186 och II: 281, till Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr DAHL (s):

Herr talman! I anslutning till denna punkt har vi, några ledamöter inom bägge kamrarna, väckt motioner, som syftar till en höjning med en miljon kronor av anslaget som bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder. Vi har sjöfartsstyrelsen med oss i motiveringen för detta förslag. Den påpekar, att detta anslag under en följd av år har utgått med en miljon kronor. Med hänsyn till penningvärdets fall kan man väl säga, att detta bidrag i verkligheten under årens lopp har minskat. Därtill kommer, att en stor ökning av motorbåtstrafiken har skett, vilket gör behovet av hamnar och farleder större och allt mera trängande.

1957 års utredning har beräknat, att mot bensinförbrukningen för denna trafik svarar ett bensinskattebelopp på ungefär 6,8 miljoner kronor. Ser man på förhållandena i dag, med den ökning som har skett, tror jag att man utan överdrift kan påstå, att detta belopp nu omfattar 10 miljoner kronor, exklusive de bensindrivna fiskebåtar-

na. Följaktligen utgör det anslag, som här föreslås av utskottet endast 10 procent av den influtna bensinskatten.

Vi anslår ju pengar till kommunikationsmedel av olika slag, och med hänsyn till de svårigheter, som skärgårdsbefolkningen har, när det gäller att komma från öarna till fastlandet, blir behovet av bensindrivna motorbåtar allt större. Även om man tar hänsyn till de människor, som uppehåller sig i skärgården endast under sin fritid, ökar motorbåtarnas antal undan för undan. I anslutning till de vägar, som dras från inlandet till kusten, ökar även behovet för skärgårdsbefolkningen och för dem som vistas i skärgården tillfälligt att få bättre möjligheter att skydda sina motorbåtar i hamnar och att få ordentliga farleder.

Jag skall inte ställa något yrkande här i dag, men jag hoppas ändå, att departementschefen med hänsyn till vad som i detta ärende har anförts av sjöfartsstyrelsen och med tanke på det faktum, att skärgårdsbefolkningen är i behov av stöd från statens sida, när det gäller kommunikationerna med fastlandet, skall ha förståelse för och uppmärksamma dessa fakta.

I denna förhoppning ber jag att få ansluta mig till statsutskottets förslag. Jag hoppas alltså, att vi nästa budgetår skall få en höjning av anslagets storlek i fråga om bidraget till farleder och hamnar.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 73—98

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 99

Ang. bidrag till Svenska turisttrafikförbundet

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte till Bidrag till Svenska turisttra-

Ang. bidrag till Svenska turisttrafikförbundet

fikförbundet för budgetåret 1961/62 anvisa ett anslag av 1 500 000 kronor.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag har känt ett behov av att i samband med behandlingen av denna punkt få framföra några synpunkter med anledning av att vad som här föreslås motiveras på ett sådant sätt, att det kan sägas utgöra ett program för våra fortsatta strävanden när det gäller turistverksamheten i landet.

Som ledamöterna torde ha uppmärksammat inleder statsutskottet sin skrivning med att ge uttryck för sin övertygelse om att med nuvarande mycket snabba utveckling på reselivets område alla ansträngningar bör göras för att till vårt land dra ett större antal turister. Departementschefen säger i huvudtiteln, att det har varit framför allt turismens samhällsekonomiska betydelse, som har gjort att han har velat förorda detta högre anslag, och han säger vidare att den utländska turistströmmen är av sådan betydelse för den svenska bytesbalansen, att den kan jämföras med våra stora exportindustrier.

När han vidare argumenterar för detta anslag framhåller han, att det ju blir ett ökat skatteunderlag genom dessa turistinkomster. Man antar att 50 miljoner kronor i ökat skatteunderlag ger 15—20 miljoner kronor i skatt för staten.

Allt detta har ju ett stort intresse. Man konstaterar att det är samhällsekonomiska synpunkter, som gjort att man vill öka turismens andel. Sedan drar man då konsekvensen att jämföra turismen med en stor exportindustri — alltså med en av våra huvudnäringar.

Jag vet inte om det numera finns mera exakta metoder att beräkna valutaintäkterna från turismen än det funnits tidigare. Jag har vetat, att det har varit svårt att beräkna dessa intäkter. Jag anser dock att det är en överdriven optimism att säga, att om man ökar dessa inkomster med ett visst belopp, så ökar skatteunderlaget automatiskt och därmed statens skatteinkomster. Jag utgår nämligen ifrån att ett företag som är verksamt på detta område i stort sett arbe-

tar på samma sätt som andra företag, och där har vi inte den erfarenheten, att skatterna ökar i proportion till omsättningsökningen; där blir andra faktorer avgörande.

När man nu uttalar som ett önskemål att antalet utländska turister bör öka i vårt land, skulle detta ske samtidigt som vårt eget folks rese- och semestermöjligheter kräver nya investeringar. Vi har under denna huvudtitel sett bevis på att vi inte kan tillmötesgå alla önskemål, och jag tror att vi får räkna med rätt stora investeringar för detta ändamål. Om vi skall ta emot en allt större turistström och vi skall anstränga oss att öka denna turistström, så kräver ju detta betydande investeringar. Och om vi skall göra dessa investeringar, så måste de också vara mera lönande än de investeringar som vi därigenom får avstå ifrån.

Vi får ju lov att dämpa investeringarna på åtskilliga områden. Regeringen har därvidlag signalerat nya åtgärder. Varför måste vi göra det? Ja, därför att våra maximala resurser är utnyttjade.

Det är närmast den sidan av saken jag vill peka på. Jag tror att det är litet riskabelt om vi så där kategoriskt säger, att vi skall göra alla ansträngningar för att öka investeringarna just på denna front, därför att vi har så många andra behov att tillgodose. Man kan naturligtvis säga, att vi behöver dessa pengar för att balansera de utgifter svenska folket gör i utlandet. Dessa utgifter möjliggöres nu genom den produktion vi har, och man kanske vill säga att vi inte kan fortsätta på det sättet, ty då kommer våra valutaserverer att sina. Ja, men de sista fem till tio åren har ju resandeströmmen utåt ökat undan för undan, och dessbättre har vår valutareserv inte försämrats.

Jag hyser den uppfattningen, att man får bedöma turismen olika i olika länder. I länder där man har reservarbetskraft finner jag det helt anturligt att man, om det finns sysselsättningssvårigheter, ser fram mot ett ökat turistutbyte och räknar med detta som en ekonomisk realitet eller — som handelsmi-

Ang. bidrag till Svenska turisttrafikförbundet

nistern säger — en faktor av samhälls-ekonomisk betydelse. Nu är vi ju ett så lyckligt lottat land, att vi har haft full sysselsättning under hela efterkrigstiden, och vi hoppas alla att den fulla sysselsättningen får bestå.

Då ser jag det hela närmast som en avvägningsfråga. Är det ändamålsenligt och mycket angeläget att utöka servicenäringsarna, om vi t. ex. skulle riskera att våra reguljära näringar kommer att lida ännu större brist på arbetskraft än för närvarande? Det är ju ett faktum att våra arbetskraftsresurser inte räcker till.

Det är alltså inte bara en fråga om fördelar, utan de fördelar som vi vinner kostar också någonting. Det är närmast därför som jag har begärt ordet för att säga, att jag anser att det nya programmet är litet för ambitiöst, herr handelsminister! Jag tror att vi kan vara ense om att vi skall möta de krav, som kommer från våra utländska gäster, på ett så förnämligt sätt som vi har möjlighet till. Vi har emellertid tyvärr brister och köelände i detta land, förhållanden som vi inte kan avhjälpa på en gång.

Då har jag närmast sett saken så, att det här får bli en avvägning mellan in- och utskottets av produktivkraften när det gäller en ansvällning av turismen å ena sidan och utbyggandet av näringslivets olika områden å andra sidan.

Jag tror att det har en viss betydelse, att det finns någon röst i kammaren, som när denna programförklaring antages ger till känna, att det kanske inte är så odelat säkert att vi skall ta programförklaringen utan att också den andra sidan redovisas. Jag har ingenting att invända mot anslagshöjningen, men det är klart att det kan ha sina risker att ge besked av detta slag. En professor som nyligen varit i Stockholm har uttryckligen varnat för en expansion på den administrativa sidan. Jag hoppas att handelsministern håller hårt i tyglarna, så att inte detta anslag får expandera hur långt som helst, med den välvilliga motivering som utskottet nu har beledsagat detsamma.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Jag vill bara kort och gott, som det brukar heta, i princip instämma med det sätt, på vilket den nuvarande handelsministerns förutvarande kollega har lagt upp frågan om turistnäringen. I och för sig är jag kanske litet mera benägen för konsekvens än herr Ericsson och vill bara därtill lägga, att jag i motsats till honom har rätt mycket att invända mot det nu ytterligare höjda statsbidraget. Det borde ju vara den konsekvens, till vilken herr Ericssons hela resonemang förde.

Då emellertid inte ens herr Ericsson i Kinna vågar framställa något yrkande av nu antydd innebörd, så vågar inte heller jag göra det!

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Då intet yrkande har gjorts i denna fråga skulle jag kanske inte behöva ta till orda. Jag vill emellertid i all korthet understryka att det förslag, som statsutskottet nu har behandlat, faktiskt har övervägts ganska noga. Jag vill bekänna att jag från början, när jag efterträdde herr Ericsson i Kinna som chef för handelsdepartementet, själv hyste en stark skepsis mot nytan av de anslag som redan då utgick för att främja turistväsendet här i landet. Jag gjorde det på liknande grunder som herr Ericsson i Kinna nu har utvecklats som skäl för sin skepsis mot det förslag som här ligger på riksdagens bord.

Jag måste emellertid säga, att jag har blivit mer och mer övertygad om att här faktiskt står ganska betydande valutainkomstintressen på spel. All den statistik — låt vara att den är osäker — som har kunnat bäras fram visar ändå att turistströmmen utifrån till vårt land ökar mycket starkt. Det kan hända att de investeringar, som inte bara görs av samhället utan även av enskilda för att ackommodera dessa turister i vårt land, inte är lika lönsamma — det kan jag ge herr Ericsson i Kinna rätt i — som en del andra investeringar, vilka ändå får skjutas på framtiden. Men

Ang. bidrag till Svenska turisttrafikförbundet

trots detta förhåller det sig så, att vi öka valutainkomsterna — och det enda sättet att göra det är att stimulera turistströmmen till vårt land — så har det sin stora betydelse ur betalningssynpunkt. Det är inga små belopp som det i själva verket här gäller.

Vi kan inte — och vi vill inte — hindra svenska medborgare från att resa utomlands och att skaffa sig den valuta de behöver för att göra dessa besök i utlandet. Hela utvecklingen på det området har gått mot en ökad liberalisering. De valutautgifterna kommer vi under alla omständigheter att ha, och jag tror att varken herr Svärd eller herr Ericsson i Kinna skulle vara benägen att föreslå, att vi reglerar turistresorna från Sverige till utlandet.

Våra möjligheter att uppväga den valutautströmning som till följd härav inträffar består ju i att vi får utlänningarna intresserade av att besöka vårt land. Under de senaste åren har riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag varit med om att inrätta en form av lånegaranti för stöd åt turismotellnärningen, och även det får ses som ett led i en ganska medveten politik att göra vårt land mer attraktivt för utlänningar och locka till besök här.

Jag tror, mina herrar, att det val man står inför inte är huruvida anslagen på detta område skall ökas eller vara oförändrade i fortsättningen. Jag har blivit mer och mer övertygad om — utan att jag nu vill utveckla skälen till det — att valet i själva verket står mellan att egentligen inte göra någonting alls och säga: »Den här verksamheten bryr vi oss inte om», eller också att ge anslag, som är tillräckliga för att ett effektivt arbete inom detta område skall bli möjligt. Det är av den anledningen som en så väsentlig anslagshöjning i år har föreslagits, och jag vill inte dölja att jag nog för egen del hoppas att vi i framtiden skall kunna ta ytterligare steg på anslagsökningens väg.

Strävandena att öka effektiviteten i det upplysningsarbete som bedrivs har också kommit till uttryck i förslaget att lösa den byggnadsfråga som förelig-

ger för både Svenska turisttrafikförbundet och Svenska institutet. Jag hoppas att riksdagen ganska snart skall få även den frågan sig underställd.

Redan nu har ju bestämda uttalanden gjorts som utskottet inte haft någonting att invända emot, och jag noterar med tacksamhet att utskottet enat sig om en skrivning som varmt tillstyrker det framlagda förslaget.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag tror att handelsministern litet grand har missförstått mitt inlägg.

Jag sökte föra fram den frågan, huruvida detta är bästa sättet investera. Handelsministern erkänner ju, att det krävs investeringar om servicenärningar skall byggas ut. Nu säger han också att det kanske finns mera räntabla investeringar.

Nå, låt oss då tala om detta! Jag har väl aldrig snuddat vid tanken att vi skulle hindra våra svenska medborgare att resa utomlands. Tvärtom sade jag att svenska resenärer till utlandet ständigt har ökat i antal under hela efterkrigstiden. Det bevisar ju att vår s. k. konventionella produktion är så pass lönande, att enskilda personer har ekonomiska möjligheter att göra utlandsresor. Och jag noterade som ett glädjande faktum att vår valutareserv trots detta inte har minskat.

Jag tror mig ha så pass stor kännedom om svensk utrikeshandel att jag inte umgås med några tankar på att ransonera svenska medborgares resor. Då skulle vi ju också stoppa annan valutautförsel, men det har ingen ifrågasatt och allra minst jag. Jag har under många års tid försökt att på allt sätt frigöra handeln, och jag förstår inte varför vår nuvarande handelsminister skall säga att jag hyser en annan åstund. Det gör jag ingalunda. Jag tog det som ett glädjande faktum att vi har full sysselsättning, och jag hoppas att vi skall kunna klara sysselsättningen även framöver.

Då skall vi göra en avvägning. Är det

Ang. bidrag till Svenska turisttrafikförbundet

ett absolut förstahandsintresse att åstadkomma en programförklaring som innebär att riksdagen säger, att alla tänkbara medel skall tillgripas för att upprätthålla och helst öka vår andel av den utländska turistströmmen? Jag tycker för min del att den målsättningen är för ambitiös, och det är bara detta jag har sagt.

Jag yrkar inte avslag på någon höjd medelsanvisning — i detta sammanhang är anslagsbeloppet den lilla frågan, herr handelsminister. Det är de stora problemen jag har försökt peka på, och jag tror att det är nyttigt att någonting hänt här i riksdagen — inte i samband med anslagshöjningen, utan i samband med programförklaringen.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag undrar om det inte är herr Ericsson i Kinna, som har missförstått mig!

Vi är båda överens om att ingenting kan eller bör göras för att hindra svenska turister från att resa utomlands när de så önskar och kan göra det. Då förbrukar de också valuta. Vill vi i gengäld tillföra vårt land valuta, finns det en möjlighet att göra detta genom att se till att vår turistpropaganda blir effektivare.

Det är detta man här avser, och därför tror jag att vi kan hälsa med tillfredsställelse att möjligheterna till en effektiv verksamhet på detta område nu blir bättre än de tidigare varit.

Detta är allt jag velat säga i anledning av herr Ericssons reflexioner här i kammaren. Och jag tror inte det kan bestridas, att vi på denna väg har möjligheter att effektivt påverka vår valutareservs storlek.

Herr ERICSSON, JOHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag försökte klargöra min syn på frågan så: Varifrån kommer de pengar, som det svenska folket använder till utlandsresor? Jo, det är givet att det är intjänade valutor.

Handelsministern säger nu, att vi nog måste räkna med att tjäna in mera valutor genom att öka turistströmmen utifrån, annars fördärvas vår valutareserv. Om vi använder den arbetskraft, som statsrådet Lange här råder oss att använda men som kanske ger sämre utbyte än om vi kunde expandera inom andra grenar av näringslivet, får vi också valutor.

Jag anser därför att denna uppläggning av problemställningen inte är riktigt relevant, herr statsråd.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vill bara framhålla att frågan här gäller, huruvida turistnäringen är en särskilt lönande exportnäring eller inte.

Det kan hända att vissa andra exportnäringsgrupper kan vara lika lönande. Jag har dock blivit övertygad om att turistnäringen är en lönsam exportnäring ur den synpunkten, att vi har möjlighet att den vägen få in icke oväsentliga valutabelopp.

Jag skulle känna mig mera övertygad om riktigheten i herr Ericssons skepsis, om han kunde peka på andra områden, där man med motsvarande begränsade resurser skulle kunna uppnå motsvarande resultat. Det har han inte gjort.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! När två statsråd börjar missförstå varandra klockan 21.45, skall kanske en helt utomstående inte lägga sig i kurret. Jag måste väl ändå kunna få tillåtelse att säga, att denna fråga måste ses ur den synpunkten: Finns det några skäl som gör det sannolikt att turistnäringen är en ur valutasynpunkt mera effektiv näring än övriga exportnäringsgrupper? Därvidlag tror jag inte att det föreligger någonting som gör detta antagande sannolikt. Därmed är ju den nuvarande handelsministerns argument utan grund.

Sedan är det väl så, att det helt enkelt har blivit internationellt modernt att

Ang. bidrag till Svenska turisttrafikförbundet

tala om turismen och att främja turismen. Det är väl också det som vi har fått ett genomslag av.

Herr GORTON (h):

Herr talman! Jag skall be att få säga att jag 100-procentigt stöder handelsministern och inte kan instämma med herr Svärd. Detta artar sig till den verkliga idyllen! Såsom representant för ett serviceyrke vill jag säga, att när det påstås att vi inte vet vad turistnäringen ger och att vi kanske skulle satsa pengar på någonting annat, är det alldeles naturligt att man gör den reflexionen: Vad vet vi om det som vi i dag tydligen tycker att vi vet så bra? Jag diskuterade för många år sedan denna sak med herr Ericsson. Han tyckte även då, att turistnäringen var något som man inte skulle satsa pengar på, eftersom hela världen låg på sina knän för att få köpa skogsprodukter av oss. Det är klart att det ibland är på det sättet, men för inte många år sedan var våra magasin i Norrland sprängfyllda av massaved som ingen ville köpa.

Jag tycker det är mycket klokt att satsa inte bara på en häst. Man skall försöka sprida sina intressen över flera områden, ty det finns tillfällen då ett projekt kan svikta och då kan det vara bra att ha ett annat.

Servicevärdar är mycket bra, och vi kan inte begära att enbart sjöfarten alltid skall fylla det gap som uppstår mellan handelsbalansen och betalningsbalansen. Det kan då vara bra att ha något annat att ta till. Jag tycker det är mycket välbetänkt.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Jag vill med anledning av herr Gorthons anförande säga, att han tydligen vill anställa arbetskraft som vi inte har.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! I dag på förmiddagen diskuterade vi med iver marknadsfrågor-

na och hur vi skulle kunna skapa en stormarknad, där ett friare varuutbyte skulle låta valutorna flöda. Vi kände väl alla, att vi ville instämma i denna tankegång.

Jag vill då säga, att detta är en fortsättning på marknadsplanerna. Det är en annan variant av det internationella utbytet av varor och tjänster. Jag vill tillstyrka detta förslag, men med en helt annan motivering än den departementschefen nu har använt.

Jag förstår att en handelsminister — både den tidigare och den nuvarande — kan känna behov av att uteslutande lägga tonvikten i motiveringen på de valutamässiga och ekonomiska faktorerna. Jag tycker det är ett misstag att ställa upp turismen och det internationella reselivet som en annan exportnäring. Det är ju dock inte fråga om varor, som skickas fram och tillbaka över gränserna, utan det är människor som reser för att vidga horisonten och lära känna andra människor. Det är inte bara valutavärden, det är immateriella värden och det är ideella värden som ligger i folkens längtan att känna varandra och att känna sin värld. Det ökade reselivet är en faktor i det verk, som vi alla vill främja, kännedom om varandra och kända därigenom ökade möjligheter till förståelse och fred.

Det är i det sammanhanget jag vill sätta in det dess bättre alltmera vidgade reselivet i Europa. Före andra världskriget var reselivet en angelägenhet för en liten klick människor med mycket höga inkomster. Numera är det en helt annan struktur på turismen. Det är den stora massan inom folket som börjar att för första gången i historien kunna komma ut och se andra länder och lära känna andra människor.

De strävandena är väl värda att stödja — inte med en ekonomisk motivering utan i högsta grad med en ideell motivering.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 100—102

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 103***Ang. avsättning till lotterimedelsfonden**

I denna punkt hade utskottet hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 305, av herrar Källqvist och Edström, och II: 286, av herr Christenson i Malmö m. fl., till Avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1961/62 anvisa ett anslag av 25 600 000 kronor;

b) att motionerna I: 387, av herr Tors-ten Andersson m. fl., och II: 459, av herr Wahlund m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I de likalydande motionerna I: 305 och II: 286 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till lotterimedelsfonden för budgetåret 1961/62 avsätta ett anslag av 26 600 000 kronor.

Vid punkten hade reservationer utan angivna yrkanden anmälts, utom av andra, dels av herr *Bergman*, dels ock av herr *Lundström*.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag tror inte att jag kan tala som ett statsråd i tjänst eller som f. d. statsråd, men jag önskar att jag kunde det; jag kanske då kunde komma i den behagliga situationen att få till stånd den debatt med chefen för handelsdepartementet, som jag inte tidigare lyckats få. Om jag nu lyckas bli missförstådd av statsrådet Lange, så har jag alltså en möjlighet att få till stånd en debatt!

Frågan om lotterimedelsfonden är kanske just i år inte någon lustig fråga att diskutera; det har ju hänt en del saker som gjort debatten infekterad, och jag var tveksam om jag skulle lägga mig i den här frågan i år. Men eftersom jag har gjort det tidigare och är enveten i min inställning vill jag göra det även nu.

Jag baserar min ståndpunkt på den

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden
konstitutionella sidan, nämligen om regeringen skall handlägga frågor av den här arten. Jag tycker att det borde vara från regeringen skilda verk eller nämnder, som handlägger frågorna, och att regeringen inte skall handha detaljfrågor av denna karaktär. Jag är fullt medveten om att även om det var riktigt när fonden kom till, så är det i dag alldeles oriktigt med hänsyn till den utveckling som skett av verksamheten. Framför allt beträffande teatrarna har verksamheten ökat på ett sätt, som krävt större och större bidrag från det allmänna, vilket gör att det krävs en sammanhållande kraft på ett helt annat sätt än vad fallet är med den nuvarande handläggningen.

Utskottet har sagt att det förväntar att Kungl. Maj:tt tar ställning till 1948 års kulturfondsutredning, som kom med sitt belänkande 1955, och det skulle man kunna vara nöjd med. Men det ser ju ut som om det inte skulle komma något förslag från regeringen och därför tycker jag att det är angeläget att man håller frågan levande vid diskussioner här i riksdagen.

Sådan verksamhet i landet, som får anslag av lotterimedel, och jag tänker då framför allt på teatrarna, är ofta verksamhet som får bedömas på ett annat och mera detaljkritiskt sätt än vad jag förmodar sker för närvarande med hänsyn till den arbetsbelastning som råder inom ett departement. Vi har en halvmesyr för närvarande. Vi har ett av ecklesiastikdepartementet tillsatt teaterråd, som har att granska ansökningar och förorda förslag, och sedan skall chefen för handelsdepartementet ta ställning till de förslagen. Det är inte alla förslag som berör teatrar, som får lotterimedel, som teaterrådet får yttra sig över, och redan däri ligger det en stor svaghet i den nuvarande ordningen. Det ligger en stor svaghet också däri, att man inte vet hur det hela fungerar rent praktiskt. Av den offentliga redovisning av anslagens fördelning, som nu sker i berättelsen om vad sig i riket tilldragit, får man veta hur mycket pengar som har gått till olika ändamål, men man

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden

har inte fått behovet dokumenterat på något sätt i den redovisningen.

Jag förmodar att om man hade en speciell nämnd med uppgift att dela ut anslagen och som vore skyldig att motivera sina beslut — vilket ju Kungl. Maj:t inte behöver — så vore mycket vunnet. Jag tror att teaterlivet skulle tjäna på det däriigenom att resurserna skulle kunna sättas in på andra punkter än de kan bli insatta på i dag. Som det nu är blir kanske respektive teaterchefer övertalningsförmåga mera avgörande än de olika orternas behov av teateranslag.

Jag tror att det finns vägande skäl för att gå över till en annan ordning, och jag tycker att man borde gå längre än vad kulturfondsutredningen — med herr Elmgren, som nu lyssnar här, som en av de ledande — gick på sin tid. Utredningen föreslog att nämnderna bara skulle förorda och Kungl. Maj:t besluta. Jag tycker tvärtom att man skall lägga ansvaret direkt på en styrelse, en nämnd eller en institution, ty med ansvaret kommer ju helt andra resultat ut ur arbetet. Den som bara skall förorda kan handla annorlunda än den som direkt skall stå för ett beslut. Jag tycker att man inte får bortse från den synpunkten utan bör få den ventilerad i detta sammanhang.

Med detta, herr talman, har jag anfört de synpunkter som jag hoppas att handelsministern har missuppfattat!

I detta anförande instämde herr *Elmgren* (s) och herr *Källqvist* (fp).

Herr **LUNDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Det är glädjande att konstatera att utskottet i sitt föreliggande utlåtande uttalar sig klart positivt för att Kungl. Maj:t utan dröjsmål skall ompröva hela det frågekomplex som sammanhänger med kulturfondsutredningens principbetänkande och komma med ett förslag till riksdagen. Jag vill i denna fråga helt instämma med föregående talare.

Att jag ändå tar till orda beror på att till detta komplex av frågor även hör

vissa spörsmål som berör musikens område. Även om man inom regeringen har ansett att 1947 års musikutrednings betänkande inte kunnat läggas till grund för mera planmässiga åtgärder tror jag att det är ofrånkomligt att någonting sker på detta område.

Att verkligen något kommer till stånd utan längre dröjsmål, så att man kan skapa bättre och säkrare arbetsförhållanden för de kulturella arbetsenheter som är beroende av bidrag från lotterimedelsfonden, finner jag fullständigt nödvändigt. Jag har, herr talman, mest kontakt med de problem som berör musikens område, och jag får säga att situationen där är ganska bedrövlig. Den seriösa orkestermusikern är ju inte självbärande, och de olika orkesterföreningarna i landet dras med mycket stora svårigheter, inte bara när det gäller att få debet och kredit att gå ihop utan även när det gäller rekryteringen av musiker.

Vad beträffar debet och kredit är det ofta så att när man haft avtalsförhandlingar mellan orkesterföreningarna och musikernas fackliga organisationer får man i avtalet inrycka den bestämmelsen att de nya löner, som man har kommit överens om, endast kan utgå under förutsättning att man får tillräckliga anslag från myndigheter eller institutioner.

När det gäller frågan om rekryteringen av musiker har svårigheterna flera olika orsaker. En väsentlig sådan är just de mycket låga musikerlöner som måste tillämpas. Om jag tar Konsertföreningen i Stockholm som jag bäst känner till, kan jag ge några exempel på hur musikerlönerna kommit att släpa efter på grund av att orkesterföreningarna har så dålig ekonomi. När 1947 års musikutredning framlade sitt betänkande inebär det bl. a. att man skulle avlöna musikerna efter vissa lönegrader, som skulle sätta dem i nivå med folkskollärarna. Det skulle komma att innebära en sänkning av musikerlönerna vid Konsertföreningen i Stockholm. Detta var 1954. Nu är läget tvärt om det att musikerna vid Konsertföreningen ligger ett par hundra kronor i månaden under folkskollärarnas lönenivå. Begynnelselönen för folk-

skollärare i A 16 är 1 651 kronor i månaden medan en »tuttimusiker» vid Konsertföreningen har en begynnelselön av 1 427 kronor. Musiklärarna vid folkskolor, på enhetsskolans högstadium och vid realskolor i Stockholm har samma lön som folkskollärarna. Där ligger alltså musiklärarna avsevärt högre än orkestermusikerna. Vid gymnasier och seminarier är skillnaden ungefär lika stor. Men detta gäller stockholmsförhållandena. Situationen vid vissa landsortsorkestrar är ännu mera prekär än i Stockholm. Slutlönen — observera slutlönen! — för en »tuttimusiker» i Gävleorkestern är t. ex. 1 175 kronor i månaden. Om hänsyn tas till dyrortsgrupperingen innebär detta att dessa Gävlemusikers löner med cirka 450 kronor understiger Stockholmsmusikernas och med cirka 600 kronor de sämst lottade musiklärarnas. Man förstår vad detta har för verkan när det gäller rekryteringen av musiker, och därtill kommer att den allmänna osäkerhet som råder med hänsyn till orkesterföreningarnas ekonomiska status också påverkar rekryteringen. Många utpräglade instrumentalistbegåvningar undviker orkestermusikernas yrke och meriterar sig vid musikhögskolan för att bli musiklärare. Utbildningstiden är ungefär lika lång för båda, och tendensen måste därför bero på att förhållandena för musiklärarna är bättre och säkrare än för instrumentalisterna, ehuru en orkestermusikers yrke snarare får anses vara mera lockande än en musiklärarens.

Svårigheten att av nämnda skäl få fullgoda krafter till orkesterföreningarna i landet utgör ett allvarligt hot mot den konstnärliga standarden. Den internationella konkurrensen har skärpts kolossalt. Den moderna orkesterlitteraturen är av en svårighetsgrad som man för tio till femton år sedan inte kunde föreställa sig. Det innebär att orkestermusikerna i motsats till flera andra yrkeskategorier inte kan betrakta ens den grundligaste utbildning som slutgiltig utan måste genom oavslutad och daglig övning upprätthålla färdigheten och fortsätta att bygga upp den genom kurser.

Ang. avsättning till lotterimedelsfonden

Jag kan nämna att man för att att få en tjänst vid Stockholmsfilharmonikerna som försteviolinst måste tillhöra eliten av landets violinister med många års in- och utländska studier bakom sig. På tal om den saken kan jag inte låta bli att återge vad Karl-Birger Blomdahl — efter vad jag läst i tidningarna — sagt i ett föredrag för en tid sedan. Han påpekade där att slutlönen för en sådan toppmusiker ligger ungefär vid den lön med vilken en jur. kand. startar som notarie vid Stockholms rådnusrätt.

Jag vill tillägga att det naturligtvis finns skilda anställnings- och trygghetsförhållanden även för musikerna. Sveriges radio exempelvis har möjlighet att erbjuda helt andra och tryggare anställningsförhållanden och har därför naturligtvis lättare att rekrytera musiker. Men Sveriges radio är inte beroende av anslag från lotterimedelsfonden!

Vad jag har velat säga med detta är att om det över huvud taget är meningen — och i ett kulturland som vårt kan ingen hävda motsatsen — att statsunderstödda orkestrar på olika håll i landet, i Gävle, Norrköping, Malmö, Göteborg, Stockholm o. s. v., skall fortsätta med sin verksamhet och därvid motsvara de oavvisliga kraven på konstnärlig utveckling, måste myndigheterna utan dröjsmål ingripa på ett avgörande sätt.

Det är i förhoppning att statsrådet skall om möjligt ta upp denna angelägenhet med det snaraste och försöka åstadkomma den förbättring i fråga om säkerhet och arbetsförhållanden för orkesterföreningarna, vilken ovillkorligen är nödvändig, som jag har tagit till orda i frågan vid denna ganska sena timme.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag skall helt enkelt bara be att få yrka bifall till en motion som jag har väckt i denna kammare. Det föreligger en motsvarande motion i andra kammaren. Motionärerna vill uppräknade dessa medel med ytterligare en miljon kronor. De har förut uppräknats med 1,5 miljoner, men vi anser att peng-

Om undantagande från den allmänna varuskatten av investeringar, m. m.

arna väl behövs i det läge som musik och teater nu befinner sig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion 305 i denna kammare och 286 i andra kammaren.

Herr andre vice talmannen IVAR JOHANSSON (cp):

Herr talman! Jag har intet annat att anföra än att understryka vad utskottet sagt, vilket jag tycker att kammaren borde vara tillfreds med. Jag vill därför inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera momentet av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

Sedermera gjordes enligt de beträffande mom. a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 305 och II: 286; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. b hemställt.

Punkterna 104—106

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 107

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens

bakteriologiska laboratorium för budgetåret 1961/62 m. m.;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1961/62 till provinsialläkarväsendet;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag avseende inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 52, i anledning av väckta motioner angående anslag till Svenska livräddningssällskapet;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss allmänna arvsfonden tillfallen fast egendom; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fråga om befrielse för O. Olsson från viss ersättningskyldighet till statsverket,

varvid utlåtandena nr 48 och 50 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning av väckta motioner om utredning angående beskattning av priser vid lotteribetonade tävlingar, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om undantagande från den allmänna varuskatten av investeringar, m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av väckta motioner om undantagande från den allmänna varuskatten av investeringar m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 33, av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.*, och II: 56, av herr *Larsson* i Hedenäset, vari

Om undantagande från den allmänna varuskatten av investeringar, m. m.

hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om snar utredning avseende möjligheterna att omlägga uttagen av den år 1959 beslutade varuskatten i enlighet med vad i motionerna anförts, enär en överflyttning av skatteuttagen till produktions- eller partihandelsledet underlättade erforderliga undantaganden från omsättningsskatt av vanliga livsmedel och andra nödvändighetsvaror, ävensom i övrigt med beaktande av sociala och ekonomiska synpunkter;

2) de likalydande motionerna I: 349, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 416, av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att direktiven för allmänna skatteberedningen måtte utvidgas så, att den i direktiven förutsatta översyn av de indirekta skatterna, vilken syftade till en rationalisering av hela det indirekta skattesystemet, även skulle innefatta frågan om investeringars undantagande från omsättningsskatteplikt;

3) de likalydande motionerna I: 350, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 415, av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning i syfte att från skatteplikt enligt förordningen om allmän varuskatt undantaga varor, som hänfördes till företagets tillverkningskostnader;

4) de likalydande motionerna I: 360, av herrarna *Öhman* och *Helmer Persson*, samt II: 419, av herrarna *Holmberg* och *Johansson* i Stockholm, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte hemställa om en sådan ändring i förordningen den 1 december 1959 om allmän varuskatt, att livsmedel undantogs från beskattning;

5) de likalydande motionerna I: 463, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 563, av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att vid pågående skatteöversyn måtte övervägas möjligheterna av en omläggning av den allmänna omsättningsskatten från detaljhandelsledet till partihandels- eller fabriktionsledet — därest vid översynen befundes lämp-

ligt att en allmän omsättningsskatt skulle ingå i beskattningssystemet — i enlighet med vad i motionerna anförts; ävensom

6) motionen II: 565, av herr *Kollberg*.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 33, av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.*, och II: 56, av herr *Larsson* i Hedenäset, om uttagande av den allmänna varuskatten i produktions- eller partihandelsledet,

2) de likalydande motionerna I: 349, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 416, av herr *Hjalmarson m. fl.*, angående undantagande från den allmänna varuskatten av investeringar,

3) de likalydande motionerna I: 350, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och II: 415, av herr *Hjalmarson m. fl.*, om undantagande från den allmänna varuskatten av varor hänförliga till tillverkningskostnader,

4) de likalydande motionerna I: 360, av herrarna *Öhman* och *Helmer Persson*, samt II: 419, av herrarna *Holmberg* och *Johansson* i Stockholm, om undantagande av livsmedel från den allmänna varuskatten,

5) de likalydande motionerna I: 463, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 563, av herr *Hedlund m. fl.*, angående omläggning av den allmänna varuskatten från detaljhandelsledet till partihandels- eller fabriktionsledet, ävensom

6) motionen II: 565, av herr *Kollberg*, angående undantagande från den allmänna varubeskattningen av industriens förbrukningsmaterial,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anförde, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits, utom av annan, av herrarna *Hagberg*, *Yngve Nilsson*, *Magnusson* i Borås och *von Sydow*, vilka ansett, att utskottet bort

dels under 2 hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 349, av herr *Ewerlöf m. fl.*, och

Om undantagande från den allmänna varuskatten av investeringar, m. m.

II: 416, av herr Hjalmarson m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att direktiven för allmänna skatteberedningen måtte utvidgas så, att den i direktiven förutsatta översynen av de indirekta skatterna, vilken syftade till en rationalisering av hela det indirekta skattesystemet, även skulle innefatta frågan om investerings undantagande från omsättningskatteplikt;

dels under 3 hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 350, av herr Ewerlöf m. fl., och II: 415, av herr Hjalmarson m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning i syfte att från skatteplikt enligt förordningen om allmän varuskatt undantaga varor som hänfördes till företagets tillverkningsomkostnader.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Låt mig omedelbart göra två mycket korta konstateranden, nämligen för det första: den allmänna varuskatten utgår på såväl konsumtionsartiklar som investeringsvaror — konsumtionsvarorna kommer därigenom att träffas två gånger av beskattningen — och för det andra: genom att även bostadsbyggandet blir föremål för beskattning åstadkommer varuskatten direkta hyreshöjningar. Det är enligt vår mening inte rationellt att såsom objekt för en allmän omsättningskatt ha investeringsvaror, d. v. s. att i samma skatteform lägga skatt på både investeringar och konsumtion.

Nu yrkas från vårt håll — och det vill jag understryka — icke någon ändring i gällande förordning, utan det vi önskar är att denna fråga skall upptagas till prövning av den allmänna skatteberedningen och att direktiven för utredningen utvidgas för att möjliggöra detta. Men utskottsmajoriteten säger nej. Som motiv för denna avvisande hållning hänvisas till det av oss alla, antar jag, kända förhållandet att på investeringsområdet faller inemot 30 procent av hela det varuskattepliktiga området. Det är en omständighet som spelade en myc-

ket stor roll när vi på sin tid diskuterade omsens omfattning, det generella skatteområdet. Att skatten på investeringarna verkar — som jag antydde för ett ögonblick sedan — ytterligare uppdrivande på vårt redan anmärkningsvärt höga kostnadsläge exempelvis i fråga om bostadsbyggandet, är ett förhållande som överraskande nog icke märkbart, i varje fall i skrivningen, intresserat majoriteten — vilket jag ber att i förbigående få påpeka.

Vidare menar majoriteten att direktiven för allmänna skatteberedningen räcker, om utredningen vill göra något åt saken. Vi reserverar oss för en annan uppfattning. Vi anser att det klart från riksdagens sida skall sägas ut att direktiven skall utvidgas så att den i direktiven förutsatta översynen av de indirekta skatterna — vilken syftar till en rationalisering av hela det indirekta skattesystemet — även skall innefatta frågan om investerings undantagande från omsättningskatteplikt. Det var den ena frågan.

Så har vi den andra frågan, som beröres i reservationen. Det gäller den grupp varor som tekniskt och ekonomiskt hänföres till företagets tillverkningskostnader. Enligt vedertagen uppfattning kan dessa varor, som alltså förbrukas — obs! förbrukas — i produktionsprocessen, icke rubriceras som skattepliktiga konsumtions- eller investeringsvaror.

Jag skall inte, särskilt inte vid denna sena timme, trötta kammarens ledamöter med att gå i detalj i denna oneligen mycket torra och mycket komplicerade angelägenhet. Förordningen om allmän varuskatt stadgar att vad som förbrukas i den egentliga produktions- och bearbetningsprocessen i princip skall vara fritt från varuskatt. Vi har ju inte haft omsen i drift — om jag får använda den termen — så värst länge än, men just på denna punkt har tolkningssvårigheter i stort antal anmält sig — därom har ju betänkan det också vittnat. Riksskattenämnden har tolkat författningsbestämmelserna mycket restrikt-

Om undantagande från den allmänna varuskatten av investeringar, m. m.

tivt och dragit upp en gräns, som icke — det vill jag särskilt understryka — sammanfaller med gängse teknisk eller företagsekonomisk uppfattning. Sålunda har bl. a. gruppen förbrukningsverktyg uppdelats på icke skattefria och skattefria varor. Skiljelinjen har dragits efter verktygens fysiska livslängd.

Som kammarens ledamöter säkert väl känner till tillämpas redovisningstekniskt av svensk industri sedan lång tid tillbaka en gränsdragning som medför att till gruppen tillverkningskostnader hänföres kostnaden för alla korttidsinventarier med en varaktighetstid av högst tre år. Denna praxis är såväl tekniskt som företagsekonomiskt motiverad och har därjämte — det anser jag kammarens ledamöter bör erinras om — vunnit stöd i den vid inkomsttaxeringen gällande definitionen av begreppet anläggningstillgång.

Reservanterna hemställer nu om en skyndsam utredning i syfte att från skatteplikt enligt förordningen om allmän varuskatt undantaga varor som hänföres till företagets tillverkningskostnader. Jag måste uppriktigt säga, herr talman, att jag är en liten smula förvånad över att utskottsmajoriteten inte anser sig kunna vara med om ens detta, dock ganska modesta utredningskrav. Det går ändå inte att bestrida — och det har uppriktigt sagt utskottsmajoriteten inte heller försökt att göra — att den av riksskattenämnden gjorda avgränsningen av skattefritt förbrukningsmaterial medför betydande praktiska svårigheter vid tillämpningen. Gränsdragningen är så snäv att den också får en snedvridande effekt ur konkurrensynpunkt. Det förhållande som jag nu har omnämnt liksom författningstextens formulering kommer otvivelaktigt att föranleda åtskilliga — för att inte använda ett starkare uttryck — taxeringsprocesser i framtiden, om inte lagstiftningen ändras på denna punkt.

Att vad jag här har yttrat är en avspiegling av en ganska enstämmig uppfattning inom vårt näringsliv tror jag nästan att jag vågar påstå, och med

hänvisning till vad jag här tillåtit mig framhålla yrkar jag, herr talman, bifall till reservation I, som är knuten till detta betänkande.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag har sett en smula på bevillningsutskottets betänkande nr 30. Jag började med rubriken och konstaterade att det var ett betänkande i anledning av väckta motioner om undantagande från den allmänna varuskatten av investeringar m. m. Sedan såg jag på de motioner som behandlas i betänkandet. Däribland finns faktiskt motioner om undantagande från allmän varuskatt av investeringar. Jag föreställer mig att de motioner som inte gäller detta spörsmål ingår i uttrycket »m. m.», ty det är väl inte »undantagande av investeringar m. m.» man menar.

Jag gör denna distinktion, ty i såväl motionerna I: 33 och II: 56 som motionerna I: 463 och II: 563 gäller det väsentliga kravet inte frågan om undantagande från skatteplikten utan *sättet för skattens uttagande*. Det är där tyngdpunkten i framställningarna ligger. När jag läste betänkandets rubrik och såg de motioner som där behandlas, gjorde jag den reflexionen att detta borde framhållas.

Den som liksom jag vid både 1959 och 1960 års riksdagar försökt få till stånd undantag från omsättningsskatten har konsekvent mötts av den invändningen att vi har en *allmän* omsättningsskatt avsedd att ligga i detaljhandelsstadiet. Det innebär för det första att skatten skall utgå över hela fältet och för det andra att det blir obekvämt att i butikerna skilja ifrån olika varor. Redan skattens konstruktion försvårar undantag — den invändningen fick man höra. Jag snudade 1959 vid och sade betydligt klarare både i en motion och i ett anförande i kammaren 1960, att vi måste tänka oss att gå till roten med de svårigheter som här skapas och ta upp kravet på att skatten flyttas till fabriks- och parti-handelsstadiet. Då faller det väsentliga

Om undantagande från den allmänna varuskatten av investeringar, m. m.

argumentet mot att man kan åstadkomma en viss differentiering.

Nu talade herr Hagberg om vad han ville undanta från skatten. Han stannade för investeringar och vad som hänför sig till företagets tillverkningskostnader. De motioner som jag här har nämnt trycker mera på konsumtionen och på de sociala skadeverkningarna av en skatt som över lag drabbar livets nödortft. I motion nr I:33 talas det om att skatten generellt drabbar nödvändiga varor som förbrukas av fattiga, sjuka, arbetslösa, folkpensionärer, barnfamiljer och människor som studerar på skuld. Likaså understryks att det förefaller rimligt att pröva en differentiering av skatten, så att man kan undanta det som räknas till livets nödortft och på det sättet åstadkomma socialt rättvisare beskattning. Det kan hända att man samtidigt måste göra en viss överbalansering till mera lyxbetonade eller umbärliga varor, men den saken får bero på en kommande utredning.

I motion nr I:463 sägs det klart att det vid översynen bör uppmärksammas att den allmänna varuskatten icke får sådan utformning att inkomstsvaga grupper får en tung skattebörda. Även i den framställningen är det de sociala synpunkterna som är bärande.

I den motion som jag har varit med om att väcka säger vi ingenting om minuthandels trassel. Det är rätt naturligt, eftersom det är ungefär samma motionärer som tidigare framträtt och fått glädjen att få genomfört att det i alla fall lämnas *någon* ersättning till företagarna. Vi ville inte vara otacksamma och omedelbart återkomma. Det är emellertid klart att det innebär en väsentlig lättnad för företagen och särskilt för handeln om man kan få skatten flyttad från minuthandelsledet.

Det är dessa synpunkter som har varit bärande för den uppfattning jag har. Det är därför med stort intresse jag tar del av vad bevillningsutskottet säger på s. 8 i sitt betänkande nr 30: »Enligt utskottets mening torde den allmänna skatteberedningen vid sina överväganden rörande varuskattens roll i beskatt-

ningssystemet kunna komma till sådana resultat, att frågan huruvida skatten bör tas ut i partihandels- eller detaljhandelsledet befinnes böra bli förmål för omprövning.»

Det förefaller som om detta innebär ett direkt tillmötesgående av det i en av motionerna formulerade kravet, att den allmänna skatteberedningen skall erhålla i uppdrag att överväga möjligheterna till en omläggning av den allmänna varuskatten från detaljhandelsledet till partihandels- eller fabriksledet. Det är rätt naturligt att utskottet anser sig därmed ha besvarat de motioner det här är fråga om, och i den situationen har jag endast att tacksamt acceptera detta.

Jag gör emellertid ytterligare en reflexion. Reservationen tar upp frågan om investeringarna och tillverkningskostnaderna. I ett av de motionspar som utskottet menar skulle kunna komma under prövning i den allmänna skatteberedningen — I:33 — sägs det uttryckligen i klämman, att sociala och ekonomiska synpunkter bör beaktas. Går man till motiveringen, vartill denna kläm hänvisar, finner man att det sägs att om skatten differentieras så skapas därmed möjlighet till avvägningar under beaktande av just sådana spörsmål som avsetts i reservationerna. Därigenom skapas en möjlighet, säger vi, att beakta näringslivets önskemål att man skall undanta socialt värdefull byggnadsverksamhet från beskattningen och beakta frågan om företagets konkurrensduglighet. Detta är utförligare uttryckt i motionen, men jag skall inte trötta med att läsa upp det. Jag ifrågasätter om det inte kan sägas att även reservationens syfte sålunda har blivit beaktat.

Jag har i föreliggande situation, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Tiden är långt framskriden, och därför bör man fatta sig mycket kort.

Vi har motionerat om att omsättnings-

Om undantagande från den allmänna varuskatten av investeringar, m. m.

skatten på livsmedel skall upphöra, och vi har redan tidigare hävdad att omsättningsskatten framför allt på livsmedel är orättfärdig. Nu säger utskottet att det skulle få till konsekvens att skatteunderlaget minskade. Ja, det är alldeles uppenbart att så är fallet, men som bekant finns det ett överskott i statsbudgeten.

Vidare säger utskottet att det skulle medföra skattetekniska svårigheter. Ja, det är klart, men det blir inte svårigheter av sådan art att de inte kan övervinnas.

Jag anser att det skulle vara riktigt att upphäva förordningen om allmän varuskatt i vad den avser livsmedel, och med hänvisning till det ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionerna I: 360 och II: 419.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! När vi behandlar det här ärendet i år befinner vi oss i en situation som är radikalt annorlunda än situationen vid tidigare tillfällen då vi behandlat omsättningsskatten. Här föreligger inga yrkanden om upphävande av varuskatten, utan man nöjer sig med yrkanden om skrivelser till Kungl. Maj:t angående olika detaljer i detta skattekomples. Det säger väl tillräckligt om vilken förändring som har ägt rum.

Nu framhäver man på nytt önskemålet att slippa varuskatten på investeringsvarorna. Problemet är inte nytt — det var med i behandlingen redan när lagen antogs. Vi visste att vi, om den delen av skatteunderlaget togs bort, måste höja skattesatsen med ungefär 30 procent för att få samma inkomstsumma. Det ville vi inte, och vi ansåg det tvärtom motiverat att även investeringsvarorna skulle vara med i det varusortiment på vilket varuskatten utgår.

Ett antal reservanter yrkar nu på en skrivelse till Kungl. Maj:t om ändrade direktiv till allmänna skatteberedningen. Om beredningen finner det nödvändigt är den emellertid oförhindrad att pröva frågan om varusortimentet. Utredningen är alltså redan tillsatt och direk-

tiven är så vida att detta går in under beredningens allmänna befogenheter.

Vad gäller det andra förslaget om en skrivelse angående förbrukningsvarorna, sade utskottet redan förra året att utskottet inte vill tolka författning — det tillkommer myndigheterna att göra det. Vi har oss bekant att branschorganisationer kommer att föra fram den här saken till högsta instans. För att vi skall få till stånd en prövning behövs det alltså ingen skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om att dessa varor skall undantas. Först när vi får ett utslag från högsta instans kan vi överblicka den situation som föreligger. — Även på den här saken har vi haft uppmärksamheten riktad alltifrån det att propositionen om införande av varuskatten låg på riksdagens bord.

När vi har lyckats så utomordentligt bra, att även herr Ferdinand Nilsson är helt nöjd med betänkandet, då tror jag, herr talman, att jag kan hemställa att kammaren bifaller detsamma.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga några ord till herr Ericsson. Han sade att man från vår sida numera nöjer sig med att beträffande oms skriva om olika detaljer. Frågan om en omstötning av hela skatten och en differentiering av denna är kanske för herr Ericsson en detalj, men medge att det är en bra nog väsentlig detalj!

Jag har klart för mig att om man befriar varor som hör till människornas nödtorft från skatten, bereder man betydande skattelättnad, och då får man ta pengar från annat håll om staten behöver samma belopp som förut. Men behovet får ju skatteberedningen ta ställning till. Det socialt rimliga i att man befriar nödvändighetsvaror från en skatt, som drabbar upprörande orättvist, behöver vi väl inte diskutera. — Den sortens konsumtionsbeskattning är ju en nödfallslösning i en besvärlig situation eller hur?

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att

Om vissa skattelättnader för nystartade och utvidgade företag inom områden med sysselsättningssvårigheter

med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående varje punkt av utskottets i det nu ifrågavarande betänkandet gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten 1 hemställt.

I fråga om punkten 2, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i denna punkt hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 30 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 119;

Nej — 17.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjordes i enlighet med de rörande punkten 3 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i motsvarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Med avseende på punkten 4, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla motionerna I: 360 och II: 419.

Härpå gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna 5 och 6 hemställt.

Om vissa skattelättnader för nystartade och utvidgade företag inom områden med sysselsättningssvårigheter

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänknade nr 34, i anledning av väckta motioner om vissa skattelättnader för företag, som nystartats eller utvidgats inom områden med sysselsättningssvårigheter

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 98, av herr *Bengtson m. fl.*, samt II: 124, av herrar *Hedlund* och *Eliasson* i Sundborn, vari hemstälts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid pågående utredning angående näringslivets lokalisering måtte prövas möjligheterna av skattefrihet för nystar-

Om vissa skattelättnader för nystartade och utvidgade företag inom områden med sysselsättningssvårigheter

tade företag och utvidgning av företag under ett antal år, fr. o. m. det år företaget startats eller utvidgats, inom regioner med bristande sysselsättningsmöjligheter och tendenser till avflyttning, samt att förslag skyndsamt måtte föreläggas riksdagen i motionernas syfte; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 251, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 212, av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om en skyndsam prövning angående rätt till förhöjt investeringsavdrag vid inkomsttaxeringen för uttag från investeringsfonderna för konjunkturutmätning vid investeringar i sysselsättningssvaga områden.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 98, av herr *Bengtson m. fl.*, samt II: 124, av herrarna *Hedlund* och *Eliasson* i *Sundborn*, om viss skattefrihet för nystartade och utvidgade företag inom områden med sysselsättningsvårigheter, ävensom

2) de likalydande motionerna I: 251, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 212, av herr *Hedlund m. fl.*, om rätt till förhöjt investeringsavdrag vid inkomsttaxeringen vid investeringar i sysselsättningssvaga områden,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I) av herrarna *Gustaf Elofsson* och *Vigelsbo*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med bifall till de likalydande motionerna I: 98, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 124, av herrarna *Hedlund* och *Eliasson* i *Sundborn*, samt de likalydande motionerna I: 251, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 212, av herr *Hedlund m. fl.* — i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning av dels frågan om skattefrihet för nystartade företag och utvidgning av företag under ett antal år, fr. o. m. det år företaget startats eller utvidgats, inom

regioner med bristande sysselsättning och tendenser till avflyttning, dels också frågan om rätt till förhöjt investeringsavdrag för uttag från investeringsfonder för konjunkturutmätning vid investeringar inom sådana områden;

II) av herrarna *Yngve Nilsson*, *Gösta Jacobsson*, *Nilsson* i *Svalöv* och *Magnusson* i *Borås*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! Jag har tillsammans med herr *Vigelsbo* fogat en reservation vid detta betänkande. Vi anser att man bör hjälpa företaget som vill starta en verksamhet i sådana orter där avfolkningen är starkast. Man bör från statsmakternas sida hjälpa till att behålla folket kvar i bygderna. Det kan man inte göra på annat sätt än genom att bereda folk sysselsättning. Vi vet att det kräver oerhört stort kapital att starta ett företag i dessa tider, och finansieringsvårigheterna är säkert mycket stora. Vi har därför ansett att man borde medge skattebefrielse för de första åren, så att företagen hinner konsolidera sig och på så sätt få sin verksamhet i gång.

Här skulle kunna vara mycket att tillägga, herr talman, men jag skall inte vid denna sena timme draga upp något större resonemang om detta utan ber att få yrka bifall till reservation nr I vid detta betänkande.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Vi har avgivit en blank reservation till detta betänkande, därför att vi har mycket stor förståelse för de frågor som här behandlas. Stora delar av vår landsbygd avtappas nämligen år efter år på unga friska människor endast därför att utkomst inte kan beredas dem i deras respektive hemorter. Rationaliseringen, som tvingar sig fram över allt för att motverka den hårdnande konkurrensen inte minst på jordbrukets och dess binäringars område, har skapat vissa utpräglade avfolkningsområden inom vårt land, under det att andra områden håller på att överbefolkas.

Om vissa skattelättnader för nystartade och utvidgade företag inom områden med sysselsättningsvårigheter

Även om en och annan industri och en del serviceyrken växt upp inom de åsyftade områdena, räcker det inte till för att absorbera den ledigblivna arbetskraften eller de nya åldersklasser som skall ut i förvärvsarbetet. Det håller på att bli en prekär situation i många av våra landsbygdskommuner.

Mycket har gjorts för att höja trevningen inom landsbygdens tätorter. Men vad är det som håller på att hända i dag? Jo, trots allt vad som uträttas minskar invånarantalet, men bördorna minskar inte. De blir i stället större och större för de kvarvarande.

För att motverka detta vill man ha större kommuner; jag är inte så säker på att det hjälper. Naturligtvis kan en hel del av våra problem lösas på ett bättre sätt om ett mera intimt samarbete bedrivs mellan olika kommuner, ett samarbete som säkerligen också kommer till stånd. Men här gäller det mer. Vi måste försöka hejda befolkningsutflytningen, och det kan vi inte göra på annat sätt än genom att skapa flera arbetstillfällen.

Trots de sympatier som jag hyser för de i motionerna väckta frågorna är jag inte så säker på att man löser problemet på det sätt som motionärerna har angivit, skattebefrielse för visst antal år för nyetablerade industrier. Det är väl i stället så att om man vill intressera det riskvilliga kapitalet för nyetableringar och utvidgningar så får olika åtgärder vidtagas som syftar till en ökad grad av självfinansiering för företagen. En rad sådana åtgärder har i olika sammanhang föreslagits av högerpartiet. Jag behöver endast peka på några av dem: avsättning till självfinansieringsfond, förbättrade avskrivningsregler, ändrade bestämmelser för förlustutjämning, progressionsutjämning och allmän öppen resultatutjämning, allt frågor som jag tror skulle leda fram till ett ökat intresse för företagsamheten.

Jag vill även erinra om, som utskottet också framhållit, att en särskild utredning arbetar med lokaliseringsproblemen, och det är ganska klart att vi med

spänning avvaktar resultatet av de förslag som kan framkomma härav. Jag vill också uttala den förhoppningen att riksdagen snarast måtte bli i tillfälle att ta del av utredningsmaterialet.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! Utskottet delar motionärernas synpunkt att det är ett angeläget samhällsintresse att företagsamheten främjas på de orter där man har en vikande sysselsättning. Beträffande de konkreta åtgärder som motionärerna föreslår är vi dock inom utskottet betydligt tveksammare. Utskottet tror inte att det är möjligt — och det strider för övrigt mot den rent principiella synen inom vår skattelagstiftning — att göra en sådan differentiering i skattesystemet att en del nyetablerade företag befrias från inkomstskatt under vissa år. Vi tror inte ens att om man skulle införa en sådan åtgärd — trots att det i och för sig strider mot de allmänna principerna — detta skulle verka befrämjande för det ändamål motionären avser. Erfarenheten talar tvärtom för att nystartade företag inte har någon som helst lönsamhet under de första åren utan tvingas att dras med initialförluster, och de kan alltså inte bli hjälpta genom befrielse från vinstbeskattning. Det finns skäl att erinra om att detta var den mest vägnande synpunkten då riksdagen för någon tid sedan beslöt anta en lag om förlustutjämning.

Vad gäller de föreslagna åtgärderna om ökade investeringsavdrag erinrar utskottet om att dessa avdrag nu endast får göras av aktiebolag och ekonomiska föreningar och att även om avdragen gäller endast för dessa företagsformer så är förutsättningen för att kunna utnyttja investeringsfonderna, att man av vinsten skall kunna göra avsättning till fonden men samtidigt låta hälften av vinstmejen inneslå på riksbanken. Det kan ju inte innebära någon hjälp för ett ny-

Ang. antalet ortsgupper vid skattegrupperingen

startat företag att få utnyttja en sådan bestämmelse, utan detta skulle mera komma att gälla för äldre företag och då vara av betydelse ur ren likviditets- och stabiliseringssynpunkt.

Vi tror, herr talman, att de av motionärerna föreslagna åtgärderna ingalunda främjar det syfte man har, och därför har utskottet inte heller kunnat gå motionärerna till mötes. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herrar Gustaf Elofsson och Vigelsbo vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. antalet ortsgupper vid skattegrupperingen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om antalet ortsgupper vid skattegrupperingen, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 10 februari 1961 dagtecknad proposition, nr 44, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om antalet ortsgupper vid skattegrupperingen, dels ock, med godkännande av i propositionen angivna ändrade grunder för statsbidrag i anledning av 1957 års ortsavdragsreform, bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda föreskrifter i ämnet.

Propositionen hade, såvitt anginge förordningsförslaget, hänvisats till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Kommunerna voro för närvarande vid beskattningen indelade i fyra dyrortsgrupper, betecknade II—V. I propositionen hade föreslagits, att ortsgrupp II skulle slopas och att kommunerna i denna ortsgrupp skulle uppflyttas till ortsgrupp III.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet upptagit följande vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen

A) de likalydande motionerna I: 77, av herr *Ebbe Ohlsson m. fl.*, och II: 92, av herr *Stiernstedt m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att dyrortsgrupperingen vid beskattningen skulle upphöra att gälla; samt

B) de likalydande motionerna I: 355, av herr *Thorsten Larsson m. fl.*, och II: 540, av herr *Gustavsson i Alvesta m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte

1. i princip besluta om slopande av skattegrupperingen och införande av enhetliga skattefria avdrag inom skattesystemet, motsvarande ortsavdragen i ortsgrupp V;

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om

a) framläggande av plan till 1962 års riksdag för den successiva avvecklingen av skattegrupperingen i enlighet med vad i motionerna anförts;

b) samtidig prövning av frågan om särskild dyrhetskompensation till invånare i Norrland med på grund av stora avstånd och klimatförhållanden höga levnadskostnader.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 44, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om antalet ortsgupper vid skattegrupperingen;

B) att följande motioner, nämligen
1) de likalydande motionerna I: 77, av herr *Ebbe Ohlsson m. fl.*, och II: 92, av herr *Stiernstedt m. fl.*, om slopande av dyrortsgrupperingen vid beskattning-
en, samt

Ang. antalet ortsgupper vid skattegrupperingen

2) de likalydande motionerna I: 355, av herr Thorsten Larsson m. fl., och II: 540, av herr Gustavsson i Alvesta m. fl., om slopande av dyrortsgrupperingen inom beskattningen,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hagberg, Gustaf Elofsson, Yngve Nilsson, Nilsson* i Svalöv, *Vigelsbo* och *Magnusson* i Borås, vilka på återopade grunder ansett, att utskottet, med anledning av de likalydande motionerna I: 77 och II: 92 samt de likalydande motionerna I: 355 och II: 540, bort under B hemställa, att riksdagen måtte

1) i princip besluta, att dyrortsgrupperingen vid beskattningen skulle upphöra att gälla och att enhetliga skattefria ortsavdrag skulle införas motsvarande ortsavdragen i ortsgrupp V;

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t till 1962 års riksdag måtte framlägga en plan för en skyndsamt successiv avveckling av skattegrupperingen; samt

3) lämna ifrågavarande motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanternas anfört och hemställt, utan åtgärd.

Vid betänkandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Spetz, Söderquist* och *Gustafson* i Göteborg.

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! Det skulle förvisso innebära en anmärkningsvärd överdrift om jag påstod att denna fråga har nyhetens behag för riksdagens första kammare. Jag undrar om någon här kan stå upp och säga hur många gånger riksdagen har diskuterat denna fråga med anledning av väckta motioner. Nu har emellertid en kungl. proposition kommit i frågan, och detta förhållande kanske ursäktar några få ord även så här dags på dagen.

Det förhåller sig ju så, att kommunerna för närvarande vid beskattningen

indelas i fyra dyrortsgrupper, betecknade II—V. I den proposition som vi nu skall ta ställning till föreslås att ortsgrupp II skall slopas och att kommunerna i denna ortsgrupp uppflyttas till ortsgrupp III. Att så bör ske har vi i utskottet alla varit ense om. Propositionen är således i den delen ingalunda i fara. Ett antal ledamöter har emellertid velat gå längre. Denna uppfattning har tagit formen av en gemensam höger- och centerpartireservation. Från folkpartihåll föreligger ett särskilt yttrande, men det som uppmärksamhet läsare detta särskilda yttrande skall snart finna att det i allt väsentligt sammanfaller med de tankegångar som ligger bakom reservationen.

I reservationen föreslås att riksdagen måtte i princip besluta att dyrortsgrupperingen vid beskattningen skall upphöra att gälla och att enhetliga skattefria ortsavdrag skall införas motsvarande dem i ortsgrupp V. Vidare hemställs om en riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att Kungl. Maj:t till 1962 års riksdag måtte framlägga en plan för en skyndsamt successiv avveckling av skattegrupperingen.

För de ärade ledamöter av kammaren som till äventyrs tycker att detta är ett radikalt förslag med oöverskådliga konsekvenser skulle jag vilja påpeka att ortsgrupeeringsutredningen i sitt under hösten 1957 — alltså för tre och ett halvt år sedan — avlämnade betänkande enhälligt föreslog att principbeslut skulle fattas om slopande av skattegrupperingen. Utredningen förordade även att avvecklingen skulle ske etappvis men att redan från början borde beslutas att enhetliga skattefria avdrag, motsvarande gällande ortsavdrag i högsta dyrortsgrupp, skulle införas. Det är som synes den enhälliga utredningens rekommendationer som reservanternas inom utskottet godtagit, då de förordar dels ett principbeslut och dels den mjukare övergång som praktiska omständigheter gör påkallad.

Det huvudsakliga motivet för utskotts-majoritetens avvisande hållning tycks såvitt jag förstår ligga i en hänvisning

Ang. antalet ortsgupper vid skattegrupperingen

till den utredning rörande principerna för en prisgeografisk undersökning som för närvarande pågår. Innan jag går närmare in på den saken kan jag inte underlåta att finna det en smula motsägelserfullt av majoriteten att kunna godtaga finansministerns förslag om slopande omedelbart och i ett sammanhang av ortsgrupp II utan att för den sakens skull behöva avvakta resultatet av den prisgeografiska undersökningen, samtidigt som man anser ett dylikt avvaktande ofrånkomligen nödvändigt när det gäller ett principbeslut om ett framtida avskaffande av de två återstående ortsgupper, som ligger under den högsta. Man skulle ju kunna tycka att när utskottsmajoriteten utan vidare kan vara med om propositionens förslag som avskaffar en ortsgrupp, skulle den väl också kunna vara med om ett principbeslut som förordar en avveckling etappvis av de två återstående ortsgupperna, men det vill utskottet som sagt inte vara med om.

Vad så den prisgeografiska undersökningen beträffar skulle jag vilja anföra ytterligare några synpunkter. Vi vet ju alla att en utjämning av levnadskostnaderna i vårt land har ägt rum. Det är närmast en banalitet att påstå något annat. I den mån olikheter i kostnadshänseende alltjämt kan påvisas beror dessa i det väsentligaste på skillnader i standardhänseende. De sämre möjligheterna till utbildning och till ett differentierat och allsidigt kulturutbyte inom glesbygderna är exempel — bland många andra — på standardskillnader som inte vunnit beaktande vid kostnadsjämförelserna. Möjligheter att med någon större grad av exakthet mäta dessa kostnadshöjningar synes, i varje fall såvitt jag förstår, knappast föreligga. På grund härav anser vi reserverat att anledning inte finnes att här avvakta någon prisgeografisk undersökning.

Såvitt jag vet, herr talman, är det endast ett fåtal länder som alltjämt graderar ortsavdragen efter dyrhetsförhållandena. Alldeles oavsett hur riksdagens beslut i dag kan komma att utfalla är jag — det måste jag uppriktigt säga — gan-

ska övertygad om att vi även i vårt land ganska snart har gjort rent bord med skattegrupperingen. Jag bestrider ingalunda att goda skäl tidigare har förelagat för detta system, men tiden har gått förbi det. Det är dock näppeligen relevant till kostnadsförhållandena sådana de numera gestaltar sig här i landet. Med andra ord talar rättviseskäl enligt min bestämda mening starkt för systemets successiva avveckling på det sätt som utvecklas i reservationen, till vilken jag, herr talman, med dessa ord ber att få yrka bifall.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! Jag skulle i huvudsak kunna inskränka mig till att instämma i vad den föregående talaren anförde.

Jag vill bara ytterligare tillägga att vi vet att dyrortsskillnaderna har utjämnats mer och mer. Man kan inte komma till något annat resultat än att en avveckling av hela systemet snarast borde ske. Då skulle jag vilja fråga finansministern: Kan man ta bort en ortsgrupp, varför vill man då inte försöka jämna ut det hela så att vi finge död på denna ständigt återkommande fråga? Dyrortsgupperingen är ju så konstruerad att man i den högsta dyrorten får en högre lön och sedan även ett högre skatteavdrag än i andra. När dyrortssystemet en gång tillkom var det kanske ett rättvist system, men efter hand som dyrortsskillnaderna utjämnats har systemet blivit orättvist, och man bör därför söka avveckla det fortast möjligt.

Jag skall inte uppehålla tiden längre, herr talman, utan ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr OHLSSON, EBBE, (h):

Herr talman! I motionerna I:77 och II:92 har vi framhållit att tiden är inne för att omedelbart slopa dyrortsgupperingen vid beskattningen, och vi har framställt yrkanden härom.

Denna ståndpunkt grundas på det faktum att en betydande utjämning av levnadskostnaderna i landet har skett och

Ang. antalet ortsgupper vid skattegrupperingen

alltiämt sker, ett förhållande som redan 1957 års ortsgrupperingsutredning konstaterade. Man kan alltså med full rätt påstå att det i vissa fall har blivit betydligt dyrare att leva på den s. k. lägsta dyrorten till följd av att rese- och transportkostnader ökat liksom den allmänna bekvämligheten. I otaliga fall har det blivit längre till affären eftersom många lantaffärer upphört. Tidsspillan vid inköpen har ökat, vilket också på sitt sätt fördyrat varorna. Därtill kommer i största allmänhet en sämre service och sämre uthålligheter.

Nu skall det bli intressant att se om den i utskottsutlåtandet nämnda utredningen rörande principerna för en prisgeografisk undersökning — som enligt uppgift skall slutföra sitt arbete innevarande år — kommer att ta hänsyn till de faktorer jag här antytt genom några exempel som naturligtvis kan mångfaldigas. Dessa faktorer är inte direkt mätbara, och såvitt jag känner till har man inte vid tidigare prisundersökningar i landet tagit någon som helst hänsyn till dem.

Hyrorna har kanske hittills spelat största rollen vid dyrortsgupperingen, men sedan mitten av 1950-talet har en betydande utjämning av hyresskillnaderna ägt rum. Ett modernt enfamiljshus kostar t. ex. i dag ungefär lika mycket att uppföra i lägsta som i högsta dyrort. Räntekostnaderna på nedlagt kapital och fastighetsomkostnaderna i övrigt är också tämligen lika. Skillnaden ligger för närvarande kanske mest i tomtpriserna.

I den för högern och centerpartiet gemensamma reservationen hävdas också att en utjämning har skett. »Förutsättningar som måhända en gång kan ha funnits för en dyrortsgradering av ortsavdragen vid beskattningen saknas numera, och rättviseskäl talar starkt för ett omedelbart avskaffande av graderingen.» Reservanterna säger emellertid att praktiska omständigheter kan göra det lämpligt att göra övergången mjuk. Det är möjligt att så är fallet, och jag böjer mig för de praktiska skälen och instämmer i reservationsyrkandet.

Samtidigt vill jag dock uttala min förvåning över att utskottsmajoriteten inte ansett sig kunna gå med på ett principbeslut om enhetliga skattefria ortsavdrag, bara därför att en utredning pågår rörande principerna för en prisgeografisk undersökning. Först skall vi alltså vänta på principerna och därefter på själva den prisgeografiska undersökningen som förmodligen kommer att kräva avsevärd tid.

Nu föreslås ju i proposition nr 44 att ortsgrupp II skall uppflyttas till ortsgrupp III, och jag instämmer med herr Hagberg i att det är ganska anmärkningsvärt att utskottsmajoriteten tillstyrker den uppflyttningen utan att anse sig böra avvakta den prisgeografiska undersökningen. Bevillningsutskottets majoritet är alltså på god väg, och då tycker jag att man kunnat kosta på sig åtminstone ett principuttalande och därjämte hemställa hos Kungl. Maj:t om en plan för en skyndsam successiv avveckling av skattegrupperingen.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än bifall till reservationen.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Det är riktigt som herr Hagberg sade att denna fråga inte är någon nyhet för kammaren. Vi hade den uppe till behandling så sent som vid fjolårets riksdag. Då föreslog bevillningsutskottet, och riksdagen beslöt i enlighet därmed att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en proposition som skulle ta sikte på att flytta upp i första hand ortsgrupp II till ortsgrupp III.

När herrar Hagberg och Ebbe Ohlsson uttalar sin förvåning över att bevillningsutskottet i år kunnat acceptera Kungl. Maj:ts proposition men inte går längre, måste jag säga att ett sådant uttalande verkligen förvånar mig, därför att Kungl. Maj:t har ju tillmötesgått vad riksdagen beslöt i fjol. Riksdagen ansåg också i fjol att det var lämpligt att avvakta resultatet av den pågående utredningen. Utskottet anser nu att det knappast skulle vara lämpligt att riksdagen medan utredningen pågår — jag

Ang. antalet ortsgupper vid skattegrupperingen

skulle vilja säga strax innan den är färdig, därför att förslaget väntas inom kort — binder sig för ett principbeslut om avskaffande av ortsgupperingen, d. v. s. att det skulle bli en enda ortsgrupp motsvarande nuvarande ortsgrupp V, och så samtidigt skriver till Kungl. Maj:t och begär utredning om införande av en ny ortsguppering, som visserligen skulle gälla endast delar av Norrland. Jag kan inte finna någon konsekvens i ett sådant ståndpunktstagande.

Folkpartiledamöterna i utskottet har i ett särskilt yttrande ytterligare motiverat varför vi har anslutit oss till utskottets hemställan. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Låt mig allra först säga i anslutning till den lilla debatt som runnit upp mellan högern och folkpartiet, att vi från centerpartiets sida inte hyser någon åstundan att sätta upp något förvånat ansikte inför den framgång som proposition nr 44 innebär för oss. Jag tror att jag vågar säga, att denna fråga från centerpartiets sida har följts upp under årens mångfald och då ibland ganska ensamt, och jag tror därför att vi tacksamt inregistrerar varje framgång som våra framstötter har medfört.

Vi inregistrerar givetvis som en stor förbättring att vi får bort ortsgrupp II. Det går ju också då och då meddelanden genom pressen, som så att säga praktiskt belyser dyrortsgrupperingens konsekvenser. Det har förekommit många sådana meddelanden; det senaste jag sett i den vägen berörde reaktionen bland tjänstemännen vid de statliga företagen som nyligen föreslagits en utflyttningsfråga från Stockholm. Dessa tjänstemän reagerade mot att de fick sämre lön på den nya bostadsorten, en minskning som på intet sätt kompenseras av den s. k. prisbilligare nivån i jämförelse med Stockholm. I varje fall ansåg de att de kom att förlora ekonomiskt på de ändrade förhållandena. Jag delar denna deras uppfattning, och vi skall natur-

ligtvis inte envist hålla fast vid en gammal förordning som skapar dylika orättvisor. Man frågar sig onekligen om inte den strida strömmen av människor in till de större städerna hade varit mindre strid om dyrortsgrupperingen hade avskaffats tidigare. Måhända hade vi nu sluppit denna utdifferiering från de höga dyrorterna av industrier och företag, om dyrortsgrupperingen inte hade funnits. Jag tror att man skulle kunna våga ett sådant påstående.

När vi i dag fattar beslut om avskaffande av dyrortsgrupp II — jag vågar hoppas att så blir fallet, eftersom vi har ett enhälligt utskottsbeslut om saken — är detta ett ganska stort steg framåt. Det innebär att 82,3 procent av kommunerna nu befinner sig i ortsgrupp III. Vi har från centerpartiets sida i många år hävdats att dyrortsgrupperingen borde bort. Vi har i år i en motion begärt att riksdagen skall fatta ett principbeslut om att slopa ortsgupperingen i sin helhet och införa avdragen i ortsgrupp V över hela riket. Det skulle visserligen innebära ett inkomstbortfall för staten på 105 miljoner kronor, en summa i statligt sammanhang som jag tycker är rimlig med hänsyn till den rättvisa som kan vinnas genom reformen.

1957 års utredning har redan åberopats. Den har i princip föreslagit en sådan här avveckling. Nu vill utskottet avvakta den prisgeografiska undersökningen. Det bör observeras att först skall då utredas frågan om vilka principer som denna utredning skall gå efter. Först därefter skall den egentliga utredningen tillsättas. Jag tycker att det där är litet långsökt. Jag tror att det inte hade inneburet någon större risk om man tagit steget fullt ut och i princip beslutat en avveckling. Jag är övertygad om att man kan komma fram till att räkna ut prisnivåer på skilda orter i kronor och ören, och kanske kan man komma fram till att det finns något som är dyrare här i Stockholm, men man får väl ändå vissa andra komensationer här, och jag skulle gärna vilja ställa frågan: Kan man verkligen över huvud taget uttrycka i kronor och ören vad den och den or-

Ang. antalet ortsgrupper vid skattegrupperingen

ten är värd som boplatz? Det finns väl en hel del ting som inte låter sig värderas i kronor och ören.

En ortsavdragsreform kommer även att medföra att kommunernas skatteunderlag minskar. Vi hävdar från vårt håll den uppfattningen, att staten redan är skyldig kommunerna ganska stora pengar när det gäller att återställa vissa proportioner mellan statens bidrag och de kommunala utgifterna.

Det är angeläget att dyrortsgrupperingen avvecklas snarast möjligt, och som jag framhållit bör inte de finansiella konsekvenserna av en sådan åtgärd framstå som något avskräckande. I varje fall bör en successiv avveckling vara möjlig. Likaså anser jag att det är synnerligen önskvärt att en successiv avveckling av lönegrupperingen sker så att alla kommer upp i Stockholms nivå.

Herr talman! Jag ber med det sagda att få yrka bifall till den föreliggande reservationen.

Herr **HAGBERG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara helt kort replikera herr Spetz. Reservationens bakgrund var bevillningsutskottets beslut i fjol. Vad är det egentligen som har skett i denna fråga? Vad är det som skiljer reservationen och det särskilda yttrande som folkpartiledamöterna har enats om?

I det särskilda yttrandet säger herr Spetz: »Erfarenhetsmässigt går utvecklingen i riktning mot en utjämning av dyrhetsskillnaderna mellan olika orter och landsdelar. Därmed förändras grunden för ortsgrupperingen vid beskattningen. En successiv avveckling av grupperingen i takt med denna utjämning är därmed motiverad.» Detta är ingenting annat än vad vi säger i vår reservation, och detta anser sig folkpartiledamöterna kunna säga utan att avvakta resultatet av den prisgeografiska undersökningen. Herrarna förklarar ju att avvecklingen är motiverad, och det kan man göra innan man fått resultatet av undersökningen. Det tycker jag är en motsägelse.

Nu kanske herr Spetz vill komplettera sitt tidigare uttalande genom att erinra om att vi utöver den successiva avvecklingen kräver ett principbeslut. Det är i så fall alldeles riktigt, men detta principbeslut avser ju systemets successiva avveckling, och vi anhåller ju hos Kungl. Maj:t om ett förslag om hur denna successiva avveckling skall äga rum. Vi kräver inte beslut i dag om att den och den ortsgruppen skall avskaffas, utan vi kräver en plan för den successiva avvecklingen.

Jag har mycket svårt att finna någon väsentlig skillnad mellan dessa ståndpunkter. Jag har fått den uppfattningen att det här är fråga om en sådan differens på åtskillnad som det ofta här i livet är så svårt att kritisera.

Herr **SPETZ** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att man i en mening kan lägga in vad man själv önskar. Men om man läser vad som står utan att lägga in något önsketänkande i det, måste det väl framstå rätt klart, att vi, när vi talar om att en successiv avveckling i takt med denna utjämning är befogad, förutsätter att vi känner utjämnings storlek. Det gör vi inte så länge vi inte har utredningen klar. Först efter en utredning kan vi få klart för oss hur långt utjämnningen har gått och var den eventuellt har stannat. Att då fatta ett principbeslut att avveckla hela ortsgrupperingen, anser jag för min del vara att binda riksdagen alltför hårt.

Herr **ERICSSON, JOHN**, (s):

Herr talman! Företrädarna för partierna inom bevillningsutskottet har yttrat sig i denna fråga trots att alla var överens om att vi inte skulle ha någon större debatt. Det blev det väl inte heller. Det kanske från vårt håll kan sägas, att vi är glada och tacksamma för att regeringen expedierat det önskemål som vi uttryckte i en riksdagsskrivelse i fjol och som emanerar från socialdemokratiskt håll. Vi är tacksamma för att man har gått oss till mötes i detta avseende.

Ang. antalet ortsgupper vid skattegrupperingen

Det väsentliga är att vi får bort en irriterande faktor för en relativt liten kostnad.

Nu frågar herr Elofsson i Vä varför vi inte kan avskaffa alltsammans på en gång. Han stannade där. Det är dock klart att det medför vissa konsekvenser, inte bara för staten utan även för kommunerna. Nu hade herr Elofsson en meningsfrände, som löste denna knut mycket elegant. Han sade att vad kommunerna förlorar får staten betala. Då kommer vi en bra bit på väg. Jag tror emellertid inte att vi kan göra så.

I övrigt vill jag instämma i vad herr Spetz sade i sitt första anförande beträffande utskottets ståndpunktstagande och sluta med den enkla reflexionen, att när den nu pågående skatteutredningen blir färdig, kommer ortsavdragen av allt att döma att väsentligt förändras. Allting pekar ju på det. Vi kanske vid den tidpunkten har undersökningarna klara om dyrortsvariationerna, och då får vi diskutera dessa spörsmål ur helt andra och större perspektiv.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av därunder förekomna yrkanden propositioner komme att framställas särskilt rörande vardera punkten av utskottets i det nu förevarande betänkandet gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten A hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de i fråga om punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 37 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 36.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om antalet ortsgupper vid skattegrupperingen, såvitt propositionen avser ändrade grunder för statsbidrag till kommunerna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 46, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 35 i anledning av väckta motioner om befrielse från nöjesskatt för idrottstävlingar m. m., godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna andra lagutskottets memorial nr 26, föranlett av kamrarnas skiljaktiga

Ang. lotteriförordningen, m. m.

beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om ändringar i 27 § värnpliktslagen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckta motioner om rätt till barnpension för barn utom äktenskap i visst fall;

nr 32, i anledning av väckt motion angående behovsprövningen av familjebidrag till värnpliktiga med viss underhållsskyldighet; och

nr 33, i anledning av väckt motion om viss ersättning i samband med skyddsåtgärder mot atomolycka.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. lotteriförordningen, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckta motioner angående lotteriförordningen, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 160 i första kammaren av herr *Jacobsson, Gösta*, och herr *Gorthon* samt nr 249 i andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.*, angående en mera restriktiv tillståndsgivning för vissa lotterier, samt

2) de likalydande motionerna nr 371 i första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Schött* samt nr 425 i andra kammaren av herrar *Edlund* och *Hedin*, om en allmän översyn av lotteriförordningen.

I motionerna I:160 och II:249 hade föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte till ledning för tillståndsmyndigheterna utfärda ändrade tillämpningsbestämmelser till lotteriförordningen med anvisning om en restriktivare

tillståndsgivning än den som för närvarande på sina håll förekomme.

I motionerna I:371 och II:425 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en allmän översyn av lotteriförordningen, varvid jämväl frågan om roulettspelet torde prövas.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner,

1) I:160 och II:249 samt

2) I:371 och II:425,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (h):

Herr talman! Det är en verklig tragedi för en motionär, att hans motion kommer upp så här sent på kvällen. I den av mig och mina medmotionärer väckta motionen är det två ting som påtalas. Det ena är den bristande enhetlighet som tillämpas hos olika myndigheter när de lämnar tillstånd till mindre varulotterier, det andra är den alltför stora frikostighet som på vissa håll visas när det gäller att bevilja tillstånd till dylika lotterier. De lotterier som här i främsta rummet åsyftas är sådana varulotterier, där insatserna inte uppgår till högre sammanlagt belopp än 5 000 kronor och där lotterna huvudsakligen säljs på gator och torg. Det är alltså mångfalden av smålotterier som jag syftar på. Det som utlottas är mest livsmedel — kaffe och konserver och vid högtidliga tillfällen i Skåne gäss och ål, alltså mycket attraktiva ting.

Andra lagutskottet har ställt sig mycket kallsinnigt till motionen. Utskottet har som motivering för sitt avvisande ställningstagande bl. a. anfört, att det i ärendet inte framkommit, att några vägande skäl att överse lotteribestämmelserna på grund av bristande enhetlighet föreligger. En uppmärksam läsning av utskottets eget utlåtande ger emellertid vid handen, att den ena av de av utskottet hörda båda myndigheterna, nämligen överståthållarämbetet, uppger sig tilläm-

Ang. lotteriförordningen, m. m.

pa en restriktiv tillståndsgivning, medan den andra myndigheten, länsstyrelsen i Malmöhus län, som stöder sig på poliskammaren i Malmö, uttryckligen säger ifrån att lotteriförordningens allmänt hållna ordalag ger till resultat brist på enhetlighet i fråga om tillämpningen, varjämte länsstyrelsen bekräftar att vissa missförhållanden på området förekommer. Av remissvaret framgår, att antalet av överståthållarämbetet beviljade tillstånd under vintermånaderna inskränkt sig till 86. I Malmö har emellertid — enligt vad jag inhämtat — poliskammaren under fjolåret beviljat tillstånd för ej mindre än 904 tombolalotterier, därav under oktober 87, under november 112 och under december 47.

Vad som är sanning i Jena är tydligen endast ett dåligt skämt i Heidelberg. Siffrorna tyder i varje fall inte på någon större grad av enhetlighet. Den rådande ordningen är enligt min mening otillfredsställande, och den skadar detaljhandeln i de branscher som berörs. Jag tänker då mest på de butiker som ständigt och jämt har lotteriförsäljare tätt in på knutarna. De placeras nämligen ofta på samma platser. Gärdfarihandeln är ju icke tillåten i städerna. Varför skall man då släppa lös lottförsäljningen på gator och torg på sätt som sker exempelvis i Malmö? Här föreligger uppenbarligen en tolkningsfråga. Poliskammaren i Malmö menar att det med gällande föreskrifter helt enkelt inte går att vägra tillstånd för dem som fyller de formella förutsättningarna.

Jag har givetvis ingenting emot att tillstånd ges i rimlig omfattning till behjärtansvärda ändamål, men det bör vara någon begränsning även här. Jag tycker att det inte varit ur vägen om riksdagen skrivit i ämnet till Kungl. Maj:t på sätt som motionärerna önskat. Den bristande enhetligheten i fråga om tillståndsgivningen är så pass stor, att det nog inte skadat om man inom Kungl. Maj:ts kansli tittar litet på den saken.

Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till motion nr 160 i denna kammare.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Man är alltid tveksam vid denna sena timme om man skall våga begära ordet, så mycket mer som det i detta fall gäller enhälligt avstyrkta motioner, men jag skall för min del glädja kammaren med att jag inte har för avsikt att framställa något yrkande.

Den motion som jag har inlämnat och som är redovisad i detta utskottsutlåtande har rönt samma öde som herr Jacobssons. Den är avstyrkt. Utskottet anser att allt är bra som det är. Någon översyn av lotteriförordningen behövs inte. Jag har för min del rakt motsatt uppfattning. Enligt min mening råder det inte minsta tvekan om att när det gäller anordnande av lotterier det i många fall förekommer sådana omständigheter, att lotteriförordningen behöver bli föremål för en allmän översyn.

Det är visserligen bara en av de tre remissinstanser, som haft att avge yttrande över motionerna, vilken har tillstyrkt den föreslagna översynen. Men när man tar del av vad remissinstanserna har yttrat, så finner man i samtliga tre yttranden uttalanden, som vittnar om att det är angeläget att vissa tillägg och ändringar göres i nu gällande lotteriförordning.

Meningen med min motion har inte på något sätt varit att lägga hinder i vägen för de ideella organisationernas och institutionernas möjligheter att genom att anordna lotterier förbättra sin ekonomi inom den ram som lotteriförordningen medger. Men det har, som herr Jacobsson antytt, gått litet väl långt med lotteriskojet i landet. Utskottet har en förhoppning om att de missförhållanden som här förekommer skall rättas till utan någon förändring av nu gällande bestämmelser. Jag delar inte den förhoppningen, men framtiden får väl utvisa om missförhållandena kommer att öka eller minska.

Även om det förekommer en hel del anmärkningsvärda förhållanden på området i dess helhet, är det även denna gång liksom vid ett par tidigare tillfällen roulettspellet som jag uppmärksammat allra mest. Man kan kanske göra gäl-

Ang. lotteriförordningen, m. m.

lande, att efter de åtal, som på vissa håll väckts för anordnande av roulettspel, har dessa spel inte fått så stor omfattning. Men i motsats till vad som någonstans uttalats i remissyttrandena har jag inte kunnat finna, att det föreligger något rättsfall, där man prövat om roulettspel som sådant är tillåtet enligt svensk lag eller inte. Vad som prövats av domstol är ju bara vissa former av detta spel och ingenting annat. Jag vill även denna gång återropa ett uttalande av riksåklagarämbetet, som jag omnämnt vid ett tidigare tillfälle och i vilket anföres, att denna form av spel sådan den här bedrivs saknar stöd i gällande lotteriförordning.

Andra lagutskottet uttryckte sig i tveksamma ordalag år 1958, och det gör man också denna gång. En sak är alldeles klar: I 1939 års lotteriförordning och i förarbetena till denna lagstiftning tänkte man sig inte, att denna form av lotterispel skulle förekomma på restaurangerna. Roulettspelet på vissa spritrestauranger har enligt min mening smugit sig in på en bakväg. Det har inte tillräckligt blivit uppmärksammat av myndigheterna. Länsstyrelsen i Malmöhus län, som tillstyrker motionsförslagen om en översyn av förordningen, har ett intressant citat av vad poliskammaren i Malmö anfört, nämligen följande: »Den tillåtna spelformen torde endast ha namnet gemensamt med roulettspel i egentlig mening och får anses till sin karaktär jämförbar med vissa typer av vanligen förekommande tivolispel och som sådan möjlig att inpassa under gällande bestämmelser i lotteriförordningen. — Stora svårigheter föreligga att övervaka efterlevnaden av för spelet gällande lagliga föreskrifter, och dessa överträdas utan tvivel i mycket stor omfattning. Mest rationellt vore därför enligt poliskammarens uppfattning antingen att tillåta roulettspel i egentlig mening på restauranger — med vissa bestämmelser i syfte att hindra alltför äventyrligt spel — eller förbjuda även den spelform, som för närvarande anses laglig.»

Jag tycker att bara detta uttalande skulle vara tillräckligt för en översyn av

bestämmelserna. Jag kan inte tycka annat än att det är beklagligt att stora restaurangföretag skall behöva jämföras med tivoliföretag för att man skall hitta det stöd man söker efter i lagstiftningen.

Vidare instämmer jag helt i slutklämman i det citerade uttalandet, att vad som här behövs är klarare linjer för vad som är tillåtet eller inte. Så oklara förhållanden som här råder kan inte främja respekten för lag och författning och en god rättstillämpning i allmänhet.

Jag har, herr talman, som jag redan uttalat, intet yrkande, men jag hoppas på en bättre förståelse för dessa frågor vid ett annat tillfälle.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Andra lagutskottet har som synes inte anlagt samma synpunkter på denna fråga som de båda föregående talarna. Vi har närmast kommit till den uppfattningen, att det egentligen inte är något fel på lotteriförordningen. Två av remissmyndigheterna har nämligen sagt att någon ändring av förordningen inte erfordras; länsstyrelsen i Malmöhus län har däremot tillstyrkt en ändring.

Det är tydligen inte något fel på lotteriförordningen utan på tillämpningen av förordningen, om man nere i Malmöhus län är alltför frikostig med beviljandet av tillstånd att anordna lotterier. Det visar sig i Stockholm att det funnits möjligheter att hålla tillståndsgivningen inom en lämplig gräns, och Föreningen Sveriges landsfiskaler har för sin del anfört att den arbetar på att få en enhetlig tillämpning på detta område och tycker tydligen att det är ganska bra som det är. Är det fel någonstans, är det väl i Malmöhus län, om myndigheterna där varit litet för frikostiga, vilket jag inte har möjlighet att bedöma, men det blir förmodligen i så fall inte bättre om man nu ändrar lotteriförordningen.

Det är klart att människorna ser olika på lotterier. Det finns de som tycker att allt lotterispel är synd och följaktligen borde helt förbjudas, men alla organisa-

Interpellation ang. departementsbehandlingen av organisationsplaner inom de filosofiska fakulteterna

tioner, i all synnerhet ideella, som har svårigheter att skaffa pengar till sin verksamhet har funnit att man genom lotterier i varje fall hittills har kunnat få tillskott till kassan, och myndigheterna tycker tydligen också att det inte finns skäl att vägra dem lotteritillstånd. Det enda som fordras är att det skall finnas god kontroll över lotteriet. Förra året behandlades motioner, i vilka det gjordes gällande att kontrollen över lotterierna var otillfredsställande, men i det avseendet har tydligen numera rättelse ägt rum.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera punkten av utskottets i det nu ifrågavarande utlåtandet gjorda hemställan.

Därefter gjordes i enlighet med de rörande punkten 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till motionen I:160; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls sedermera vad utskottet i punkten 2 hemställt.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Hanson, Per-Olof*, för tiden den 24—den 29 innevarande månad för deltagande i Europarådets rådgivande församlings möte i Strasbourg.

Interpellation ang. departementsbehandlingen av organisationsplaner inom de filosofiska fakulteterna

Herr **HILDING** (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I enlighet med de förslag som av 1955 års universitetsutredning framlades i betänkandet »Den akademiska undervisningen och forskarre-

kryteringen» (SOU 1957:24) fastställts för ämnen inom de filosofiska fakulteterna vid våra fyra universitet s. k. organisationsplaner. Dessa planer, som upp- tar en förteckning över olika typer av undervisningsmoment i ett ämne och förslag till timantal inom de olika undervisningsmomenten, blir efter godkännande av Kungl. Maj:t grundläggande för beräkningen av erforderligt antal lärarkrafter i ämnet.

Eftersom exempelvis ordinarie universitetslektorat inte kan inrättas i ämnen inom de filosofiska fakulteterna, förrän organisationsplan för vederbörande ämne har fastställts, är det av största vikt för rekryteringen av goda lärarkrafter, att organisationsplaneförslagen skyndsamt behandlas av eklelesiastikdepartementet och fastställs av Kungl. Maj:t. Universitetslektoraten besätts i allmänhet av graderade lärare med väl vitsordad pedagogisk erfarenhet. Då dessa krafter som alternativ till tjänster som universitetslektorer i allmänhet har tjänster som läroverkslektorer, blir följden av en långsam behandling av organisationsplaneförslagen den, att dessa lärare accepterar lektorsbefattningar vid läroverken och antingen stannar där eller också tvingas lämna en sådan tjänst under påbörjad termin för att tillträda ett universitetslektorat. De olägenheter som är förknippade med ett sådant sakernas tillstånd är uppenbara. Inte enbart universitets- utan i sådana fall även läroverksväsendet drabbas av osäkerhet i lärarpersonalfrågan.

Från kanslersämbetet har på senare tid organisationsplaneförslag för följande ämnen efter vederbörlig granskning och överarbetning inlämnats till eklelesiastikdepartementet för översyn och sedermera fastställelse av Kungl. Maj:t:

den 20/12 1960: teoretisk fysik med mekanik för universiteten i Uppsala, Lund och Stockholm,

den 27/12 1960: fysik för samma tre lärosäten,

den 30/12 1960: teaterhistoria samt sinologi för Stockholm, liksom numerisk analys för Lund,

Interpellation ang. departementsbehandlingen av organisationsplaner inom de filosofiska fakulteterna

den 7/2 1961: nordisk och jämförande folklivsforskning samt konsthistoria för alla fyra universiteten,

den 28/2 1961: klassisk fornkunskap för alla fyra universiteten,

den 28/3 1961: idé- och lärdomshistoria för Uppsala och Stockholm, sociologi för Göteborg samt sanskrit med jämförande indoeuropeisk språkforskning för Uppsala och Göteborg.

Ännu för ett par dagar sedan hade ingen av dessa organisationsplaner fastställts av Kungl. Maj:t eller återremitterats för förnyad behandling. Även om man räknar med en viss ligg tid för ärenden i departementet, måste det konstateras, att organisationsplanerna åtminstone för de åtta nyss uppräknade ämnen, för vilka organisationsplaneförslag inlämnades före februari månads utgång, nu bort vara fastställda. Speciellt beklaglig är i detta sammanhang förseningen för ämnet fysik, vars organisationsplan blir normerande för ämnen med

laborativ karaktär, vilka är mer kostnadskrävande än övriga ämnen.

Under hänvisning till vad jag i det föregående har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande förfrågan:

Vill herr statsrådet medverka till att behandlingen av förslag till organisationsplaner för ämnen inom de filosofiska fakulteterna i fortsättningen sker med större snabbhet än för närvarande?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 24.00.

In fidem
K.-G. Lindelöw